

ეკონომისტი

საერთაშორისო რეკონსტრუქციური და რეკონსტრუქციური
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

1591
2010

№1, 2010 წელი

ეკონომიკური პოლიტიკა (მთავრობის,
ბიზნესმენტის და მეცნიერთა პოზიციები)

ბაზასახადები, ბუღალტრული აღრიცხვა,
სუდიტი

ბიზნესი და მენეჯმენტი

საბანკო საქმე (ბანკირი, ბიზნესმენი,
მენეჯერი)

საბანკო-მედიკალური სიახლენი (სამეცნიერო
სამართალი), კომენტარები

მეცნიერული პითხვები და პროგნოზირება
კავშირები

**ჟურნალი "ახალი ეკონომისტი"
რევიერირდება:**

სსიპ ინსტიტუტ ტექნიკური ინფორმის ელექტრონულ გამოცემებში "ქართულ რევიერირებულ ჟურნალში".

აღიარებულია რევიერირებულიად:

- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი;
- თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი;
- თ ბ ი ლ ს ი ს თ ა ვ ი ს უ ფ ა ლ ი უნივერსიტეტი,ESM ბიზნესის სკოლა;
- კავკასიის უნივერსიტეტი;
- სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- გორის უნივერსიტეტი;
- ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი;
- შოთა მესხიას ზუგდიდის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ევროპული უნივერსიტეტი;
- აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ოდესის მეჩნიკოვის სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტი

ტექნიკური პერსონალი:

მარკეტინგი: რუსუდან მაისურაძე
კორექტურა: ხათუნა ბურჯულაძე
დიზაინი: ბიორბი ჯანიბეგაშვილი

მისამართი: 0105, საქართველო, თბილისი ჯორჯაძის ქ. №5
ტელ.: +995 (32) 422 771; +995 (32) 990 576;
მობ.: +995 (55) 277 554; +995 (95) 32 30 34;
ელ ფოსტა: info@economisti.ge; info@loi.ge
ვებ-გვერდი: www.economisti.ge; www.loi.ge

The Magazine "Akhali Ekonomisti" (New Economist) IS REVIEWED:

In "Georgian Reviewed Magazine" – P.L.L.E. Institute of Techinform

IS KNOWN AS REVIEW BY:

- I. Javakhishvili Tbilisi State University;
- Iliia Chavchavadze State University;
- Georgian Technical University;
- Tbilisi State University of Economic Relations;
- Grigol Robaqidze University;
- Tbilisi Free University, ESM Business School;
- Caucasus University;
- Sukhumi State University;
- Shota Rustaveli State University;
- Gori University;
- Akhaltsikhe State University;
- Shota Meskhia State University of Zugdidi;
- European University;
- Akaki Tsereteli State University;
- Odesa Mechnikov National University.

TECHNICAL PERSONS:

Marketing: RUSUDAN MAISURADZE
Corrections: KHATUNA BURCHULADZE
Design: GEORGI JANIBEGASHVILI

ADDRESS: 5 Jorjadze str., Tbilisi, Georgia, 0105
tel.: +995 (32) 422 771; +995 (32) 990 576;
mob.: +995 55 277 554; +995 (95) 32 30 34;
e-mail: info@economisti.ge; info@loi.ge
web-site: www.economisti.ge; www.loi.ge

ახალი ეკონომისტი

ყოველკვარტალური სამართაშორისო რევიზირებადი და რეცენზირებადი
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი №1(16), 2010

მთავარი რედაქტორი და სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე:
ლოილ ქარჩავა

სარედაქციო კოლეგია:
მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

ელენე ხარაბაძე - ნომრის რედაქტორი
(ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დეკანი);

რამაზ აბესაძე (საქართველოს ეროვნული აკადემიის
პ. გუგუშვილის ეკონომიკური ინსტიტუტის დირექტორი);
ანზორ აბრალავა; იური ანანიავილი;
როსტომ ასათიანი; როსტომ ბერიძე
(ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ბიზნესის უმაღლესი სკოლის დირექტორი); ბივი
ბამსახურდია; თამარ ბამსახურდია; თინა
ბელაშვილი (ახალციხის სახელმწიფო სსწავლო
უნივერსიტეტის რექტორი); სიმონ ბელაშვილი;
რევაზ ბველესიანი (ეკონომიკური პოლიტიკისა
და ეკონომიკური განათლების ქართულ-გერმანული
ინსტიტუტის დირექტორი); მიხეილ
ბობატიშვილი; ვასილ ბორბაჩუცი (კიევი,
უკრაინა); ვლადიმერ ბრიბოლაია (მოსკოვი,
რუსეთის ფედერაცია); ვოლგანგ ვენტი (ბერლინი,
გერმანია); შოთა ვეშაპიძე (ევროპული
უნივერსიტეტის რექტორი); ნუზარ თოდუა; ბონა
თუთბერიძე (მ.ს.ო. „ქართული კრედიტის“
ადმინისტრატორი); სერგეი
იაკუბოვიჩი (ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტი,
უკრაინა); ელდარ ისმაილოვი (კავკასიის
სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტის დირექტორი,
ახერბაიჯანის ბანკების ასოციაციის პრეზიდენტი);
რევაზ კაკულია; მირაზ კაკულია; მურთაზ
კვიციანი (სამეცნიერო ნაწილის რედაქტორი,
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა
და მართვის ფაკულტეტის დეკანი); ირაკლი
კოჭავაძე; კაატა კოლუაშვილი
(საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა
აკადემიის წევრი); ჰერალდ კუნცი (ბრანდენბურგი,
გერმანია); ქაბილ მანაშოვი (ახერბაიჯანის
სახელმწიფო ეკონომიკური უნივერსიტეტის კომერციული
ფაკულტეტის დეკანი); იოსებ მასურაშვილი;
შალვა მაჭავარიანი (კავკასიის უნივერსიტეტის

ვიცე-პრეზიდენტი სამეცნიერო დარგში); მურთაზ
მაღრაძე; იაკობ მისხია; ელგუჯა
მამვაბიშვილი; თეა მუნჯიშვილი; დავით
ნარმანი; თედო ნინიძე; ეთერ სარჯველაძე;
ბელა სვირაძა; ავთანდილ სილაგაძე
(საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-
კორესპონდენტი); მირიან ტუხაშვილი; სლავა
ფეტილაძე; რუსუდან ძუთათელიაძე
(საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პუბლიცისტიკულ-
სოციალური ფაკულტეტის დეკანი); ლარისა
ყორღანაშვილი; თეიმურაზ შენგელია;
ბიორბი შიხაშვილი (თბილისის სასულიერო
აკადემიისა და სემინარიის დეკანი); ლალი
ჩაბელიშვილი (თბილისის ეკონომიკური
ურთიერთობებისა და სამართლის უნივერსიტეტის
ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის დეკანი); მიხეილ
ჩიკვილაძე; ლეო ჩიქავა (საქართველოს
მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-
კორესპონდენტი, პაატა გუგუშვილის სახელობის
უნივერსიტეტის რექტორი); ნიკო ჩიხლაძე;
ავთანდილ ჩუთლაშვილი (თბილისის ეკონომიკურ
ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი);
აპაქი ცომაია; ხაზა ცოტნიაშვილი (გორის
უნივერსიტეტის რექტორი); ნოდარ ხაჭაძე; ეთერ
ხარაიშვილი; რევაზ ხარეზავა; მირაზ
ხვალაძე; დავით ჯალაღონია (სოხუმის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის
ფაკულტეტის დეკანი); დიმიტრი ჯაფარიძე (ილია
ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესისა და
სამართლის ფაკულტეტის დეკანი); ჯამალტ
ჯანჯღავა (მთავარი რედაქტორის მოადგილე); ემზარ
ჯგერმანი (უზნაღ „საქართველოს ეკონომიკის“
მთავარი რედაქტორი); მიხეილ ჯიბუჭი;
ჯინეშტ კომენი (მაასტრიხტი, ჰოლანდია)

ახალი ეკონომისტი

akhali EKONOMISTI

QUARTELY INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL MAGAZINE,
PRECISED AND REVIEWED №1(16), 2010

Editor-in-Chief and Head of Editorial board:
LOID KARCHAVA

EDITORIAL BOARD

Doctors of science, Professors:

ELENE KHARABADZE - Editor

(Dean of Economics and Business Faculty of I. Javakhishvili Tbilisi State University)

RAMAZ ABESADZE (Director of P. Gugushvili Economic Institute of Science Academy of Georgia); **ANZORABRALAVA**; **IURIANANIASHVILI**; **ROZETA ASATIANI**; **ROSTOM BERIDZE**; **GIVI GAMSAKHURDIA**; **TAMARGAMSAKHURDIA**; **TINA GELASHVILI** (Rector of Akhaltsikhe State University); **SIMON GELASHVILI**; **REVAZ GVELESIANI** (Director of Georgian-German Institute of Economic Policy and Economic Education); **MICHAEL GOGATISHVILI**; **VASYL GORBACHUK** (Kiev, Ukraine); **VLADIMIR GRIGOLAIA** (Moscow, Russian federation); **WOLFGANG WENG** (Berlin, Germany); **SHOTA VESHAPIDZE** (Rector of European University); **NUGZAR TODUA**; **GOCHA TUTBERIDZE** (Executive Director of MFO "Georgian Credit"); **SERGEY YAKUBOVSKIY** (Odesa Mechnikov National University, Ukraine); **ELDAR ISMAILOV** (Director of Institute of Strategic Studies of the Caucasus, President of Azerbaijan Banks Association); **REVAZ KAKULIA**; **MERAB KAKULIA**; **MURTAZ KVIRKVAIA** (Editor of the Scientific part, Dean of Business and Management Faculty of G. Robakidze University); **IRAKLI KOVZANADZE**; **PAATAKOGUASHVILI** (member of Georgian Academy of Agroculture); **HARALD KUNZ** (Brandenburg, Germany); **QABIL MANAFOV** (Dean of Commrs Faculty of Azerbaijan State Economical University); **IOSEB MASURASHVILI**; **SHALVA MACHAVARIANI** (Vice-Prasident of Caucasus University in sciens field); **MURTAZ**

MAGRADZE; **JAKOB MESKHIA**; **ELGUJA MEQVABISHVILI**; **TEA MUNJISHVILI**; **DAVID NARMANIA**; **TEDONINIDZE**; **ETERSARJVELADZE**; **GELASVIRAVA**; **AVTANDILSILAGADZE** (Corresponding-member of Georgian national Academy of Science); **MIRIAN TUKHASHVILI**; **SLAVA FETELAVA**; **RUSUDAN KUTATELADZE** (Dean of Humanitarian- Social Faculty of Georgian Tecnical University); **LARISA KORGANASHVILI**; **TEMURSHENGELIA**; **GIORGI SHIKHASHVILI** (Lecturer of Tbilisi Academy and Seminary); **LALI CHAGELISHVILI** (Dean of Business and Management Faculty of Tbilisi Economical Relations and Law University); **MICHAEL CHIKVILADZE**; **LEO CHIKAVA** (Rector of Paata Gugushvili University, Corresponding-member of Georgian national Academy of Science); **NIKO CHIKHLADZE**; **AVTANDIL CHUTLASHVILI** (Rector of Tbilisi Economical Relations State University); **AKAKI TSOMAIA**; **ZAZA TSOTNIASHVILI** (Rector of Gori University); **NODAR KHADURI**; **ETER KHARAISHVILI**; **REVAZ KHAREBAVA**; **MERAB KHMALADZE**; **DAVID JALAGONIA** (Dean of Economics and Buziness Faculty of Suxumi State University); **JAMLET JANJGAVA** (Deputy of Editor-in-Chief); **DIMITRI JAFARIDZE** (Dean of Business and legal Faculty of Ilia Chavchavadze State University); **EMZAR JGERENAIA** (Editor-in-Chief of magazine "Economy of Georgia"); **MICHAEL JIBUTI**; **JEANNETTE HOMMES** (Maastricht, Netherlands).

რედაქტორის ბმობი

შპს-ლაიჯისტი

მთავარი ბმობი

10

მშენებლობა

რევაზ ბველსიანი – თავისუფალი მეწარმეობის პრიორიტეტები 16

ბრიგოლ თოღუა – ეკონომიკური პრინციპების სისტემური ანალიზის სათავეებთან 20

ჯამლუტ ჯანჯღავა – ეკონომიკური ზრდა და სახელმწიფოს პოლიტიკა 26

ბიორბი ნანუაშვილი – ადამიანური რესურსების ბუღალტრული აღრიცხვის
თავისებურებები 32

ნოდარ ვარამაშვილი – სინერგეტიკა და მისი კავშირი ეკონომიკასთან 36

შოთა ვეშაპიძე, ნუზარ ბაბუაძე – ცივილიზაციის, კულტურის და ღირებულების
ცნებათა მიმართება 40

არჩილ იაკობაშვილი – გაცვლის კურსის განსაზღვრა სავალუტო სუბსტიტუციის
პირობებში (გირტონის მოდელი) 49

ELDAR M. ISMAILOV – COLLAPSE OF THE SOVIET RUBLE ZONE AND DISSOCIATION OF THE NATIONAL
CURRENCIES OF THE CENTRAL EURASIAN COUNTRIES 53

IOSEB MASURASHVILI – INNOVATIVE METHODS OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION
BUSINESS IN THE EU 60

PAATA KUNCHULIA – FINANCIAL MANAGEMENT CHARACTERISTICS OF GEORGIAN AND GREEK BANKS . . 64

СЕРГЕЙ ЯКУБОВСКИЙ, ГЕОРГИЙ ШКАБАРИН – СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
УСТОЙЧИВОСТИ ПЛАТЕЖНЫХ БАЛАНСОВ СТРАН ЮЖНОЙ ЕВРОПЫ И ГРУЗИИ В УСЛОВИЯХ
ВЫХОДА ИЗ МИРОВОГО ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА 76

კითხვა-პასუხი

იკონომიკური
აზროვნება

მეხრეთის ეკონომიკური სიახლეები

რეცენზიები ახალ წიგნებზე

„საიუბილეო კრებული: ეკონომიკა და გლობალიზაცია“ 88

„საქართველოს ეკონომიკა: ახალი ეპოქა“ 90

ახალი წიგნები

33

86

88

90

92

შპს-ლაიჯისტი

კაქასიის სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტი 93

CONTENTS

EDITORIAL PAGE 8

ECO-DIGEST 13

MAIN PAGE 10

SCIENCE

REVAZ GVELESIANI – PRIORITIES OF FREE ENTREPRENERSHIP 16

GRIGOL TODUA – AT THE BEGININGS OF ECONOMICAL PRINCIPLE'S SYSTEMIC ANALYSIS 20

JAMLET JANJGAVA – ECONOMIC GROWTH AND STATE POLICY 26

GIORGI NANUASHVILI – ACCOUNT REGISTRATION'S ORIGINALITY OF HUMAN RESOURCES 32

NODAR VARAMASHVILI – SYNERGETICS AND ITS RELATION TO THE ECONOMY 36

SHOTA VESHAPIDZE, NUGZAR BABUADZE – NOTION'S RELATE OF CIVILIZATION, CULTURE
AND VALUE 40

ARCHIL JACOBASHVILI – EXCHANGE RATES UNDER THE CURRENCY SUBSTITUTION
(Girton Approach) 49

ELDAR M. ISMAILOV – COLLAPSE OF THE SOVIET RUBLE ZONE AND DISSOCIATION OF THE NATIONAL
CURRENCIES OF THE CENTRAL EURASIAN COUNTRIES 53

IOSEB MASURASHVILI – INNOVATIVE METHODS OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION
BUSINESS IN THE EU 60

PAATA KUNCHULIA – FINANCIAL MANAGEMENT CHARACTERISTICS OF GEORGIAN AND GREEK BANKS . . 64

SERGEY YAKUBOVSKIY, GEORGIY SHKABARIN - COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SUSTAINABILITY OF
BALANCES OF PAYMENTS OF THE COUNTRIES OF SOUTHERN EUROPE AND GEORGIA DURING THE RECOVERY
FROM THE GLOBAL FINANCIAL AND ECONOMIC CRISES 76

QUESTIONS AND ANSWERS 83

FOREING ECONOMIC NEWS 84

REVIEWS ABOUT NEW BOOKS

“JUBILEE COLLECTION: ECONOMIC AND GLOBALIZATION” 88

“ECONOMY OF GEORGIA: NEW EPOCH” 90

NEW BOOKS 92

LETTER TO EDITOR

INSTITUTE OF STRATEGIC STUDIES OF THE CAUCASUS 93

საქსიპი 2010 წლის 16 ნომერი

მკითხველისადმი

გვინდა მილოცვით დავიწყოთ ჩვენი მიმართვა მკითხველისადმი: მიმდინარე წლის თებერვალში ჩვენი ჟურნალის რედაქციის წევრი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი რევაზ კაკულია დაჯილდოვდა ივანე ჯავახიშვილის მედლით, რასაც მთელი რედაქციის სახელით ვულოცავთ მას. ბატონი რევაზი ათეული წლების მანძილზე ეწეოდა სამეცნიერო-პედაგოგიურ მოღვაწეობას. მისი სამეცნიერო შრომები ფინანსების თეორიის, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის, ფულის მიმოქცევის, საჯარო ფინანსების პრობლემებთან დაკავშირებით ცნობილია და აღიარებული მეცნიერ-ეკონომისტთა შორის. ის წლების მანძილზე მოღვაწეობდა სახელმწიფო აღმასრულებელ სტრუქტურებშიც. კიდევ ერთხელ ვულოცავთ ბატონ რევაზს ამ ერთ-ერთ სამეცნიერო უმაღლეს ჯილდოს, დიდხანს სიცოცხლესა და კვლავაც ნაყოფიერ მეცნიერულ მოღვაწეობას ვუსურვებთ.

ჩვენ მოხარული ვიქნებით, ჩვენი რედაქციის სხვა წევრების წარმატებები მომდევნო ნომრებშიც ვაწვყოთ ჩვენი ჟურნალის მკითხველებს, თუკი ამის საფუძველი გვექნება.

წინა ნომერში ჩვენ ვწერდით, რომ 2009 წელს ჟურნალ „ახალი ეკონომისტის“ ფურცლებზე გამოქვეყნებული საუკეთესო სტატიის ავტორი დაჯილდოვდებოდა 100 ლარით. გამოკითხვა ჩატარდა რედაქციის წევრებს შორის ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით და სამწუხაროდ ბევრმა ვერ მიიღო მონაწილეობა ამ შეფასებებში სხვადასხვა მიზეზების გამო. ჩვენ მაინც გადავწყვიტეთ შეგვეჯამებინა სარედაქციო კოლეგიის წევრების მხრიდან შემოსული შეფასებები. თითქმის ერთნაირი შეფასება ჰქონდათ ბატონ გრიგოლ თოდუასა და ბატონ ლეო ჩიქავას სტატიებს. საუკეთესო სტატიებს შორის დასახელებული იყო ბატონ რევაზ გველესიანისა

და ქალბატონ ლალი ჩაგელიშვილის სტატიებიც. საბოლოოდ, პირველი და საპრიზო ადგილი წილად ხვდა ბატონ გრიგოლ თოდუას სტატიისათვის „ეკონომიკათმცოდნეობის ზოგადსოციოლოგიური და დეთისმოსაობითი ასპექტები“. ჩვენს მიერ გამოცხადებული საპრიზო ფონდი, - 100 ლარის ოდენობით, - რედაქციის გადაწყვეტილებით 200 ლარამდე გაიზარდა და აღნიშნული თანხა რედაქციის სახელით ბატონ გრიგოლ თოდუას გადაეცა.

გვინდა აქედანვე გამოვაცხადოთ, რომ 2010 წლის საუკეთესო სტატიისათვის, რომელიც გამოქვეყნდება ჩვენს ჟურნალში, დაწესებულია საპრიზო ფონდი 1000 ლარის ოდენობით. ვმუშაობთ და რედაქციის არა ერთმა წევრმა აგვიბა მხარი სონსორების მოძიებაში, რომ მეორე და მესამე ადგილებზე გასული სტატიის ავტორებიც დაჯილდოვდნენ შედარებით ნაკლები ფულადი ჯოლდოთი.

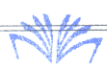
აღნიშნულიდან გამომდინარე, დღეიდანვე მივმართავთ ჩვენი ჟურნალის რედაქციის ყველა წევრს, რომ თადარიგი დაიჭირონ და აქედანვე დაიწყონ საუკეთესო სტატიების შერჩევა, რათა უფრო დამაჯერებლად და პრეზენტაბელურად ჩავატაროთ საუკეთესო სტატიის გამოვლენისა და პრიზის გადაცემის ცერემონიალი. ამ ღონისძიების უმთავრესი მიზანია მეცნიერების, ამ შემთხვევაში მეცნიერ-ეკონომისტთა წახალისება, როგორც მორალურად, ისე მატერიალურად.

და ბოლო, აგერ უკვე რამდენიმე დღე დარჩა ერთ-ერთ უდიდეს დღესასწაულამდე – აღდგომამდე უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი. წინასწარ ვულოცავთ ჩვენი ჟურნალის ყველა მკითხველსა და სრულიად საქართველოს ამ ბრწყინვალე დღესასწაულს. გვარავდეთ უფალი ყველა გზაზე.

ლოიდ ქარჩავა
29.03.2010

27800

თავისუფალი ეკონომიკის

TO THE READER

We want to start this appeal to our reader by the congratulation: the member of our editorial board, Doctor of Economics, Professor Revaz Kakulia was rewarded by the order of Ivane Javakhishvili, and we congratulate him by the name of our editorial board. Mr. R. Kakulia was holding scientific - pedagogical work for many years. His scientific researches about financial theory, public financial problems are well-known and valued by the scientist-economists. We congratulate Mr. R. Kakulia for the second time and wish him to live for a long time and have new success in his scientific activity.

We will be glad to inform our reader about the success of other members of editorial board, if it is possible. In the preceding journal we informed our reader, that the author of the best article published in the magazine „New Economist” 2009, would be rewarded by 100 GL. The inquire was held by the e-mail. Unfortunately, some members of editorial board, for the different reasons, did not take part in this inquire. But, we have also decided to make a decision from the opinions that gave us the other members of editorial board. As it is cleared, the best articles are Mr. Grigol Todua’s and Mr. Leo Chikhava’s works, which had almost the same estimation. What’s more, among the best articles

there also were named the articles of Mr. Revaz Gvelesiani and Mrs. Lali Chagelishvili. Finally, the first place with the pecuniary prize got Mr. Grigol Todua for the article „General sociological and theological aspects of economical knowledge”. The monetary fund considered by us – 100GEL - was increased to 200GEL and this sum was given to Mr. Grigol Todua by the name of editorial board.

At last, we want to say, that the journal „New Economist” continues the competition – to expose the best articles published in the magazine and mark, that the author of the best article published in 2010 will be rewarded by 1000 GEL. Besides, we try to gain more money and the members of editorial board also like our idea. So, it is not impossible, that the articles of the second and the third place will also be given monetary prize, but their sum will be smaller.

And, we ask the members of our editorial board to begin choose the best articles to hold the ceremony of rewarding more persuasively. The most important purpose of this action is to encourage economical science in moral and material way.

Finally, in a few days there is the biggest celebration the Easter. We congratulate our reader and all Georgia. Let the God bless and protect you in all your way.

LOID KARCHAVA
29.03.2010

საქართველოს ეკონომისტი

ეკო-დაიჯესტი

„საქართველოს ბანკი“ კოზიციებს იმყარებს

„საქართველოს ბანკმა“ 2009 წლის შედეგები შეაჯამა. მიმდინარე კრიზისული წლის მიუხედავად, ბანკმა წელი მნიშვნელოვანი ფინანსური მოგებით დაასრულა. კერძოდ, 2009 წლის III კვარტალში „საქართველოს ბანკის“ მთლიანმა შემოსავალმა 61,5 მილიონი ლარი შეადგინა, წმინდა მოგება კი 10,8 მილიონი ლარი.

2009 წელს „საქართველოს ბანკში“ მნიშვნელოვნად გაიზარდა კლიენტთა დეპოზიტების მოცულობა. მაგალითად, წლეულს იანვრიდან ნოემბრამდე „საქართველოს ბანკში“ კლიენტთა დეპოზიტები 16,6%-ით გაიზარდა და 1,1 მილიარდ ლარს გადააჭარბა. იზიკური პირების დეპოზიტების თვალსაზრისით, 2,8-ით გაიზარდა „საქართველოს ბანკის“ საბაზრო წილი.

2009 წლი II ნახევარში ბანკმა სხვადასხვა ტიპის სესხებზე საპროცენტო განაკვეთები შეამცირა და გაზარდა ყოველთვიური დაკრედიტების ლიმიტი. მაგალითად, მიკროსესხების საპროცენტო განაკვეთი 16%-მდე შემცირდა, იპოთეკურ სესხზე – 14,5%-მდე, ავტოსესხების – 16%-მდე, სამომხმარებლო სესხზე კი – 18%-მდე.

ამასთან, ნიშანდობლივია ის ფაქტიც, რომ 2009 წლის III კვარტალში, „საქართველოს ბანკში“ შეჩერდა ვადაგადაცილებული სესხების ზრდა და II კვარტალთან შედარებით, საერთო მაჩვენებელმა 6%-ით იკლო.

სურსათის უსაფრთხოების

კონტროლი მხოლოდ 2015 წლის შემდეგ

„სურსათის უვნებლობისა და ხარისხის შესახებ“ საქართველოს კანონი პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა 2005 წლის ბოლოს, თუმცა მისი მოქმედება (სახელმწიფო კონტროლი და ინსპექტირება) დროებით 2006 წლიდან იქნა შეჩერებული. მოგვიანებით, ორჯერ მოხდა კანონის ამ ნაწილის ამოქმედების ვადის გადაწვევა და ის საბოლოოდ 2010 წლის იანვრიდან უნდას

შესულიყო ძალაში, მაგრამ საბოლოოდ კანონის მთლიანი ამოქმედების ვადამ გადაიწია 2015 წლამდე.

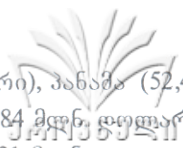
ამ უკანასკნელმა გადაწყვეტილებამ სერიოზული შემოთება გამოიწვია ქართველ ექსპერტთა შორის, რომლებიც ჩვენს სასურსათო ბაზარზე შექმნილ სიტუაციას ისედაც სავალალოდ მიიჩნევენ.

სამშენებლო სექტორში ბამოცოცხლება ბრძოლდება

2009 წლის III კვარტალში, II კვარტალთან შედარებით, სამშენებლო ბრუნვა 21%-ით გაიზარდა, I კვარტალთან შედარებით კი 88%-ით და 353,2 მლნ. ლარს მიაღწია. სექტორმა III კვარტალში 350,1 მლნ. არის პროდუქცია გამოუშვა (I კვარტალში იყო 186,9 მლნ. ლარი, II-ში 291,7 მლნ.). I კვარტალში სექტორში დასაქმებული იყო 22.754 ადამიანი, ხოლო III-ში კი 31.391-მდე. დასაქმებულთა საშუალო ანაზღაურება ამ ეტაპზე შეადგენს 770,6 ლარს.

მთავრობის ახალი ინიციატივა ადგილობრივი წარმოების დაცვისა და იმპორტთან კონკურენციული პირობების უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოს მთავრობის ინიციატივა მხარდაჭერილ იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ და 2010 წლის იანვრიდან 12%-იანი საბაჟო განაკვეთით დაიბეგრება საქართველოში განხორციელებული იმპორტი – კარტოფილის, საკვები ზეთის, ქატოს, შოკოლადის, აგრეთვე პლასტმასის ნაწარმის, ელექტროკაბელების, ხის მორების, ჰიგიენური საშუალებების, შამპუნის, ტუალეტის საპონის, სხვა დასაბანი საშუალებების, სარეცხი და საწმენდი სასუალებების. ასევე, დაიბეგრება სამშენებლო და სარემონტო მასალების იმპორტი – მათ შორის, პანელების, ფილების, ბლოკების და სხვა მსგავსი

ახალი ეკონომისტი

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრის განცხადებით

ნაწარმის, რომელიც ცემენტით, თაბაშირით ან სხვა მინერალური შემკვერელი ნივთიერებებით იქნება წარმოებული. დაბეგვრის ობიექტი იქნება აგრეთვე ყველა სახეობის ლურსმანი, ხრახნები, ჭანჭიკები. გარდა ამისა, აღნიშნული ცვლილება შეეხება იმპორტირებულ ჭურჭელს, აბაჯანისა და სამხარეულოს მოწყობილობებს, ყველა სახის ღუმელს. გაზრდილი ტარიფით დაიბეგრება საიუველირო ნაწარმიც.

სამაგიეროდ საბაჟო გადასახადი განუღდება სიმინდზე, დაღერდილ მარცვლეულზე, ბურბუშელაზე, წიწიურაზე, პერკულესზე, სალათის ფურცლებზე, ხილის ექსტრაქტებზე, კერამიკულ თიხებზე, აზბესტებზე და კვარციტის მარილზე.

**სარკინიგზო მარშრუტული
შეფერხების ბარეში შენდება**

ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალის მშენებლობა გრაფიკის მიხედვით მიმდინარეობს. ს/ს „აზერბაიჯანის რკინიგზის“ მთავარ ინჟინერ გურბან ნაზროვის განმარტებით, სამუშაოები მიმდინარეობს საქართველოსა და თურქეთის ტეროტორიებზე, გრაფიკთან ჩამორჩენა არ შეინიშნება“. ცნობისათვის: ახალქალაქის სადგურის მშენებლობას აზერბაიჯანული კომპანია „კონტური“ გაისად დაიწყებს და 2011 წლისათვის დაასრულებს.

**მესამე კვარტალში ყველაზე მეტი
ინვესტიცია მრეწველობაში შემოვიდა**

მიმდინარე წლის მესამე კვარტალში 223.578.400 აშშ დოლარის პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია განხორციელდა საქართველოში. სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით, ყველაზე მეტი მრეწველობაში შემოვიდა – 80 მლნ. 995 ათასი აშშ დოლარის ოდენობით, მეორე ადგილზე კი ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის სფეროა – 63 მლნ. 934 ათასი დოლარით. რაც შეეხება მშენებლობას, მასში, ამ პერიოდში დაბანდებულ იქნა 57 მლნ. 683 ათასი დოლარი. შეიძლება ითქვას, რომ ინვესტიციების შემოდინება გაუმჯობესებულია ყველა სექტორში, საბანკო სექტორის გარდა, სადაც პირიქით – 11,488 მლნ. აშშ დოლარის გადინებას აქვს ადგილი. ინვესტორ ქვეყანათა რეიტინგში ლიდერობენ

ეგვიპტე (70 მლნ. აშშ დოლარი), პანამა (52,431 მლნ. აშშ დოლარი) და აშშ (35,084 მლნ. დოლარი), შემდეგ მოდიან თურქეთი (26,331 მლნ. დოლარი) და არაბეთის გაერთიანებული საემიროები (18,475 მლნ. დოლარი).

ღვინის ექსპორტი შემცირდა

საქართველოდან ღვინის ექსპორტი 2009 წლის იანვარ-ნოემბერში, 2008 წლის იმავე პერიოდთან შედარებით 13%-ით (1,523 მლნ. ბოთლით) შემცირდა. ამ პერიოდში სულ ექსპორტირებულ იქნა 10.015.392 ბოთლი ღვინო. ღვინის ექსპორტს 60 კომპანია ახორციელებს მსოფლიოს 48 ქვეყანაში. ექსპორტის უდიდესი წილი მოდის უკრაინაზე, კერძოდ, ექსპორტის 40%-ი.

**შემოსავლების სამსახურმა
„ჯეოსელის“ სარჩელი არ
დააკმაყოფილა**

შემოსავლების სამსახურის დავეების განხილვის საბჭომ ფიჭური კავშირგაბმულობის კომპანია „ჯეოსელის“ სარჩელი არ დააკმაყოფილა. კომპანიამ ახალი სარჩელი ფინანსთა სამინისტროს დავეების განხილვის საბჭოში შეიტანა. საქმე ეხება კამერული შემოწმების შედეგად „ჯეოსელის“ 101 მილიონი ლარით დაჯარიმებას. საბჭოს მიერ უარყოფითი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში „ჯეოსელს“ შეუძლია ის სასამართლოში გაასაჩივროს.

ფულადი გზავნილები კლებულობს

2009 წლის ნოემბერში ქვეყანაში შემოსული ფულადი გზავნილების მოცულობამ 72,4 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც ოქტომბრის მაჩვენებელზე 10,3%-ით ნაკლებია. საქართველოს ეროვნული ბანკის ინფორმაციით, ეს ძირითადად რუსეთიდან მათი ნაკადების 6 მლნ. აშშ დოლარით კლებამ გამოიწვია. ასევე, ოქტომბერთან შედარებით, ნოემბერში 0,4 მლნ. აშშ დოლარით არის შემცირებული საქართველოდან საზღვარგარეთ ფულადი გადარიცხვების მოცულობა.

**„სახალხო ბანკის“ წვრილ აქციონერთა
საყურადღებოდ...**

სს „სახალხო ბანკის“ წვრილი აქციონერები მთავარი აქციონერის, Liberty Capital-ის (92,218%) შეთავაზებას აქციების გამოსყიდვის თაობაზე არ გამოსხმადებიან. თუ მყიდველი სააქციო საზოგადოების ხმათა საერთო რაოდენობის 50%-ზე მეტს აკონტროლებს, იგი ვალდებულია, ყველა დანარჩენ აქციონერს შესთავაზოს მათი აქციების გამოსყიდვა. ფასი 0,018 ლარით განისაზღვრა (რა ფასდაც, Liberty Capital-მა საკონტროლო პაკეტი შეიძინა). წინადადება 2010 წლის 4 იანვრამდეა ძალაში.

ბრკელდება ციტრუსის ექსპორტი

ქართული ციტრუსის ექსპორტიდან მიღებული შემოსავალი 50 მლნ. ლარს აღემატება. ქვეყნიდან 32 ათას ტონაზე მეტი ციტრუსია ექსპორტირებული. ყველაზე დიდი მოცულობით პროდუქცია უკრაინის, სომხეთის, აზერბაიჯანის, ბელორუსიის ბაზრებზე გადის და ექსპორტს 20-ზე მეტი კომპანია ახორციელებს.

საკომუნიკაციო კომპანია გაკოტრდა

საკომუნიკაციო კომპანია „ინფოტელმა“ ფინანსური პრობლემების გამო მუშაობა შეწყვიტა. კომპანია საერთაშორისო ინდექს „819“-ისა და თბილისში 19 XX XX სატელეფონო

ნუმერაციის რესურსების მფლობელია. მან საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიაში ავტორიზაცია 2006 წელს გაიარა. სიხშირეების 10 წლიანი ლიცენზია 2003 წელს აქვს მიღებული.

**„პარკ ჰაიატი თბილისის“ მშენებლობა
დროებით შეჩერდა**

საერთაშორისო კერძო ინვესტიციების ამერიკულმა კორპორაციამ (OPIC) სასტუმრო „პარკ ჰაიატი თბილისის“ მშენებლობისათვის საკრედიტო ხაზის გამოყოფაზე უარი განაცხადა. მანამდე პროექტიდან გასვლის გადაწყვეტილება რეკონსტრუქციისა და განვითარების ევროპულმა ბანკმა (EBRD) მიიღო. თბილისში 5-ვარსკვლავიანი სასტუმრო „პარკ ჰაიატი თბილისის“ კომპანია „ლოიალ ესთეთი“ აშენებს. დაფინანსების მოძიებამდე, კომპანია პროექტის განხორციელებას დროებით აჩერებს. როექტის საინვესტიციო ღირებულება 250 მლნ. აშშ დოლარიდან 100 მლნ. აშშ დოლარამდე შემცირდა.

ეკო-დაიჯესტი ქართულ წყაროებზე დაყრდნობით მოამზადა ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესისა და სამართლის ფაკულტეტის I კურსის სტუდენტმა თამთა შეტუღავამ

სახალი ეკონომისტი

უწმიდესისა და უნეტარესის,
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-
პატრიარქის
ილია II
2010-01-06

ქრისტეს მიერ საყვარელო
ყოვლადსამღვდლონო მღვდელმთავარნო, მოძღვარნო,
დიაკონნო, ბერ-მონოზონნო, ყოველნო მკვიდრნო
საქართველოსა და უცხოეთში მცხოვრებნო ჩვენო
სულიერო შეილებო!

„ნუ გეშინინ, რამეთუ მე მიძღვეიეს სოფელსა“
(ინ. 16,33). „სოფელი ცდილობდა დავეჭირე, მაგრამ
ვერ დამიჭირა“ (გრიგოლ სკაეაროდა)

გიხაროდეთ, „ღამე იგი განგვეშორა და დღე
შემოგვეახლა“ (რომ 13,12); აღსრულდა უდიდესი
საიდუმლო ქრისტეს განკაცებისა; ზეიმობს ცა და
ქვეყანა და წმიდა ეკლესიაც სიხარულით ღადადებს:
„ღღეს ქრისტე იშვების ბეთლემს ქალწულისაგან
უბიწო სა, ღღეს დაუსაბამო დაიბადების, სიტყვაი
ხორცთა შეისხამს და ძალნი ცათანი აქებენ
სიხარულით“; ამ გამოსუთქმელ სიხარულს
ვეზიარებით ჩვენც, ყველა და წმიდა ეკლესიასთან
ერთად ვუგალობთ უფალს: „ქრისტეს შობასა
ვადიდებთ და აღვამაღლებთ დმერთსა დიდებულსა“.

ახალი ეპონონისტი

რატომ განკაცდა უფალი? და რატომ არის
დედამიწაზე მის მოვლინებასთან დაკავშირებით
ასეთი დიდი სიხარული? დაუსაბამო იგი ხორციელ
იქმნა, რათა ცოდვის მორევში დანთქმული
კაცობრიობისათვის ხსნის გზა ეჩვენებინა და
ყოფიერების ჭაობში შთაფლულთათვის სიკეთისა
და ბოროტების გარჩევა ესწავლებინა; იგი განკაცდა,
რომ გვეხეიმა საკუთარ თავზე გამარჯვება და კვლავ
მარადიული ნეტარებისა და სიცოცხლის
შესაძლებლობა მოგვეცემოდა.

საერთოდ, ადამიანი ნეტარებისათვის არის
ღვთისგან შექმნილი. ამიტომაც ბედნიერებისა და
სიამოვნებისაკენ ლტოლვა მისი ბუნებრივი თვისება
და სურვილია; ბედნიერება და სიამოვნება კი,
სიყვარულს უკავშირდება.

ნებისმიერ პიროვნებას ყველაზე მეტად უყვარს
ის, რაც ყველაზე მეტად სურს და ყველაზე მეტად
სურს ის, რაც მას ყველაზე მეტ სიამოვნებას,
სიხარულსა და ბედნიერებას ანიჭებს.

ვიდრე ადამი და ევა სამოთხეში მყოფობდნენ
მათი ნეტარება ღმერთთან კავშირიდან
მომდინარეობდა. ღმერთთან უშუალო კავშირი იყო
მათი უმთავრესი მოთხოვნილება და ბედნიერების
წყაროც.

ცოდვით დაცემის შემდგომ კი შეიცვალა მათი
ბუნება, აღქმისა და აზროვნების წესი, რადგან
უფლის სიყვარულით სახეს მათი გონება, გული და
ნება შეიბილწა ბოროტი ძალის დაჯვრებით და
მისი ნების აღსრულებით.

ამიტომ დაკარგეს ადამმა და ევამ სამოთხე და
ღმერთი, როგორც ნეტარების უშრეტე წყარო და
მიწიერი ყოფით მიიღეს ის, რაც მათს დაცემულ
სულიერ მდგომარეობას შეუფერებოდა. ცოდვით
დაცემის შემდგომ ადამიანებში გაჩნდა
ბედნიერებისა და სიამოვნების მიღების
სხვადასხვაგვარი მოთხოვნილებანი, რაც დროთა
განმავლობაში იცვლებოდა, თუმცა უმთავრესი
ყოველთვის მაინც იყო სიმდიდრის დაგროვების
სურვილი, პატივმოყვარეობა, სიამეთმოყვარეობა,
თანამდებობისკენ სწრაფვა, აზარტული თამაშობანი,
მრუშობა, სასმელით ან ნარკოტიკით გატაცება და
ა.შ.. ამგვარ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება
არათუ მარადიულ ნეტარებას ანიჭებს ადამიანს,
არამედ ამქვეყნადვე, წუთიერი სიამოვნებების
ნაცვლად, სხეულისა და სულის უძძიმეს დაავადებებს
იწვევს.

ბრძენს უთქვამს - მსგავსი მსგავსს შეკხარისო.
და მართლაც, ამქვეყნიურ ცხოვრებაშივე ყოველი
ადამიანი თავისი ნებით ირჩევს გზას და ისწრაფვის
ცათა სასუფეველის ან ბოროტების მეუფებისაკენ.

როგორც წმ. გრიგოლ ნოსელი წერს „კაცი
შორის ორთა საქმეთასა არს: ცოდვისა და
სათნობისა“. იგი ან კერპთმსახურია ან
ღვთისმსახური, ან სიძვისმოქმედია ან სიწმინდის
მატარებელი, სიმართლეს ესწრაფვის ან
უსამართლობას, არის ამპარტავანი ან თავმდაბალი.
ერთ-ერთის საბოლოო გამარჯვება მეორის

უცილობელ მოსაპობას ნიშნავს, რადგან „ღმრთისმსახურებისა დამტკიცება სიკუდილი არს კერატომსახურებისა, ვგრეთვე სიმართლისა მიერ მოიკვლის უსამართლობა“ ... და ა.შ.

ყოველი ადამიანი უნდა ეცადოს, ამქვეყნადვე იპოვოს ღმერთი და მისდოს მის გზას. ეს კი მხოლოდ მაშინ მიიღწევა, თუ უფლის ნებას (რაც მის მცნებებშია განცხადებული) ჩვენი პიროვნული ნებაც შეუერთდება; ანუ, თუ ვიცხოვრებთ სახარებისკულად. ღვთაებრივი და ადამიანური ნების თანხვედრას სინერგია ეწოდება; სწორედ იგია ზეცად აღმყვანებელი უდიდესი ძალა, რომელიც ყველა დაბრკოლებას დაგვაძლევინებს და ამქვეყნადვე გვაგრძობინებს, რომ „სასუფეველი ჩვენშია“. „ითხოვდით და მოგეცეს თქვენ, ეძიებდით და პოვოთ, ირქევდით და განგელოს თქვენ“, - ბრძანებს მაცხოვარი.

მაგრამ ხშირად ადამიანები, რომლებიც თავს მორწმუნებულად მიიჩნევენ, ვერ აღწევენ იმას, რასაც ლოცვაში ითხოვენ. რატომ ხდება ეს?!

იაკობ მოციქულის ეპისტოლეში ვკითხულობთ: „ითხოვთ და არ გექძევათ, რადგან ბოროტად ითხოვთ, რათა თქვენი ვნებები დაიკმაყოფილოთ“ (იაკ.4,2). დიახ, ადამიანების ნაწილს მიაჩნია, რომ სწამთ ღმერთი, და ამავე დროს ერთმანეთს ეჯიბრებიან მიწიერი კეთილდღეობის მოსაპოვებლად, ან შურთ, ცილს სწამებენ და განიკითხავენ სხვას, რაც მათს ლოცვას ძალას უკარგავს.

ზოგჯერ, ესა თუ ის პიროვნება, ერთი შეხედვით, მართლაც კარგ საქმეს აღასრულებს: შემოსავლის ნაწილს გასცემს, გაჭირვებულებს ეხმარება, ტაძარსაც აშენებს... მაგრამ თუ ყოველივე ამას თავის გამოსაჩენად აკეთებს და სიკეთით ამპარტავნობს, რა თქმა უნდა, მიუღებელი იქნება უფლისათვის და არც ასეთი ადამიანის ლოცვა შეისმინება. ზემოთქმული ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ ღმერთი ამქვეყნიური კეთილდღეობის სრული უარყოფისკენ მოგვიწოდებდეს ყველას. რა თქმა უნდა - არა, რადგან უფალი ჩვენგან მხოლოდ იმას ითხოვს, რომ არ გავხდეთ ხორციელ მოთხოვნილებათა მონები და მხოლოდ მიწიერი კეთილდღეობა არ იქცეს ჩვენს მამოძრავებელ ძალად; მაგრამ თუ თანამდებობას, ძალაუფლებას, სიმდიდრეს და ჩვენს სხვა შესაძლებლობებს არა საკუთარი „მე“ წარმოსაჩენად, არამედ უფლის სადიდებლად (რადგან ყოველივე მისგან გვეძლევა) და მოყვასის მსახურებისათვის გამოვიყენებთ, ღვთისსათნოდ ვიცხოვრებთ. წმიდა წერილი გვასწავლის:

„სიყვარული სოფლისა ამის, მტერობა არს ღმრთისა (იაკ, 44). „ვერვის ხელ-წიფების ორთა

უფალთა მონებად... ვერ ხელ-წიფების ღმრთისა მონებად და მამონა სა“ (მთ. 6,24).

მაშ, „დაემორჩილენით ღმერთსა აღუდევით ეშმაკსა“, მიეხსენით მას და მოგეახლოს თქვენ (იაკ, 4,7).

მეტად სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ ცოდვით მიდრეკილებები სულ უფრო და უფრო ღრმად იდგამს ფეხს ჩვენს ყოფაში. ცოდვა, როგორც ხორციეტი, ადამისა და ევას დაცემიდან მოყოლებული მუდამ არსებობდა, მაგრამ ადამიანს ჰქონდა სინანულიც. სულშეძრული დავით წინასწარმეტყველი ასე წარმოაჩენს ამ მდგომარეობას: „ცოდვა ჩემი წინაშე ჩემსა არს მარადის“.

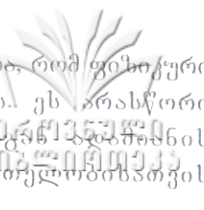
ღღეს კი ცოდვა ცოდვად აღარ მიიჩნევა და იგი ლამის ადამიანის ბუნებრივ მოთხოვნილებად წარმოვიდგინოთ. ამ აზრს, რომლის დამკვიდრებასაც უცხოეთში უკვე კარგა ხანია ცდილობენ, ჩვენთანაც ეძლევა გასაქანი. ცოტა ხნის წინ უცხოური სურიალებით დაიწვეს ხალხის ცნობიერების გადაგვარება, ახლა კი ჩვენი მოქალაქენი გამოძყავთ უზნეობის დემონსტრირებისათვის. ცოდვის საკუთარ თავში მიღებითა და შეთვისებით ადამიანს სრული გამოფიტვა ემუქრება. ამაზე კი პასუხს აგებს ყველა, განსაკუთრებით ისინი, რომლებიც ამისკენ უბიძგებენ ღვთის ხატად და მსგავსად შექმნილ ადამიანს; მაცხოვარი ბრძანებს: „ვაი მის კაცისა, რომლისაგან მოვიდეს საცდური... (მთ. 18,7) ... მისთვის აჯობებდა წისქვილის ქვა დაეკიდათ კისერზე და ზღვის უფსკრულში ჩაეძირათ“. (მთ. 18,6) ასევე საშინელია სხვა მომაკვდინებელი ცოდვებით დამძიმებული ადამიანების ხვედრიც.

შეუძლებელი და შეუთავსებელია იყო ქრისტიანი და ამავე დროს - ნარკომანი, ქრისტიანი და - ლოთი, ქრისტიანი და - მრუში, ქრისტიანი და - ქურდი... ამგვარ საქმეთა მოქმენი თავს ნუ მოიტყუებენ და ნუ ინუგეშებენ, ისინი ცათა სასუფეველს ვერ დაიმკვიდრებენ.

ადამიანი თავისი დაცემული ბუნებით ცოდვისკენაა მიდრეკილი და შეიძლება ის, ნებით თუ უნებლიედ, სხვადასხვა ცოდვაში ჩავარდეს, მაგრამ მას უნდა ჰქონდეს მონანიებისა და გამოსწორების სურვილი, რწმენა უფლისა და ღმერთი აუცილებლად დაეხმარება და მიანიჭებს მაცხოვრებელ მაღლს.

ეპისტოლეში ასევე მინდა, შევხებო ჩვენი საზოგადოებისთვის აქტუალურ და მტკივნეულ ზოგიერთ სხვა საკითხსაც და, პირველ რიგში, ყურადღებას გავამახვილებ თანამედროვე ადამიანის სულიერ და ინტელექტუალურ მხარეზე. განათლების რეფორმისას დაშვებულმა შეცდომებმა შედეგად მოგვიტანა ის, რომ მოზარდები ცოდნის შეძენის სურვილს უკვე ნაკლებად ამჟღავნებენ. სამეცნიერო მოღვაწეობა კი არაპრესტიჟულად მიაჩნიათ, რადგან ხედავენ რომ ინტელიგენციას სათანადო დაფასება

ახალი კონომისტი

არა აქვს (ისინი ხომ საშუალო ფენის ღონეზეც კი ვერ ინახავენ ოჯახს).

ეს მდგომარეობა უნდა გამოსწორდეს. მეცნიერების განვითარების გარეშე ქვეყანას არა აქვს მომავალი, რადგან ერის სულიერებისა და განათლებისა ერთ-ერთ უმთავრეს ძალას სწორედ ისინი წარმოადგენენ.

ჩვენ თავს ვხრით და დიდად ვაფასებთ იმ თავდადებას, რომელიც კომუნისტური რეჟიმის პერიოდში გამოიჩინეს ჩვენმა მეცნიერებმა და ათეისტური ყოფის მიუხედავად, შექმნეს ხალხისათვის სწორი ორიენტირების შენარჩუნება.

გავიხსენოთ ექვთიმე თაყაიშვილი, ივანე ჯავახიშვილი, პავლე ინგოროყვა, დიმიტრი უზნაძე, თედო სახოკია, გრიგოლ ლორთქიფანიძე, შალვა ნუცუბიძე, ივანე ბერიტაშვილი, მაქსიმე შარაძე, ფილიმონ ქორიძე და სხვა მრავალნი. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი იყვნენ შევიწროვებულნი, დამცირებულნი და ყოველდღე ელოდნენ დაპატიმრებას... მათ არა მარტო დაიცვეს, არამედ გაამდიდრეს ჩვენი ეროვნული ფასეულობანი, დაიცვეს როგორც თავისი, ისე ქვეყნის ღირსება.

ჩვენ უნდა გვქონდეს ჭეშმარიტებაზე დაფუძნებული ანალიტიკური აზროვნების უნარი, რომ გავარჩიოთ, რა არის მისაღები და რა უარსაყოფი, გავიზროთ, როგორ დავძლიოთ ესა თუ ის პრობლემა, რა გავაკეთოთ იმისათვის, რომ ადრე დაშვებული შეცდომები აღარ გავიმეოროთ და შევქმლოთ მომავლის სწორი პროგნოზირება. ჩემი დიდი ხნის ოცნებაა, სკოლაში იყოს ანალიტიკური აზროვნების კურსი, რათა მოზარდი თაობა ადრეული ასაკიდანვე მიეჩვიოს განსჯისა და სწორი ნაბიჯების გადადგმას.

ეფიქრობ, აუცილებელია ისეთი საგნის შემოღებაც, რომელსაც, ძირითადად, აღმზრდელობითი დანიშნულება ექნება. ეს საგანი ისევე უნდა ისწავლებოდეს როგორც სხვა საგნები, მაგ: ისტორია, ფიზიკა, ლიტერატურა, მათემატიკა. რათა მომავალი თაობა მოვამზადოთ ცხოვრებისათვის.

იგი უნდა მოიცავდეს ურთიერთობის კულტურას ოჯახში და ნათესავეებთან, ურთიერთობას მეგობრებთან და თანატოლებთან, უფროს და უმცროს თაობასთან, აქ უნდა ისწავლებოდეს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებსა და სუფრასთან ქცევის წესებს, რთული სიტუაციების დაძლევის გზები და, რა თქმა უნდა, ცოდნისა და შრომის სიყვარული.

შრომის გარეშე ცოდნას ვერ შევიძენთ და ვერც მოვიხმართ; შრომის გარეშე ვერ შევქმნით ვერც სახელმწიფოს. ადამიანის ჰარმონიული განვითარებისათვის აუცილებელია როგორც ინტელექტუალური, ისე შემოქმედებითი და ფიზიკური

შრომა. თუმცა ზოგიერთს მიაჩნია, რომ ფიზიკური შრომა ამცირებს პიროვნებას. ეს არასწორი შეხედულებაა. იგი ღვთისაგან ადამიანის კეთილდღეობისა და ჯანმრთელობისათვის დადგენილი ცხოვრების წესია.

გარდამავალმა პერიოდმა, რომელიც თითქმის 20 წელია გრძელდება, მრავალი პრობლემის წინაშე დაგვაყენა. განსაკუთრებით ის, რომ ჩვენს წარსულსა და დღევანდელობაზეც ვრცელდება არასწორი ინფორმაცია, თითქოს ძირძველი ქართული მიწები ჩვენი მეზობელი ერების ისტორიული სამკვიდრებელი იყო; და ამით შუღლი და დაპირისპირება ითესება დიდი ხნის მანძილზე მშვიდობითა და ურთიერთგაგებით მცხოვრებ ჩვენს ხალხებს შორის. მაგალითად, ოსები კომპაქტურად არიან დასახლებულნი საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეებშიც, და ეს ტერიტორია ისეთივე საქართველოა, როგორც ცხინვალის რეგიონი. ე.წ. სამხრეთ ოსეთი და სხვა ავტონომიებიც კომუნისტური რეჟიმის დროს შექმნილი ხელოვნური წარმონაქმნია.

მიუხედავად მომხდარისა, მჯერა, ქართველები, აფხაზები, ოსები და სხვანი, მკვიდრნი საქართველოსა, იყვნენ და კვლავაც დარჩებიან ძმებად და დადგება ის კურთხეული დღე, როცა ჩვენ ურთიერთს შევეუნდობთ ძმათაკვლის ცოდვებს და ერთად ავაგებთ შერიგების ძეგლს, რომელიც იქნება გაფრთხილება მომავალი თაობებისათვის, რომ მსგავსი რამ აღარასოდეს განმეორდეს.

ქართველი ადამიანი ბუნებით მოსიყვარულე და შემწყნარებელია. ტოლერანტობა ჩვენ წიგნებიდან არ გვისწავლია, ეს ჩვენი თვისებაა. ამის ნათელი გამოხატულებაა ის, რომ საუკუნეთა მანძილზე ამ მიწაზე უპრობლემოდ ცხოვრობდნენ და ცხოვრობენ სხვა და სხვა ეროვნებისა და რელიგიური ჯგუფების წარმომადგენლები, რომლებიც მეგობრობითა და მოყვრობით არიან ქართველ ხალხთან დაკავშირებულნი. ჩვენი ხასიათის ნათელი გამოხატულებაა ვაკუაცობითა და მეტრძოლი სულით განთქმული მხარის, საქართველოს მთიანეთის დიდებული შეილის, ვაჟ-ფშაველას საოცარი სიტყვები:

„ბალახი ვიყო სათიბი, არა მწადიან ცელობა, ცხვრადვე მამყოფე ისევა, ოღონდ ამშორდეს მეკლობა“. დიახ, შინაგანად ასეთია ქართველი კაცი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ იგი ოდესმე შეეგუება სამშობლოს ერთიანობის ხელყოფას. სამშობლო დედამიწის ის ადგილია, რომელიც ამა თუ იმ ადამიანს, ამა თუ იმ ერს ღვთის განგებულებით ებოძა.

სამშობლო, რა თქმა უნდა, არის გარკვეულ საზღვრებს შორის არსებული ტერიტორია, ის

ახალი ეპონომისტი

ბუნება, ის წიაღისეული, ის ფლორა და ფაუნა, რასაც ეს ტერიტორია მოიცავს, მაგრამ სამშობლო არის კიდევ უფრო სხვა... სამშობლო შენი წინაპრების ძელებით გააოხიერებული მიწაა, შენი ერთ გაჯერებული ჰაერია, შენი გენით, შენი ხასიათით დატვირთული გარემოა. აქ, ამ სივრცეში მყოფობს მთელი ისტორია ერისა და ქვეყნისა, და ეს ყოველივე თითოეულ ჩვენგანთან უხილავი, მაგრამ ძალიან ძლიერი ველით არის დაკავშირებული.

ამიტომაც, სამშობლოს არა აქვს ოდენ მიწიერი, მატერიალური სახე. მის განსაკუთრებულობას დიდად განაპირობებს ისიც, თუ რამდენად მრავალრიცხოვანი წმინდანთა დასი ჰყავს ერს სულიერ მეოხად ღვთის წინაშე. ამ მხრივ, საქართველოს თითქმის ვერავინ შეედრება. სამშობლოსათვის გულანთებული გმირები საქართველოს არასოდეს დაელევა.

ჩვენს ერს ქართული ენის სახით უდიდესი საუნჯე აქვს და მას თითოეული ჩვენგანი უნდა გაუფრთხილდეს; ჩვენს ენაში განცხადებულია ჩვენი ისტორია, ჩვენი მსოფლალქმა და აზროვნების წესი. ენა არ არის მარტო კომუნიკაციის საშუალება. დააკვირდით, მაგალითად, ასეთ სიტყვებს: წუთისოფელი, სამშობლო, დედამიწა, გარდაცვალება, თავისუფლება, განათლება და სხვა ... თითოეული მათგანი როგორი ფილოსოფიური სიღრმითაა დატვირთული! ქართული ენის სისავსეს, მის დიალექტთა და კილო-კავთა მრავალფეროვნება, ქართველი კაცის განცდის სიღრმე და მდიდარი სულიერი სამყარო განაპირობებს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ სიძველის და საუკუნეთა მანძილზე განცდილი ცვლილებების მიუხედავად, არ გაწყვეტილა კავშირი ძველ და თანამედროვე ქართულ ენას შორის, რაც მის დიდ სიცოცხლისუნარიანობაზე მეტყველებს.

ჰოი ჩვენო ენავ, ჩვენი მწუხარებისა და სიხარულის მესაიდუმლე, ცისარტყელასავით მშვიდობისმომფენო, მყინვარივით სპეტაკო და თერგივით მშფოთვარე. ჩვენო ხელთუქმნელო სვეტო, ცამდე ამაღლებულო, საუკუნეთა ქარტყილში გამოვლილო ლერწამო, საძირკველო და მტკიცე ფუძე ჩვენო, ჩვენთა საუნჯეთა შემქმნელო და დამცველო, მთების ძლიერება, მეფე და დარაჯო ჩვენი ერის რწმენისა, ერთობისა და მთლიანობისა.

არაერთხელ მოუნდომებია ავისმდომელს შენი შელახვა, შენი მოსპობა. დღესაც, როდესაც ჩვენს წინაშეა უმნიშვნელოვანესი ამოცანა ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისა, თანდათან იზრდება მეორე, არანაკლები საფრთხე ენობრივი დაშლისა; არიან ისეთი ძალები, რომელნიც ნაკლებად მოაზროვნე ადამიანებს უბიძგებენ, რომ ითარგმნოს ბიბლია ან სხვა წიგნები მეგრულად,

სვანურად, ლაზურად და მოამზადონ ნიადაგი იმისათვის, რომ ახლო მომავალში ქართული ენის ეს განშტოებანი უკვე ცალკე ენებად გამოაცხადონ მსოფლიოში ვრცელდება რუქები და კვალიფიკაციები, თითქოს საქართველო აჭარლების, ლაზების, სვანების, მეგრელების, თუშების და სხვათა ხელოვნური გაერთიანებაა, თითქოს ყველას ჩვენი ჩვენი ენა და კულტურა გვაქვს. ამით უნდათ ჩვენი ერის სხვა და სხვა ეროვნულ გაერთიანებებად წარმოჩენა. აქედან კი სახელმწიფოს დაშლამდე ერთი ნაბიჯია.

კაცობრიობა ახალი ტიპის დაპირისპირებაზე, - ინფორმაციულ ომზე გადავიდა და იგი ძირითადად, მასმედიის საშუალებით ხორციელდება. ამჟამად, რომ ჩვენს წინააღმდეგ სხვა და სხვა მიმართულებით მიმდინარეობს ინფორმაციული ომი და ამ ყოველივეს შესაბამისი საშუალებებითვე უნდა გაეცეს პასუხი. * * * ჩვენი საზოგადოება ეკლესიისგან მრავალწლიანი გაუცხოების შემდეგ კვლავ უბრუნდება რწმენას და ეს ბუნებრივი, თანდათანობითი პროცესია. მართალია, აღდგა გარეგნული სახე ჩვენი ქრისტიანული ცხოვრებისა: აშენდა მრავალი ტაძარი, ეკლესიები გაივსო ხალხით, გამრავლდა სასულიერო პირთა რიცხვი, ჩვეულებად იქცა საეკლესიო წესებისა და საიდუმლოებების აღსრულება (ნათლობა, წესის აგება, ჯვრისწერა, სახლის კურთხევა...), მაგრამ დღეს უკვე აუცილებელია ჩვენი საზოგადოების უფრო სიღრმისეულ სულიერ განვითარებაზე ზრუნვა. ჩვენ გამოვედით ევოპტიდან - ცოდვის მონობიდან, მაგრამ აღთქმულ მიწაზე, სულიერ იერუსალიმში ჯერ არ შევსულვართ. უდაბნოს გზაზე ჩვენი მსვლელობისას ზოგჯერ თავს იჩენს ცოდვითი ცდომილებანი. ამის ყველაზე მკაფიო გამოხატულებაა ჯვარდაწერილ წყვილთა ხშირი განქორწინება, ნარკომანია და აბორტი. არ შემიძლია არ შევეხო ახალგაზრდებში გავრცელებულ ერთ მეტად მძიმე სენსაც - ბილწსიტყვაობას; რატომღაც ასეთი მეტყველება მათში კარგ ტონად და ვაუკაცობად ითვლება. სინამდვილეში კი, ეს არის დაბალი კულტურისა და აზროვნების ადამიანების შინაგანი სამყაროს გამოვლინება. ყმაწვილები ხშირად საკუთარ დედასაც შეურაცხყოფენ და ზოგჯერ ვერც აცნობიერებენ, რას ამბობენ. ეს არის უკიდურესი სიბილწე და უდიდესი ცოდვა, რითაც ადამიანი ეშმაკის თანახმად ხდება. საერთოდ, ყოველი სიტყვისათვის ადამიანი პასუხს აგებს ღვთის წინაშე. განსაკუთრებით კი სასტიკად დაისჯებიან მშობლების მაგინებელნი. ეს დანაშაული იმდენად მძიმეა, რომ ძველ აღთქმაში დედ-მამის მხოლოდ ავადმახსენებელნიც კი ქვით იქოლებოდნენ.

ახალი ეპოქისთვის

მე ვთხოვ ჩვენს ახალგაზრდებს, საერთოდ უარი თქვან ბილწისტიყვაობაზე და განსაკუთრებით კი, დედასთან მიმართებაში. ერთად შევთხოვთ ღმერთს, მოგვანიჭოს მადლი „უძღურთა მკურნალი და ნაკლულევანთა აღმავსებელი, რათა, ღვთის შეწევნით, შევძლოთ ცოდვათაგან გათავისუფლება: შეუფეო ზეცათაო, ნუგეშინისმცემელო, სულო ჭეშმარიტებისაო, რომელი ყოველგან ხარ და ყოველსავე ადავსებ მადლითა შენითა, საუნჯეო კეთილთაო, მომნიჭებელო ცხოვრებისაო, მოვედ და დაემკვიდრე ჩვენს შორის და წმიდა მყვენ ჩვენ ყოვლისაგან ბიწისა და აცხოვნენ სახიერო სულნი ჩვენნი“. * * * ამ ბრწყინვალე დღეს ყველა ჩვენგანის წინაშე დგას კითხვა: იშვება თუ არა ბეთლემს შობილი მაცხოვარი ჩვენს გულშიც? უნდა გვახსოვდეს, რომ უფალი დაიბადა არა დიდებულ სასახლესა და სამეფო პალატებში, არამედ ყველასგან მიტოვებულ უბრალო ბაგაში და ამით მაგალითი უჩვენა და თავმდაბლობისკენ მოუწოდა მთელ კაცობრიობას. მუდამ უნდა გვახსოვდეს ისიც, რომ 'ამპარტავანთა შემუსრავს ღმერთი, ხოლო თავმდაბალთ მოსცემს მადლს'. რატომ არის ასე?!

იმიტომ, რომ ადამიანს მხოლოდ საკუთარი ძალით, სიკეთის გაკეთება არ ძალუძს და ამის ნიჭი მას მხოლოდ უფლისაგან ეძლევა. ვინც ასე არ ფიქრობს და წარმატებებს მხოლოდ საკუთარ თავს მიაწერს, ამპარტავანების მორევეში იძირება. ღმერთი მას ტოვებს და ის უფლებები და შესაძლებლობები, რომელიც ღვთისაგან ჰქონდა ბოძებული, ერთმევა; ამის ნათელი მაგალითია მეფე საული, რომელიც თავიდან თვით უფლისაგან იყო გამორჩეული, მაგრამ საკუთარი ნებით ამპარტავანების ცოდვა დაეუფლა, და ბოლოს, მეფობაც დაკარგა და, მასთან ერთად, ყველაფერიც. საულის მსგავსად, დავით წინასწარმეტყველიც ისრაელის მეფედ იყო დადგენილი, მაგრამ თავისი თავმდაბლობით იგი თაობებისათვის სინანულის მაგალითად დარჩა. ხალხისათვის ყოველთვის ის წინამძღოლია პატივსაცემი და საყვარელი, რომელიც ღირსეულია და თავმდაბალი.

საქართველოს ისტორიაში ამის არაერთი მაგალითი გვაქვს. გავიხსენოთ წმიდა მეფე დავით აღმაშენებელი, თავმდაბლობის ნიმუშია მისი „გალობანი სინანულისანი“. წმიდა თამარი - თავისი ხელსაქმით გლახაკთათვის საზრდელის მიმცემი და დაუცხრომელი ღოცვით სამშობლოს დამცველი მეომრებისათვის შემწე. ბერად შემდგარი ჩვენი დიდებული მეფეები - დემეტრე I, დავით X, თეიმურაზ I... თავმდაბლობით და თავისი უბრალო ცხოვრებით გამორჩეული იყო მეფე ერეკლე II. როდესაც ძალაუფლების და დიდების მწვერვალზე მყოფი ხელისუფალნი თავმდაბლობის ასეთ უჩვეულო

მაგალითს გვიჩვენებენ, რამდენად უფრო მეტად გემართებს ეს ჩვენი?! როგორც წმიდა წერილი გვასწავლის, ძველ აღთქმაში ყველასზე მეტად თავმდაბალი მოსე წინასწარმეტყველი იყო, რომელსაც სწორედ ამ თვისების გამო მიეცა შესაძლებლობა, ჰქონოდა ღმერთთან უშუალო ურთიერთობა; ახალ აღთქმაში და, საერთოდ, ყველაზე თავმდაბალი ადამიანთა შორის ღვთისმშობელია. იგი სიწმინდისა და ამ განსაკუთრებული მადლის გამო შეიქმნა ღირსი გამხდარიყო დედა ღვთისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესი. სამყაროს შემოქმედი - ღმერთი ეტვირთა და წიადი თვისი ცათა უვრცელეს ეყო. თითოეული ჩვენგანის და საერთოდ, ჩვენი ერის უმთავრესი პრობლემა ის არის, რომ გვაკლია თავმდაბლობა და გგვკონია, რომ ჩვენი ძალებით, ჩვენი ჭკუითა და უნარით შევძლებთ წარმატებების მიღწევას, რაც მადლის მოპოვებაში ხელისშემშლელ გარემოებად იქცევა. ღმერთის გარეშე თვით ანგელოზებსაც არ ძალუძთ არარა, მიუხედავად ჩვენ. ამ დიდებულ დღეს მუხლმოდრეკით, უმორჩილესად შევთხოვ ყოველადწმიდა სამებას, მოგვანიჭოს თავმდაბლობა და თითოეული ჩვენგანის გული ჰყოს ბეთლემის ბაგად, რომელშიც იშვება ღმერთ-კაცი იგი - იესო ქრისტე. დიდება შენდა, უფალო, მაცხოვარო ჩვენო, რომელი განცდასა ჩვენთა ცოდვათასა მოგვანიჭებ და დაცემულთა აღგვაღვინებ! დიდება შენდა, უფალო, რომელი აღგვაგვსებ ჩვენ მადლითა შენითა და გვაზიარებ საუკუნო ნეტარებასა შენსა!

დიდება და მადლობა შენდა, უფალო, რომელი აღგვაგვსებ სიხარულითა, სიყვარულითა და იმედითა შენითა! გიხაროდენ, ყოველადწმიდაო ღვთისმშობელო, შვენიერო შროშანო, რომლისაგან გამობრწყინდების მაცხოვარი. გიხაროდენ, რომლისა მიერ წყევლი მოაკლდების, გიხაროდენ, სიწმიდისა ტაძარო, ძისა შენისა მადლისა მომფენელო. ქართველნო და ყოველნო ერთგულნო მკვიდრნო საქართველოსა! - „ითხოვდით და მოგცეს თქვენ; ეძიებდით და ჰპოვოთ; ირეკდით და განგელოს თქვენ“ (მათე, 7,7).

არ დაეცეთ, არ შედრკეთ, არ შეუშინდეთ დროს, არ დაკარგოთ იმედი ღვთისა, იმედი მომავლისა; არ დაკარგოთ სიყვარული მოყვასისა; იყავით მოყვარენი შრომისა და ცოდნისა!

„ნათელი ქრისტესი განგვანათლებს ყოველთა“. იხარეთ ორსავე სოფელსა შინა.

ჩვენთან არს ღმერთი!

სიყვარულით თქვენთვის მლოცველი
ილია II
სრულიად საქართველოს კათოლიკოს -
პატრიარქი

ახალი კონკონსტი

თავისუფალი მეწარმეობის პრიორიტეტები

რევაზ ბველანიანი
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკური პოლიტიკის კათედრის
ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

„ძნელია ელოდო პოლიტიკური თავისუფლების სიცოცხლისუნარიანობას
თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციული ბაზრის გარეშე“

მ. ფრიდმანი

თავისუფალი მეწარმეობის პრიორიტეტები ქვეყნის საზოგადოებრივი და ეკონომიკური სისტემის შედეგია. საზოგადოებრივი და ეკონომიკური სისტემის შესაბამისობა ზემოქმედებას ახდენს მეწარმეებზე. ეს იმას ნიშნავს, რომ ვინც „ერთი სისტემის“ თვალსაზრისით მოქმედებს, ამავე დროს „მეორე სისტემის“ მიზნებსაც ითვალისწინებს. ორივე სისტემა საკუთრების იმ სტრუქტურიდან გამომდინარეობს, რომელიც უპირატესობას კერძო საკუთრებას ანიჭებს.

თავისუფალი მეწარმეობის ორ ძირითად – საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და კონკურენციულ-პოლიტიკურ – პრიორიტეტთან ერთად დეტალურად უნდა განვიხილოთ მისი კიდევ ორი მნიშვნელოვანი თვისებრივი ზემოქმედება, რომლებიც ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნის შემადგენელი ნაწილებია და რომლებსაც საერთოდ და განსაკუთრებით კი ტრანსფორმაციის პროცესისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭებათ. ესენია: სტრუქტურულ-პოლიტიკური და დასაქმებით-პოლიტიკური ქმედებანი.

ძალაუფლების დეცენტრალიზაცია და პიროვნული თავისუფლების „სივრცეების“ აღქმა განსაკუთრებული ზომით დამოუკიდებელ მეწარმეს მიეწერება, ვინაიდან ის არა მხოლოდ პიროვნულად, არამედ აგრეთვე ეკონომიკურად სხვათა პასუხისმგებლობის სფეროდან თავს აღწევს, ძალაუფლების რაღაც ნაწილს იღებს და საკუთარი განვითარების შესაძლებლობებს ქმნის. ეკონომიკურ ცხოვრებაში თავისუფლების ასპარეზი ხელშეკრულების თავისუფლებით იქმნებოდა, რაც თავის მხრივ მეწარმეობის დამოუკიდებლობაშიც ვლინდება.

მცირე და საშუალო მეწარმეობის საზოგადოებრივი ფუნქცია ხშირად კავშირების ან პოლიტიკოსების მიერ სახელმწიფო დახმარების მოთხოვნების დასასაბუთებლად გამოიყენება, ამიტომ სწორედ ამ სფეროშია მნიშვნელოვანი აღნიშნული მეწარმეობის პოლიტიკის განსახლებურ „საზომ“ სიდიდეებზე ორიენტირება. ასეთ ინდიკატორად გამოიყენება დამოუკიდებელთა რიცხვი ანდა მათი ქვოტა. ამ თვალსაზრისით სასურველია, რაც შეიძლება ბევრმა მოქალაქემ აღიქვას ეკონომიკური მოქმედების თავისუფლება და ამგვარად თავისი წვლილი შეიტანოს ძალაუფლების დეცენტრალიზაციაში.

ეკონომიკური და საზოგადოებრივი სისტემა ასეთი ადამიანების მიერ უნდა იქმნებოდეს, მაგრამ არ არის გამორიცხული რომელიმე ქვეყანაში ან რეგიონში ეკონომიკური აქტიურობის „იმპორტირება“ გარედან, მაშინ, როცა მოსახლეობა თავისი ქვეყნის ან საკუთარი რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებას თვითონ უნდა გაუძღვეს და მასზე აქტიური ზემოქმედება მოახდინოს.

ბაზრის ყოველი სუბიექტის თავისუფლება, თვითონ გადაწყვიტოს დამოუკიდებელი მეწარმეობა, დიდად არის დამოკიდებული კონკურენციის მოქმედებისუნარიანობაზე, რადგან თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა ხშირად დეგრადაციის ტენდენციებს (მაგალითად, მონოპოლიის შექმნა) ავლენს, ამიტომ მეწარმე სისტემის პოლიტიკურ ჩარჩოს უნდა დაეყრდნოს.

დეგრადაციის ტენდენციების საპირისპირო რეკომენდაციები მოიცავს ღონისძიებებს ყოველგვარი ძალაუფლების კონცენტრაციის დაშლით დაწყებული (ატომისტური კონკურენცია)

საქალაქო ეკონომისტი

და ოლიგოპოლით, როგორც ბაზრის „იდეალური“ ფორმით დამთავრებული (ფუნქციონირების უნარიანი კონკურენცია). გერმანიის ეკონომიკური პოლიტიკა მიისწრაფის ყოველ ბაზარზე ჰყავდეს მცირე და საშუალო მეწარმეთა საკმარისი რაოდენობა, აგრეთვე კარტელის კანონის ფარგლებში იგი ეწინააღმდეგება მონოპოლიზებასა და უფრო დიდ ძალაუფლებათა კონცენტრაციას. შეფასება, არის თუ არა კონკურენცია ბაზარზე ფუნქციონირების უნარიანი, ხორციელდება იმ კრიტერიუმების მიხედვით, რომლებიც საშუალებას იძლევიან შეჯამდეს კონკურენციის სამი იერარქიულად მოწესრიგებული განზომილება:

- ბაზრის სტრუქტურა;
- მიმწოდებლების მოქმედება ბაზარზე და ბაზრის შედეგი.

მცირე და საშუალო საწარმოებთან დაკავშირებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბაზრის სტრუქტურა, რადგან ეს უკანასკნელი სწორედ ამ საწარმოების სიდიდეთა სტრუქტურით განისაზღვრება. გერმანიის ეკონომიკურ სისტემაში მცირე და საშუალო საწარმოებს გააჩნიათ ფუნქცია, რომ მიმწოდებლებისა და მომხმარებლების საკმარისი რაოდენობით წინ აღუდგნენ ბაზრის „დაპყრობას“ და მის ბოროტად გამოყენებას. ამასთან, „საკმარისით“ მცირე და საშუალო საწარმოები არა უბრალოდ „რაც შეიძლება დიდი რაოდენობისაკენ“ მიისწრაფიან, არამედ სულ უფრო მეტად ზრუნავენ ბაზარზე მცირე და დიდი საწარმოების გაწონასწორებულ დამოკიდებულებაზე. ეს მოთხოვნა აისახა აგრეთვე საწარმოთა სიდიდეებზე დამყარებულ სტრუქტურულ პოლიტიკაშიც.

ემპირიული გამოკვლევებისათვის, უწინარეს ყოვლისა, წარმოიშეება პრობლემა, თუ როგორ გამოიყურება ოპტიმალურ სიდიდეთა სტრუქტურა რელევანტურ ბაზრებზე. ამ პრობლემის გადაწყვეტის შესაძლებლობები გვთავაზობს, მაგალითად, კონცენტრაციის განსხვავებულ ზომებს, რასაც გერმანიაში მონოპოლიური კომისია იყენებს კარტელების გამოსაკვლევად. რადგან ეკონომიკურ ცხოვრებაში ერთმანეთს კონკურენციას უწევს არა ყველა საწარმო, არამედ მხოლოდ ისინი, რომლებიც მსგავს პროდუქციას აწარმოებენ ან გასაცვლელად აწვდიან, ამიტომ კონკურენცია ბაზრის ცალკეულ ნაწილებზე შეიძლება შეფასდეს. ამ რელევანტურ ბაზრებზე კონკურენციის შესახებ გამოთქმული მოსაზრებანი შეიძლება შეგვხვდეს საწარმოების სიდიდეთა სტრუქტურასთან ან ბაზრის წილთან დაკავშირებით. შესაძლებელია, აგრეთვე, საწარმოთა კონკურენციის მდგომარეობის ზოგადი აღწერა, რაც,

მაგალითად, შეიცნობა საწარმოთა დაარსების ან ბაზრიდან გამოსვლის მიმდინარეობის ხანა, კონკურენცია ცალკეულ ბაზრებზე წარმოების სრულიად განსხვავებულ სიდიდეთა სტრუქტურებზე და საბაზრო ურთიერთობებზე შენდება. ამის მაგალითებია, სურსათით საცალო ვაჭრობა, რაც ოლიგოპოლიის სტრუქტურას უფრო დიდი საწარმოო ერთეულებით წარმოადგენს, ან სასტუმრო საქმიანობა, რომელშიც სრულიად განსხვავებული სიდიდის მრავალი საწარმო უპირისპირდება ერთმანეთს.

სოციალურ საბაზრო ეკონომიკაში ცხოვრების პირობების ერთიანობა აქტიური სტრუქტურული პოლიტიკით მიიღწევა. ამასთან, განასხვავებენ:

სექტორულ სტრუქტურულ პოლიტიკას, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს ცალკეულ დარგებში ცვალებადი მოთხოვნებისა და წარმოების პირობების შესაბამისობაში მოყვანას;

რეგიონულ სტრუქტურულ პოლიტიკას, რომელმაც ეკონომიკური საქმიანობის გაწონასწორებული განაწილების ფარგლებში უნდა იმოქმედოს და

საწარმოთა სიდიდეებზე დამყარებულ სტრუქტურულ პოლიტიკას, რომელმაც საწარმოების განსაზღვრული სიდიდეების სტიმულირებით უნდა დააჩქაროს ცვალებად საბაზრო პირობებთან ადაპტაცია.

დიდი და მცირე საწარმოების „ჯანსაღი“ შერწყმით მცირე და საშუალო საწარმოებმა შესაძლებელი უნდა გახადონ საწარმოების სიდიდეთა სტრუქტურის სწრაფი შესაბამისობა ბაზრის ცვლილებებთან. ამასთან, არ აქვს არსებითი მნიშვნელობა, ეს ცვლილებები მომხმარებლის მხრიდან მომდინარეობს, მაგალითად, მომსახურების უფრო გაძლიერებული დატვირთვით, თუ მიმწოდებლის მხრიდან, მაგალითად, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვით.

ადაპტაციის უნარიანობა შეიძლება შეეხებოდეს როგორც ცალკეულ საწარმოს, ასევე ბაზრის სტრუქტურას. დიდ საწარმოებთან შედარებით მცირე საწარმოო ერთეულების უფრო მაღალი შესაბამისობის უნარიანი მოქნილობის კვლევა მიზნად ისახავს, უწინარეს ყოვლისა, საწარმოთა ინოვაციურ მოღვაწეობას. მართალია აშშ-ში, აგრეთვე გერმანიაშიც მცირე და საშუალო საწარმოების მოქნილობის უპირატესობანი აღიარებულია, მაგრამ კრიტიკას ვერც ისინი გადაურჩნენ. ინოვაციური მოქმედების გვერდით მეწარმის პიროვნებაც განიხილება, როგორც განსაკუთრებული შესაბამისობის უნარის მქონე. მაგრამ ამ სფეროში ჩატარებულმა გამოკვლევებმა ცხადყო, რომ სწორედ ამაშია მცირე და საშუალო საწარმოების არა

ახალი ეკონომისტი

მხოლოდ ერთ-ერთი განსაკუთრებული სიძლიერე, არამედ ერთ-ერთი უდიდესი სისუსტეც.

შესაბამისობის აღნიშნული პროცესები მიმდინარეობს არა მხოლოდ მთელი ეკონომიკის მასშტაბით, არამედ, უწინარეს ყოვლისა, ცალკეული დარგების შიგნით. გერმანიაში ძლიერი სტრუქტურული ცვლილებები შეიმჩნეოდა საცალო ვაჭრობასა და ბეჭდვით საქმეში. ეს ცვლილებები იზომებოდა მცირე და საშუალო საწარმოების წმინდა რაოდენობრივი განვითარების ან მათი დასაქმების ამსახველი ციფრობრივი მონაცემების მიხედვით. შესაბამისობის უნარიანობის ინდიკატორად შეიძლება აღებული იქნას აგრეთვე საწარმოების ინოვაციის უნარიანობა, რადგან იგი გეინვენებს თუ რა მასშტაბით „შეეწყობიან“ საწარმოები ბაზრის ცვლილებებს.

დასაქმების საერთო ეკონომიკური სიტუაციისათვის მცირე და საშუალო საწარმოების მხრივ, მხედველობაში პირველ რიგში მათი მასტაბილიზებული შემოქმედება მიიღება (სამუშაო ადგილების შექმნა). დიდ საწარმოებთან შედარებით მცირე და საშუალო საწარმოების დასაქმების განსხვავებული პოლიტიკის ახსნის ცდები თითქმის ისეთივე მრავალრიცხოვანია, როგორც მათი ცნებისა. დისკუსია ეხება, უწინარეს ყოვლისა, მოქნილობის ჰიპოთეზას და ტექნოლოგიის ჰიპოთეზას. პირველის თანახმად, მცირე და საშუალო საწარმოები უფრო მოქნილი ორგანიზაციის საფუძველზე დროულად რეაგირებენ მოთხოვნის ცვლილებებზე და ბაზრის ნიშებს მომხმარებლებთან დიდი სიახლოვის გამო შედარებით სწრაფად გრძნობენ. ტექნოლოგიის ჰიპოთეზა იქედან გამომდინარეობს, რომ მოთხოვნის სტრუქტურები ინდივიდუალურად და ხარისხობრივად დიფერენცირებული საქონლისა და მომსახურების სასარგებლოდ იცვლება და ამით ხდება მასობრივ წარმოებაზე უარის თქმა. ასეთმა „მოძრაობამ“ წარმოება კვლავ მცირე მეწარმეობის პირობებს უნდა მიუახლოვოს.

ამ პრობლემატიკის უფრო ახლოს გაცნობის გარეშე შეუძლებელია საერთოდ დასაქმებისათვის მცირე და საშუალო საწარმოების პოზიტიური როლის შეფასება. მათ მასტაბილიზებული ეფექტი აქვთ შრომის ბაზარზე და კრიზისების დროს უფრო მეტ სამუშაო ადგილებს ქმნიან, ვიდრე დიდი საწარმოები. გერმანიაში მცირე და საშუალო საწარმოები შრომის უნარიანი მოსახლეობის ორ მესამედს ასაქმებს. აღმოსავლეთ გერმანიაში მცირე და საშუალო საწარმოები ახალი სამუშაო ადგილების შექმნით გადაიქცა ყოფილი

სახელმწიფო საწარმოებიდან გამოთავისუფლებული სამუშაო ძალის მიმდებ რეზერვუარად. გერმანიაში თუ რამდენად ახორციელებს მცირე და საშუალო მეწარმეობა ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის მიზანს ტრანსფორმაციის პროცესში, ანუ ახდენს თუ არა იგი დადებით შემოქმედებას დასაქმების პოლიტიკაზე, პირველ რიგში მცირე და საშუალო საწარმოებში დასაქმებულთა რაოდენობით შეიცნობა. დამატებითი ინფორმაცია შეიძლება მოგვცეს აგრეთვე პროფესიული მომზადებისათვის გამოყოფილი სამუშაო ადგილების რიცხვმა. ყოველივე ეს საშუალებას იძლევა როგორც მომავალი დასაქმების, ასევე დარგების განვითარება გამოვიკვლიოთ. დასაქმების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან ინდიკატორს წარმოადგენს აგრეთვე საწარმოთა ინვესტიციები. მზარდი ინვესტიციური დანახარჯების საფუძველზე წარმოების გაფართოებას თან სდევს დასაქმების ზრდა.

აქ განხილული პრიორიტეტებიდან გამომდინარე შეიძლება კონკრეტულად ჩამოვყალიბოთ თუ რა განახლებებს მცირე და საშუალო საწარმოებს დიდი საწარმოებისაგან და რისი გათვალისწინება შეიძლება მათი გამოცდილებიდან.

წარმატება იწყება ნათელი და პრეტენზიული მიზნით: იყო საუკეთესო ან №1. ამისათვის კი აუცილებელია გრძელვადიანი ორიენტირება, კვალიფიციური თანამშრომლები და რკინის ნებისყოფა. ბაზრები ვიწროდ უნდა განისაზღვროს, სამეწარმეო საქმიანობა კონცენტრირებული უნდა იყოს ერთ სიმძიმის ცენტრში (ძირითად კომპეტენციებზე), რადგანაც სპეციალისტები ხშირად „ამარცხებენ“ ზოგადად მცოდნეებს.

წარმატება საერთოდ მიიღწევა მხოლოდ გლობალური კომპეტენციის საფუძველზე – ასე შეიძლება ბაზრის თვით უმცირესი ნიშებიც კი საკმაოდ დიდი გახდეს. ქვეყნების ცოდნა, აგრეთვე, ბაზრის პოზიციების რაც შეიძლება ადრე „დააყრობა“ ქმნის გლობალური წარმატების საფუძველს.

საუკეთესო მომსახურება მომხმარებლებთან სიახლოვის მნიშვნელოვანი ასპექტია. ეს არის მცირე და საშუალო საწარმოების სტრატეგიის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი მომენტი. მომხმარებელი ხომ ყველგან საჭიროებს სერვისს, სადაც არ უნდა იმყოფებოდეს იგი. ხშირად საწარმოები ახალ საქონელს ქმნიან და შეიძლება ცდილობენ ეს წინსვლა ინოვაციებით შეინარჩუნონ. ამასთან, სიახლეები ყოველთვის არა მხოლოდ ნაწარმს უნდა შეეხოს, არამედ მომხმარებელთა სფეროსაც, რადგან აქ ინოვაციები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს.

27800

ახალი ეკონომისტი

გიორგი ტოღუა
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

ახალი ეკონომისტი

ეკონომიკური ინდივიდუალიზმის სისტემური ანალიზი პირველად ავსტრიულმა სკოლამ მოგვცა. მან საფუძველი ჩაუყარა სუბიექტურ-ფსიქოლოგიურ მიმართულებას ეკონომიკურ მეცნიერებაში და XIX საუკუნის უკანასკნელი მეხამედის გასწვრივ თითქმის გაბატონებულ მდგომარეობას მიაღწია. ამ მეცნიერულმა მოძრაობამ უკიდურესი ინდივიდუალიზმის ხასიათი მიიღო და ზღვრული სარგებლიანობის თეორიის სახით ჩამოყალიბდა. ეს იყო მარქინალური რევოლუცია, რომლის ლიდერები იყვნენ ვენის უნივერსიტეტის პროფესორები: მენგერი, ვიზერი და ბემ-ბავერკი. ავსტრიული სკოლის თეორიამ დასრულებული სახე ბემ-ბავერკის მოძღვრებაში მიიღო. ამის უდავო მოწმობაა მისი ნაშრომი: „მეურნეობრივი დოვლათის ფასეულობის თეორიის საფუძვლები“.

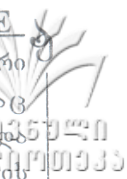
ღირებულების პრობლემა ყოველთვის იდგა მოწინავე მეცნიერთა ყურადღების ცენტრში. ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული დღემდე მრავალი საყურადღებო იდეა ჩამოყალიბდა მისი არსისა და გამოვლინების ფორმების შესახებ. ახალი დროის ეკონომიკურ თეორიებს შორის ამ მხრივ უპირველესი ადგილი მაინც ზღვრული სარგებლიანობის ანუ უკიდურესი (კიდებუე მყოფი) სარგებლიანობის თეორიამ დაიჭირა. მან საცვლელი ღირებულების საფუძვლად საქონლის სუბიექტური სარგებლიანობა გამოაცხადა და ამით აშკარად დაუპირისპირდა შრომითი ღირებულების თეორიას.

XIX საუკუნის გასწვრივ შრომითი ღირებულების თეორიას სამი ძლიერი სკოლა აკრიტიკებდა მიუდგომელი სიმკაცრით: 1. ძველი გერმანული ისტორიული სკოლა; 2. სოციალური მიმართულება, ანუ ახალი გერმანული ისტორიული სკოლა; 3. მარქინალური რევოლუციის შემოქმედნი. პირველი ორის შემოტევას მან გაუძლო, მეხამემ კი მის წინაშე ფაქტობრივი უპირატესობა მოიპოვა.

სახმარი ღირებულებიდან ღირებულების გამოყვანის ცდა ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში დაიწყო. ამ მეცნიერულ ძიებაში პირველი ადგილი ე. კონდილიაკს ეკუთვნის. მოგვიანებით კი სახმარი ღირებულებიდან ღირებულების გამოყვანის საკითხთან დაკავშირებით სავესებით დამაჯერებელი კონცეფცია წამოაყენა პ. ჟ. პრუდონმა. ჰეგელის დიალექტიკის ზოგიერთი ფუძემდებლური დებულების გამოყენებით იგი შეეცადა ეკონომიკურ მოვლენათა გამოაშკარავებას. მან სახმარი ღირებულებისა და საცვლელი ღირებულების თანაფარდობის საკითხის გაშუქების დროს განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია ქმნადობის დიალექტიკას, რომელიც არსისა და არრას ერთიანობასა და ურთიერთგადასვლაში ხორციელდება. მისი აზრით, ღირებულება არის მარადიული იდეა, წმინდა გონების წინააღმდეგობრივი ერთიანობის ნაყოფი. ყველა ეკონომიკური კატეგორიის შინაგანი წინააღმდეგობრივი ბუნება ღირებულებიდან იღებს სათავეს. ეს ერთიანობა გამოხატავს მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის დაპირისპირებულთა ერთიანობას, რომელშიაც ნივთის სარგებლიანობა პოულობს საზოგადოებრივ აღიარებას. სარგებლიანობაში სახმარი ღირებულება ხორციელდება და ეს უკანასკნელი გარდაიქმნება საცვლელ ღირებულებად.

აზრთა ასეთი ლოგიკური მსვლელობის პროცესში პრუდონმა ჩამოაყალიბა ე. წ. კონსტიტუირებული ანუ სინთეზური ღირებულების თეორია, რომლის მიხედვით მხოლოდ გაცვლაში ხორციელდება სახმარი ღირებულებისა და საცვლელი ღირებულების ნამდვილი ერთიანობა. შრომა მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება იყოს ღირებულების წყარო, როცა გაცვლის პროცესი ქმნის სახმარი ღირებულებისა და საცვლელი ღირებულების ერთიანობისა და ურთიერთგადასვლის პირობებს სარგებლიანობის წიაღში.

მაგრამ, XIX საუკუნის უკანასკნელ მეხამედამდე, ღირებულების სუბიექტურ-ფსიქოლოგიურმა

კონცეფციებმა საფუძვლიანი გავლენა მანაც ვერ მოახდინა პოლიტიკურ ეკონომიაზე. ამ დროიდან კი ეკონომიკური მეცნიერება ისევე დაუბრუნდა თეორიული საკითხების დამუშავებას და შრომითი ღირებულების თეორიას ორი იდეური მიმართულება დაუპირისპირა. პირველი იყო ავსტრიული სკოლა, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ღირებულების სუბიექტურ-ფსიქოლოგიურ კონცეფციას, ხოლო მეორე – ინგლის-ამერიკული სკოლა, რომელმაც გვერდი აუარა ფსიქოლოგიურ წანამძღვრებს, მაგრამ უფრო მეტი მონდომებით შეუდგა ამ წანამძღვართა დასკვნების მათემატიკურ დამუშავებას და ზღვრული სარგებლიანობის თვალსაზრისი განაწილებაზე და, საერთოდ, ეკონომიკური ყოფის ყველა მხარეზე გააგრძელა.

1854 წელს გერმან ჰაინრიხ გოსენმა გამოაქვეყნა წიგნი: „საზოგადოების გაცვლის კანონები და აქედან გამომდინარე საზოგადოებრივი ვაჭრობის წესების განვითარება“. მასში მოცემული დასკვნები შემდგომში საფუძვლად დაედო ავსტრიული სკოლისა და ინგლისურ-ამერიკული მათემატიკური სკოლის გონებრივ მემკვიდრეობას. სწავლულ ეკონომისტთა საზოგადოებაში თავდაპირველად ამ ნაშრომმა სრულიად ვერ პოვა მნიშვნელოვანი აღიარება. ამის გამო ავტორმა მთელი გამოცემა შეისყიდა და გაანადგურა. მოგვიანებით 1882 წელს ამ წიგნის მეორე გამოცემა განხორციელდა, ხოლო შემდგომში იგი დაისტამბა იტალიურ (1950) და ინგლისურ (1983) ენებზე.

გოსენის მტკიცებით, ნივთის სარგებლიანობა მით უფრო კლებულობს, რაც უფრო იზრდება დოვლათის მარაგი. მან სარგებლიანობა განიხილა როგორც კვლევის ერთადერთი ობიექტი; მოგვცა ზღვრული სარგებლიანობის პრინციპების მათემატიკური შეფასება; ჩამოაყალიბა ეკონომიკურ-მათემატიკური თეორიის პირველი ვარიანტი; გვიჩვენა, რომ ამა თუ იმ დოვლათის ინდივიდუალური მოხმარების პროცესში ყოველი მისი მომდევნო ერთეულის სარგებლიანობა მცირდება და ზღვრულ შესაძლებლობამდე გაჯერებამდე ნულამდე ეცემა. ამ მეტად ნიშანდობლივ დასკვნაში გოსენის პირველი კანონის შინაარსი აისახა.

გოსენი, ჯეონსი, ვალრასი და, საერთოდ, მათემატიკური სკოლის გამოჩენილი მოაზროვნეები სავსებით აღიარებენ უკიდურესი სარგებლიანობის თეორიას. თუმცა, ავსტრიული სკოლის მსგავსად, მათთვის ადამიანთა მოთხოვნილებები სამეურნეო საქმიანობის ამოსავალი პუნქტია, მაგრამ მათემატიკოსები უფრო შორს მიდიან, მეტ ყურადღებას აქცევენ იმ გარემოებას, რომ

სარგებლიანობა ყოველთვის უადრესად სუბიექტური მოვლენაა. ზოგიერთი ნივთი მართლაც სასარგებლოა ადამიანთა ჯუფისათვის, ერთნაირ მთელი კაცობრიობისთვისაც კი, მაგრამ სარგებლიანობა ორი სხვადასხვა პიროვნებისთვის თვისებრივად განსხვავებულია, ამიტომ ფასი, რომელიც ყალიბდება ორ ადამიანს შორის გაცვლის პროცესში, არ შეიძლება მთლიანად აიხსნას ადამიანთა ფსიქიკური სამყაროს ანალიზის გზით. მათემატიკოსები ამბობენ: „უცნობია ხიდი ორი ცალკე ადამიანის გრძნობებს შორის“.

სწორედ აქედან გამოდინა მათემატიკოსები და ფასების ახსნის დროს იყენებენ იმ მტკიცებულებებს, რომელსაც გოსენის მეორე კანონი ჰქვია. ამ კანონის მოთხოვნის მიხედვით, ადამიანი თავის სარგებლიანობას მაქსიმალურ შეფასებას აძლევს მხოლოდ მაშინ, როცა სხვადასხვა დოვლათს შორის თითოეულ საქონელზე საკუთარი ფულადი სახსრების განაწილებისას დახარჯული ფულის უკანასკნელი ერთეულიდან თანაბარ კმაყოფილებას დებულობს. როგორც ჩანს, გოსენი ყველაზე ოპტიმალური გაცვლის აუცილებელ პირობად თვლიდა ადამიანთა შორის თითოეული პროდუქტის ზღვრული სარგებლობის გათანაბრებას. თითოეული პიროვნება საკუთარ ფულად სახსრებს ბიუჯეტის ცალკეულ მუხლებს შორის ისეთნაირად ანაწილებს, რომ ყველა მისი შესაძენი საგნის ზღვრული სარგებლიანობა თანაბარი იყოს. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო გერმან გოსენი ზღვრული სარგებლიანობის აღიარებულ თეორეტიკოსად ითვლება. ამასთან, მან ეკონომიკურ-მათემატიკური სკოლის ერთ-ერთი ფუძემდებლის სახელიც დაიმკვიდრა.

ღირებულების (ფასულობის) სუბიექტურმა კონცეფციამ განვითარებული სახე ავსტრიული სკოლის იდეურ მემკვიდრეობაში მიიღო. აქ განსაკუთრებული ადგილი უდავოდ ბემ-ბავერკის ნაშრომებს ეკუთვნის. მან ნათლად გამოყო ღირებულების (ფასულობის) ორი სახეობა:

1. სუბიექტური ფასულობა. მასში მოიაზრა ის მნიშვნელობა, რომელიც აქვს განსაზღვრულ მატერიალურ დოვლათს ერთობლივი სუბიექტის კეთილდღეობისთვის. ადამიანი მაშინ მსჯელობს ამა თუ იმ საგანზე, როგორც სუბიექტურ ღირებულებაზე, როცა იგი ხედავს თავისი მატერიალური კეთილდღეობის მჭიდრო კავშირს აღნიშნულ საგანთან;

2. ობიექტური ფასულობა. ეს არის მატერიალური დოვლათის ობიექტური მნიშვნელობა გაცვლის სფეროში, ე. ი. შესაძლებლობა, მის სანაცვლოდ მიიღო განსაზღვრული რაოდენობის

ახალი ეკონომისტ.

ახალი პერიოდი

სხვა მატერიალური დოვლათი; ამასთან, ამ შესაძლებლობას ბემ-ბავერკი განიხილავს როგორც მატერიალური დოვლათისთვის შინაგანად დამახასიათებელ თვისებას. თუმცა ამ ცნებებიდან ერთი საუბიექტური ხასიათისაა და მეორე ობიექტური. მაგრამ მას შესაძლებლად მიაჩნდა დოვლათის სუბიექტური ფასეულობიდან ობიექტური ფასეულობის გამოყვანა.

სუბიექტური ფასეულობის შინაარსის ნათელხილვის მიზნით ბემ-ბავერკი ასეთ მარტივ მაგალითს მიმართავს. ვთქვათ, ტყეში მარტო მცხოვრებ პირველყოფილ ადამიანს სჭირდება ხუთი ტომარა პური. აქედან ერთ ტომარას იგი არსებობისათვის აუცილებელი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისთვის იყენებს, მეორეს – კვების გაუმჯობესებისთვის, მესამე – შინაური ფრინველების გამოკვებისთვის, მეოთხე – არყის გამოსახდელად, მეხუთე – თუთიყუშის გამოსაკვებად, „რომლის ლაპობის მოსმენა მას უყვარს“. ცხადია, ტყეში მცხოვრებ პიროვნებას თუ ხუთი ტომარა პური აქვს, იგი შეძლებს ყველა მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, მაგრამ თუ ოთხ ტომარა პურს ფლობს, მაშინ იგი იძულებული იქნება უარი თქვას თუთიყუშის მოსმენის სიამოვნებაზე. თუ მოზინადრეს ორი ტომარა პური აკლია, ის იძულებულია უარი თქვას არყის დამზადებაზე. მესამე ტომრის დაკარგვა გამოიწვევს უარს შინაური ფრინველის ხორცის მოხმარებაზე და ა.შ. მეხუთე ტომრის მნიშვნელობა ჩვენი მარტოხელასთვის შედარებით მცირეა, პირველ ტომარაზე კი თვით მისი არსებობაა დამოკიდებული.

ამრიგად, მატერიალური დოვლათის თითოეული ერთეულის ღირებულება განისაზღვრება იმ კონკრეტული მოთხოვნილებით, რომელიც დაუკმაყოფილებელი რჩება ამ ერთეულის დაკარგვის დროს. მაგალითად, თუ მარტოხელა ხუთი ტომარა პურიდან კარგავს ერთს, ვერ დატკბება თუთიყუშის მოსმენით. ასეთ შემთხვევაში მოთხოვნილება, რომელსაც პური აკმაყოფილებს, იქნება არყის დამზადება. პურის უკიდურესი სარგებლიანობა კი უკანასკნელის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებით გამოიხატება. ეს უკიდურესი სარგებლიანობა განსაზღვრავს თითოეული დანარჩენი ტომარა პურის სუბიექტურ ფასეულობას. იმ შემთხვევაში, თუ ტყის მოზინადრე ინარჩუნებს ხუთივე ტომარა პურს და თავისი ხუთი მოთხოვნილების საფეხურებს თანმიმდევრულად იკმაყოფილებს, მაშინ პურის უკიდურესი სარგებლიანობა აისახება თუთიყუშის მოსმენაში, ხოლო ღირებულება იქნება უფრო დაბალი, ვიდრე არყის დამზადების შემთხვევაში იყო. მატერიალური

დოვლათის ფასეულობა იზომება ამ დოვლათის უკიდურესი სარგებლიანობის სიდიდით. ეს ღირებულება ბემ-ბავერკს მიაჩნდა თაგვის დოვლათის ცენტრალურ პუნქტად.

მაგრამ, საკმარისი არაა ცალკეული მომხმარებლის ან მეურნე სუბიექტის მიერ დოვლათის შეფასების კრიტერიუმების გარკვევა. საჭიროა იმის ცოდნა, თუ როგორ წარმოიშობა ამ განსხვავებულ შეფასებათა საფუძველზე ერთიანი საბაზრო ფასი, ან როგორც ავსტრიული სკოლის თეორეტიკოსები ამბობენ, როგორ გადადის სახმარი ღირებულება ობიექტურ საცვლელ ღირებულებაში, როგორ შეიძლება მოაზრებულ იქნეს ის შეფარდება, რომლითაც ერთი საქონელი იცვლება მეორეზე.

სუბიექტური ფასეულობა გაცვლითი ურთიერთობის პირობებში ბემ-ბავერკს თავდაპირველად ობიექტურ ფასეულობაზე დამოკიდებულ მოვლენადაც კი მიაჩნდა, თითქმის მისგან წამოებულად გამოყავდა. მაგრამ ობიექტური საცვლელი ფასეულობის თავისებურებათა გაშუქების დროს სრულად საწინააღმდეგო დებულებას აყალიბებდა. მას მიაჩნდა, რომ ობიექტურ საცვლელ ფასეულობას ცალკეულ პიროვნებათა მიერ მატერიალური დოვლათის სუბიექტური შეფასების ტოლქმედი თვისება ახასიათებს. შემდგომში ეს დებულება მან საფუძველად დაუდო ობიექტური საცვლელი ფასეულობის მისეულ მოძღვრებას.

გაცვლის პროცესის თითოეული კონტრაგენტი, ბემ-ბავერკის მტკიცებით, შემდეგი ძირითადი პრინციპით მოქმედებს: 1. იგი გაცვლაში მონაწილეობას მიიღებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს აქტი მისთვის სასარგებლოა; 2. ისეთ გარიგებაში ებმება, რომელიც მას მეტ სარგებლობას მოუტანს; 3. ნაკლებ სარგებლობაზეც კი მიდის, თუ გაცვლა ამ პირობებს ოდნავ მაინც აკმაყოფილებს. სასარგებლო გაცვლა ნიშნავს ისეთ გარიგებას, როცა შესასყიდ დოვლათს სუბიექტის კვათილდღეობისთვის მეტი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე იმ დოვლათს, რომელსაც იგი სანაცვლოდ იძლევა. გაცვლა ორივე კონტრაგენტისათვის ეკონომიკურად გამართლებული იქნება იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ურთიერთსაწინააღმდეგო გზით განსაზღვრავენ გასაცვლელ საგანთა ფასს. უმაღლესი გაცვლის უნარი შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ იმ კონტრაგენტს, ვინც საყიდელ ნივთს საკუთარ ნივთთან შედარებით გაცილებით მეტად აფასებს.

ბემ-ბავერკი ფასების დამყარების ოთხ შემთხვევას განიხილავდა: პირველი: ფასები მყარდება მყიდველისა და გამყიდველის სუბიექტური

შეფასებით. მყიდველის სუბიექტური შეფასება არის ფასების ამოღების საზღვარი, ე. ი. ბაზარზე მყიდველის მიერ შეთავაზებული თანხა ეს არის მაქსიმალური ანუ უმაღლესი ფასი, რომელსაც მყიდველი განსაზღვრავს. ამასთან, გამყიდველიც იძლევა გასაყიდი საქონლის შეფასებას. ეს არის საქონლის უღაბლესი ანუ მინიმალური ფასი. ბემ-ბავერკი საბაზრო ფასის დადგენაში გადამწყვეტ როლს მყიდველის სუბიექტურ შეფასებას ანიჭებს. საბოლოოდ საბაზრო ფასს განსაზღვრავს მყიდველისა და გამყიდველის სუბიექტური შეფასებები, რომელნიც უახლოვდება ან ზოგჯერ ემთხვევა კიდევ ერთმანეთს.

წინააღმდეგ შრომითი ღირებულების თეორიისა, რომელიც საქონელთა გაცვლის ეკვივალენტურობას აღიარებს, ბემ-ბავერკი და, საერთოდ, ავსტრიული სკოლა ამტკიცებდა, რომ მხოლოდ შეფასებათა უთანასწორობის დროსაა შესაძლებელი საქონელთა გაცვლა. მყიდველი უფრო მეტად უნდა აფასებდეს საქონელს, ვიდრე გამყიდველი, თანასწორ ღირებულებათა გაცვლა სარგებლობას არ იძლევა.

მეორე. ფასების ჩამოყალიბება მყიდველთა შორის ცალმხრივი კონკურენციის დროს. გასაყიდ ნივთს იძენს ყველაზე უფრო ძლიერი კონკურენტი, ე. ი. ვინც ყველაზე მეტად აფასებს საყიდელ ნივთს, ვიდრე გასაყიდს. ფასი მყარდება ნივთის მყიდველი კონკურენტის შეფასებით, როგორც **მაქსიმუმის** და დამარცხებული კონკურენტებისაგან ყველაზე უფრო ძლიერის შეფასების, როგორც **მინიმუმის** ფარგლებს შორის. ამავე დროს, თავის მნიშვნელობას ინარჩუნებს ფასის სხვა, მეორეხარისხოვანი მინიმუმებიც, რომელიც თვით გამყიდველის მიერ ნივთის შეფასებაში მდგომარეობს.

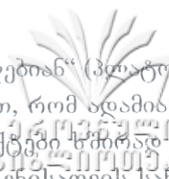
მესამე. ფასის წარმოშობა გამყიდველთა შორის ცალმხრივი კონკურენციის პირობებში. ამ შემთხვევაში გაცვლით გარიგებას შეძლებს ყველაზე ძლიერი კონკურენტი, ე. ი. ისეთი, რომლის გაცვლითი უნარიანობა ყველაზე მაღალი იქნება და რომელიც საკუთარ ნივთს შესაძენ ნივთთან შედარებით დაბალ ფასს ადებს. საზღვრები, რომელშიც ფასები წესდება, განპირობებულია ყველაზე ძლიერი გამყიდველის მიერ საკუთარი ნივთის შეფასებით, როგორც **მაქსიმუმის** ფარგლებში.

მეოთხე. ფასების წარმოშობა ორმხრივი კონკურენციის დროს. გარიგებაში მონაწილეობენ ყველაზე უფრო ძლიერი გაცვლის უნარის მქონე კონტრაგენტები. მყიდველთა მხრივ ნივთის შეფასება ხდება ყველაზე უფრო ძვირად, ხოლო

გამყიდველთა მხრივ ეს შეფასება ყველაზე უფრო იაფია. აქ ფასის დამყარების ზედა ზღვარს განსაზღვრავს გაცვლით გარიგებაში მონაწილე მყიდველთაგან უკანასკნელის შეფასება და გაძევებულ გამყიდველთაგან ყველაზე უფრო ძლიერის შეფასება. ქვედა საზღვარს კი – ყველაზე სუსტი ფაქტობრივი მყიდველისა და განდევნილ გამყიდველთაგან ყველაზე უფრო ძლიერის შეფასება. აქ ორმაგი საზღვრის დაწესება იმ აზრით უნდა გაეიგოთ, რომ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ყოველთვის უფრო ვიწრო საზღვრებს ეძლევა. მოკლედ რომ ვთქვათ, საბაზრო ფასის სიმადლე წესდება და განისაზღვრება ორი უკიდურესი წყვილის მიერ საქონლის სუბიექტური შეფასებით.

გამოდის, რომ ავსტრიული სკოლა ეკონომიკური თეორიის საგნად თვლიდა არა საერთოდ წარმოებით ურთიერთობას, არამედ ინდივიდუალურ მეურნეობას, ადამიანთა დამოკიდებულებას ნივთთან. ასეთი მიდგომა პირველ რიგში, ნაწილობრივ მაინც, მათი მეთოდოლოგიური ზრდიდან გამომდინარეობდა, რომელმაც ამ სკოლის მოძღვრებაში მკაფიოდ იჩინა თავი. სინამდვილის შემეცნების მეთოდოლოგია კი არის თეორიული კვლევა-ძიების ის უცილობელი იარაღი, რომლის სწორი გამოყენება წინასწარ განსაზღვრავს მეცნიერული მუშაობის შედეგებს. მართალია, მარუინალიზმმა ინდივიდუალიზმის წინა პლანზე წამოწევით დიდი წვლილი შეიტანა ეკონომიკურ მეცნიერებაში და არსებითად სწორი მიმართულება მიანიშნა მეურნეობრივი სუბიექტების პრაქტიკულ საქმიანობას, მაგრამ ინდივიდუალიზმს უკიდურესი მნიშვნელობა მიანიჭა და ამით საზოგადოებრივი გარემოს როლი სუბიექტის ჩამოყალიბებაში გააფერმკრთალა. ზღვრული სარგებლიანობის სკოლის წარმომადგენლები არ უარყოფენ ეკონომიკური კანონების შესწავლის აუცილებლობას, მაგრამ ამ კანონებს სუბიექტურ-ფსიქოლოგიურ სფეროში ეძიებენ, ეკონომიკურ კატეგორიებს მარადიულად თვლიან. მათი უკიდურესი ინდივიდუალიზმის მეთოდოლოგია რობინზონადული მოტივებით არის გაკლენილი. სახალხო მეურნეობას ისინი მრავალი „სამეურნეო ატომის“, მრავალი ინდივიდუალური მეურნეობის შეჯახებისა და დაპირისპირების შედეგად თვლიდნენ; ეკონომიკური თეორიის საგნად მიიჩნევდნენ კაპიტალისტური საწარმოების, ფერმების და სხვა მისთანების შესწავლას; სინგულარული (განცალკევებული) მეურნეობრივი ერთეულების სამყაროს გამოკვლევას. თანამედროვე გადასახედიდან ასეთი შეხედულება არ შეიძლება უარყვოთ. ამჟამად წვრილი და საშუალო საწარმოების დაჩქარებული წინსვლა,

ავსტრიული სკოლა

განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, ეკონომიკური პროგრესის აუცილებელ ფაქტორად იქცა.

მაგრამ, არც „სოციალურ საზოგადოებათა“ (ფ. ლისტის) როლის უარყოფა შეიძლება. კაცობრიობა, როგორც ერთიანი სოციალური არსი, არ არსებობს. არსებობენ მხოლოდ მისი ცალკეული ეროვნული ორგანიზმები, რომელთაც სოციალური ცხოვრება აქვთ. ერი სოციალური ინდივიდია, ამიტომ აქვს მას ისტორიული ინდივიდუალობა. ფ. ლისტს, რომელსაც გამოჩენილი გერმანელი მოაზროვნეები ეკონომიკური მეცნიერების ლუთერს უწოდებდნენ, არა ინდივიდი, არამედ სოციალური საზოგადოება მიაჩნდა სახალხო მეურნეობის მამოძრავებელ ძალად. კ. მენგერი კი ასეთ სწავლებას და, საერთოდ, ისტორიულ მეთოდს მეთოდოლოგიურ აბდაუბდას უწოდებდა.

ყოველად გაუმართლებელია სოციალური საზოგადოებისა და ინდივიდის ასეთი დაპირისპირება. იგი ორი სხვადასხვა მოვლენის გაერთიანება კი არაა, არამედ ერთიანის გაორებაა. ასევე შეიძლება ითქვას შრომითი ღირებულებისა და სარგებლიანობის მიმართაც. აქ სრულებითაც არ გვაქვს საქმე შეურიგებელთა შერიგებასთან, არამედ ჩვენს წინაშე ერთიანის გაორება. თვით საქონლის ღირებულება თავის წილში გაორებულია. არის თვითონ და თავისი სხვა, მისგან განსხვავებული რომელიმე სხვა კი არაა, არამედ საკუთარი სხვაა. ერთს აქვს თავისი თავი და თავისი სხვა. ასეთია შრომითი ღირებულებისა და სარგებლიანობის ერთიანობის დიალექტიკა. საქონელთა სამყაროში ხანგრძლივი პერიოდის გასწვრივ შრომითი ღირებულება დომინირებს, როგორც საფუძველი. იგია ერთიანობის აქტიური მხარე, ხოლო შედარებით ხანმოკლე დროში ამ ფუნქციას სარგებლიანობა ასრულებს, როგორც ფასების მექანიზმის მთავარი რეგულატორი.

ფაქტია, რომ ჯერჯერობით მეცნიერება პიროვნული ინდივიდუალიზმის არსის საკითხებზე თანმიმდევრულ ამომწურავ პასუხს მაინც ვერ იძლევა. არის გარკვეული სიძნელეები, რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია. საქმე ისაა, რომ მათემატიკა საერთოდ და, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა მიღწევები ობიექტური ფაქტებით მოწმდება. 'მატემატიკა ისეთი მეცნიერებაა,

რომელსაც ღმერთებიც ემორჩილებიან“ (პლატონი), მაგრამ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ადამიანთა ურთიერთობის შემთხვევაში ფაქტები სწორად ვერ ასრულებს ჭეშმარიტების დადგენისათვის სახლო კრიტერიუმის ფუნქციას. თუმცა, საზოგადოებრივ მეცნიერებათა თეორიები თავიანთი შესწავლის ობიექტთან რეფლექსურ კავშირში იმყოფებიან, ე. ი., მათ შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ მოვლენებზე, რაც საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა შემთხვევაში შეუძლებელია, მაგრამ ეს მაინც არ იძლევა ზუსტი განზოგადების საშუალებას. ეკონომიკურმა მეცნიერებამ სცადა შეუძლებელი გაეკეთებინა, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა იმიტაცია მოეხდინა და ამით საკუთარი პრესტიჟი აეწია, მაგრამ ეკონომიკური მეცნიერება არ არის მათემატიკა, რომელიც მუდმივად მდგრად კანონებს ექვემდებარება. ეკონომიკის მარადიული კანონების გამოვლენის კონკრეტული ფორმები დინამიკურია, სისტემატურ ვარიაციებს განიცდის. ამიტომ ასეთი ცვლილებების ინტენსივობის ხარისხი მკვლევარს არ უნდა დარჩეს ყურადღების მიღმა. რაც შეეხება მეცნიერულ მიღწევებს მასების ფსიქოლოგიის შესახებ, მისი გათვალისწინების გარეშე თანამედროვე ეკონომიკური პროცესების სიღრმისეული გაცნობიერება შეუძლებელია.

მართალია, ყოველი პიროვნების დაუცხრომელი ზრუნვა საკუთარი ქონების გადიდებისათვის, საბოლოო ანგარიშით, მთელი საზოგადოების სიმდიდრის ზრდასაც იწვევს, მაგრამ როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, იგი საერთაშორისო წონასწორობის დამკვიდრების გარანტი მაინც არ შეიძლება იყოს. ეგოისტური მოტივები მძლავრად ბოლოქრობს ადამიანის შინაგანი ბუნებაში, მისი დაოკება ძალიან ძნელია. საზოგადოებრივი დოვლათის ოპტიმალური ზრდა და პროდუქტთა წარმოება-განაწილების რეგულირების მისაღები მექანიზმის დამკვიდრება ადამიანთა აზროვნებისა და მოქმედების მაქსიმალურ თავისუფლებას მოითხოვს, მაგრამ ერის ინტერესებიდან გამომდინარე, დროის მოთხოვნათა შესაბამისად მისი შეზღუდვაც უნდა ხდებოდეს თანმიმდევრული სიმტკიცით. საქმე ისაა, რომ თავისუფლების გაცვლა სტომაქის პარაზიტულ მოთხოვნებზე საბოლოოდ თავისუფლებასაც დაგაკარგვინებს და თავისუფლების მოპოვების შესაძლებლობასაც.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Э. Бем-Баверк, Основы теорий ценности хозяйственных благ, Л., 1929.
2. Ф. Визер, Теория общественного капитала, в кн. Австрийская школа политической экономии, М., 1992.
3. М. Блауг, Экономическая мысль в ретроспективе, М., 1994, гл.12.
4. Б. Селигмен, Основные течения современной экономической мысли, М., 1968., гл. III(1), IV(2)

ახალი ეკონომისტი

The article is dedicated to the historical aspects of value problem discussion. Privately, there are given origin preconditions of utmost utility theory, evolution, basic thesis. The author examines the matters in two ideological direction's oppose context of working cost theory: first – Austrian school, which based subjectal – psychological conception of value, and the second one – English-American, which passed around psychological conceptions, but began to process resolutions of conceptions by mathematical way and spread the standpoint of utmost utility about distribution and all sides of economical status.

There is marked, that the science can't give us an exhaustive answer about personal individualism. Economical science tried to do impossible thing, to make imitation of natural sciences and by this way raise his prestige, but economical science is not plural mathematics, which always submits to steady laws. The forms of showing eternal laws of economics are dynamic, feel variations systematically. That is why intensity extent of this change should not be besides of investigator's attention. What about the scientific achievements about the masses psychology, without foreseeing it, it is impossible to realize modern economical processes.

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
ოსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის
ასოცირებული პროფესორი

სხვადასხვა სახელმწიფოების ეკონომიკური ზრდის ტემპები ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან. აღმოსავლეთ აზიის ზოგიერთ ქვეყანაში, კერძოდ, სინგაპურში, სამხრეთ კორეასა და ტაივანში, საშუალო შემოსავალი ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ყოველწლიურად 7% -ით იზრდებოდა [1, გვ 522]. ზრდის ასეთი ტემპის შემთხვევაში შემოსავალი ყოველ ათ წელიწადში ერთხელ ორმაგდება. ამ უღარიბესმა ქვეყნებმა დროის ძალიან მცირე მონაკვეთში მოიპოვეს საპატიო ადგილი მსოფლოს წამყვან სახელმწიფოებს შორის. თუმცა მათგან განსხვავებით, აზიის, აფრიკის და ლათინური ამერიკის მრავალ ქვეყანაში საშუალო შემოსავალი წლების განმავლობაში არ შეცვლილა. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, ისმის კითხვა, რა უნდა გააკეთოს ჩვენმა ქვეყანამ იმისთვის, რომ გამოვიდეს არსებული მდგომარეობიდან და შევძლოთ ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების მიღწევა?

საერთაშორისო საკვლელო ფონდის მონაცემებით 2008 წლის მონაცემებით: ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით მთლიანმა შიდა პროდუქტმა ამერიკის შეერთებულ შტატებში 47348, იაპონიაში - 38520, მექსიკაში - 9785, რუსეთში - 11806, სასომხეთში კი - 2626 აშშ დოლარი შეადგინა [4]

საშუალო შემოსავლის ძალზე საინტერესო სტატისტიკური მონაცემებია დიდი ბრიტანეთის შესახებ. 1870 წელს დიდი ბრიტანეთი მსოფლიოში უმდიდრესი ქვეყანა იყო, რომლის საშუალო შემოსავალი 20%-ით აღემატებოდა აშშ-ის საშუალო შემოსავალს და ორჯერ მეტი იყო კანადის საშუალო შემოსავალზე. დღეს კი დიდი ბრიტანეთის საშუალო შემოსავალი ნაკლებია თავისი ყოფილი ორი კოლონიის საშუალო შემოსავალზე. ყოველივე ზემოთქმული ნიშნავს, რომ მსოფლიოს უმდიდრეს ქვეყნებსაც კი არა აქვთ იმის გარანტია, რომ მშვიდად იყვნენ და იყვნენ ყველაზე წარმატებული ქვეყნები.

ეს მონაცემები ძალზე საყურადღებოა ჩვენი ქვეყნისათვის, რომელიც აგერ უკვე თითქმის 20 წელია იბრძვის უკეთესი მომავლისთვის, თუმცა ვერ მიაღწია ეკონომიკის განვითარების სათანადო დონეს. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, საქართველოში 2008 წელს მშპ-მა მოსახლეობის ერთ სულზე საბაზრო ფასებით შეადგინა 2850,9 ლარი, ხოლო მუდმივი 2003 წლის ფასებით - 2257,6 ლარი. 2009 წლის მონაცემებით ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, მშპ-მა ნომინალურ ფასებში შეადგინა 2450 აშშ დოლარი, ანუ 4092,9 ლარი. ამ დროს რა უნდა მოიმოქმედოს ხელისუფლებამ, რომ მივაღწიოთ რეალურ ეკონომიკურ ზრდას?

დღეისათვის დადგენილია და ეჭვს არ იწვევს ის, რომ ეკონომიკური ზრდის ტემპები ტოლია დაგროვების ნორმა (ინვესტიციების წილი მთლიან შიდა პროდუქტში) გამრავლებული კაპიტალის ზღვრულ მწარმოებლურობაზე. აღნიშნული მოკლედ შეიძლება დახასიათდეს, როგორც დაგროვების ეფექტიანობა.

დაგროვების ნორმის ზრდას უცილობლად თან ახლავს მისი ეფექტიანობის დაცემა. მაგრამ, ეს ცოტა უფრო რთული საკითხია და ვიდრე მას შევეხებოდეთ, ჯერ ვნახოთ, რატომ არის აუცილებელი დაგროვება.

თუ წარმოება არსებული ფონდების (შენობა, მანქანა-დანადგარები) და საწარმოს არსებული ორგანიზაციის პირობებში ახდენს კაპიტალის ინვესტირებას ნედლეულის და მუშახელის შესაძენად, მაშინ შედეგი იქნება, პირველ ეტაპზე მზარდი, ხოლო შემდგომ ეტაპზე კლებადი უკუგება ('კლებადი უკუგების კანონი'). ეს ფაქტი ცნობილია ნებისმიერი მეწარმისათვის. მას შეიძლება ეს გააზრებული არ ჰქონდეს, მაგრამ ის ქვეცნობიერად მაინც ემორჩილება ამ კანონის მოქმედებას. ამასთან, მეწარმემ იცის რა, ქვეცნობიერად, ამ კანონის მოქმედების შესახებ, იძულებულია, დღესვე იფიქროს იმ საწარმოო ძალების (მუშახელი, ფონდები) შესაქმნელად, რომელიც მზად იქნება მოხმარებისათვის მომავალში. ე.ი. პირველი, კანონი

ახალი ეკონომისტი

აიძულებს მას განახორციელოს ინვესტიცია კაპიტალში. ინვესტიცია კი, თავის მხრივ, დაგროვების პროპორციულია (აქ მხედველობის გარეშე ვტოვებთ იმ გარემოებას, რომ დაგროვება და ინვესტირება 100 %-ით არ ემთხვევა ერთმანეთს).

მართალია, დაგროვების ნორმის ზრდას თან ახლავს კლებადი უკუგება, მაგრამ უკუგების კლებადობას არ შეუძლია მოახდინოს დადებითი ეფექტის ასპროცენტიანი ნიველირება. ამიტომ, ქვეყნები, სადაც ინვესტიციების წილი მაღალია მთლიან შიდა პროდუქტში, ხასიათდებიან მაღალი ზრდის ტემპებით, ვიდრე ქვეყნები, სადაც ეს წილი ნაკლებია.

ბუნებრივია, ისმის კითხვა: როგორ შეიძლება შეიცვალოს მთლიანი შიდა პროდუქტის არსებული სტრუქტურა? რა არის აუცილებელი ამისათვის? რისი გაკეთება შეუძლია ბაზარს დამოუკიდებლად და რისი არა? ამ კითხვებზე პასუხის გასაცემად უნდა დაგვზრუნდეთ ისევე ჩვენს ფორმულას.

ეკონომიკურ ზრდაზე მოქმედი ფაქტორების კლასიფიკაცია შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად: ა) ფაქტორები, რომლებიც ეკონომიკურ ზრდაზე ზემოქმედებენ დაგროვების ნორმის მეშვეობით (რაოდენობრივი მხარე) და ბ) ფაქტორები, რომლებიც ზემოქმედებას ახდენენ ინვესტიციების ეფექტიანობის მეშვეობით (თვისებრივი მხარე).

დავიწყოთ პირველი ფაქტორით. დაგროვების დაბალი ნორმა, პირველ რიგში, იწვევს კაპიტალდაბანდების შემცირებას და შესაბამისად ქვეყნის დაბალ კონკურენტუნარიანობას. საქართველო ამის ნათელი მაგალითია. დაბალი კაპიტალდაბანდებები სარკისებურად აისახება ქართული პროდუქციის დაბალ ხარისხზე და მის დაბალ კონკურენტუნარიანობაზე. გარდა ამისა, დაგროვების დაბალი დონის გამო, იმპორტი უფრო იაფი ხდება და ექსპორტი კი გაცილებით ძვირდება. შესაბამისად, იზრდება სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი სალდო, რომელიც თავის მხრივ აისახება ქვეყნის საგადამხდელი ბალანსში.

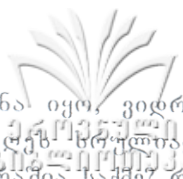
ისმის კითხვა: რა იწვევს დაგროვების დაბალ ნორმას? ძირითადად, პირადი და სახელმწიფო დანაზოგების დაბალი დონე. დაუბალანსებელი, ანუ დეფიციტური ბიუჯეტის შემთხვევაში, რაიმე სახელმწიფო დანაზოგებზე ლაპარაკი ზედმეტია. ასევე, თუ არ არსებობს პირადი დანაზოგების წახალისების სისტემა და სტაბილური საბანკო სექტორი, არც პირადი დანაზოგების სიდიდე იქნება შთამბეჭდავი. დაგროვების ნორმის ზრდა და, შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება, მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საბიუჯეტო შემოსავლებისა და ხარჯების სტრუქტურაზე და

დეფიციტის ოდენობაზე. ფისკალური პოლიტიკა, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკასთან ერთად, წარმოადგენს იმ მნიშვნელოვან ბერკეტს, რომლის პროფესიონალური გამოყენების შემთხვევაში, შესაძლებელია მნიშვნელოვანი ეფექტის მოხდენა დაგროვებაზე და ეკონომიკურ ზრდაზე.

ბიუჯეტის შედგენისას, აუცილებელია პრიორიტეტების განსაზღვრა. სამწუხაროდ, საქართველოში ჯერ არცერთ ბიუჯეტში არ ჩანს რაიმე გონივრული პრიორიტეტი. დროის დაკარგვა არ ღირს იმის სამტკიცებლად, რომ რეცესიის პროცესში მყოფი ქვეყნის ბიუჯეტის შედგენისას, მთავარია ეკონომიკური ზრდის და არა რომელიმე სხვა პრიორიტეტის გათვალისწინება. ასეთი ფუფუნების საშუალება ჩვენ, უბრალოდ, არ გავაჩნია.

თავის დროზე, მოზესი ასაბუთებდა, რომ 'გადასახადებს გააჩნიათ ფისკალური და არაფისკალური დანიშნულება, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ გადასახადები აჭარბებენ დასაშვებ ზღვარს, მაშინ ისინი უკვე აღარ წარმოადგენენ გადასახადებს, არამედ გვევლინებიან საბაზრო ეკონომიკის ნგრევის საშუალებად'. აღნიშნული საყოველთაოდ აღიარებულია. სწორედ ამიტომ, განვითარებულ ქვეყნებში, აქცენტი ეთდება არა გადასახადის განაკვეთებზე, არამედ, საგადამხდელი ბაზაზე და მის ზრდაზე. სამწუხაროდ, ჯერ არავის წარმოუდგენია რაიმე დასკვნა, რომელიც მეტნაკლებად დაასაბუთებს ამა თუ იმ გადასახადის განაკვეთის აუცილებლობას. აქ გათვალისწინებული უნდა იყოს ის გარემოება, რომ ყოველ ქვეყანას გააჩნია საკუთარი ეკონომიკური წყობა. ამიტომ, გადასახადების განაკვეთების შემცირება განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში სხვა ეფექტის მომტანი იქნება, ვიდრე ისეთ ქვეყანაში, როგორცაა საქართველო. კერძოდ, პირველ შემთხვევაში, ადგილი ექნება საბიუჯეტო შემოსავლების შემცირებას, მაგრამ მეორე შემთხვევაში, ასეთი შედეგი არ არის ფატალური გარდუვალობა. შესაძლებელია პირიქით მოხდეს, მოთხოვნის სტიმულირება, რომელიც ბიძგს მისცემს წარმოების გაფართოებას, დასაქმების მაღალ დონეს და საპროცენტო განაკვეთების ზრდას, რომელიც შექმნის სტიმულს უცხოური ინვესტიციებისათვის. ამ უკანასკნელის გარეშე კი საქართველოს ეკონომიკას გაუჭირდება კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვება და სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი სალდოს შემცირება. ის ფაქტი, რომ ბოლო წლებში საგრძნობლად გაიზარდა ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა, საგადასახადო სისტემის

ახალი ეკონომის...

ახალი ეკონომისტი

ლიბერალიზაციი უშუალო შედეგაცაა. თუმცა ამ მიმართულებით არსებობს გარკვეული რეზერვებიც. ერთ-ერთი რეზერვი, რომლის გამოყენებითაც შეიძლება შეიცვალოს საგადასახადო ბაზა და შემოსავლების სტრუქტურა ბიუჯეტში, არის მინიმალური ხელფასის დონის მოწესრიგება. აღნიშნული კი პირდაპირ უკავშირდება ქვეყნის მმართველობის ხარჯების ოპტიმიზაციას.

მას მერე, რაც განვიხილეთ რაოდენობრივი მხარე (დაგროვების ნორმა და მასზე მოქმედი ფაქტორები), საჭიროა განვიხილოთ ინვესტიციების ეფექტიანობის საკითხი. რაზეა დამოკიდებული ინვესტიციების ეფექტიანობა? ეკონომისტის პასუხი იქნება – მრავალ ფაქტორზე. ჭკვიანი ეკონომისტი ამ ფაქტორებს დაყოფს ორ ჯგუფად: ა) ფაქტორები, რომლებიც გამომდინარეობენ ეფექტური ბაზრის არსებობიდან და ბ) ფაქტორები, რომლებიც უკავშირდებათ ეფექტურ ინსტიტუტებს.

საბედნიეროდ, დღეს აღბათ საკამათო არ არის, რომ ინვესტიციების ეფექტიანობის უზრუნველყოფა შეუძლებელია ლიბერალური ეკონომიკის ანუ საბაზრო ეკონომიკის გარეშე. ჩვენ ახლო წარსულიდან ძალიან კარგად გვახსოვს, რომ ცენტრალიზებულ ადმინისტრაციული (ე.წ. სოციალისტური) ეკონომიკის პირობებში, შიდა პროდუქტის სტრუქტურაში, მოხმარებაზე ძალიან მცირე ნაწილი იხარჯებოდა, ინვესტიციებზე კი მოელი შიდა პროდუქტის ნახევარზე მეტი. მაგრამ ქვეყნა მაინც დამშუული იყო, შედეგები- სავალალო. ასე, რომ ცენტრალიზებულ-ადმინისტრაციული ეკონომიკა არ წარმოადგენს ეფექტური დაგროვების გარანტს. ისტორიული გამოცდილებიდან გამომდინარე, ასეთი გარანტი მხოლოდ თავისუფალი ბაზარი და საბაზრო ეკონომიკა შეიძლება იყოს.

მაგრამ, ჩვენ დღეს ხომ მართლა გვაქვს საბაზრო ეკონომიკა მისი ძირითადი ატრიბუტებით? კერძო საკუთრება, ხელშეკრულების თავისუფლება, თავისუფალი ფასები, ორიარუსიანი საბანკო სისტემა და ა.შ. ეკონომიკური თავისუფლების ხარისხით საქართველო ხომ არაფრით არ ჩამოუვარდება ჩინეთს, ტაივანს ან თუნდაც სამხრეთ კორეას.

რაშია საქმე? ნუთუ საქართველო ან მისი მეზობელი პოსტსაბჭოთა ქვეყნები არ ემორჩილებიან ზოგად კანონზომიერებებს? ან ავიღოთ ნებისმიერი ორი ქვეყანა, სადაც ბაზრის თავისუფლება მეტნაკლებად ერთნაირია, მაგრამ ეკონომიკური ზრდა კი მეტად განსხვავებული. მაგალითად, ფილიპინები და სამხრეთი კორეა. 40 წლის წინათ ფილიპინები გაცილებით

მაღალგანვითარებული ქვეყანა იყო. ვიდრე სამხრეთი კორეა, მაგრამ დღეს მხოლოდ საპირისპირო სურათი გვაქვს. რაშია საქმე? რა განასხვავებს საქართველოს ეკონომიკას რუსეთის, ბელორუსიის, ყირგიზეთის ან ესტონეთის ეკონომიკისაგან, ანდა, სამხრეთ კორეის ეკონომიკას ფილიპინების ეკონომიკისაგან?

საქმე იმაშია, რომ ეკონომიკური პროცესები ნებისმიერ ქვეყანაში მიმდინარეობს განსაზღვრული სამეურნეო წყობის შიგნით და ამ წყობის მეშვეობით. ერთი და იმავე ქვეყნის სამეურნეო წყობა, დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში (ისტორიული ასპექტი) და განსაზღვრულ სივრცეში (გეოგრაფიული ასპექტი) განსხვავებულია. ამიტომ, არ არსებობს ქვეყნები, რომელთა სამეურნეო წყობა აბსოლუტურად ერთმანეთის იდენტურია. სამეურნეო წყობა შეიძლება იყოს კარგი ან ცუდი, მაგრამ მის გარეშე მეურნეობრიობა შეუძლებელია. ყოველი ქვეყანა თვითონ ირჩევს საკუთარ სამეურნეო წყობას. ასეა ეს აშშ-ში და გერმანიაში და ა.შ. მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ სამეურნეო წყობები, რომლის შიგნით მიმდინარეობს ეკონომიკური პროცესები, თითოეულ ქვეყანაში განსხვავებულია, არსებობს ამ წყობის ე.წ. „წმინდა ფორმები“ (შემადგენელი ერთეულები), რომლებიც ერთ და იმავე ისტორიულ მონაკვეთში უმრავლესი ქვეყნებისათვის მსგავსია. მაგალითად, კერძო საკუთრება, ხელშეკრულების თავისუფლება, კონკურენცია, ბაზრის ფორმები და ა.შ. ამრიგად, თუ აბსტრაგირებას მოვახდენთ ინდივიდუალური თავისებურებებიდან, მაშინ დაახლოებით ერთნაირ სურათს მივიღებთ. ყველა ზემოთ მოყვანილ ქვეყანაში, ეკონომიკური პროცესები გაცვლითი მეურნეობის, ანუ, როგორც ახლაა მიღებული, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მიმდინარეობს.

ის, რაც ძირეულად განასხვავებს საქართველოს ეკონომიკას ესტონეთის ეკონომიკისაგან და ასევე, ფილიპინების ეკონომიკას სამხრეთ კორეის ეკონომიკისაგან, არის სამეურნეო წყობის ისეთი მახასიათებელი, როგორცაა სამეურნეო-სამართლებრივი გარემო. უფრო ზუსტი ვიქნებით ინსტიტუტების ეფექტურობა (უფრო სწორედ არაეფექტურობა).

ეკონომიკური გარდაქმნების საწყის ეტაპზე, ყველა დარწმუნებული იყო, რომ ცენტრალიზებულ-ადმინისტრაციული ეკონომიკის პირობებში არსებული დაგროვების მაღალი ნორმის ხვედრი წილის შემცირების კომპენსაცია უნდა მომხდარიყო ინვესტიციების ეფექტიანობის ხარჯზე, რისი გარანტიც უნდა ყოფილიყო თავისუფალი ბაზარი. მაგრამ პოსტსაბჭოთა ქვეყნების უმეტესობაში, და

მათ შორის საქართველოში, ეს არ მოხდა და არ მოხდა ზუსტად ინვესტიციების არაეფექტიანობის გამო და არა იმის გამო, რომ ქართველები ესტონელებზე უფრო ზარმაცნი არიან ან ესტონეთს განსაკუთრებული სტრატეგიული რესურსები გააჩნია.

სახელმწიფოს ფინანსური სისუსტე ასახავს კპოებს ინსტიტუტების უსუსურობაში, რომელსაც თავის მხრივ მინიმუმამდე დაჰყავს დაგროვების ეფექტიანობა. უფრო მეტიც, რომ ავიღოთ ბელორუსია (ან თუნდაც თურქმენი), სადაც თავისუფალი ბაზარი და ლიბერალიზაცია საწყის ეტაპზეა, ძლიერი ინსტიტუტების წყალობით გაცილებით მეტ წარმატებებს აღწევს ეკონომიკაში, ვიდრე საქართველო, სადაც ბელორუსთან შედარებით ლიბერალური ეკონომიკა და პოლიტიკური წყობაა.

როგორ უნდა მივაღწიოთ ინსტიტუტების ეფექტურობას? სამწუხაროდ, ეს კითხვა უკვე გადის ეკონომიკური კვლევის სფეროდან და ის უფრო პოლიტიკური საკითხია. ამ სფეროში ხელისუფლების პოლიტიკური ნების გარეშე რაიმეს მიღწევა შეუძლებელია. საქმე იმაშია, რომ პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოში პოლიტიკურმა რეფორმებმა წინ გაუსწრო ეკონომიკურ გარდაქმნებს (და ეს ლოგიკურიც არის, ვინაიდან, არჩევნების შესახებ დემოკრატიული კანონის მიღება და დემოკრატიული არჩევნების ჩატარება გაცილებით სწრაფი და ადვილია, ვიდრე, სახელმწიფო ქონების პრივატიზაცია, ან ცვლილებები მენეჯმენტში მიკროდონეზე). პოლიტიკური დემოკრატიის პირობებში კი, ინსტიტუციონალური გარდაქმნები საკმაოდ რთულია და მნიშვნელოვან რისკთან არის დაკავშირებული.

ის, რომ ეკონომიკური გარდაქმნები დემოკრატიული ინსტიტუტების პირობებში გაცილებით რთულია, ვიდრე ავტორიტარული რეჟიმების შემთხვევაში, ნათლად ჩანს ჩინეთის, ტაივანის და სამხრეთ კორეის მაგალითზე. რა თქმა უნდა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ დემოკრატიის პირობებში ასეთი გარდაქმნების განხორციელება არ შეიძლება. უბრალოდ, დემოკრატიის პირობებში ვერცერთი მთავრობა ვერ განახორციელებს არაპოპულარულ ნაბიჯებს (ინსტიტუციონალური გარდაქმნების დროს კი, ეს აუცილებელია), თუ არ იქნება პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების აქტიური მხარდაჭერა, რომ არაფერი ვთქვათ პოლიტიკური ძალების მხარდაჭერაზე.

თუ დავაკვირდებით ჩვენი დამოუკიდებლობის 19 წლიან ისტორიას, ადვილი დასანახია, რომ

საქართველომ 1994-1998 წწ-ში წარმატებით განახორციელა ეკონომიკური გარდაქმნის პირველი ეტაპი: ეკონომიკის ლიბერალიზაცია და სტაბილიზაცია. მართლაც, კომპერინფლაციის შემდგომ გატარებულმა ღონისძიებებმა (ფართომასშტაბიანი პრივატიზაცია, ადეკვატური ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, ფასების განთავისუფლება და ა.შ.) შესაძლებელი გახადა სტაბილიზაციის მიღწევა. აღნიშნულს, შემდგომ პერიოდში, უნდა მოჰყოლოდა ინსტიტუციონალური გარდაქმნები. ლიბერალიზაცია, სტაბილიზაცია და ინსტიტუციონალიზაცია მოგვეცემდა საშუალებას დაგვესრულებინა ტრანსფორმაციის პერიოდი. სამწუხაროდ, ეს ასე არ მოხდა. შესაბამისად, ეკონომიკაში პირველ ეტაპზე მიღწეული შედეგები (ეკონომიკური ზრდა 1995-1998 წლის პირველ ნახევარში შთამბეჭდავი იყო - 10-13 %) დარჩა შემდგომი ინსტიტუციონალური მხარდაჭერის გარეშე, რამაც თავისი შედეგი გამოიღო და ეკონომიკა 1998 წლის მეორე ნახევრიდან 2003 წლამდე პერიოდში ღრმა კრიზისში შევიდა. ვარდების რევოლუციის შემდეგ, ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების მიღწევას. მოჰყვა 2007 - 2008 წლების ცნობილი მოვლენები, რასაც თან დაერთო მსოფლიო კრიზისული მოვლენები. ამ მოვლენებმა დიდად შეუწყვეს ხელი ქვეყანაში კრიზისის გაღრმავებას და ფაქტი სახეხეა-2009 წელს, რეალური მშპ-ის ზრდამ 96,1 პროცენტი შეადგინა.

დიდი განმანათლებელი მონტესკიე, ჯერ კიდევ მე-18 საუკუნეში წერდა: 'ხალხი, რომელსაც აქვს სუვერენული ხელისუფლება, თვითონ უნდა აკეთებდეს ყველაფერს, რისი გაკეთებაც კი მას კარგად შეუძლია, ხოლო იმას, რისი გაკეთებაც კარგად არ შეუძლია, თავისი მინისტრების მეშვეობით უნდა აკეთებდეს'. თუ ვერწმუნებით მონტესკიეს, ჩვენ დღეს, პირველ რიგში, გვჭირდება ეფექტური ინსტიტუტები და მინისტრები, რომლებიც ხალხის საქმეს კარგად გააკეთებენ.

ასე, რომ დაზოგვისა და ინვესტირების ხელშეწყობა მთავრობის მიერ ეკონომიკური ზრდისა და გრძელვადიან პერიოდში ცხოვრების დონის ამაღლებისათვის ხელშეწყობის ერთ-ერთი გზაა.

ეკრძო დანახარჯების წახალისებისა და ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპების მისაღწევად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მთავრობამ გაატაროს შემდეგი ღონისძიებები:

- 1) შემოღებულ იქნას დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა. ამ სისტემის ამოქმედების შემდეგ საერთოდ უნდა გაუქმდეს დღეს არსებული ანაბრების საშემოსავლო დაბეგვრის 5 პროცენტიანი განაკვეთი.

ახალი ეკონომისტი

ახალი ეკონომისტი

2) მოხდეს რეინვესტირებაზე მიმართული თანხის მოგების გადასახადისაგან განთავისუფლება.

3) მოხდეს მოგებისა და საშემოსავლო გადასახადების ამოღების სფეროებში ადმინისტრირების გაუმჯობესება. (კადრების კვალიფიკაციის ამაღლება, ანტიკორუფციული ღონისძიებების გატარება, შესრულება).

4) ქვეყანაში ხელახლა უნდა გამოცხადდეს ფინანსური ამნისტია, ხოლო - შემდეგ ურჩ გადახედვლებზე და ჩრდილოვან ეკონომიკაში წარმოებულ საქონელზე (გაწეულ მომსახურებაზე) დაწესდეს უმკაცრესი კონტროლი და შესაბამისად დაწესდეს ახალი სამართლებრივი ნორმები.

5) გარკვეული კატეგორიის ინდივიდუალური მეწარმეთათვის (შესაძლებელია მხოლოდ ბაზრებსა და ბაზრობებზე დასაქმებული მეწარმეებისთვის) შემოღებულ იქნას ფიქსირებული გადასახადი.

6) ქვეყნის ეკონომიკის ზოგიერთი დარგის, განსაკუთრებით ტრადიციული დარგების აღორძინებისა და წმინდა ექსპორტში მისი წვლილის გაზრდისათვის ამ დარგებში წარმოებულ პროდუქციაზე მიზანშეწონილია დაწესდეს დაბალი საგადასახადო განაკვეთები, ხოლო უცხოეთიდან იმპორტირებულ პროდუქციაზე მაღალი საბაჟო განაკვეთები.

7) ჩვენი აზრით, ქართული პროდუქცია უნდა დაუბრუნდეს რუსულ ბაზარს. არა აქვს პრინციპული და არსებითი მნიშვნელობა, თუ ვინ, რომელი პოლიტიკური ძალა იტვირთებს ამ პრობლემის მოგვარებას.

8) ყველა პოლიტიკოსმა თუ პოლიტიკურმა ძალამ უნდა გაითვალისწინოს, რომ მრავალთვიანი საპროტესტო აქციები, ანგრევს ეკონომიკას და ამცირებს უცხოური კაპიტალის ინვესტირების მოცულობას.

9) კვლავაც უნდა გაგრძელდეს ე.წ. „ქაძრების შემოჭერის“ პოლიტიკა და ამ უკუცხებიდან მიღებული თანხა მიმართულ იქნას ქვეყნის ეკონომიკის ცალკეული პრიორიტეტული დარგების განვითარებისათვის.

10) იმის გათვალისწინებით, რომ განათლებას – ადამიანური კაპიტალის ინვესტირებას – ქვეყნის გრძელვადიანი ეკონომიკური წარმატებისათვის ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორც ფიზიკური კაპიტალის ინვესტირებას, ამ სფეროს დაფინანსების მოცულობის ზრდას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. როგორმე უნდა შევამციროთ უცხოეთში ქართული ინტელექტის გადინების პროცესი. ინტელექტის გადადინება ქვეყანაში დარჩენილ ადამიანებს უფრო მეტ სიღარიბეში ტოვებს, ვიდრე წინააღმდეგ შემთხვევაში იქნებოდნენ. საჭიროა უცხოეთში სასწავლებლად წასულ ახალგაზრდებისათვის თავიანთ ქვეყანაში ნორმალური სამუშაო ადგილების შეთავაზება, რათა ისინი დაუბრუნდნენ თავიანთ ოჯახებს და ხელი შეუწყონ ქვეყნის ეკონომიკის ზრდას.

11) სახელმწიფო ვალდებულია დიდი ყურადღება მიაქციოს მეცნიერების, ახალი ტექნოლოგიების, მეცნიერული კვლევების განვითარებას. ასევე უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება საპატენტო სისტემის განვითარებას.

12) სახელმწიფო ვალდებულია იყოს კერძო საკუთრების გარანტი

13) სახელმწიფომ უნდა შექმნას ისეთი საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც უმკაცრესად დასჯადს გახდის ისეთ ქმედებებს, რომელიც ამ რამდენიმე ხნის წინ განხორციელდა ტელეკომპანია „იმედის“ საშუალებით. ასეთი გადაცემები მოსახლეობაში, მასობრივ ფსიქოზთან ერთად, იწვევს უცხოური ინვესტიციების მოცულობის შემცირებას და ქვეყნის პრესტიჟის დაცემას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გრეგორი მენქიუ, ეკონომიკის პრინციპები, „დიოგენე“, თბ., 2008. გვ. 522.
2. ლეო ჩიქავა, თავისუფალი ვაჭრობა თუ ეკონომიკური პროტექციონიზმი?, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №4, 2009, გვ.10-15.
3. ჯამლეტ ჯანჯღავა, „ეკონომიკური ზრდა – ეკონომიკური პოლიტიკის უმთავრესი პრიორიტეტი“, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №3, 2007, გვ. 32-43.
4. www.geostat.ge
5. www.wikipedia.

There are several factors determining economic growth, but the fact is that economic growth rate is equivalent of accumulation norm (share of investments in GDP) multiplied on marginal productivity of capital.

On the other hand low rate of accumulation norm depends on low level of private and state savings that can't influence investments.

The measures that government should take to improve situation in this direction are as follows:

1. to set up a new deposit system;
2. to abolish taxes on profits which are oriented on reinvesting;
3. to announce financial amnesty once more;
4. to impose fixed tax regime for small entrepreneurs (even only for those who work at markets or fairs);
5. Georgian product should go back to Russian market (it doesn't matter who or which political force undertakes a responsibility to solve the problem);
6. cut down state administration expenses and put the money saved from it in the fields which are priorities for Georgia;
7. the state should serve as guarantee for protecting private property;
8. the state should increase funding of scientific and educational fields and try to stop the process of brain drain from Georgia.

Solution of above mentioned and some other problems that depends on the economic policy of the country will greatly contribute to achieve high rates of economic growth.

საქართველოს აკადემიის
ეკონომიკის
და
სოციალური მეცნიერებების
ფაკულტეტი

გიორგი ნანუაშვილი

თბილისის საბანკო-საფინანსო
ინსტიტუტის სრული პროფესორი

საქართველოში მიმდინარე გარდაქმნები მოითხოვენ მოქმედი იმ საკანონმდებლო აქტებისა და დებულებების გადასინჯვა-გადამუშავებასა და ახლების შემუშავებას, რომლებიც არეგულირებენ შრომით ურთიერთობებს. ჩვენი აზრით მან უნდა მოიცავს:

- შრომის კანონმდებლობა;
- სასიცოცხლო (საარსებო) მინიმუმის განსაზღვრა;
- კოლექტიური შრომითი დავისა და კონფლიქტების გადაწყვეტა;
- შრომითი ანაზღაურების (ხელფასის) რეგულირება;
- საწარმოთა გაკოტრება;
- მინიმალური ხელფასის ინდექსაცია;
- უმუშევრობის გამო დახმარებათა გამოყოფა და სხვა.

ორგანიზაციის დამოკიდებულება პერსონალის მიმართ წარმოადგენს ვალდებულებას. ეს ვალდებულება წარმოიქმნება ამ პერსონალის წვლილით სამეურნეო საქმიანობაში.

ჩვეულებრივ ითვლება, რომ მუშაკის წვლილი ტოლი უნდა იყოს სამუშაოს მიმცემის ვალდებულების სიდიდისა. მაგრამ ეს მთლად ასე არ არის. როგორც რუსმა ეკონომისტმა მ. ი. ტუგან-ბარანოვსკიმ (1865-1919) აღნიშნა, ხელფასის სიდიდე დამოკიდებულია მუშაკის და მისი სამაშაოს მიმცემის ძალთა თანაფარდობაზე. რაც უფრო დარბობა მუშაკი, სხვა თანაბარ პირობებში, მით უფრო დაბალია ხელფასი, ხოლო მისი წვლილი კი უფრო დიდი შესრულებულ სამუშაოებში.

გარდა ამისა, მხედველობაში უნდა მივიღოთ იმის გარემოებაც, რომ პერსონალის წვლილი შეიძლება გამოიმდინარეობდეს ხელშეკრულებიდან. იგი შეიძლება გამოიხატოს, მაგალითად, მუშაკის მონაწილეობით ორგანიზაციის მართვაში. მუშაკებს შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ ფირმის კაპიტალში (შეიძინონ ფირმის აქციები), რომლებიც

თავის მხრივ წარმოიქმნიან ვალდებულებებს დივიდენდების გასაცემად.

1973 წელს ამერიკის ბუნალტრეთა ასოციაციის (AAA) ადამიანური რესურსების ბუნალტრული აღრიცხვის კომიტეტმა განსაზღვრა “ადამიანური რესურსების მონაცემების იდენტიფიკაციის და შეფასების პროცესი”, რომელიც შემდგომ გადაეცემა, როგორც ინფორმაცია დაინტერესებულ მხარეებს” ამერიკის შრომის ინსტიტუტის აზრით ადამიანური რესურსების ბუნალტრული აღრიცხვა თავის თავში მოიცავს:

- “თეორიული საფუძვლების განვითარებას, რომელიც ხსნის ადამიანთა ღირებულების ბუნებასა და განმსაზღვრელ ფაქტორებს ოფიციალური ორგანიზაციების მხრიდან. ორგანიზაციისათვის ადამიანთა ღირებულებებისა და ფასეულობათა შეფასების საიმედო და დასაბუთებული მეთოდების შემუშავებას, შეფასების შემოთავაზებული მეთოდების ორგანიზაციული უზრუნველყოფის დახმარების პროექტირებას”.

მთელმა რიგმა გამოკვლევებმა, რომლებიც ჩატარდა გასული საუკუნის ბოლოს, გვიჩვენა, რომ შრომითი რესურსების შესახებ ინფორმაციის გამოყენებით შეიძლება მოგებულნი დარჩნენ როგორც ფირმის ადმინისტრაცია, ისე ინვესტორები და საზოგადოება მთლიანად.

ადამიანების რესურსების აღრიცხვა ითვლება მართვის უმნიშვნელოვანეს და ფასდაუდებელ ინსტრუმენტად. შემთხვევითი არ იყო როდესაც პენრი ფორდი (1863-1947) აკრიტიკებდა რა ბუნალტრულ ანგარიშგებას, მიუთითებდა, რომ “მასში არ არის მოცემული მთავარი – ადამიანთა დახასიათება, რომლებიც ფირმისთვის გამოიმუშავენ ფულს”. გარკვეულ წილად ის მართალი იყო, რადგანაც ადამიანი – ეს არის სწორედ ყველაზე მთავარი კაპიტალი. ხოლო ამერიკელი პროფესორი ე.ჯ. ფლამხოლცი ადამიანური რესურსების აღრიცხვაში გამოყოფდა სამ ძირითად ფუნქციას: ინფორმაციულ ფუნქციას,

ასალი ეკონომისტი

პარადიგმების ფუქციას და კატალიზატორის ფუნქციას. ინფორმაციულ ფუნქციას ავტორის აზრით ადამიანური რესურსების აღრიცხვა უზრუნველყოფს ადმინისტრაციას ორგანიზაციის პერსონალის თვითღირებულებისა და ღირებულების შესახებ ინფორმაციით, ხოლო წარმოდგენილი ინფორმაციის სახეები განისაზღვრება მოცემული ორგანიზაციის კონკრეტული მოთხოვნილებებიდან გამომდინარე.

არ შეეცდებით თუ ვითყვით, რომ ადამიანური რესურსების აღრიცხვა უზრუნველყოფს მნიშვნელოვანი ინფორმაციით არა მარტო მენეჯერებს, ის ეხმარება ასევე ინვესტორებსაც რათა მიიღონ ინფორმაცია ორგანიზაციის ადამიანურ აქტივებზე, როგორც მნიშვნელოვან ფაქტორზე.

ბოლოდროინდელმა გამოკვლევებმა გეინვენს, რომ ადამიანური აქტივების შესახებ ინფორმაციის გაშუქება გავლენას ახდენს ინვესტორების მიერ კაპიტალდაბანდებათა მოცულობაზე. დიდი კომპანიების მიერ მიღებული ფინანსური აღრიცხვის თანამედროვე პრაქტიკის შესაბამისად ადამიანურ რესურსებში განხორციელებული ინვესტიციები განიხილება უფრო მეტად როგორც ხარჯები და არა როგორც აქტივები, რაც ვფიქრობთ, ამახინჯებს დაბანდებული კაპიტალიდან უკუგების მაჩვენებელს, რადგანაც კაპიტალზე შემოსავალი გაიანგარიშება როგორც წმინდა მოგების თანაფარდობა აქტივების სიდიდესთან. ის იცვლება, თუ მნიშვნელში აისახება ადამიანური რესურსი. შესაბამისად, ინვესტორებს, თუ სურთ თავიანთი გადაწყვეტილება ააგონ დაბანდებული კაპიტალის უკუგების მაჩვენებელზე, უნდა ეცადონ შეიტანონ ცვლილებები ადამიანური რესურსების ინვესტიციებში.

როგორც ამერიკის შრომის ინსტიტუტი აღნიშნავს, ადამიანური რესურსების აქტივის შემადგენლობაში ჩართვის მოწინააღმდეგეები ყრდნობიან, სხვა არგუმენტებთან ერთად, აქტივებზე საკუთრების კანონის იურიდიულ ფორმულირებას. ფ.ანიკოლსი აღნიშნავს, რომ ბუღალტრები უძღურნი არიან შეიმუშაონ ადამიანური რესურსების შეფასების სისტემა. იგი მიუთითებდა ასევე, რომ ამორტიზაციის დარიცხვასთან და ადამიანური კაპიტალის განახლებასთან დაკავშირებით წარმოიქმნება სიძნელეები. ცნობილია, აგრეთვე, შრომითი რესურსების აღრიცხვის მომხრეთა კონტრარგუმენტებიც. დრობინსონი მიუთითებს, მიუხედავად იმისა, რომ თუ ადამიანი არ შეიძლება იყოს საკუთრების ობიექტი, ფირმის დამოკიდებულება

თანამშრომლებთან, ჩვეულებრივ ატარებს სტაბილურ ხასიათს. ფლამხოლცის, რობინსონის, იაგის და სხვა მკვლევარების პოზიტიული დაფუძნებულია დაქირავებული მუშაკების, როგორც მომავალი შედეგის წყაროს საშუალებაზე.

როდესაც ვსაუბრობთ ადამიანური აქტივების შეფასებებზე, წარმოიქმნება მთელი რიგი პრობლემები: რომელი დანახარჯები ავღრიცხოთ, როგორ მოვახდინოთ მათი ამორტიზაცია და ჩამოწერა? ადამიანური რესურსების თვითღირებულების შეფასებისას შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც მინიმუმ სამი რეალური კონცეპცია: ა) პირვანდელი ღირებულება ან თვითღირებულება, ბ) შეცვლილი (გადაფასებული) ფასები; გ) ალტერნატიული დანახარჯები.

პირვანდელ ღირებულებაში ანუ თვითღირებულებაში გათვალისწინებულია იმ დანახარჯების კაპიტალიზაცია, რომელიც დაკავშირებულია მუშაკთა დაქირავებასთან, მოძიებასთან, სწავლასთან და კვალიფიკაციის ამაღლებასთან. ის აისახება აქტივების შემადგენლობაში და შესაბამისად ამორტიზირდება. აქ შეიძლება გამოვყოთ ორი მომენტი: შექმენისა და სწავლების დანახარჯები.

სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია პირვანდელ ღირებულებაზე, შეიცავს როგორც დადებით ისე უარყოფით მომენტებს. დადებით მომენტებად შეიძლება მივიჩნიოთ – დანახარჯების საზოგადოებრივი მიღებული ობიექტურობა და შესაბამისობა, როგორც ღირებულების საზომი. უარყოფით მომენტად კი შეიძლება მივიჩნიოთ აღნიშნული საფუძვლის ტრადიციული სისუსტე, რომელიც დაკავშირებულია აქტივის შეფასებასთან, ასევე იმ შეხედულებების შეზღუდულობა, რომელიც დაკავშირებულია დანახარჯების, როგორც ღირებულების ღონისძიების წარმოდგენასთან – მიუთითებდა ჯ.მ. ბეიკერი.

ადამიანური რესურსების თვითღირებულების განსაზღვრის მეორე მეთოდი ითვალისწინებს ფირმის დანახარჯების შეფასებას, მუშაკის შეცვლას სხვა პიროვნებით, რომელიც იგივე თვისებებს ფლობს როგორც მისი წინამორბედი. აქ შეიძლება იყოს განხილული ორი მომენტი: პოზიტიური, რომელიც ითვალისწინებს ვაკანსიის შევსებას და პირადი, რომელიც ითვალისწინებს მმართველის პირად შეხედულებას დაიქირაოს ანალოგიური თვისების მქონე სხვა მუშაკი. ამ შემთხვევაში უნდა ვისაუბროთ არა ამრტო ადამიანური რესურსების შექმენასა და მის სწავლებაზე გათვალისწინებულ ხარჯებზე, არამედ გათავისუფლების დადებით და უარყოფით

სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია პირვანდელ ღირებულებაზე, შეიცავს როგორც დადებით ისე უარყოფით მომენტებს.

მომენტებზე. დადებით მომენტად ჩვენ მიგვაჩნია ის, რომ შეცვლილი ღირებულება საშუალებას გვაძლევს შევაფასოთ ცალკეული მუშაკის დაკავებული თანამდებობა. უარყოფით მომენტად კი მიგვაჩნია მმართველის სუბიექტურობა.

მესამე მეთოდი ეს არის დანახარჯების ალტერნატიული მცნება. აღნიშნული კონცეპციის შესაბამისად აქტივებს გააჩნიათ ღირებულება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეიძლება მათი ალტერნატიული გამოყენება. ამ შემთხვევაში ადამიანური რესურსების ღირებულება განისაზღვრება იმ თანხით, რომელსაც ისინი გამოიმუშაებდნენ სხვა სამუშაო ადგილას.

პოტენციურად ადამიანური რესურსების ბუღალტრული აღრიცხვა კვლავ რჩება აქტუალურად ისევე, როგორც გასული საუკუნის ბოლოს, როდესაც ამ სფეროში მიმდინარეობდა საკმაო კვლევები და ექსპერიმენტები. ჩვენ ვეცადეთ გვეჩვენებინა ამ მოკლე სტატიაში, რომ ადამიანური რესურსების ბურალტრული აღრიცხვა შემდგომშიც სასარგებლო იქნება როგორც ფირმის ხელმძღვანელობისთვის, ასევე ინვესტორებისათვის და მთლიანად საზოგადოებისათვის, რადგანაც ფირმაში მომუშავე თითოეული პიროვნება ამ საზოგადოების შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს.

მსოფლიო ეკონომიკა მიემართება წარმოების სფეროდან მომსახურების სფეროსკენ, ამავე დროს ტექნოლოგიები სულ უფრო და უფრო რთულდება,

რის გამოც ადამიანური რესურსების ღირებულება და ფასეულობის შეფასება აუცილებლად უფრო სასარგებლო იქნება მომავალში გლობალიზაციაში.

ბუღალტრულმა აღრიცხვამ განიცადა მრავალი ცვლილება, მას შემდეგ რაც პირველად გაამახვილეს ყურადღება ადამიანური რესურსების აღრიცხვის პრობლემებზე. სრულად მოსალოდნელია, რომ დღეს ბუღალერთა როგორც სამეცნიერო, ისე პრაქტიკული წრეები, აღნიშნულ საკითხს სხვა რაკურსით ხედავენ, ვიდრე გუშინ და გუშინწინ. ხომ არ მოვიდა ის დრო, რომ კვლავ გადაისინჯოს და დაიხვეწოს ადამიანური რესურსების აღრიცხვა არა მარტო დღევანდელი პირობებიდან გამომდინარე, არამედ, იქიდანაც თუ რა მოთხოვნებს წაუყენებს ცხოვრება მას მომავალში. აღნიშნულის თქმის უფლებას ჩვენ გვაძლევს დღეისათვის საქართველოში შექმნილი სიტუაცია. არ არის დასამალი, რომ სახელმწიფო სექტორში დასაქმებული მუშაკების ხელფასები რადიკალურად განსხვავდებიან კერძო სექტორში დასაქმებული მუშაკების ხელფასებისგან, არადა შრომის კანონმდებლობა, რომელიც ჩვენ დასაწყისში ავღნიშნეთ ერთია ორივე სექტორისათვის. მეტსაც ვიტყვი, თვით სახელმწიფო სექტორშიც კი არის თვალში საცემი განსხვავებები. მაგალითისათვის საკმარისია მოვიყვანოთ სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებლებში დასაქმებული პროფესორ-მასწავლებლების ხელფასები.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Б. Нилдз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл-Принципы бухгалтерского учета, М., 1999 г.
2. М.В. Соколов, Ф.Ф. Бутынец, Л.Л. Горецкая, Д.А. Панков –Бухгалтерский учет в зарубежных странах, М. 2005 г.
3. Nicholls, F.A. (1975). Human asset accounting Gertified Accountant (England), 323-324.
4. Baker, G.M.N. (1974), The feasibility and utility of human resource accounting.
5. Robinson, D (1975). Turo approaches to human asset accounting Accountancy (England), 86, 46-48
6. Jaggi, B.I. (1976). Human resources are assets Management Accounting, 57, 41-42.

ახალი ეკონომისტი

GIORGINANUASHVILI

Full Professor of Tbilisi Banking- Financial Institute

It is well known, that civilized market includes the market of goods, capital and working persons.

Current transformations in Georgia request to give a glance and remake that legislative asset and plural regulations and also to make new ones, which settles working interrelations.

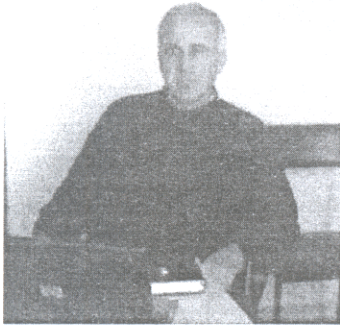
Dependence of organization about personnel is obligation. This obligation is formed in the thrift activities by the personnel's mite. It must be equal to the obligation of the one who gives work. About this, M.I. Tugan-Baranovski said, that the size of salary is depended on the correlation of forces of worker and the one, who gives work. How much the worker is poor in the other equal conditions, as much is his salary low. This is proper to the today's reality of Georgia.

Registration of human resources secures with important information not only the managers, but is also helps the investors to get the information about the human assets of the firm.

In the big companies investments are considered as expenses and not as assets, which, as we think, disfigures index of reject from the capital investment.

ნოდარ ვარამაშვილი
აკადემიური დოქტორი,
სრული პროფესორი

„ყოველი ადამიანი უნდა ეცადოს, ამქვეყნადვე იპოვოს ღმერთი და მისდოს მის გზას. ეს კი მხოლოდ მაშინ მიიღწევა, თუ უფლის ნებას (რაც მის მცნებებშია განცხადებული) ჩვენი პიროვნული ნებაც შეუერთდება; ანუ, თუ ვიცხოვრებთ სახარებისეულად. დვთაებრივი და ადამიანური ნების თანხვედრას სინერგია ეწოდება; სწორედ იგია ზეცად აღმყვანებელი უდიდესი ძალა, რომელიც ყველა დაბრკოლებას დაგვაძლევინებს და ამქვეყნადვე გვაგრძობინებს, რომ 'სასუფეველი ჩვენშია“.

უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის საშობაო ეპისტოლე, 2010-01-06.

საქართველო ეკონომიკაში

სინერგია, უფრო ზუსტად კი “სინერგეტიკული ეკონომიკა,” ფართოდ დამკვიდრდა თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში, როგორც კვლევის სფერო და სასწავლო დისციპლინა მსოფლიოს წამყვან უმაღლეს სასწავლებლებში. სწორედ მის განუსაზღვრელად დიდ მნიშვნელობაზე მიანიშნებს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქის, ილია მეორის არაერთი ქადაგება და ჩვენი სტატიისათვის ეპიგრაფად წამძღვარებული მისი სიტყვები.

სინერგეტიკა შეისწავლის სისტემებს, რომლებიც შედგებიან ბევრი სხვადასხვა ბუნების ქვესისტემებისაგან. ამ ქვესისტემების ურთიერთქმედება იწვევს მაკროსკოპული მასშტაბის სივრცითი, დროითი და სივრცულ-დროითი სტრუქტურების წარმოშობას. მოკლედ, სინერგეტიკა შეიძლება განისაზღვროს როგორც სხვადასხვა ბუნების სისტემების თვითორგანიზების თეორია. სინერგეტიკა პირველ ადგილზე აყენებს ევოლუციის და თვითორგანიზების პროცესების ზოგადობას ფიზიკურ, ქიმიურ, ბიოლოგიურ, სოციალურ და სხვა სისტემებში.

სინერგეტიკა წარმოიშვა წრფივი აზროვნების კრიზისის ნიადაგზე. წრფივი აზროვნების ძირითადი ნიშნებია:

- 1) ქაოსის, როგორც სამყაროს დესტრუქციული საწყისის წარმოდგენა;
- 2) შემოხვევითობის მეორეხარისხოვან ფაქტორად განხილვა;
- 3) სამყარო დაკავშირებულია მტკიცე მიზეზ-შედეგობრივი კავშირებით;
- 4) მიზეზობრივ ჯაჭვებს წრფივი ხასიათი აქვთ.

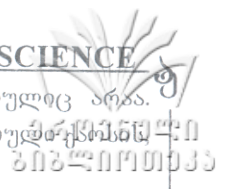
ამ სტერეოტიპის დასაძლევად საჭირო გახდა შესაბამისი კატეგორიების შექმნა.

შემოტანილი იქნა ღია სისტემის ცნება. ეს ცნება უფრო გასაგები იქნება ჩაკეტილი სისტემის განხილვის შემდეგ. ჩაკეტილი სისტემის ძირითადი თვისება არის წონასწორული მდგომარეობის არსებობა, როდესაც მაკროსკოპული პარამეტრები უცვლელი რჩება და ჩაკეტილი სისტემა ინარჩუნებს სტრუქტურას, ფუნქციონირებას. წონასწორობის მდგომარეობაში დიდი ხნის განმავლობაში მხოლოდ ჩაკეტილი სისტემები შეიძლება იყოს. წონასწორულ სისტემებს არა აქვთ განვითარების და თვითორგანიზაციის უნარი, რადგანაც ახშობენ ყოველგვარ გადახრას სტაციონალური მდგომარეობიდან.

ღია სისტემებისათვის დამახასიათებელია გარემოს გავლენით წარმოქმნილი არაწონასწორობა და ციკლურობა. ახსნილობა სისტემის თვითორგანიზებისათვის აუცილებელი, მაგრამ არა საკმარისი პირობაა. სისტემა არაწრფივიც უნდა იყოს.

არაწრფივს უძახიან ისეთ სისტემებს, რომელთა მახასიათებლები დამოკიდებულია მათში მიმდინარე პროცესებზე. ე.ი. სისტემის თვისებებზე მოქმედებს მასში მიმდინარე პროცესების ინტენსივობა. ბოლო ხანებში, შედარებით მარტივ დინამიკურ სისტემებში რთული მოძრაობების დასახასიათებლად, ფართოდ გამოიყენება დინამიკური ქაოსის ცნება. სიტყვა დინამიკური ნიშნავს, რომ არ არსებობენ ფლუქტუაციის, უწესრიგობის წყაროები.

დინამიკური ქაოსის წარმოშობის პირველი მაგალითი დადგენილი იქნა 1963 წელს ჰოლანდიელი №1(16), 2010 წელი

მეცნიერის ედვარდ ლორენცის რიცხვით გამოთვლებში. ლორენცი იკვლევდა გაზებში და სითხეებში კონვექციური მოძრაობის მათემატიკური მოდელის განტოლებების ამოხსნებს. ჩატარებულმა ანალიზმა აჩვენა, რომ ტემპერატურის დიდი ცვლილების შემთხვევაში ამოხსნის ქცევა იმდენად რთულია, რომ შესაბამისი მოძრაობა აღიქმება როგორც ქაოსური. საუბარია დინამიკური განტოლებების ამოხსნაზე ისეთი შემთხვევითი წყაროების არარსებობის შემთხვევაში, რომელთაც შეუძლიათ ქაოსური მოძრაობის გამოწვევა.

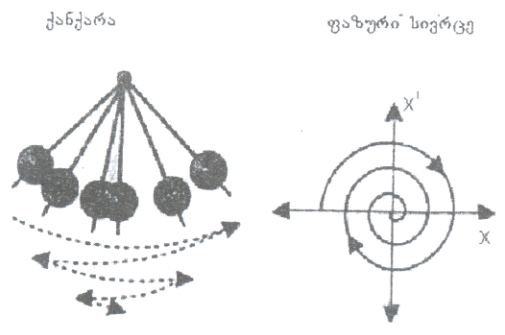
დადგენილი იქნა, რომ საწყისი პირობების უმცირესი ცვლილებები რადიკალურად ცვლის მოძრაობის ხასიათს. ამგვარად, მოძრაობა დინამიკურად არამდგრადია. რადგანაც, საწყისი პირობები მხოლოდ სასრული სიზუსტით შეიძლება იყოს მოცემული, მოძრაობის სახის წინასწარმეტყველება მოცემული საწყისი პირობებით პრაქტიკულად შეუძლებელი ხდება.

შედარებით მარტივ დინამიკურ სისტემებში არსებობს ძალზე რთული მოძრაობები, რომლებიც აღიქმება როგორც ქაოსური. ამის საფუძველზე შემოტანილი იქნა ახალი ცნებები: დინამიკური (ან დეტერმინირებული) ქაოსი და უცნაური ატრაქტორი. სიტყვა ქაოსი, როგორც წესი ნეგატიური დატვირთვის მქონეა როგორც ფიზიკაში, ასევე ეკონომიკაში. თუმცა

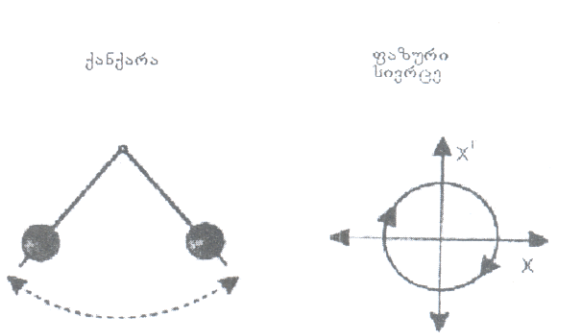
ეს მოვლენა ცალსახად დესტრუქციულიც არაა. სიცოცხლე შეუძლებელია როგორც სრულდრეკიან და ასევე სრული წესრიგის პირობებში.

სისტემის შესწავლის დროს მას ხშირად აღწერენ დიფერენციალურ განტოლებათა სისტემის საშუალებით. ამ განტოლებათა სისტემის ამოხსნის წარმოდგენას, ცვლადთა ოპოდეინობის ტოლი განზომილების მქონე სივრცეში (ე.წ. ფაზური სივრცეში) გარკვეული წერტილის მოძრაობის საშუალებით, უწოდებენ ფაზურ ტრაექტორიას. მდგრადობის თვალსაზრისით ფაზური ტრაექტორიის ქცევა გვიჩვენებს, რომ არსებობს მისი რამდენიმე ძირითადი ტიპი, ატრაქტორი. ატრაქტორს აქვს მიზიდვის არე საწყისი წერტილების სიმრავლე ისეთი, რომ დროის გასვლასთან ერთად ყველა ფაზური ტრაექტორია მისწრაფის ამ ატრაქტორისაკენ. არსებობს ატრაქტორის რამდენიმე ძირითადი ტიპი. ატრაქტორების კლასიკური მაგალითებია ფიქსირებული წერტილი, ზღვრული ციკლი, ზღვრული ტორი. არსებობენ ე.წ. უცნაური ატრაქტორები. ასეთ სივრცეში წერტილის მოძრაობა არამდგრადია, ხოლო ნებისმიერი ორი ტრაექტორია აქ ყოველთვის შორდება ერთმანეთს. საწყისი პირობების მცირე ცვლილებას მიყვავართ სხვადასხვანაირ განვითარებამდე. ე.ი. უცნაური ატრაქტორების სისტემის დინამიკა ქაოსურია.

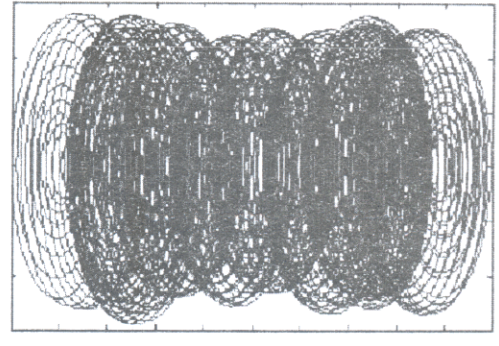
წერტილოვანი ატრაქტორი

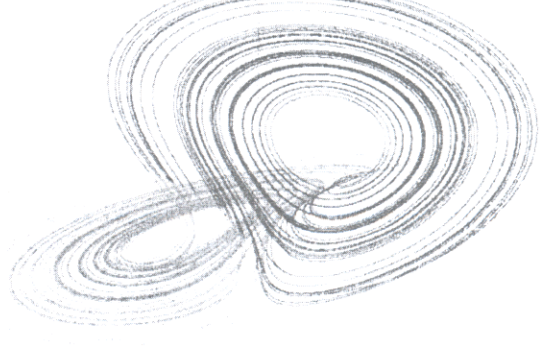
ზღვრული ციკლი

ტორის ქაოსური ატრაქტორი

ლორენცის სამგანზომილებიანი ატრაქტორი

ახალი ეკონომისტი

ფლუქტუაცია არის სისტემის შემთხვევითი გადახრა მისი კანონზომიერი მდგომარეობიდან. ფლუქტუაციები, სინერგეტიკული მოდელების თანახმად, თამაშობენ სამნიარ როლს:

პირველი - თუ რაღაც ზღურბლს არ გადააჭარბა, დიდი ფლუქტუაციაც კი ჩაიხშობა წყნარი ატომების და მოლეკულების ზემოქმედებით.

მეორე - ფლუქტუაციამ შეიძლება ითამაშოს ახალი მდგომარეობის "ჩანასახის" როლი: ხელსაყრელ პირობებში ცალკეულმა ფლუქტუაციამ შეიძლება გამოიწვიოს არაერთგვაროვნების გაზრდა და შემოფოტების მნიშვნელოვანი გაძლიერება, ამან შეიძლება გამოიწვიოს სისტემის შიგნით ასეთი შემოფოტების განმტკიცება და მთელი სისტემის მზადყოფნა მდგომარეობის ცვლილებისადმი.

მესამე - ფლუქტუაციამ შეიძლება ითამაშოს "ჩახმახის" როლი. როდესაც სისტემა არასტაბილურია და მზადაა ნახტომისათვის, ხდება მისი მყისიერი ინიცირება ფლუქტუაციით.

არამდგრადობის ის მომენტი, როდესაც სისტემა ბალანსირებს მომავალი მდგომარეობების არჩევანში, როდესაც მთელი სისტემის ბედი შეიძლება დამოკიდებული იყოს ერთ შემთხვევით ფლუქტუაციაზე, სინერგეტიკაში იწოდება ბიფურკაცია.

სისტემის არაწონასწორობა და არამდგრადობა, მასში ბიფურკაციის მრავალი წერტილის არსებობა ყოველთვის არ იწვევს მის ნგრევას. რაც უფრო მეტი აქვს სისტემას თავისუფლების ხარისხი მით უფრო მეტად შეუძლია თვითგაძლიერება და თვითგართულება, მოწესრიგებულობის დონის ზრდა. ამასი მდგომარეობს "წესრიგი ქაოსის გავლით" ფორმულის არსი.

ეკონომიკა შეიძლება განხილული იქნას როგორც მთლიანად სინერგეტიკის ნაწილი. სინერგეტიკულ ეკონომიკას საქმე აქვს ეკონომიკურ ევოლუციასთან, ის წარმოადგენს ეკონომიკური დინამიკის თეორიულ ნაწილს. სინერგეტიკული ეკონომიკა წარმოადგენს ტრადიციული ეკონომიკური დინამიკის თეორიის გაფართოებას იმ თვალსაზრისით, რომ უკანასკნელი შედეგები შეიძლება აიხსნას ამ ახალი თეორიის საშუალებით. ამას გარდა ახალი თეორია ცდილობს ახსნას სხვა ეკონომიკური მოვლენები, რომლებსაც ტრადიციული თეორია უგულვებელყოფს. სინერგეტიკული ეკონომიკის თვალსაზრისით, ტრადიციული ენოკომიკური დინამიკის თეორიები წარმოადგენენ უფრო ზოგადი თეორიის კერძო შემთხვევებს. რთული ეკონომიკური მოვლენების ასახსნელად სინერგეტიკული ეკონომიკა ვეთავაზობს საიმედო ახალ მიმართულებას.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნოდარ ვარამაშვილი, სინერგეტიკა და სოციალურ-ეკონომიკური პროცესები, ჟურნალი "სოციალური ეკონომიკა", №4, 2000.
2. В.-Б. Занг. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории, М.: Мир, 1999
3. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. М.: Мир, 1985
4. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. М.: Прогресс, 1986.
5. Капица С. П., Курдюмов С. П., Малинецкий Г. Г. Синергетика и прогнозы будущего. — М., 1997
6. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Основания синергетики. Синергетическое мировидение. М.: КомКнига, 2005.
7. Michael Bushev. Synergetics: chaos, order, self-organization. World Scientific, 1994

ახალი ეკონომისტი

The paper reviews the nature of synergetics as a scientific direction. Synergetics is trying to create a universal mechanism by which it will be possible self-organization, self-formation systems of various types. Self-organization means the system's transition from the simple to the more orderly state. In this process, each a tiny fluctuation can play a huge role. Analysis of the stability regime of functioning of a dynamic system is extremely important from a practical point of view. The stability of systems such as automobile, air and sea linary, with respect to perturbations certainly a vital factor in the truest sense of the word.

Even more important issue is the stability analysis of complex, multi component systems. Watching the evolution of wildlife and abiocoen and the different systems, we see that the development of a complex system is always accompanied by loss of stability of some modes of operation and the birth of a new, sustainable. Changes can be accumulated gradually, and may occur abruptly in the form of disasters.

Most of the economic processes taking place in time, so the corresponding mathematical models have a dynamic character. The economy can be considered as part of synergetics and to describe the processes taking place there can use the methods of synergetics.

გიორგი ვაშაკიძე
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი.

ნურბაზარ ბაბუშვილი
აკადემიური დოქტორი,
პროფესორი.

ახალი პარადიგმა

საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების სრულყოფილი შესწავლა თანამედროვე ეტაპზე ინტერდისციპლინარულ მიდგომას მოითხოვს, ვინაიდან ყველა ფუნდამენტურ საკითხს თავისი ცნობილი შემოქმედნი იკვლევენ, რომელთა ნააზრევს აგრეთვე სჭირდება საკუთრივ მასზე მომუშავე მეცნიერი. ცივილიზაციის, კულტურის და ღირებულების პრობლემათა თანამედროვე ქართული მკვლევარებიდან არ შეიძლება არ გამოვარჩიოთ ცნობილი მეცნიერები: პროფ. ი. კალანდია, პროფ. ე. ავალიანი, პროფ. ნ. ჩიქოვანი, პროფ. გ. შუშანაშვილი, პროფ. კ. კუტუბიძე, პროფ. დ. ლაბუჩიძე – ხოშტარია, პროფ. მ. ქუმისიშვილი, პროფ. პ. ლეიაშვილი, პროფ. გ. შიხაშვილი და სხვ; თუმცა ამ სტატიაში ჩვენი მთავარი მიზანი მათი ნაშრომების გამოწველილეთ ანალიზი არ არის.

უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა კარგად გავერკვეთ „ცივილიზაციისა“ და „კულტურის“ ცნებებში. როგორც ცნობილია, ჰუმანიტარული აზროვნების ადრეულ ეტაპზე გაჩნდა „ცივილიზაციისა“ და „კულტურის“ ცნებები. ტერმინი „ცივილიზაცია“ მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან civitas, რაც ნიშნავს საზოგადოებას, აქედან წარმოსდგება civis – მოქალაქე, civilis – სამოქალაქო; ადრეულ ისტორიულ ეტაპზე ესტერმინი გაჩნდა ლათინურ საზოგადოებაში და გამოხატავდა ლათინური სოციუმის, სახელმწიფოებრივი მოდელის უპირატემობას ბარბაროსების ცხოვრების წესთან შედარებით. ანტიკურ საბერძნეთში ლათინურ ტერმინს ცივიტას შეესატყვისებოდა ბერძნული civitas – ქალაქი, სახელმწიფო, საზოგადოება, civis – მოქალაქე, civilis – სამოქალაქო.

მეორე ტერმინი, „კულტურა“, წარმოსდგება ლათინური კულტურა-დან. აღსანიშნავია, რომ იგი თავდაპირველად ნიშნავდა დამუშავებას, მოვლას, აღზრდას, განვითარებას, გამომუშავებას [10].

კაცობრიობის ისტორიის განვითარების კვლობაზე ცივილიზაციისა და კულტურის ცნებების შინაარსი გლობალიზაციას დაუკავშირდა. „შუა საუკუნეების ევროპულ განმანათლებლებთან თანდათანობით ხდება ცივილიზაციისა და კულტურის ცნებათა დაახლოება, რომლებიც უკვე უკავშირდებიან გლობალურ, ისტორიულ პროცესებს. [1, გვ. 5.]

დღეისათვის, კულტურის ცნების უნივერსალური განსაზღვრება, რომელიც ყველასათვის მისაღები იქნებოდა, ჯერ კიდევ ვერ ჩამოყალიბდა. ეს ეხება ცივილიზაციის ცნებასაც. ამ ტერმინების მოკლედ განმარტება მეტად ცნობილმა მკვლევარებმაც ვერ მოახერხეს. ამიტომ პროფ. ე. ავალიანი სამართლიანად, ამ ცნებათა ზოგად პარამეტრებს ეხება და აღნიშნავს: „ბუნებრივია, ჩვენც შევეცდებით ამ ცნებათა ზოგადი პარამეტრების განსაზღვრას, რითაც მხოლოდ ნაწილობრივ წარმოვანეთ „კულტურისა“ და „ცივილიზაციის“ რთულ ბუნებას:

1. ზოგადად, კულტურა, ცივილიზაციისაგან განსხვავებით, კაცობრიობის ვიწრო, შემოქმედებით-ინტელექტუალური, პარამეტრებით განისაზღვრება. იგი მოიცავს, ძირითადად, ადამიანის შემოქმედებით საწყისებს, შეზღუდულია სივრცესა და დროში.

2. თავისი ბუნებით კულტურა ნაკლებად კოსმოპოლიტური მოვლენაა. იგი ემყარება მონათესავე ეთნოსების ურთიერთშეხების შედეგად მიღებულ გამოცდილებას, ხოლო კომუნიკაციის საშუალებად იყენებს ვიწრო, ეთნიკურ-ენობრივ

ჯგუფში გაერთიანებულ ლოკალურ ენებსა და დიალექტებს. ლოკალური კულტურების მსოფლადქმის სისტემა ძირითადად რელიგიურ ორიენტირზეა მიმართული, ხოლო აღნიშნული საზოგადოების მხატვრული, ანალიტიკური და პრაქტიკულ-გამოყენებითი კატეგორიები, თავის მხრივ, სულიერ-ირაციონალურ პლასტზეა გათვლილი.

3. ცივილიზაცია თავისი ბუნებით ეოსმოპოლიტური და კომუნიკაბელური საზოგადოების ფორმაა, რომელიც ხშირ შემთხვევაში თავის საზღვრებს შიგნით აერთიანებს სხვადასხვა ეთნოსებსა და ენობრივ ოჯახებს.

4. ცივილიზაცია განფენილია დიდ სივრცესა და დროის ხანგრძლივ მონაკვეთში. იგი მოიცავს საზოგადოების შემოქმედებით-ინტელექტუალური მიღწევების საფუძველზე მიმდინარე ტექნოლოგიურ და სოციალურ პროცესებს. ცივილიზაციის მსოფლადქმის, ცნობიერების მოდელი თავისი სპეციფიკით ნაკლებად ირაციონალურია. ცივილიზაციის ეტაპზე სხვადასხვა რელიგიათა სინთეზი ირელიგიურობასა და რაციონალური აზროვნების ტიპს ნერგავს”. [1, გვ. 6-7.]

და ბოლოს, რაც ყველაზე მთავარია, შემაჯამებელი დასკვნები ასეთია:

„საერთო ჯამში, ცივილიზაცია, ალბათ, გაგებულ უნდა იქნეს როგორც პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, ინტელექტუალურ ტრადიციათა ერთობლიობა, მაშინ, როცა კულტურა უკავშირდება ადამიანის შემოქმედებით, შემეცნებით და სულიერ საწყისებს. იგი ნაკლებად მატერიალიზებულია ცხოვრების ისეთ ფორმებში, როგორც არის პოლიტიკა, ეკონომიკა, სოციალური ურთიერთობები. ზოგადად, კულტურა წარმოადგენს საზოგადოების სულიერ ძალებისა და შემოქმედებითი პოტენციალის რეალიზაციის სფეროს. კულტურის როგორც ისტორიულ-ფილოსოფიური კატეგორიის შიგნით შესაძლებელია გამოიყოს სამი ძირითადი ვორმა: მხატვრული, ანალიტიკური და პრაქტიკულ-გამოყენებითი. ამ ფორმათა არსებობა და მათი ერთობლიობა აყალიბებს კაცობრიობის ისტორიაში ე. წ. „მაღალი“ ანუ „განვითარებული“ კულტურების მოდელს.

და ბოლოს, ჩვენის აზრით, კულტურის ისტორია (ფართო გაგებით) არის ზოგადსაკაცობრიო გამოცდილება ყოფისა და აზრისა, გაკვეთილები წარმულისა, რომელიც გვეხმარება აწყმყოსა და მომავლის გაცნობიერებაში. ცალკეულ ლოკალურ

კულტურათა თუ ცივილიზაციათა მიღწევები, რომლებიც ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობებად იქცევიან, აღნიშნული სოციუმების სულიერ-მატერიალურ მიღწევათა ერთიანობას წარმოადგენენ.

ისტორია ცალკეული კულტურებისა და ცივილიზაციების ერთობლიობაა, ეს არის კრებითი ცნება – ტერმინი, რომელიც აღნიშნული ერთეულების გამოცდილებას ერთ ზოგადსაკაცობრიო ისტორიად, ცოდნად და გამოცდილებად აყალიბებს. მაშასადამე, თავად ისტორია ჯამია ისტორიული ცნებებისა (ცივილიზაცია + კულტურა = ცივილიზაციის/კულტურის ისტორია), სადაც „კულტურა“ და „ცივილიზაცია“ თავისთავად ისტორიულ-ფილოსოფიური კატეგორიებია”. [1, გვ. 7]

კულტუროლოგიის მნიშვნელოვანი საკითხების გარკვევა-დაზუსტებაში დიდი წვლილი შეიტანა ზიგმუნდ ფროიდმა. სწორედ მას ეძღვნება პროფ. მ. ქუმსიშვილის გამოკვლევა – „რა დაუშავა კულტურამ ფროიდს?“, როგორც ავტორი ტერმინ „კულტურას“ ფროიდისეული გაგების შესახებ აღნიშნავს:

„ფროიდის აზრით, ტერმინი „კულტურა“ აღნიშნავს მიღწევებისა და ინსტიტუტების მთელ ჯამს. კულტურა გულისხმობს ადამიანის დაცვას ბუნებისაგან და ადამიანის ბატონობას ბუნებაზე. კულტურას ევალება ადამიანთა შორის ურთიერთობების რეგულირება. კულტურაში შედის ინტელექტუალური, მეცნიერული და მხატვრული მიღწევები: რელიგია, ფილოსოფია და იდეალები, ანუ ცალკეული პიროვნების, მთელი ხალხის ან მთელი კაცობრიობის წარმოდგენები სრულყოფის შესაძლებლობების შესახებ. რადგან ფროიდი არ ასხვავებს ერთმანეთისაგან კულტურისა და ცივილიზაციის ცნებებს, ამიტომ როდესაც კულტურის ან ცივილიზაციის ფროიდისეულ გაგებაზე ვლაპარაკობთ, ყოველთვის მხედველობაში გვაქვს არა მხოლოდ კულტურა ან ცივილიზაცია, არამედ თავისებური „კულტურა-ცივილიზაცია“. მაგრამ ჩვენ შეიძლება ამ ორი ცნების გამიჯვნა ვცადოთ; ფროიდისეულ „კულტურა-ცივილიზაციას“ ცივილიზაცია არის ყველაფერი ის, რაც შეუქმნია ადამიანსა და კაცობრიობას დასაბამიდან დღემდე, ანუ ყოველგვარი დადებითი და უარყოფითი, მთავარი და არამთავარი, მნიშვნელოვანი და უმნიშვნელო, მდაბალი და ამაღლებული ღირებულებები, ხოლო კულტურა არის ცივილიზაციის მხოლოდ საუკეთესო ნაწილი, მხოლოდ დადებითი, უმთავრესი და უმნიშვნელოვანესი ღირებულებები, მხოლოდ

ახალი პერიოდი

უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებები. ეს ღირებულებებია: სიკეთე, ჭეშმარიტება, მშვენიერება, სამართლიანობა, სიყვარული, თავისუფლება, მშვიდობა, ხელოვნება, შემოქმედება და სხვა...

კულტურასა და ცივილიზაციას შორის ნაწილისა და მთელის მიმართებაა და ამიტომ ყველაფერი ის, რაც მიეკუთვნება კულტურას, ამავე დროს მიეკუთვნება ცივილიზაციასაც, მაგრამ ცივილიზაცია უფრო ფართო და ტევადი ცნებაა, კულტურა კი უფრო ვიწროა მოცულობის თვალსაზრისით, მაგრამ უფრო ღრმა და წონიანია შინაარსის თვალსაზრისით”. [2, გვ. 12]

იმისათვის, რომ „კულტურის“ გაგება ჩვენთვის უფრო ნათელი გახდეს, აუცილებლად უნდა განვიხილოთ დიდი ქართველი ფილოსოფოსის ნიკო ჭავჭავაძის მოსაზრებანი, რომლის მიერ 1984 წელს რუსულ ენაზე გამოიცა ფრიად გახმაურებული ნაშრომი: „კულტურა და ღირებულებები“.

პროფ. მ. ქუმსიშვილი აღნიშნავს, რომ : „კულტურის ნ. ჭავჭავაძისეული განსაზღვრების მიხედვით, კულტურა არის განხორციელებულ ღირებულებათა სამყარო [3,გვ.10,33]. და ამავე დროს კულტურა არის იდეალურ-ღირებულებითი მიზნების რეალიზაცია, ღირებულებების გადასახლება ჯერარსის სამყაროდან არსებულის სამყაროში და იდეალის განხორციელება [3გვ. 53, 89] , საიდანაც შეიძლება დავასკვნათ, რომ კულტურა ყოფილა არა მხოლოდ განხორციელებულ ღირებულებათა სამყარო, არამედ ჯერ განუხორციელებელი ღირებულებებისაც იმის გამო, რომ ამ ღირებულებებში იგულისხმება ადამიანის იდეალებიც და ოცნებებიც, რომლებიც კულტურის მამოძრავებელ მიზნებს წარმოადგენენ. ამიტომ, კულტურაში პოტენციალურად, შესაძლებლობის სახით ყოველთვის უნდა ვიგულისხმოთ იმაზე გაცილებით მეტი, ვიდრე ის არის. მართალი იყო ფროიდი, როდესაც კულტურას იდეალებიც მიაკუთვნა. ჩვენ შეიძლება დავაზუსტოთ კულტურის განსაზღვრება და ვთქვათ, რომ კულტურა არის არა მხოლოდ განხორციელებული უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებები, არამედ კულტურა არის ადამიანის და კაცობრიობის კეთილი ნების მისწრაფებაც ამ უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებების განხორციელებისაკენ. „მისწრაფება“ იმიტომ, რომ, მაგალითად, ბრძოლა და ძალისხმევა უსამართლობისა და ძალმომრეობის წინააღმდეგ უკვე უნდა ჩაითვალოს კულტურულ პროცესად. „მისწრაფება“ იმიტომ, რომ

კულტურული რევოლუცია თუ კულტურული ღირებულებების აბსოლუტური და აბსოლუტიზაციის განხორციელება შეუძლებელია და ადამიანი არასოდეს არ იქნება სავსებით კმაყოფილი არსებული კულტურული მიღწევებით”. [2გვ.12-13] ზიგმუნდ ფროიდის და ნიკო ჭავჭავაძის აზრებზე დაყრდნობით მანანა ქუმსიშვილი კულტურას განიხილავს როგორც ეთიკური შინაარსის მისწრაფებას ესთეტიკურ ფორმაში დასრულებისაკენ.

„კულტურა“ რომ უფრო კლასიკურად, სრულყოფილად გაეიაზროთ, კიდევ ბევრი რამის გაცნობიერებაა საჭირო. მათ შორის უმთავრესი, ყველაზე მნიშვნელოვანი არის „სინდისის“ ცნება, რომლის გასაგებად ისევ ფროიდს უნდა მივმართოთ. პროფ. მანა ქუმსიშვილი წერს: „ფროიდის აზრით, სინდისი არის ადამიანის მიერ სხვების ნაცვლად საკუთარი თავისაკენ, საკუთარი მე-ს წინააღმდეგ მიმართული აგრესია. მაგრამ ამ აგრესიაში ფროიდი გულისხმობს ზედამხედველობა-აკრძალებსაც, დანაშაულის გრძნობასაც, სასჯელის მოთხოვნირებასაც და ცოდვების მონანიებასაც. ფროიდის აზრით, სინდისი არ არსებობს „ზე-მე“-მდე. უფრო მეტიც, სინდისი არის „ზე-მე“-ს ანუ სუპერ-ეგოს ფუნქცია და მას ევალება „მე“-ს ანუ ეგოს განხრახვება და მოქმედებებზე თვალყურის დევნა, მათი შეფასება, კონტროლი და მორალური ცენზურა. „ზე-მე“ არის პიროვნების თავისებური თვითცნობიერება და თვითდაკვირვების უნარი. და ამავე დროს „ზე-მე“-ში შედის მორალური, რელიგიური და სოციალური მოთხოვნები და იდეალები, რაც ამავე დროს კულტურის ძირითადი შემადგენელი ნაწილებიცაა. სინდისი თავისებური კრიტიკული ინსტანციაა. „მე“-ს მისწრაფებები იძულებულნი არიან, რომ დაემორჩილონ „ზე-მე“-ს მოთხოვნებს და მათი გავლენით ბევრ რამეზე თქვან უარი, თავი შეიკავონ და სურვილები მოთოკონ. ამიტომ, სინდისი არის პირველადი მისწრაფებების დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შედეგი. ფროიდი კულტურასაც ხომ ამაში ადანაშაულებს.

ფროიდის აზრით, ინდივიდის „ზე-მე“-ს მსგავსად კულტურასაც გააჩნია თავისი „ზე-მე“. კულტურის იდეალები და მოთხოვნები, რომლებიც ესებიან ადამიანთა შორის ურთიერთობებს, ერთიანდებიან ეთიკაში. ეთიკის დახმარებით კი კულტურა ცდილობს, რომ მოიშოროს ისეთი დიდი დაბრკოლება, როგორცაა აგრესიისადმი მიდრეკილება. ამიტომ, კულტურის „ზე-მე“-ს უპირველესი მოთხოვნაა: „გოყვარდეს მოყვასი შენი, ვითრცა თავი შენი”. [2,გვ. 27-28]

ახალი ეპონიმი

სწორედ კულტურა და სინდისი ხელმძღვანელობენ იმ უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებებით, რომლებიც ადამიანის და კაცობრიობის მიერაა შექმნილი. სწორედ მათით უნდა მოწმდებოდეს ჩვენი ქცევის სისწორე. ჩვენ ასევე მთლიანად ვიზიარებთ ფროიდის უარყოფითი დასკვნებიდან გამომდინარე პროფ. მ. ქუმსიშვილის შემდეგ დადებით დასკვნებს: „ფროიდი დიდად არაა ალტაცებული და უფრო მეტად უკმაყოფილოც კია, როგორც კულტურის, ასევე სინდისის გამო, რომლებიც მას ადამიანის და კაცობრიობის მწვავერელებად წარმოუდგენია. ფროიდი სინდისსაც და კულტურასაც უარყოფითი ნიშნით აფასებს, მაგრამ თუ ამ უარყოფით ნიშანს დადებითით შეეცვლით, მაშინ ფროიდის ნაზრევი მიგვანიშნება და შეგვახსენებს, რომ კულტურაც და სინდისიც „ზე-მე“-დან გვითვალთვალებენ კაცობრიობის უმაღლესი ეთიკური მონაპოვრების, ღირებულებების და იდეალების სახით; კულტურაც და სინდისიც ის შექმურებია, რომლებსკენაც გეზი უნდა გვკონდეს ალებული და რომლებსკენაც უნდა ვისწრაფვოდეთ მთელი ჩვენი კეთილი ნების ძალისხმევით; კულტურაც და სინდისიც ის კამერტონებია, რომელთა დახმარებითაც ჩვენი ქცევის სისწორე უნდა მოწმდებოდეს. კულტურაც და სინდისიც იმ უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებებით, რომლებიც ადამიანის და კაცობრიობის მიერაა შექმნილი ისევე და ისევე ადამიანის საკეთილდღეოდ და საბედნიეროდ. კულტურა, როგორც სინდისი არის სიამაყე ადამიანის და კაცობრიობის მიღწევების გამო და სირცხვილი ადამიანისა და კაცობრიობის წინაშე ადამიანის მიერვე ჩადენილ დანაშაულობათა გამო. კულტურა არის ყველაზე წმინდა და ნათელი, ყველაზე მშვენიერი და ამაღლებული, ყველაზე ძვირფასი და საუკეთესო, რაც კი შეუქმნია კაცობრიობას. კულტურა – კაცობრიობის სინდისია.

მედიმბა ამას როს ვწერ, მაგრამ გამახსენდა და არ შემძლია, რომ არ ვთქვა. კომუნისტებს ძალიან უყვარდათ ლოზუნგი: „პარტია ხალხის ჭკუა, ღირსება და სინდისია“. ამ ლოზუნგის წაბაძვით ჩვენც შეგვიძლია ვთქვათ, რომ „კულტურა კაცობრიობის ჭკუა, ღირსება და სინდისია“. თქვენ წარმოიდგინეთ, ეს სიტყვები კულტურას უფრო უხდება და შეეფერება“. [2, გვ. 28]

ბოლოს, უნდა ვთქვათ, რომ კულტურის ფენომენის უფრო ნათლად წარმოჩენის მიზნით, პროფ. მ. ქუმსიშვილი ყოველმხრივ ანგარიშგასაწევ დასკვნას გვთავაზობს. მისი დასკვნა ასეთია: „

ძალიან ძნელია კულტურის სრული, ყოველმხრივი და დამაკმაყოფილებელი განსაზღვრების მოცემა. უფრო ადვილია პატარ-პატარა განსაზღვრებით კულტურის ფენომენის სხვადასხვა კუთხიდან ჩვენება. ფროიდის კულტურის თეორიაზე მუშაობისას კულტურასთან დაკავშირებით გაკეთებული დასკვნები რომ შევაჯამოთ, ასეთ სურათს მივიღებთ:

1. კულტურა არის ამაღლესი რანგის დადებითი ღირებულებები.
2. კულტურა არის კაცობრიობის კეთილი ნების მისწრაფება ისეთი უმაღლესი რანგის დადებითი ღირებულების განხორციელებისაკენ, როგორცაა სიკეთე, ჭეშმარიტება, მშვენიერება, სამართლიანობა, სიყვარული, ბედნიერება, მშვიდობა, თავისუფლება და ა. შ.
3. კულტურა არის ეთიკური შინაარსის მისწრაფება ესთეტიკურ ფორმაში დასრულებისაკენ.
4. კულტურა არის აუცილებელი და სასარგებლო ღირებულებების მისწრაფება თავისთავადი მშვენიერებისაკენ.
5. კულტურა არის ხელოსნობის მისწრაფება ხელოვნებისაკენ.
6. კულტურა არის აუცილებელი, სასარგებლო, პრაქტიკული და სახმარი ღირებულებების სუბლიმაცია ანუ გადაქცევა-გარდაქმნა-შეცვლა და ამაღლება-აღმასვლა უანგარო, ამაღლებულ და თავისთავად მშვენიერ ღირებულებებით, ღირებულებებად და ღირებულებებზე.

7. კულტურა კაცობრიობის სინდისია. კულტურის თითქმის ყველა განსაზღვრება დამოუკიდებელ განსაზღვრებადაც შეიძლება გამოდგეს და ერთობლიობაში კი ისინი კულტურის ფენომენის შედარებით დასრულებულ აღწერილობას ქმნიან. კულტურის ამ განსაზღვრებათა უმეტესობაში კულტურა წარმოდგენილია არა მხოლოდ როგორც უკვე განხორციელებულ დადებით ღირებულებათა ერთობლიობა, არამედ მათში ნაჩვენებია კულტურის დინამიურ-განვითარებადი და ევოლუციურ-პროგრესული ბუნებაც. ამ განსაზღვრებათაგან პირველს პირობითად შეიძლება მოკლე განსაზღვრება ვუწოდოთ, ბოლოს – პოეტური, ხოლო დანარჩენებს კი – დინამიური“. [2, გვ. 29-30.]

კულტურისა და ცივილიზაციის შესახებ, ვფიქრობთ, საინტერესო და მისაღები მიდგომებია ჩამოყალიბებული ერთ-ერთ მეტად საინტერესო რუსულ სახელმძღვანელოში. [7] მისი ავტორები სამართლიანად მიუთითებენ, რომ თანამედროვე სამყაროს მაკრორეგიონების ფორმირების ფესვები

ახალი პერიოდის

ღ

ახალი ეპოქის

ღრმად მიდის კაცობრიობის უძველეს წიაღში. მათი ემბრიონები ადამიანურ კულტურათა და ცივილიზაციათა ჩასახვის, განვითარების და გავრცელების პოლუსებზე გაჩნდა. ისინი დებულობდნენ თავის თანამედროვე საზღვრებს ეთნოსების, ხალხების, სახელმწიფოთა, კულტურების, ცივილიზაციების ინტენსიური ურთიერთობების შედეგად კონტინენტთა უზარმაზარ სივრცეებზე ან განსაზღვრულ, ბუნებრივი ბარიერებით ძნელად დასაძლევ სუბკონტინენტებზე. ხალხების მჭიდრო კონტაქტები, კულტურათა ურთიერთგამდიდრება და ამის საფუძველზე რეგიონული ცივილიზაციების წარმოშობა ყოველთვის მშვიდობიანი ურთიერთობების, სავაჭრო გაცვლის, იურარქების დანათესავების გზით კი არ ხორციელდებოდა, არამედ მიწების, რესურსების, რეგიონში ბატონობისთვის გამძაფრებული ბრძოლის პირობებში. რეგიონულ ომებში გამარჯვებულნი ყოველთვის ის ხალხები ვერ გამოდიოდნენ, რომლებსაც მაღალი კულტურა ჰქონდათ. მაშინ დამარცხებული ხალხის კულტურა უკუგდებული ხდებოდა. ხშირად გამარჯვებულები და დამარცხებულები როლებს იცვლიდნენ, ადგილი ჰქონდა გარეუკიდონულ შემოსევებს და ძალადობას, ქრებოდნენ და ჩნდებოდნენ სახელმწიფოები და ხალხები, მაგრამ ეს ყველაფერი უკვალოდ კი არ ქრებოდა, არამედ ესა თუ ის თავისი წვლილი შეჰქონდა თანამედროვე ხალხთა მემკვიდრეობაში, მათ კულტურასა და ხასიათის ფორმირებაში, მათს სიწმინდეებსა და ილიოსინკრაზიაში.

კულტურა შეიძლება განხილული იქნეს როგორც ფართო გაგებით, ასევე მხოლოდ ეთნოსის, ხალხის, ერის დონეზე. ამასთანავე, ერთიანი ზოგადეროვნული კულტურის პირობებშიც კი, ერს შეიძლება ჰქონდეს კულტურული პროვინციები თავისი თავისებურებებით და სპეციფიკით. როგორი გავლენაც არ უნდა განიცადოს კულტურამ გარედან, ის ყოველთვის არის ეროვნული, კონკრეტული, განუმეორებელი, აქვს საკუთარი ისტორია, გამოხატავს მის საერთოისტორიულ და ეროვნულ ეტაპებს. ხალხების გაქრობასთან ერთად მათი კულტურებიც ქრებოდა და მხოლოდ მისი რაღაც ნაწილი ხდებოდა ხელმისაწვდომი არქეოლოგთათვის.

პროფ. ვ. ვოლსკის აზრით, „ჩვეულებრივ კულტურა მოიცავს შემდეგ ქვესისტემებს და კომპონენტებს:

მატერიალური კულტურა:

საწარმოო ძალები (წარმოების იარაღები, ტექნოლოგიები, კომუნიკაციები, ინფრასტრუქტურა, კვალიფიკაცია, მეცნიერება და ტექნოლოგია);

წარმოებითი ურთიერთობანი;

მოხმარების საგნები (საცხოვრებელი ბინა, ტანსაცმელი, კვება და ა. შ.);

ადამიანის მიერ გარდაქმნილი (კულტურული) ლანდშაფტი.

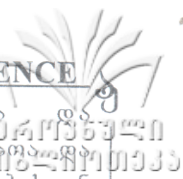
სულიერი კულტურა:
ენა, დამწერლობა, ლიტერატურა;
ხასიათი, ზნე-ჩვეულება, ეთიკა;
რელიგია;
იდეოლოგია, ფილოსოფია, სამართალი, ხოლოცნება;
განათლება.

საზოგადოებრივი ინსტიტუტები:
ჯანდაცვა, სოციალური უზრუნველყოფა;
პოლიტიკური ჯგუფები, პარტიები;
საზოგადოებრივი ორგანიზაციები;
ხელისუფლების, მართვის სისტემა.

საბოლოოდ, კულტურა – ესაა ადამიანის ნასწავლი ქცევა საზოგადოებაში, რახედაც დამოკიდებულია ამ საზოგადოების მატერიალური და სულიერი განვითარებაზე”. [7, გვ. 17.]

თანამედროვე საზოგადოებაში კულტურა იწყება განათლებიდან და თავის პროგრესს აღწევს მეცნიერების, ტექნოლოგიების, ლიტერატურის, ხელოვნების განვითარების ზომის კვალდაკვალ. ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი საფუძველი კულტურის განვითარებისა არის საწარმოო ძალების მუდმივი განახლება უფრო მაღალ დონეზე, ტექნიკური და ტექნოლოგიური ინოვაციების გენერაცია და დანერგვა.

ინდუსტრიალურამდელ საზოგადოებაში ინოვაციები მწიფდებოდა ან ხანგრძლივი ამოცდილების, ან შემთხვევითი გაბრწყინების (ეპრიკა!) შედეგად, მათგან ყველაზე მნიშვნელოვნების დანერგვა კი კულტურული რევოლუციების ხასიათს იძენდა. დასრულებულ ინდუსტრიულ საზოგადოებაში ინოვაციების დამუშავება სპეციალურად ორგანიზებული მეცნიერების ამოცანა გახდა და სისტემატურ ხასიათს ატარებს, რასაც მათ დანერგვასთან ერთად ყველა საწარმოო ძალთა პერიოდულ ნანახლებასთან მოყვავართ, რაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის (მტპ) ეტაპებს მოასწავებს. პოსტინდუსტრიალურ საზოგადოებაში მეცნიერება გადაქცეულია მთავარ საწარმოო ძალად, ინოვაციების დამუშავება კი დებულობს მნიშვნელოვანწილად წინასწარმეტყველურ და გეგმიან ხასიათს.

როგორც წესი, დასაწყისში ინოვაციები იბადა ერთი კულტურის ფარგლებში და მათი შემდგომი გავრცელება (დიფუზია) მიმდინარეობს კულტურათა შორისი ურთიერთობების განვითარების პროცესში. კულტურათა კონტაქტები საბაზრო ეკონომიკის წარმოშობამდე შემთხვევით, არალეგალურ, ან საგანგებო (ომის) ხასიათსაც კი ატარებს და ჩვეულებრივ, ბატონობა-დამორჩილების სისტემად გადაიქცევა. ინოვაციების დიფუზია დაქვემდებარებულ კულტურებში ნელა, მაკრორეგიონის დანარჩენი სამყაროსგან იზოლირებულ მასშტაბებში მიმდინარეობს. რეგიონთაშორისი გარღვევები იშვიათია და, როგორც წესი, ეხება არა წარმოებას, არამედ მოხმარებას (მაგალითად, ევროპაში აღმოსავლური სუნელ-სანელებლების, აბრეშუმის ადრიანი შეღწევა).

სამრეწველო რევოლუციამ ევროპაში და მსოფლიო ბაზრის ფორმირებამ კულტურათა კონტაქტების მკვეთრი გააქტიურება, მათი რეკულარულობა და მთელი მსოფლიოს მასშტაბებამდე გავრცელება გამოიწვია. სწრაფად იზრდება ინოვაციათი დამუშავების ტემპი. თვითონ ინოვაციები პირველ რიგში მიმართულია მათი გავრცელების გზაზე ბარიერების დაძლევისაკენ. სატრანსპორტო და კომუნიკაციური ტექნიკის განვითარებასთან ერთად მინიმუმამდე დადის ფიზიკურ-გეოგრაფიული ბარიერების (მთები, ტროპიკული ტყეები, უდაბნოები, ოკეანეები და ა. შ.) და მანძილების (მაგალითად, იაპონიის დაშორება ინოვაციების ევროპული და ამერიკული ცენტრებისგან) მნიშვნელობა. უფრო ძნელად დასაძლევია რჩება სულიერ-კულტურული ბარიერები – ენობრივი, რელიგიური, ცხოვრების წესის და ა. შ. განსხვავებანი. გართულდა კულტურათაშორისი ურთიერთობების ხასიათი. განსხვავებენ პროცესების არა უმცირეს სამ ტიპს: კულტურათა ასიმილაცია (შთანთქმა) , ამალგამირება (შერევა, შეწყობა) და თანაარსებობა.

კულტურებს შორის ურთიერთობათა განვითარებას პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში მიყვავართ მათს სულ უფრო ფართო ინტერნაციონალიზაციამდე და ნიველირებამდე, კულტურათა კონვერგენციამდე. ინოვაციათა სირთულის უწყვეტ ზრდას და მათი დამუშავების კიდევ უფრო მზარდ დანახარჯებს საერთაშორისო თანამშრომლობისა და კოოპერაციის აუცილებლობამდე მიყვავართ.

აღნიშნულ საკითხების ზოგადთეოლოგიურ ასპექტებს ბოლო პერიოდში იკვლევს პროფ. გ. შიხაშვილი, რომელსაც ერთ-ერთ თავის ნაშრომში,

გლობალური ურთიერთგაგების თანამშრომლობის სფეროში კულტურული ცივილიზაციათა დიალოგის აუცილებლობასთან დაკავშირებით, მოტანილი აქვს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის შემდეგი გამონათქვამი: 'გლობალიზაცია არის გარდაუვალი მოვლენა და იგი უკავშირდება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარებას. შეიძლება ითქვას, რომ მთელი მსოფლიო გახდა გლობალური. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ დიდმა ქვეყნებმა უნდა შთანთქან მცირე ქვეყნების კულტურული, სულიერი თუ ეროვნული ფასეულობანი, რათა შეიქმნას ერთიანი და უსახო კულტურა. ზოგს ჰგონია, თითქოს მცირე ერების სულიერი თუ ეროვნული ფასეულობანი ქმნის კონფლიქტს და დაპირისპირებას, რაც შესაძლოა მტრობასა და შუღლშიც გადაიზარდოს. სინამდვილეში ეს სულაც არ არის ასე. ეს ფასეულობანი, მათი მრავალფეროვნება, პირიქით ამდიდრებს მსოფლიოს. მაგრამ ამავე დროს, ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რომ საჭიროა ჩამოყალიბდეს საკაცობრიო ღირებულებათა ზნეობრივი დერძი, რასაც ჩვენ მთლიანად მხარს ვუჭერთ და მიგვანჩია, რომ იგი ხელს შეუწყობს ცივილიზაციათა შორის დიალოგს. ...ცივილიზაციათა შორის დიალოგი აუცილებელია და საქართველოც აქტიურად უჭერს მხარს მას' [9, გვ. 209-211].

ტერმინი „ცივილიზაცია“ მეცნიერებაში XVIII საუკუნიდან შევიდა ძველი ისტორიის შესამე, ყველაზე განვითარებული პერიოდის აღსანიშნავად, რომელიც მოიცავს ველურობას, ბარბაროსობა და ცივილიზაციას. ამ პერიოდიზაციის თანახმად, რომელიც ყველაზე უფრო სრულყოფილად და ამაჯერებლად დაასაბუთა ამერიკელმა არქეოლოგმა და ეთნოგრაფმა ლუდვიგ მორგანმა თავის წიგნში „უძველესი საზოგადოება“ (1877 წ.) , ხალხთა ისტორიის ეპოქების ცვლა დაკავშირებული იყო ძალიან მსხვილ, რევოლუციურ ინოვაციებთან. ველურობიდან დარბაროსობაზე გადასვლა მიმდინარეობდა სამონადირო-შემგროვებლური მეურნეობის მიწათმოქმედებით და მეცხოველეობის შეცვლის ძალით, ე. ი. ბუნებისაგან სიცოცხლეუნარიანობის საშუალებათა მოპოვებიდან მატერიალური დოვლატის წარმოებაზე გადასვლით. ქვის და ხის ჭურჭლის ნაცვლად ჩნდება სამეთუნეო ნაწარმის სულ უფრო მეტი მრავალფეროვნება, ტყავი იცვლება ქსოვილით.

ცივილიზაციის ეპოქაში შესვლა თარიღდება დამწერლობის გაჩენით, ე. ი. შემდგომი თაობებისადმი გამოცდილების გადაცემის შესაძლებლობის მოპოვებით, ფიქსირებული

ახალი ეპოქისთვის

ისტორიის დაწვებით. კულტურის განვითარების ცივილიზაციური სტადიის სხვა ნიშნებს მიეკუთვნება: მეტალურგიის, მათემატიკის და ასტრონომიის გაჩენა, შრომის დანაწილება და სოციალური სტრატეფიკაცია, ქალაქების წარმოშობა, სახელმწიფოებრიობის და მმართველობის ფორმალიზაცია, შორეული სავაჭრო კავშირები.

ახლა ტერმინ „ცივილიზაციას“ ხმარობენ როგორც კულტურის სინონიმს, რომლის განვითარების დონე შეიძლება გაიზომოს და შედარდეს. მაგრამ საზოგადოებრივ მეურნეობებში ეს ტერმინი დიდი ხანია დამკვიდრდა და სულ ურო ფართოდ გამოიყენება ერთგვარი მეგაკულტურების არსებობის ციკლების აღსანიშნავად, რომლებმაც ითამაშეს და ახლაც თამაშობენ საკვანძო როლს ისტორიაში. ცივილიზაციებს, ისევე როგორც კულტურებს, განვითარების თავისი სტადიები გააჩნიათ – ისინი ჩნდებიან, განიცდიან აყვავებას და კვდებიან, მაგრამ „ჩვეულებრივი“ ეთნოკულტურებისგან განსხვავებით, ცივილიზაციები ღრმა კვალს ტოვებენ ისტორიაში, ავსებენ რა კაცობრიობის მემკვიდრეობას. კარგად უთქვამს პოეტს: „როგორ შემოვიდა ჩვენს დროში წყალსადენი, ჯერ კიდევ რომის მონათა მიერ ამოქმედებული“.

ცივილიზაციის „კლასიკური“ ან საყოველთაოდ მიღებული განსაზღვრება არ არსებობს, როგორც მათი გამოყოფის „მყარი“ კრიტერიუმები. რუსმა მეცნიერმა ნ. ი. დანილევსკიმ (1822-1885 წწ.) მსოფლიო ისტორიაში 13 ცივილიზაცია მოიძია, გერმანელმა ისტორიკოსმა და ფილოსოფოსმა თ. შპენგლერმა (1880-1936 წწ.) სულ სრული ციკლის 7 და 4 დაუსრულებელი ცივილიზაცია გამოყო, ინგლისელმა ისტორიკოსმა და კულტუროლოგმა ა. ჯ. ტობინიმ (1889-1975 წწ.) თავის 14-ტომიანი შრომის „ისტორიის გაგების“ დასაწყისში დედამიწის ადამიანურ საზოგადოებებს შორის 21 ცივილიზაცია განსაზღვრა, ნაშრომის ბოლოს კი – 33. თანამედროვე ამერიკელმა გეოპოლიტიკოსმა სამუელ ჟანთინგთონმა გააგრძელა ცივილიზაციური თეორია და 1998 წელს, თავის წიგნში „ცივილიზაციათა შეხლა“, 8 თანამედროვე წამყვანი ცივილიზაცია გამოყო: დასავლური, მართლმადიდებლური, ჩინური, ისლამური, ინდუისტური, იაპონური, ლათინოამერიკული და აფრიკული ცივილიზაციები.

პროფესორი ვ. ვოლსკი ტერმინ „ცივილიზაციას“ შემდგენაირად განსაზღვრავს: „ცივილიზაცია – ესაა წესი ადამიანთა ცხოვრების,

ხასიათი, მათი ურთიერთობების ისეთი თავისებურებანი, რომელთა შედეგები ხდება მატერიალური და სულიერი კულტურის შექმნა, რომლებიც გადიან მათი წარმოშობის ფარგლებს გარეთ და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ გარშემოყოფ ხალხთა ცხოვრებაზე და მათი კულტურების განვითარებაზე“. [7, გვ. 18]

ცივილიზაციათა ტერიტორიული გავრცელების განსაზღვრის კრიტერიალურ ნიშნებს მიეკუთვნება:

- ენა, ცივილიზაციის ცენტრის და ეროვნებათშორისი ურთიერთობის ენების ჩათვლით;
- რელიგიები, მათი განფენის ცენტრების ჩათვლით;
- ცივილიზაციათა ექსპანსიის საზღვრები (იმპერიები ან კონტროლის სხვა ფორმები);
- ცენტრისა და პერიფერიების ტექნოლოგიური განვითარების დონე;
- მეურნეობათა საზღვრები, ცენტრები და ურთირეთკავშირები ცენტრსა და პერიფერიებში;
- სტილთა თავისებურებანი და გავრცელების საზღვრები – ტანსაცმელში, მწერლობაში, ხელოვნებაში და ა. შ.

ისტორიულად და გეოგრაფიულად ცივილიზაციების ფარგლები დამოკიდებულია კულტურათა ერთობლიობის მასშტაბებზე, რომელზედაც ისინი ვრცელდება. პირველ დონეზე მთელი კაცობრიობის მასშტაბით, ყველა ადამიანია, რომლებიც ამჟამად დედამიწაზე ცხოვრობენ, მიწიერი ცივილიზაციის წარმომადგენლების არიან. მათი ყველაზე უფრო დიდი მიღწევები, მთელი მისი ხელმისაწვდომი ისტორიის მანძილზე, მათი ჩასახვის კონკრეტული ადგილისა და დროისაგან დამოუკიდებლად, მსოფლიო კულტურის საგანძურში შევიდნენ. კულტურათა ერთობლიობის მასშტაბების შემცირების შესაბამისად მათი განსხვავების დეტალიზაციის დონეც მატულობს: შეიძლება გამოვეყოთ მსხვილი რეგიონების (ევროპული ცივილიზაცია, სამხრეთაზიური და ა. შ.), სუბრელიონების (დასავლეთი, სამხრეთი, ჩრდილოეთი, აღმოსავლეთი ევროპა და ა. შ.), ქვეყნის, ერის (ბრიტანული ცივილიზაცია, ფრანგული და ა. შ.) ცივილიზაციები.

კულტურისა და ღირებულებების ურთიერთკავშირისა და მიმართებათა შესახებ საერთოდ, განსაკუთრებით კი ჩვენთვის მეტად მნიშვნელოვანია ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსის ნიკო ჭავჭავაძის ნააზრევი, რომელიც ყველაზე უმაღლეს ღირებულებად და

ახალი ეპონომოსტი

კულტურის უმთავრეს კრიტერიუმად თავისუფლებას მიიჩნევდა. დიდი ბეთჰოვენიც ხომ ასე უმღერდა თავისუფლებას:

„მხოლოდ სიკეთეს მსახურებდეს სადაც კი ძალგდის,

ყველაზე მეტად შეიყვარე თავისუფლება, და თვით მონარქის ტახტის წინაც არ მოიდრიკო,

ჭეშმარიტებას არასოდეს არ უღალატო.“

ნიკო ჭავჭავაძე ღირებულებებს ობიექტურად არსებული ურთიერთობების გამოსატყულებად თვლიდა, ადამიანს თავადაც ქმნადობის პროცესში მყოფად განიხილავდა და მიაჩნდა, რომ მისი წარმოშობით უნივერსუმის განვითარება კი არ მთავრდება, არამედ ახალ თვისობრივ საფეხურს აღწევს. იგი აგრეთვე თვლიდა, რომ კულტურა არა მარტო კულტურული შემოქმედების

პროდუქტთა ერთობლიობაა, არამედ სწორედ თავად ეს შემოქმედება, ადამიანის თვითშექმნის და თავისი სამყაროს შექმნის პროცესი. მან, ადამიანის კულტურა და ღირებულებები თანამედროვეობის სტრატეგიული მიმართულების ცნებებად აქცია. ნიკო ჭავჭავაძის თანახმად, ადამიანური მოღვაწეობის ყველაზე ღრმა იმანენტური აზრი მხოლოდ ადამიანის მიერ თავისუფალ-შემოქმედ პიროვნებად თვითჩამოყალიბება, მთელი ისტორია კი ადამიანურად – ადამიანური სამყაროს შექმნაა. იგი კულტურას განსახდერავდა როგორც ადამიანური მოღვაწეობის ისეთ სფეროს, რომელშიც მუდგენდება და რომლის წყალობითაც მტკიცდება და ვითარდება თავისუფლება. ადამიანის, ერისა და კაცობრიობის თვითშემეცნების პრობლემის განხილვისას აჩვენა, რომ სწორედ ადამიანია ამოსავალი პრინციპი ერისა და კაცობრიობის ერთიანი გააზრებისათვის.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ავალიანი ე. კულტურა და ცივილიზაცია, ზოგადი მიმოხილვა. თბილისი, „ლომისი“, 1997.
2. კალანდია ი., კუტუბიძე კ. ცივილიზაცია, კულტურა, პროგრესი. გამომცემლობა „სამშობლოს“ სტამბა, თბ., 1999.
3. კალანდია ი., გლობალიზაცია და ცივილიზაციათა ურთიერთობა. „სოციალური ეკონომიკა. 21-ე საუკუნის პრობლემები“, №2, 2009.
4. ლაბუჩიძე დ. მოაზროვნე ნიკო ჭავჭავაძე. თბ., გამომცემლობა „სანი“, 2004.
5. ფროიდი ზ. ფსიქოანალიზი, თბ., 2002.
6. ქუმსიშვილი მ. რა დაუშავა კულტურამ ფროიდს?. თბილისი, 2003.
7. შიხაშვილი გ. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II მეცნიერების, განათლების, კულტურისა და ხელოვნების შესახებ. თბილისი, „გეოკურია“, 2004.
8. Чавчавадзе Н. З. Культура и ценности. Тб.1984.
9. Социально-экономическая география зарубежного мира / Под ред. В. В. Вольского. - 2-е изд., С69 испр. - М.: Дрофа, 2003.
10. <http://ru.wikipedia.org/wiki/Культура>

ახალი ეკონომისტი

შოთა იეშაბიძის
SHOTA YESHABIDZE

Doctor of Economical Science,
Professor.

NUGZAR BABUADZE

Academic Doctor, Professor.

In this article the authors discuss the connection and the conditionality of civilization, culture and value based on Georgian and foreign authors works. The most important thing is that by the development of human history the content of civilization and cultural notions became near to the globalization. Without clearing up in this orientation concepts we can not study the public's economical life perfectly.

At present, universal definition of culture, which should be suitable for everyone, is not yet formed, and sometimes, „civilization” and „culture” are used as synonyms. At all, civilization may be known as totality of political, social, economical and intellectual traditions.

In the modern Georgian scientific literature, according to the consideration of Froid, the term „culture” is admitted as a sum of achievements and institutes. The culture includes man's protection from the nature and vice versa, and man's intelligible supremacy on nature. The culture is responsible for regulation people's relationships. The culture includes intellectual, scientific and artistic achievements.: religion, philosophy and ideals – a persons's, whole people's or human being's ideas about the possibility of imporpovement. We think that about the culture and connection of value, the opinion of Georgian philosopher Niko Chavchavadze, who was sure that the highest value and main criterion of culture is freedom, is very important.

არჩილ იაკობაშვილი

ივ. ჯავახიშვილის თსუ-ს ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი

გირტონის მოდელი ცნობილია აგრეთვე სახელწოდებით “ბაცვლის კურსის ფინანსური (კაპიტალის ბაზრის) მოდელი სავალუტო სუბსტიტუციის პირობებში”. ის ეძღვნება ბაცვლის კურსის განსაზღვრას ორვალუტიან მონეტარულ სისტემაში პატარა ღია ეკონომიკისათვის (შემდგომში: SMOPEC). ამასთან მოდელი შემოიფარგლება მხოლოდ მოკლევადიანი ანალიზით, რომლის დროსაც ეკონომიკის რეალურ სექტორში, კერძოდ პროდუქტისა და მომსახურების, აგრეთვე შრომის ბაზარზე ფასები არ იცვლება, და ბაცვლის კურსის ცვლილება ცალმხრივად განპირობებულია სავალუტო პორტფელში კაპიტალის – (ფინანსური აქტივები, როგორებიცაა აქციები, ბონდები და სხვა ფასიანი ქაღალდები) მოძრაობით, რაც თავის მხრივ შეიძლება დამოკიდებული იყოს როგორც კონკრეტული კაპიტალის საბაზრო ფასის ცვლილებაზე (აქციის კურსი, ბონდის შემოსავლიანობა), ისე მათ რაოდენობრივ ცვლილებაზე (რეალოკაცია) სავალუტო პორტფელის შიგნით. სავალუტო სუბსტიტუციაზე საუბრისათვის საკმარისია, რომ ეროვნული ვალუტის გვერდით პორტფელში მყოფი თუნდაც ერთი ფასიანი ქაღალდი დენომინირებული იყოს უცხოურ ვალუტაში, რის შედეგადაც სავალუტო პორტფელის ნებისმიერი ახალი დივერსიფიკაცია გავლენას მოახდენს ბაცვლის კურსზე.

სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხი განისაზღვრება უცხოური ვალუტის წილით სავალუტო პორტფელში და ერთმნიშვნელოვნად დამოკიდებულია მონეტარული წონასწორობის ცვლილებაზე, რამდენადაც სავალუტო პორტფელი ერთის მხრივ დივერსიფიცირებულია ფულადი და ფინანსური აქტივების მიხედვით (ფული, კაპიტალი), ხოლო მეორე მხრივ ვალუტების მიხედვით.

მონეტარული წონასწორობის ცვლილება კი თავის მხრივ გულისხმობს ვალუტების ეგზოგენური მიწოდების პირობებში ფინანსური მოსაზრებით მათზე მოთხოვნის ცვლილებას. უცხოურ ვალუტაში დენომინირებულ ამა თუ იმ კაპიტალზე შემოსავლიანობის მოსალოდნელი ზრდის მიხედვით ინვესტორის, როგორც პორტფელის მფლობელის მოთხოვნა შეიცვლება უცხოური ვალუტის სასარგებლოდ, და პირიქით.

სავალუტო პორტფელის დივერსიფიკაცია ფულადი და ფინანსური აქტივების მიხედვით (ფული, კაპიტალი) სუბსტიტუციის ხარისხზე ახდენს გავლენას აგრეთვე დროის ჰორიზონტის გათვალისწინებით. საქმე იმაშია, რომ პორტფელის მფლობელს აქვს საინვესტიციო არჩევანი კაპიტალს - ფინანსურ აქტივასა (მაგალითად, აქცია ან ბონდი, რომლის შექენა ან გასხვისება ნებისმიერ დროს არის შესაძლებელი) და ფულად აქტივას შორის (მაგალითად, დეპოზიტი - ვადიანი ანაბარი, რომლის შემოსავლიანობა დროის მომენტთან არის დაკავშირებული), რის გამოც ამ არჩევანის გაკეთება შესაძლებელი ხდება მხოლოდ დროის ფაქტორის გათვალისწინებით. ე.ი. ვალუტებს შორის კონკურენცია დამოკიდებულია არა მხოლოდ სავალუტო დივერსიფიკაციაზე, არამედ ფულად და ფინანსურ აქტივებს შორის რეალოკაციის ეფექტურობაზეც.

გირტონის მოდელი ასახავს სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხს მონეტარული წონასწორობის პირობებში. ეს არის სტატიკური მოდელი და თავიდანვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გირტონის მოდელი არ მოითხოვს სიმულტანურ წონასწორობას კაპიტალის ბაზარზე როგორ აუცილებელ წინაპირობას მონეტარული წონასწორობის განსაზღვრისთვის. ასეთი დაშვება უზრუნველყოფს სავალუტო პორტფელში

ახალი ეკონომისტი

პროპორციის ცვლილებას ფინანსური აქტივების რეალოკაციის გამო. ამით, მართალია, კაპიტალის ბაზარი ვერ იქნება თავისუფალი არბიტრაჟული ან სპეკულაციური გარიგებებისგან, მაგრამ ინვესტორი შეუზღუდავად ახორციელებს კაპიტალის აქტივების რეალოკაციას სხვადასხვა ვალუტებს შორის, რაც აისახება კიდევ გაცვლის კურსის ცვლილებაში.

ამასთან, ვალუტების ეგზოგენური მიწოდების M_k პირობებში (ე.ი. როგორც ეროვნული, ისე უცხოური ვალუტის მიწოდება შეუზღუდავია), ვალუტებზე მოთხოვნა L_k დამოკიდებულია როგორც ეროვნული ვალუტის, ისე უცხოური ვალუტის ფლობის მოსალოდნელ რეალურ სარგებელზე (r_1 და r_2), აგრეთვე ინვესტორის მფლობელობაში არსებული ფინანსური პორტფელის (ე.ი. ინვესტორის მფლობელობაში არსებული მთლიანი კაპიტალის) მოცულობასა w და მის შემოსავლიანობაზე r . ამასთან r ექსპონენტური, ხოლო w სკალარული სიდიდეები არიან:

$$(1.0) \frac{M_k}{P_k} = L_k(r_1, r_2, r, w), \text{ სადაც } k = 1; 2.$$

(1.0)-დან შესაძლებელია ცალკე ეროვნული და ცალკე უცხოური ვალუტისათვის წონასწორობის განტოლებას გამოსახვა, იმის გათვალისწინებით, რომ თითოეულ ვალუტაზე მოთხოვნა დამოკიდებულია მოსალოდნელი რეალური სარგებლის განსხვავებაზე:

$$(1.1) \frac{M_1}{P_1} = L_1(r_1 - r, r_1 - r_2, w)$$

- ეროვნული ვალუტისთვის.

$$(1.2) \frac{M_1}{P_1} = L_2(r_2 - r, r_2 - r_1, w)$$

- უცხოური ვალუტისთვის.

ექსპონენტების გამოყენებით მივიღებთ ორივე ვალუტისთვის წონასწორობის შესაბამის პირობებს:

$$(2.1) \frac{M_1}{P_1} = \theta_1(w) \exp[\alpha_1(r_1 - r) + \sigma_1(r_1 - r_2)],$$

- ეროვნული ვალუტისთვის;

$$(2.2) \frac{M_2}{P_2} = \theta_2(w) \exp[\alpha_2(r_2 - r) + \sigma_2(r_2 - r_1)],$$

- უცხოური ვალუტისთვის.

სადაც σ_k სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხს გამოსახავს, ხოლო α_k - ფულადი აქტივის

ფინანსურ აქტივში გაცვლის კოეფიციენტს ეროვნული და უცხოური ვალუტისათვის. ლინეარიზაციის წესით შესაძლებელია (2.1) და (2.2)-ს გარდაქმნა წრფივ განტოლებებად:

$$(3.1) m_1 - p_1 = \theta_1 + \alpha_1(r_1 - r) + \sigma_1(r_1 - r_2)$$

- ეროვნული ვალუტისთვის,

$$\text{სადაც } m_1 = \ln M_1; p_1 = \ln P_1; \theta_1 = \ln \theta_1(w),$$

და

$$(3.2) m_2 - p_2 = \ln \theta_2 + \alpha_2(r_2 - r) + \sigma_2(r_2 - r_1)$$

- უცხოური ვალუტისთვის,

$$\text{სადაც } m_2 = \ln M_2; p_2 = \ln P_2; \theta_2 = \ln \theta_2(w).$$

(3.1)-ის და (3.2)-ის გაერთიანებით მივიღებთ სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხს სავალუტო პორტფელის წონასწორობის (ე.ი. სიმულტანურ წონასწორობას ეროვნული და უცხოური ვალუტის ბაზრებს შორის) პირობებში.

$$(4.0)$$

$$p_1 - p_2 = \underbrace{(m_1 - m_2)}_{\varepsilon - s} - \underbrace{(\theta_1 + \theta_2)}_{\bar{\varepsilon}} - \underbrace{(\alpha + 2\sigma)}_{\eta} \underbrace{(r_1 - r_2)}_{\delta}, \Rightarrow$$

$$(5.0)$$

$$\sigma = \frac{1}{2} \left[\frac{(m_1 - m_2) - (p_1 - p_2) - \alpha}{(r_1 - r_2)} \right].$$

სადაც ნებისმიერი k . ვალუტისათვის ალბათობის ნორმალურად (სიმეტრიულად) განაწილების პირობებში $\sigma_k = \sigma$ და $\alpha_k = \alpha$. შედეგად ფულადი აქტივის ფინანსურ აქტივში გაცვლის კოეფიციენტი დამოკიდებულია მხოლოდ მის შემოსავლიანობაზე: $\alpha_k = \alpha(r)$.

(4.0) განტოლების გამარტივებით უფრო ნათლად გამოჩნდება კავშირი სუბსტიტუციის ხარისხსა და გაცვლის კურსს შორის:

$$(4.1) e - s = \Delta p^e = \pi = \bar{\varepsilon} - \eta \delta,$$

სადაც:

$$e = \ln E, \text{ - რეალური გაცვლის კურსი;}$$

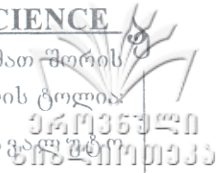
$$s = \ln S, \text{ - ნომინალური გაცვლის კურსი;}$$

$$\delta = r_1 - r_2, \text{ - ვალუტებს შორის სარგებლის}$$

მოლოდინის განსხვავება;

$$\sigma = \frac{\eta - \alpha}{2}, \text{ - სავალუტო სუბსტიტუციის}$$

ხარისხი;

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, არ არის აუცილებელი, რომ r_1 და r_2 წარმოადგენდნენ წონასწორობის სიდიდეებს, თუმცა მათ შორის სარგებლის მოლოდინის განსხვავება დამოკიდებულია როგორც ნომინალური სარგებლის (i_k), ისე ვალუტების მიხედვით ინფლაციებს (π_k) შორის სხვაობაზე:

$$(6.0)$$

$$\delta = r_1 - r_2 = (i_1 - \pi_1) - (i_2 - \pi_2) = (i_1 - i_2) - \underbrace{(\pi_1 - \pi_2)}_x = i_1 - i_2 - x.$$

რეალური გაცვლის კურსის (e) გადახრა მისი წონასწორობის დონიდან დამოკიდებულია ვალუტებს შორის ნომინალური სარგებლის (i_k) განსხვავებაზე, რასაც მარტივად დავინახავთ (4.1) და (6.0) გაერთიანებით:

$$(6.1) (e - \bar{e}) = -\eta(i_1 - i_2 - x).$$

x წარმოადგენს ეგზოგენურ სიდიდეს და გამოხატავს გაცვლის კურსის ცვლილების მოლოდინს მსყიდველობითუნარიანობის (Purchasing Power Parity) თეორიის მიხედვით, თუმცა ის ფაქტიურად ნულოვანია, რადგან გირტონის მოდელი განიხილავს ვალუტების გაცვლის შესაძლებლობას ფასების უცვლელობის პირობებში (ე.წ. მოკლევადიანი ანალიზი).

(6.1)-ის საშუალებით შესაძლებელია (5.0)-ის ე.ი. სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხის ფუნქციონალურად გამოსახვა:

$$(7.0) \sigma = \sigma(e; s; \eta; \delta; \alpha),$$

$$\text{სადაც } \sigma \in [0; 1].$$

ე.ი. სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხი დადებით კავშირშია როგორც რეალური გაცვლის კურსთან (e), ისე ნომინალური გაცვლის კურსთან (s), ხოლო უარყოფით კავშირშია ვალუტებს შორის სარგებლის მოლოდინის განსხვავებასთან (δ). რაც შეეხება მის კავშირს ფულად და ფინანსურ აქტივებს შორის გაცვლის კოეფიციენტთან, ის შეიძლება იყოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი, და დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ ვალუტაშია დენომინირებული უფრო მაღალი შემოსავლიანობის ფინანსური აქტივი.

უპირველესად მნიშვნელოვანია გირტონის მოდელის შედეგები სრული სუბსტიტუციის პირობებში. სრული სუბსტიტუცია გულისხმობს, რომ ეროვნულ და უცხოურ ვალუტაში დენომინირებული ფასიანი ქაღალდები ერთმანეთის

სრული შემცველები არიან, რადგან მათ შორის საგებლის მოლოდინის განსხვავება ნულის ტოლია ($\delta = 0; r_1 = r_2$). ამ დროს სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხი მუდმივად იცვლება, ისე რომ ორივე ვალუტა მუდმივად მიმოქცევაშია. მიუხედავად ამისა, მათზე რეალური მოთხოვნა ($m_k - p_k$) სასრულია და მათ შორის სუბსტიტუციის ხარისხი ვერასოდეს გახდება ნულოვანი.

ახლა განვიხილოთ კონკრეტული შემთხვევები, როცა:

$$(7.1) \sigma = 1.$$

$$(7.2) \sigma \in (0; 1);$$

(7.1) წარმოადგენს უკიდურეს შემთხვევას, როდესაც ინვესტორები პორტფელში მხოლოდ იმ ფინანსურ აქტივებს ფლობენ, რომლებიც უცხოურ ვალუტაშია დენომინირებული. ამ დროს ქვეყანა ქრონიკულად განიცდის კაპიტალის გადინებას, ხოლო ეროვნული ვალუტის ბაზარზე არა თუ დარღვეულია წონასწორობა, არამედ სავალუტო ბაზარი ფაქტიურად აღარ არსებობს სუბსტიტუციის მაქსიმალური ხარისხის გამო.

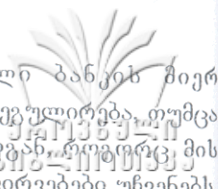
(7.2)-ის შემთხვევაში გაცვლის კურსის ვოლატილობა დამოკიდებულია სწორედ სავალუტო სუბსტიტუციის ხარისხზე, რადგან გაცვლის კურსის მოლოდინი პირდაპირ კავშირშია ინვესტორების მიერ პორტფელში ცვლილებების განხორციელებასთან კაპიტალური აქტივების მიხედვით, და ეროვნული ვალუტის ნომინალური დეველვაციის მოლოდინი სწორედ სუბსტიტუციის ხარისხის გაზრდაში პოულობს ასახვას. მართლაც, (6.1)-ის გაწარმოებით მივიღებთ:

$$(8.0) \frac{\Delta e}{\Delta x} = \eta = \alpha + 2\sigma,$$

$$\text{სადაც } \alpha = \infty; \sigma \in [0; 1].$$

რადგან η უსასრულო სიდიდეა, შედეგად x -ყოველი ერთეულით გაზრდა, გამოიწვევს e -ს გაზრდას, ანუ გაიზრდება გაცვლის კურსის ვოლატილობა, ე.ი. მივიღებდით არასტაბილურ გაცვლის კურსს. გაცვლის კურსის ხელოვნურად შენარჩუნება გამოიწვევდა წონასწორობის დარღვევას ეროვნული ვალუტის ბაზარზე, რომლის გამოსწორების ერთადერთი გზა (4.1)-ის თანახმად იქნებოდა ინფლაცია ($\pi > 0$).

გაცვლის კურსის ხელოვნურად შენარჩუნებაში იგულისხმება ეროვნული ბანკის ინტერვენციები სავალუტო ბაზარზე, რაც არა მხოლოდ სავალუტო რეზერვების შემცირებას გამოიწვევდა, არამედ უკვე

საშუალოვადიან პერსპექტივაში ინფლაციის გამო უშედეგო ღონისძიება იქნებოდა.

მონეტარული რესტრიქცია ნიშნავს ოფიციალური განაკვეთის გაზრდას, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ეროვნულ ვალუტაზე მოთხოვნის შემცირება, მაგრამ ვერ შეცვალოს სარგებლის განაკვეთების მრუდი (თუ ასეთი საერთოდ გააჩნიათ განვითარებად ქვეყნებს) ისე, რომ ამან გამოიწვიოს ინვესტირების მხრიდან დაინტერესება იმ ფინანსურ აქტივებზე, რომლებიც ეროვნულ ვალუტაში იქნებოდა დენომინირებული $\Delta\delta = 0$.

მონეტარული რესტრიქციის ფარგლებში ერთადერთ კონტრაქციულ ღონისძიებად შეიძლება

განხილულ იქნეს ეროვნული ბანკის მიერ ეროვნული ვალუტის მასის დარეგულირება, რუმცა ეს მხოლოდ თეორიულად, რადგან ეროვნული მის საპირისპიროდ ემპირიული დაკვირვებები უწვენებს, განსაკუთრებით განვითარებად ეკონომიკებში ცენტრალური ბანკები თავად არიან შეზღუდული მონეტარული რესტრიქციის გატარებაში. მათ ხელთ არსებული ისეთი ინსტრუმენტი, როგორცაა მაგალითად ოფიციალური განაკვეთი, ვერ ახდენს მნიშვნელოვან გავლენას საბაზრო განაკვეთების ცვლილებაზე, რაც ხელს შეუწყობდა ეროვნული ვალუტის ბაზარზე ახალი წონასწორობის უზრუნველყოფას ინტერვენციის გარეშე.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Girton, L; Roper, D. „Theory and Implications of the Currency Competition,” “Journal of Money, Credit and Banking,” Vol. 13 1991.
2. Branson, W. „Macroeconomic Theory and Policy”, Addison Wesley Pub, 2003.
3. Gärtner, M. „Makroökonomik Flexibler und Fester Wechselkurse”, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 1997.
4. McCallum, B. T. „International Monetary Economics”, Oxford University Press, 1996.

ახალი ეკონომისტი

EXCHANGE RATES UNDER THE CURRENCY SUBSTITUTION
(Girton Approach)

ARCHIL JACOBASHVILI

Doctorate Faculty of Economics and Business
of I. Javakhishvili Tbilisi State University

The Model by Lance Girton (Prof. of Economics, University of Utah) describes the Determination of the Exchange Rate under the fixed Prices (The short-Run Analysis) and the Currency Substitution. The Model belongs to the financial Approach of the Currency Substitution, making the Difference between the Substitution of the Currencies on the one Hand, and the Substitution of the Capital Assets on the other Hand. On the short Run the real Exchange Rate depends on the monetary Terms and the Price Changes have no Relevance for the Determination of the FX-Rate.

The Girton Model contains two Money-Demand Functions, together with exogenous Money Supplies, are used to analyze Exchange Rate between these Moneys, which are assumed as the perfect Substitutes to each other. A third nonmonetary Asset is implicit in the Model, but the Balance Sheet Constraint makes the Equilibriums of their Markets redundant. The Indeterminacy of the Exchange Rate should be the logical Consequence of an Asset-Demand-Model, but the Author of the Model suspects that the FX-Rate would be determinate (probably at the Value of Unity) if the Transactions Costs were incorporated more fully in the aggregate Money Demand Functions. Further Research appears necessary before the Policy Prescriptions which can be based on the Finding of the Indeterminacy.

COLLAPSE OF THE SOVIET RUBLE ZONE AND DISSOCIATION OF THE NATIONAL CURRENCIES OF THE CENTRAL EURASIAN COUNTRIES

საქართველო
მეცნიერება

ELDAR M. ISMAILOV

Director of the Institute of Strategic Studies of the Caucasus, Ph.D. (Economics), Associate Professor

The Central Eurasian countries, which resumed their sovereign development and transition to the market economy at the beginning of the 1990s, have begun forming their national monetary and banking systems, an integral part of which is national currency. Both common and specific features of their emergence, which require comprehensive analysis, have been manifested in the process.

It is worth noting that as currency cooperation intensified in the world market, the monetary and banking system in the sovereign states that formed in the territory of the former Soviet Union rapidly disintegrated, which ultimately led to the collapse of the single ruble zone.¹ This in turn prompted the Central Eurasian countries to restore their own national currencies.²

Before to start the present analysis of the restoration and development of the national monetary and banking systems of the CEA countries, it seems expedient to carry out a systemic analysis of the evolution of the national currencies of the Russian Empire and CEA states from the beginning of the XX century.

The Declaration of State Sovereignty of the Russian Soviet Federative Socialist Republic adopted in June 1990 contained a paragraph on the supremacy of the R.S.F.S.R. Constitution and other laws over the Union versions, which created prerequisites for the disintegration of the Soviet Union, and the laws On the Central Bank of the Russian Federation and On Banks and Banking Activity adopted in December of the same year predetermined the collapse of the Soviet ruble zone. The RF Central bank took rapid control over all the Russian financial and credit

institutions both in Russia and beyond it. A year later, the U.S.S.R. State Bank was liquidated and the common currency—the Soviet ruble—began to be managed by the fifteen central (national) banks of the former Union republics. As economic disintegration and the economic slump gained momentum in the post-Soviet republics, the ruble gradually lost its status as the only legal tender. So the disintegration of the Soviet monetary and banking system and its currency—the Soviet ruble—began with the fall of the Soviet Union, that is, the common foundation for the existence of the national currencies of the Central Eurasian republics crumbled.

Final collapse of the Soviet ruble zone occurred after the RF announced the creation of its own national currency—the Russian ruble—in 1993, which led to all the post-Soviet republics introducing their own national currencies (see Table 1).

At the end of the 20th century, just as at the beginning of the 20th century, new independent states arose again in Central Europe — Ukraine, Belarus and Moldova, in Central Asia — Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan, and in the Central Caucasus — Azerbaijan, Georgia, and Armenia. After they became sovereign, they chose a model of monetary and banking system based on the principles of the market and national economy. When they acquired their independence, the CEA states had the internationally recognized legal opportunity to independently carry out not only radical reform of their sociopolitical and economic life in keeping with their national interests, but also to form their own national monetary and banking system.

¹ Final collapse of the Soviet ruble zone occurred after the RF announced the creation of its own national currency - the Russian ruble - in 1993, which led to all the post-Soviet republics (except for Tajikistan) introducing their own national currencies.

² In its study of the monetary systems in Central Eurasia, this book covers the states of Central Europe (Belarus, Moldova, and Ukraine), the Central Caucasus (Azerbaijan, Armenia, and Georgia), and Central Asia (Afghanistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan). For more on the current geopolitical structure of the CEA, see: E. Ismailov, "Central Eurasia: Its Geopolitical Function in the 21st Century," Central Asia and the Caucasus, No. 2, 2008, pp. 7-29.

საქართველო
მეცნიერება

In the context of the intensifying trends toward foreign exchange cooperation in the world financial market, centrifugal processes began to gain momentum in the post-Soviet and post-Comecon (the Council for Mutual Economic Assistance) financial and economic expanse, which ultimately led to the collapse of the single zone of the Soviet and transferable ruble. Despite the attempts of the monetary authorities of certain countries to retain the single ruble zone, including in a limited form,

most of the independent states preferred to immediately transfer to their own currencies.

It is paradoxical that during the first years after the Soviet Union's collapse, international financial institutions, and in particular the IMF, were also against disintegration of the ruble zone. The reason for this attitude was strictly pragmatic since for a certain period it was not clear which of the new post-Soviet states, in what proportion and in what way, should be responsible for returning the enormous debt of the former Soviet Union to the Western

Table 1
Main Stages of the Establishment of National Currencies of the CEA after the Collapse of the Soviet Union

Name of the currency—the ruble—in the national languages of the CEA countries when they were part of the U.S.S.R.										
Central Europe			Central Caucasus			Central Asia				
Belarus	Moldova	Ukraine	Azerbaijan	Armenia	Georgia	Kazakhstan	Kyrgyzstan	Tajikistan	Turkmenistan	Uzbekistan
ruble	ruble	karbovanets	manat	rubli	maneti	som	som	soum	manat	soum
Currencies and substitutes in temporary circulation in the independent CEA countries after the collapse of the U.S.S.R., and the years of their circulation										
U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993	U.S.S.R. ruble 1991-1993
1992-1994 coupons, cards 1992-2000 Settlement tickets of Central Bank Belarus	1992-1993 coupons	karbovanets, coupons 1990-1996			coupons 1993-1995			Russian ruble 1994-1995 tajik ruble 1995-2000		Coupons and checks 1993 Soum-coupons 1993-1994
Names of national currencies of the CEA countries, year they were put into circulation, country code: national currency code										
belarus ruble 1994 BY: BYR	ley 1993 MD: MDL	grivna 1996 UA: UAH	manat 1992 AZ: AZN	dram 1993 AM: AMD	lari 1995 GE: GEL	tenge 1993 KZ: KZT	som 1993 KG: KGS	somoni 2000 TJ: TJS	manat 1993 TM: TMM	soum 1994 UZ: UZS

საქართველოს ეკონომიკა

countries.³ And only later, in 1993, when in response to their refusal to service the Soviet Union's debts, the post-Soviet republics were deprived of their portion of the U.S.S.R.'s gold reserves, which Russia took custody of

as its legal successor,⁴ the IMF began (in 1994) to carry out its authorized mission in these countries—support of the nascent and unstable national currencies—by offering

³ See, for example: G. Van Selm, "Integration and Disintegration in Europe: The EC Versus the Former USSR," in: Integration and Disintegration in European Economies, ed. by D. Bruno, G. Pegoretti, Dartmouth, 1995, pp. 93-111; R.A. Mundell, The World Economy in Transition. What Leading Economists Think, ed. by R. Hinshaw, Elgar, London, 1996, p. 134; A. Åslund, Russia: rozhdienie rynochnoi ekonomiki, Respublika, Moscow, 1996, p. 141 (How Russia Became a Market Economy, Brookings, 1995); V. Papava, "O nekotorykh oshibkakh Mezhdunarodnogo valiutnogo fonda v Gruzii," Voprosy ekonomiki, No. 3, 2002, pp. 100-101; idem, Splendours and Miseries of the IMF in Post-Communist Georgia, Laredo, wepublish.com, 2003, pp. 29-31; idem, "On the Role of the International Monetary Fund in the Post-Communist Transformation Georgia," Emerging Markets Finance & Trade, Vol. 39, No. 5, 2003, pp. 11-13.

⁴ Estimates of the U.S.S.R.'s gold reserves and foreign debt in 1985 and 1991 (source: Washington Post, December 1991, based on data obtained directly from R.S.F.S.R. state leaders)—1985: gold reserves—2,500 tons, and foreign debt—10.5 billion dollars; 1991: gold reserves—240 tons, and foreign debt—52 billion dollars. The entire state foreign debt at the time of the clearing payment in 1993 of the former Soviet Union (approximately 93 billion dollars) was transferred to Russia along with the gold reserves and foreign property of the Soviet Union.

long-term and soft loans in a world currency (U.S. dollars) in order to cover the balance of payments deficit.⁵

The collapse of the Soviet ruble zone has been studied in sufficient depth in the economic literature.⁶ Without going into a detailed analysis of the numerous evaluations of this problem, we will present M. Dabrowski's assessment, which we believe to be the most realistic. He singles out four stages in this process.

▪ The first stage (January-June 1992) encompasses the inert functioning of the Soviet monetary and banking system with partial decentralization of management of the single ruble zone, that is, when the fifteen national banks acted as central banks independently of each other and made use of their status to "get rich at someone else's expense" by trying to outdo each other in issuing non-cash funds in the form of loans. In the context of Russia's monopoly on the issue of cash rubles, some republics of the former U.S.S.R. (Ukraine, Lithuania, Latvia, and Azerbaijan) began introducing their own currencies for cash circulation in parallel with the Russian ruble. In this way, they evaded the restrictions imposed by Russia and "protected" their own domestic consumer markets (with their lingering commodity deficit) from purchasers from other republics. This monetary policy conducted by several post-Soviet states, in combination with the traditional structural imbalance in Russia's favor in inter-republican trade, led in 1992 and the first half of 1993 to the enormous import of money in the form of loans into the Russian Federation.

▪ The second stage began when the RF Central Bank introduced requirements in July 1992 on daily bilateral mutual offsets of ruble payments between Russia and other post-Soviet republics. These payments were made only in exchange for funds in the corresponding account of the central bank of the state in question at the RF Central Bank on that particular day, which in practice meant the end of the ruble as the single currency for non-cash payments and the formation of each country's own non-cash ruble reserves to be regulated and controlled by the monetary authorities of the post-Soviet republics. The ruble continued to play the role of the common currency in cash circulation, although due to the restrictions on supplies of cash rubles from Russia, the use of money substitutes (coupons)⁷ and world currencies increased.

▪ At the third stage some post-Soviet states withdrew entirely from the ruble zone after introducing their own national currencies. This process began in the second half of 1992 in Azerbaijan, Estonia, Latvia, Lithuania, and Ukraine, and in May 1993 in Kyrgyzstan.

▪ At the fourth stage the ruble zone ultimately collapsed, which began with the exchange of RF Central Bank banknotes in Russian territory at the end of July 1993. After a few months of political bargaining over the idea of creating a "new type of ruble zone,"⁸ all the other post-Soviet states also introduced their own national currencies between September and November 1993.⁹

So some of Russia's inconsistent attempts to restore the ruble zone and in particular make the ruble the collective currency again ended in failure.¹⁰ Certain academic economists foresaw

⁵ See, for example: M. Lavigne, *The Economics of Transition. From Socialist Economy to Market Economy*, New York, 1995, pp. 207, 211; Yu. A. Konstantinov, "Puti reshenia valiutno-finansovykh problem razvitiia vneshnei torgovli," in: *Vneshniaia torgovlia i predprinimatelstvo Rossii na rubezhe XXI veka*, ed. by S. A. Sitarian, S. A. Smirnov, F. N. Barkovskiy, L. V. Krasnov, Nauka Publishers, Moscow, 2000, p. 117.

⁶ See: M. Dabrowski, "From Soviet Ruble to National Rubles and Independent Currencies: The Evolution of the Ruble Area in 1991-1993," in: *Integration and Disintegration in European Economies*, pp. 203-224; M. Dombrowski, "Prichiny raspada rublevoi zony," *Issledovania i analizi*, Center for Social and Economic Research CASE, No. 58, December 1995, 27 pages; M. Dombrowski, R. Antchak, *Dezintegratsia rublevoi zony i popytki ee vosstanovleniia. Vtoroi god ekonomicheskikh reform v Rossii. Uroki dlia Polshi i Vostochnoi Evropy*, ed. by M. Dombrowski, P. Kozarzhevski, Friedrich Ebert Foundation and the Center for Social and Economic Research CASE, Warsaw, 1994; M. Dabrowski et al., *The Gaidar Programme: Lessons for Poland and Eastern Europe*, Friedrich Ebert Foundation and the Center for Social and Economic Research CASE, Warsaw, 1993; E. Hernandez-Cata, *Introducing New Currencies in the Republics of the FSU: A Survey*, Paper prepared for the CEPR Conference on the Economies of New Currencies, Frankfurt am Main, 28-29 June, 1993; B. Granville, A. Lushin, *The New Style Ruble Zone or the Old Soviet Union "Revisited,"* unpublished note, MFU, Moscow, 15 October, 1993.

⁷ In reality, however, this extremely important turning point in the development of the monetary system was "alleviated" (before the spring of 1993) by the profuse granting of so-called technical loans to the CIS countries by the RF Central Bank and Russian government. This meant the continued import of inflation from other post-Soviet states (mainly from Kazakhstan, Uzbekistan, and Belarus). In the context of the limits on granting technical loans during the first half of 1993, payments for imports from Russia using cash rubles increased, which, in turn, led to a cutback in cash deliveries and wider use of money substitutes.

⁸ On 7 September, 1993, six republics (Kazakhstan, Armenia, Russia, Belarus, Uzbekistan, and Tajikistan) signed an Agreement on Practical Measures to Create a New Type of Ruble Zone (see: B. Granville, A. Lushin, op. cit.; M. Dombrowski, op. cit., pp. 14-15).

⁹ Tajikistan was the only exception, which did not introduce its own currency until May 1995.

¹⁰ The first of these attempts took place in 1992 with the signing of a multilateral Agreement on a Single Monetary System and on a Coordinated Monetary and exchange Policy among State Using the Ruble as the Official Means of Payment with Armenia, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Tajikistan, and Uzbekistan. Among the latter we will note primarily the initiative in 1993 to create an Interstate CIS Bank, which was conceived as a center for payment development in national currencies among the CIS countries, but it did not perform this function due to the specific nature of the monetary policy of the Commonwealth member states' central banks. The attempt to create a single ruble zone for the RF and Belarus, which signed the Agreement on Unifying the Monetary Systems of the Republic of Belarus and the Russian Federation and on Conditions for the Functioning of a Common Monetary System in 1994, also proved fruitless.

საქართველო

this outcome in advance. According to their conclusions, a monetary union is an unlikely solution for the economic area of the CIS.¹¹

An analysis of the collapse of the ruble zone—dissociation of the national currencies of the CEA countries from the Soviet ruble—made it possible to identify common traits and specific features of the establishment of their monetary and banking systems.

During the first years of independence, the political and economic situation in the CEA countries was characterized as extreme, which in turn was aggravated by the undermining financial pressure applied by the Russian Federation which froze the foreign exchange accounts of physical and legal entities in all the post-Soviet republics. At first, as the data presented in Table 1 shows, the Soviet and then the Russian (federative) ruble circulated at first for a certain amount of time in the Central Eurasian countries. But Russia began to squeeze these countries out of the circulation sphere of its new currency—the Russian (federative) ruble. Due to the collapse of the clearing payment mechanism, not only external (Union-wide) but also internal economic and production relations began to fold up. Extensive salary arrears gave rise to a noticeable increase in social tension; industrial, agricultural, construction, trade, transportation enterprises and others either dramatically cut back their activity or were simply closed down. The main form of mutual settlement both within each CEA country individually and between them and the Russian Federation was barter. Under these conditions, in order to avoid general chaos, each country had to immediately create its own national currency and banking system.

A two-tier model consisting of a central (national) bank (first tier) and commercial banks (second tier) was taken as the basis for creating the banking system. This structure was enforced in corresponding laws, which made it possible for the central (national) banks of the CEA countries to concentrate entirely on regulatory and supervisory functions, thus avoiding purely commercial functions.

The common features characterizing the formation of the monetary and banking systems of the CEA countries are: the absence of foreign exchange reserves and work experience in market conditions; a shortage of professional personnel; the extremely low level of the legal and regulatory framework; the functioning of a black currency market; an extreme increase in dollarization of the economy;

and the absence of systemic relations with international financial institutions.

In order to accelerate the formation of a market banking environment in the CEA countries, the central (national) banks carried out an extremely liberal policy during the first years of independence. The mechanism for issuing licenses for banking activity, the requirements for the size of authorized capital, and the procedural formalities in general were extremely simplified, which promoted the creation of a large number of commercial banks within a short time in the Central Eurasian countries, most of which did not comply with even the elementary standards of banking activity, not to mention international standards. In subsequent years, due to the economic development of the region's countries, more stringent demands were made on local commercial banks, and so most of these banks, unable to withstand the new work conditions, folded up. The transformation and qualitative development of commercial banks is continuing, and at the beginning of 2009, there were 448 banks in the CEA countries, while in 1994, there were 417 in Azerbaijan and Ukraine alone.

The following summary of the specific features of the establishment of national currencies in the CEA countries can be suggested:

- In some CEA countries—Ukraine, Belarus, Moldova, Uzbekistan and Georgia—money substitutes, coupons, and checks, and in Tajikistan, the Russian ruble (see Table 1), were in circulation prior to the introduction of national currencies.

- Political and ethnoterritorial conflicts had an influence on the intensity and efficiency of the formation of the monetary and banking systems. The conflicts occurred both within certain countries (the military confrontation of 1992 in Tajikistan that ended in national reconciliation in 2000, as well as the continuing problem of territorial integrity of Georgia¹² and Moldova¹³) and between CEA countries (the Armenian-Azerbaijani Nagorno-Karabakh conflict, as a result of which Armenia occupied approximately 20% of Azerbaijan's territory).

- The monetary and banking system of Turkmenistan was formed apart, essentially under conditions of self-isolation and absolute presidential power that ignored objective market mechanisms and the integration trends in the world financial system. In 1990-2006, the Turkmen manat was essentially completely isolated from the international currency processes.

¹¹ See: V.L. Perlamutrov, L.P. Evstigneeva, S.A. Ustinova, Razrabotka alternativnykh variantov denezhnoi politiki v usloviakh poivlenia respublikanskikh valiut, RAS Institute of Market Affairs, Moscow, 1992.

¹² Due to the separatist policy of Abkhazia, South Ossetia, and Samtskhe-Javakhetia.

¹³ Due to the separatist policy of Transnistria

საქართველოს ეკონომიკის

▪ In some countries of the region (Uzbekistan and Turkmenistan) there is still no free internal conversion of the national currencies, which means that illegal foreign exchange transactions continue to be carried out there at times.

▪ The large volume of raw hydrocarbon export, due to which the countries in question (Azerbaijan, Kazakhstan, and Turkmenistan) have achieved high economic growth indices in the past few years and formed large international reserves, is having a serious influence on the stabilization of their national currencies.

Let us now take a closer look at the dollarization phenomenon, which has become very widespread in all the CEA countries, although to varying extents (see Table 2).¹⁴

According to the evaluations of the rating compilers, the highest level of dollarization in the Central Eurasian region is seen in Tajikistan (13), and the lowest in Uzbekistan (5). Azerbaijan (6), along with Ukraine (8), Kazakhstan (7) and Uzbekistan, is in the group of moderately dollarized countries, while other countries of

the Central Caucasus, Armenia and Georgia (9), are classified as highly dollarized. It should be noted that the IMF also placed the latter two Central Caucasian states in this group when evaluating the dollarization in developing countries in 1996-2005: according to it, dollarization in them, particularly in the past five years, was higher than 70% (in Georgia more than 80%). Diversification of assets, underdevelopment of the financial markets, and instability of the macroeconomic environment (primarily ongoing inflation and unstable dynamics of the exchange rate), due to which economic agents prefer foreign exchange holdings to national in order to avoid devaluation of savings and exchange risk, are some of the reasons for the rapid growth in the dollarization level in the national economies of these countries.¹⁵ The Asian crisis and economic upheavals in Russia that followed (1997-1998) also helped to maintain the high level of dollarization in the CEA countries, thus giving rise to growing mistrust both in the Russian ruble and in the national currency, although in some of them it was manifested to a relatively lesser extent. The situation was aggravated by the increase in dollarization of the

Table 2

Rating of dollarized CEA Countries
(March 2005 ა.)

Summary Index	Countries
<i>Highly dollarized countries</i>	
13	Tajikistan
11	Kyrgyzstan
10	Moldova
9	Armenia, Georgia, Turkmenistan, Belarus
<i>Moderately dollarized countries</i>	
8	Ukraine
7	Kazakhstan
6	Azerbaijan
5	Uzbekistan

¹⁴ The rating of developing countries and countries with a transition economy in terms of degree of partial dollarization was compiled by the Center of Economic Research of the Moscow International Institute of Econometrics, Information Technology, Finance, and Law according to the method of the U.S. National Bureau of Economic Research. In compliance with this method, the level of dollarization is determined by the percentage of household and company funds kept in international assets and how many loans the state and companies have in foreign currency. The summary index of dollarization is used to evaluate partial dollarization, calculated as the sum of three variables: (1) ratio of bank deposits in foreign currency to the broad money aggregate; (2) ratio of foreign debt to the country's GDP; (3) percentage of debt of the private sector in the country's total external debt. The data bases of Global Development Finance (World Bank), International Financial Statistics and World Economic Outlook database (IMF), and Joint OECD-BIS-IMF-World Bank Statistics as of March 2005 served as the initial data.

¹⁵ See: M. Savastano, "Dollarization in Latin America: Recent Evidence and Policy Issues," in: The Macroeconomics of International Currencies: Theory, Policy and Evidence, ed. by P. Mizen, E.J. Pentecost, Edward Elgar, Gloucestershire, 1996; T. Balino, A. Benett, E. Borensztein, "Monetary Policy in Dollarized Economies," IMF Occasional Paper, No. 171, 1999; J. Mongardini, M. Johannes, "Ratchet Effects in Currency Substitution: An Application to the Kyrgyz Republic," IMF Working Paper, WP/99/102, 1999; S.P. Moiseev, "Ekonomika dollarizatsii," Digest-Finansy, No. 10, 2000, pp. 9-13; I. Vetlov, "Dollarization in Lithuania: An Econometric Approach," BOFIT Discussion Papers, 2001/1; R.V. Piontkovskiy, "Dollarizatsia, izmenchivost infliatsii i nerazvitye finansovye rynki v perekhodnykh ekonomikakh," in: Konsortsium ekonomicheskikh issledovani i obrazovani. Nauchny doklad No. 03/02, EERC, Moscow, 2003, p. 7; S. Heysen, "Dollarization: Controlling Risk Is Key," Finance & Development, Vol. 42, No. 1, March 2005, pp. 44-45.

საქსტატი ეკონომიკისა

advances portfolio, which was related to receiving loans from international financial institutions for long-term economic development needs.

The measures undertaken in the past few years to improve the monetary and banking system have promoted

a partial reduction in the dollarization level in the CEA countries, although the problem of optimizing this level is still pertinent.

BIBLIOGRAPHY:

1. *Домбровский М.* Причины распада рублевой зоны // Исследования и анализы. Варшава: CASE – Центр социально-экономических исследований, декабрь 1995, № 58, 27 с.
2. *Домбровский М., Антчак Р.* Дезинтеграция рублевой зоны и попытки ее восстановления. Второй год экономических реформ в России. Уроки для Польши и Восточной Европы / Под ред. М. Домбровского и П. Козаржевского. Варшава: CASE – Центр социально-экономических исследований и Фонд им. Фридриха Эберта, 1994.
3. *Исмаилов Э.М.* О геополитической функции «Центральной Евразии» в XXI веке // Центральная Азия и Кавказ, 2008, № 2. С. 7-33.
4. *Константинов Ю.А.* Пути решения валютно-финансовых проблем развития внешней торговли. В кн.: Внешняя торговля и предпринимательство России на рубеже XXI века / Под ред. С.А. Ситаряна, С.А. Смирнова, Ф.Н. Барковского, Л.В. Краснова. Москва: Наука, 2000. С. 117.
5. *Ослунд А.* Россия: рождение рыночной экономики. Москва: Республика, 1996. С. 141.
6. *Папава В.* О некоторых ошибках Международного валютного фонда в Грузии // Вопросы экономики, 2002, № 3. С. 100-101.
7. *Перламутров В.Л., Евстигнеева Л.П., Устинова С.А.* Разработка альтернативных вариантов денежной политики в условиях появления республиканских валют. Москва: ИПР РАН, 1992.
8. *Dabrowski M.* From Soviet Ruble to National Rubles and Independent Currencies: The Evolution of the Ruble Area in 1991-1993. *Â ěĭ.*: Integration and Disintegration in European Economies. P. 203-224.
9. *Dabrowski M. et al.* The Gaidar Programme: Lessons for Poland and Eastern Europe. Warsaw: Friedrich Ebert Foundation and the Center for Social and Economic Research CASE, 1993.
10. Financial Relations among Countries of the Former Soviet Union // IMF Economic Reviews, February 1994, No. 1.
11. *Granville B., Lushin A.* The New Style Rouble Zone or the Old Soviet Union “Revisited”, unpublished note, Moscow: MFU, 15 October 1993.
12. *Hernandez-Cata E.* Introducing New Currencies in the Republics of the FSU: A Survey. Paper prepared for the CEPR Conference on The Economies of New Currencies, Frankfurt am Main, 28-29 June 1993.
13. *Lavigne M.* The Economics of Transition. From Socialist Economy to Market Economy. New York, 1995. P. 207,211.
14. *Mundell R.A.* The World Economy in Transition. What Leading Economists Think / Ed. by R. Hinshaw. London: Elgar, 1996. P. 134.
15. *Papava V.* Splendours and Miseries of the IMF in Post-Communist Georgia. Laredo, wepublish.com, 2003. P. 29-31.
16. *Papava V.* On the Role of the International Monetary Fund in the Post-Communist Transformation of Georgia // Emerging Markets Finance&Trade, 2003, Vol. 39, No. 5. P. 11-13.
17. *Van Selm G.* Integration and Disintegration in Europe: The EC Versus the Former USSR. *Â ěĭ.*: Integration and Disintegration in European Economies / Ed. by D. Bruno and G. Pegoretti. Dartmouth, 1995. P. 93-111.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების ეროვნული ცენტრი

ელდარ ისმაილოვი

კ. ეცნ. კანდიდატი, დოცენტი,
კავკასიის სტრატეგიული კვლევის
ინსტიტუტის დირექტორი, ქ. ბაქო

სტატიაში განხილულია საბჭოთა რუბლის ზონების დაშლისა და ეროვნული ვალუტის აღდგენის ეტაპები ცენტრალური ევრაზიის ქვეყნებში. ჩატარებულია რუსეთის იმპერიისა და ცენტრალური ევრაზიის ქვეყნებში ეროვნული ვალუტის ევოლუციის სისტემური ანალიზი. გლობალიზაციის გამოწვევებისა და რეგიონული ინიციატივების წინ წამოწევის ზრდის პირობებში გაანალიზებულია მათი განვითარების ეტაპები. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა რუსული (იმპერიული) რუბლის ზონების ჩამოყალიბების პროცესს და მის ტრანსფორმაციას საბჭოთა რუბლის ზონად. თანმიმდევრობით განხილულია ამ უკანასკნელის დაშლის (დაცემის) ეპატები, რასაც მოჰყვა რუბლის ეროვნული ვალუტით ჩანაცვლება ცენტრალური ევრაზიის ქვეყნების. მოცემულ რეგიონში ფულად-საბანკო სისტემების ჩამოყალიბების საერთო თავისებურებები და სპეციფიკა ვლინდება. ლოგიკურ კავშირში ზემოთხსენებულ საკითხებში განხილულია დოლარიზაციის პრობლემა მათს ეკონომიკაში, რომელმაც მნიშვნელოვანი გავრცელება ჰპოვა აღნიშნულ რეგიონში.

INNOVATIVE METHODS OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION BUSINESS IN THE EU

IOSEB MASURASHVILI

Doctor of Economics,
Scientific director "Innovation Management"
center of faculty Economics and Business TSU

The sharp slump of the EU economy has left its mark on the building sector. Commercial construction has been especially affected by the significant decline in companies' propensity to invest - triggered by the macroeconomic downturn. However, due to the stable development of real wages and the overall labour market as well as targeted supporting programmes, the recession has more or less bypassed residential construction. Public sector construction even increased in 2009, most notably during the later half of the year when the effects of the second stimulus package came into force. Nevertheless, due to idle capacities in commercial construction, only moderate price increases are to be expected. Overall - and in real terms - 2009 will see little change in German construction volumes compared to the previous year. In 2010, stimulus packages will encourage a noticeable recovery, which - in turn - will have a positive effect on the country's overall economy. All in all, construction volumes are expected to grow by more than two per cent (adjusted for price) in

2010 and the main construction industry will profit disproportionately. From an economic point of view, the investment programmes thus meet their intended goal: stabilisation of the construction sector.

Residential construction surprisingly stable. For years, residential construction has been subject to strong structural changes¹. These changes are characterised by a substantial shift in construction activities from new construction to modernisation and maintenance measures on existing buildings (table 1). In 2000, more than 40 per cent of residential construction activities could be attributed to new construction. By 2008, new construction volumes had dropped from 65 billion euros to less than half that amount. Significant contributing factors turned out to be the stagnating number of households and weak income growth coupled with a reduction in governmental backing for residential construction. At the same time, Germany experienced a significant increase in construction on existing buildings. In 2008, modernisation and renovation measures accounted for almost 80 per cent of the country's residential construction volumes.

table 1

Structure of housing construction volumes in Germany 2000 bis 2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
In billion Euros at the respective year's price									
Volume of new construction ¹	64.78	52.74	49.29	49.54	50.80	44.23	45.51	36.63	32.29
Private residential buildings	49.74	40.86	39.32	40.09	41.36	35.59	35.97	28.02	24.30
Apartment buildings	15.04	11.88	9.97	9.45	9.42	8.64	9.54	8.61	7.99
Construction on existing buildings ²	88.65	91.89	86.78	83.79	81.86	82.96	90.55	106.75	115.91
Total volume of housing construction	153.43	144.63	136.07	133.33	132.66	127.19	136.06	143.38	148.30
Change in percentage									
Volume of new construction ¹	-7.7	-18.6	-6.5	0.5	2.5	-12.9	2.9	-19.5	-11.8
Private residential buildings	-4.7	-17.9	-3.8	2.0	3.2	-14.0	1.1	-22.1	-13.3
Apartment buildings	-16.6	-21.0	-16.1	-5.2	-0.3	-8.3	10.4	-9.7	-7.2
Construction on existing buildings ²	2.4	3.7	-5.6	-3.4	-2.3	1.3	9.1	17.9	8.6
Total volume of housing construction	-2.1	-5.7	-5.9	-2.0	-0.5	-4.1	7.0	5.4	3.4
Structure in percentage									
Volume of new construction ¹	42	36	36	37	38	35	33	26	22
Private residential buildings	32	28	29	30	31	28	26	20	16
Apartment buildings	10	8	7	7	7	7	7	6	5
Construction on existing buildings ²	58	64	64	63	62	65	67	74	76
Total volume of housing construction	100	100	100	100	100	100	100	100	100

1. Calculated the basis of estimated construction costs (construction activity statistica), plus surcharges for architects services and fees, outdoor facilities and borrowers capital of the investors.

2. Building and housing modernisation (incl. conversion and extension work) and renovation services carried out by the construction industry.

Surces: Federal Statistical office, calculations of construction volumes by DIW Berlin.

¹ Gornig, M., : The German Construction Industry: Production and Employment 2007/2008 Weekly report by DIW Berlin no. 11/2008.

სტატიის ავტორის ფოტო

Any real-time survey of modernisation and maintenance measures, however, will be subject to a number of uncertainties. Most of these activities are carried out by finishing trades and these tend to be underrepresented in routine construction reports. VAT statistics provide the only reliable source of output estimates for this particular construction segment, but these statistics are only available after a two-year delay. For this reason, the data currently available stops in 2007. Governmental support and subsidies from the first stimulus package, passed back in 2008, suggest a continuing stable development of modernisation and maintenance measures in residential construction.

These stimulus measures include additional funds for the CO₂ modernisation programme, spread over the next three year, which could up trigger up to 1.1 million euros of additional demand in the construction business².

Another item on the stimulus agenda is the increase of the tax-deductible maximum, from 600 to 1,200 euros, for private residential construction and maintenance services according to § 35 a par. 2 clause 2 of the German Income Tax Act. As the tax relief amounts to 20 per cent of labour costs, the corresponding multiplier is five. In view of the fact that labour costs account for half of the business volume of these construction and maintenance services, the overall multiplier becomes ten. For 2010, the Ministry of Finance has announced a prospective tax shortfall of 900 million euros,³ i. e. it expects projected investments of around nine billion euros. However, it remains to be seen how effective this particular measure will prove at stimulating new investment and how much of it will simply be considered a welcome windfall. As a raise of the deductible amount - not a change in the reduction rate - the revision will only affect larger investments.

This analysis therefore assumes that this measure will not lead to a rise in demand, but at least help to stabilise it. In view of the relatively open housing market, medium-term prospects for new residential construction remain subdued. The trend in planning permissions, however, suggests an end to the slump in new construction, especially for apartment buildings. Although the number of construction permits has reached a historic low in both East and West Germany, there is no sign of a further decline. For single-family homes or semidetached houses, however, seasonally adjusted volumes of planning permissions have continued to decrease in 2009.

In 2009, actual construction volumes are projected to reach the previous year's level. In West Germany, order volumes had already suggested a slight recovery by mid year, while demand in East Germany declines yet again. As part of an overall economic recovery, real residential construction volumes are expected to rise moderately in 2010. This trend will most likely be stronger in West Germany than in the east where, for a number of years, demand has been less affected by macroeconomic trends.

Commercial construction remains weak. Although commercial construction volumes gained substantially on the previous quarter during the second quarter of 2009, overall order volumes suggest a significant slowdown in the future. In West Germany, the number of permits for production as well as trade and storage structures has been decreasing since early 2008 and East Germany has registered a similar drop in the construction of new production, trade and storage structures, albeit with a few quarters' delay. The sole exception to this trend: office and administration buildings. Here, the number of permits has recovered substantially from its previous, significant slump.

Collapsing exports and the related drop in exporting companies' propensity to invest are expected to have a strong impact on commercial construction. East Germany's lower export dependency correlates with its order volume for commercial construction. Here, there are reliable signs that the market has bottomed out - a trend not yet discernible in West Germany. Meanwhile, relatively stable consumption growth helps to bolster the industry by having a positive effect on the investment propensity of service providers. Overall, this year's decrease in commercial construction is predicted to reach almost five per cent in Germany.

Due to the continuing macroeconomic recovery, commercial construction volumes are likely to remain more or less the same in 2010. Commercial construction also benefits from the stabilising effects of the growing proportion of modernisation and maintenance measures. In the segment of nonresidential construction, work on existing buildings already makes up 45 per cent.

Public sector construction enjoys strong expansion. While nobody expected miracles from the first stimulus package⁴, the second instalment promises to play a major part in the stabilisation of the building sector. First of all, the second set of measures comprises a much larger volume (table 2). In addition, the first stimulus package -

³ Cf. Clausnitzer, K.-D. et al.: Effekte des CO₂-Gebäudesanierungsprogramms 2007. (Effects of the CO₂ modernisation programme 2007) Report by the Bremen Energy Institute, 2008, 52.

⁴ Gornig, M., Weber, S.: Konjunkturprogramm kommt auf dem Bau kaum an. (Stimulus package has little effect on the construction sector) Wochenbericht by DIW Berlin no. 48/2008.

table 2

Outcome of both economic stimulus packages

in euro billion

	2009	2010	2011
stimulus package I			
federal government	1.5	1.4	0.0
Länder	0.0	0.0	0.0
local authorities	0.6	0.4	0.0
total	2.1	1.8	0.0
stimulus package II			
federal government	1.0	2.5	1.0
Länder	0.5	1.4	0.5
local authorities	1.9	4.1	1.5
total	3.4	8.1	3.0

with the exception of the innovation and investment programme for transportation - focused mostly on credit measures hat met with little interest in the prevalent economic situation.

For the first stimulus package, this analysis factors in one billion euros from the innovation and investment programme for transportation earmarked for the expansion of road and rail transportation in 2009 and 2010.

For all other measures of the stimulus package at a local level, this study assumes a volume of 500 million euros for both years. This amount is significantly lower than the sum originally put forth by the Federal Government - it had anticipated an investment volume of 900 million euros in 2009¹. just from the increased investment package. The

actual, lower impact could be attributed to the large number of additional credit programmes at a local level - especially in times of an economic downturn, many businesses decide not to use them - but also to the displacement effect of the second stimulus package. Overall, the effect of the first stimulus package is most likely less significant than projected.

The second bundle of economic measures encompasses the direct provision of funds - 17.8 billion euros in all—throughout 2009 and 2010, i. e. more than ten times the amount of the first package. Of this, four billion euros are issued by the German Federation. In addition, it provides a further 500 million euros for the modernisation of office buildings. Local authorities receive ten billion euros from the Federation. Bolstered by the approved co-financing of the German Länder, the overall amount available to local authorities rises to 13.3 billion euros. The prognosis for public sector construction assumes that - despite government intentions - 20 per cent of the provided funds will only enter production by 2011 due to

the required preliminary planning, tendering and approval stages and despite the timelimited

simplified contract award process included in the programme. A quarter of the remaining 80 per cent of funds will be spent in 2009, the remaining three quarters in 2010. The study assumes that the funds at the federal level are supplementary and will be spent - after all, as initiator of the package, the German Federation has a fundamental interest in the correct implementation of the agreed measures. On a local level, however, this might not always be the case. Although local authorities are meant to spend these funds in addition to investments already scheduled, some displacement and windfall effects are inevitable. Furthermore, there is no guarantee that the local authorities will indeed claim all of the allocated funds. For the purpose of this analysis, it is therefore assumed that only three quarters of the provided funding will have the intended effect on a local level. In both East and West Germany, order volumes of public sector construction have experienced a substantial increase since the turn of the year. In East Germany, all of this increase can be attributed to road construction, but in the west, the main construction industry also benefits from the stimulus packages. Against this background, the second stimulus package will dominate public sector construction in the

current and subsequent year. All in all, real production volumes are projected to grow by 13 per cent in 2009 and 9 per cent in 2010. Next year, some of these measures might be offset by price effects as most of the programme will only take effect in 2010, i. e. at a time when the building sector will already enjoy better capacity utilisation again.

Conclusion. This year, overall construction volumes in Germany will reach a nominal value of approx. 287 billion euros. Adjusted for price, this is little more than in 2008.

¹ Arbeitsplatzprogramm Bau und Verkehr. (Employment programme for construction and transportation). 2008.

www.bmvs.de/Anlage/ original_1061003/APBV-Massnahmen-des-Innovations-und- Investitionsprogramms-Bau-2009-bis-2011.pdf.

Nevertheless, measures of the second stimulus package have at least helped to prevent a decline in construction activity in the present year. The economic outlook for 2010, on the other hand, is more positive. A decisive contributing factor is the improvement of general parameters for residential and commercial construction.

The macroeconomic upturn has positive effects on the labour market and thus household incomes, but also on the investment propensity of companies. In 2010, German construction volumes are expected to grow by two per cent (adjusted for price) - and most of this can be attributed to the strong increase in planned public sector construction.

In East Germany, the projected growth of the building sector (1.6 per cent) will most likely be somewhat lower than in West Germany (2.2 per cent) due to remaining overcapacities on the East German housing market, which affect new residential construction. Furthermore, public sector construction is already high in the New Lander, i. e. demand for the

Federal stimulus programmes is likely to be lower. An analysis of the (actual) construction work - divided by

production groups - reveals that the main construction industry is catching up to the other building sectors. In 2010, real production of the main construction industry in East and West Germany should get a strong boost from the second stimulus package. The finishing trades and other segments (construction services by the manufacturing trades, planning services etc.), on the other hand, will continue to suffer from the relatively modest demand for new residential construction. In the construction sector, the stimulus packages generate their intended countercyclical effect and thus also contribute to the stabilisation of the overall economy. With this particular stimulus programme, the risk of misallocation - and therefore inefficiencies - is relatively low. Right now, the building sector is not affected by a structural crisis, but - via commercial construction - by the downward spiral of global trade. Once demand returns to normal, existing capacities will come back into use, i. e. the stimulus packages only shift the structure of building demand, but do not protect or encourage overcapacities. To this end - and in view of the country's economic development - these measures have proven favourable.

ახალი ეკონომისტი

სამშენებლო ბიზნესის მენეჯმენტის ინოვაციური მეთოდები ევროკავშირის ქვეყნებში

ინფო

იოსებ მასურაშვილი
 ეკონომიკის დოქტორი,
 „ინოვაციური მენეჯმენტის“
 ცენტრის მეცნიერ-ხელმძღვანელი,
 ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი, თსუ

ფინანსური კრიზისის გამო ევროპული ეკონომიკის მკვეთრმა დაცემამ თავისი კვალი დაამჩნია სამშენებლო სექტორს. კომერციული მშენებლობა განსაკუთრებით დაზარალდა კომპანიების მიერ მშენებლობაში ინვესტირებისგან თავის შეკავების გამო. თუმცა რეალური ხელფასის და შრომის ბაზრის სტაბილური განვითარების, და აგრეთვე მხარდაჭერის მიზნობრივი პროგრამების შედეგად ეკონომიკის ვარდნას ჰქონდა უფრო უკეთესი სიტუაცია მშენებლობის ბიზნესში. მშენებლობის საზოგადოებრივი სექტორი პირიქით გაიზარდა კიდევ 2009 წელს, განსაკუთრებით წლის მეორე ნახევარში, როცა სტიმულირების ინოვაციური მექანიზმები ძალაში შევიდა. მიუხედავად ამისა, კომერციული მშენებლობების განერების გამო, მოსალოდნელია მხოლოდ ზომიერი მატება ფასებზე.

FINANCIAL MANAGEMENT CHARACTERISTICS OF GEORGIAN AND GREEK BANKS

PAATA KUNCHULIA

Doctorate Faculty of Economics and Business
of I. Javakhishvili Tbilisi State University

1. Introduction

1.1. The History of Georgian Banks

The history of banking in Georgia begins in the 17th-18th centuries, i.e. from the so-called “Sazarafo” institutions. In 1801, after the abolition of the kingdom of Kartl-Kakheti and of the local credit institutions, Russia created those of its own to serve depositors and lenders. In 1855-1876, the banks opened in Tbilisi and Kutaisi.

In 1917, Georgia gained independence for a short time to be once again incorporated into the Soviet Union in 1922.

In 1918, at the time of Georgia’s short-lived independence, the first central bank was opened, which played a big role in the development of the country’s economy. In 1983, the first commercial bank was opened in Tbilisi.

As is well known, Russia and Georgia have economic and political differences, which make a very negative impact on the Georgian economy. Looking back at the last two decades, 1989 was the year when a conflict between Georgia and Russia started. Although Georgia achieved a relative economic independence in 1991, it remained in the zone of the Russian rouble used as a political and economic leverage by the Russian government. The independence and reforms created many challenges and had a catastrophic affect on the Georgian economy. Understandingly, these negative factors influenced the banking sector and made it necessary to build a radically new system. The banks multiplied uncontrolled, with their operations limited to deposit taking and lending facility. The main reason behind that was the banking and other types of credit institutions, which could not perform simple functions and posed a threat to the economic stability of the country. In 1992, 34 commercial banks operated in Tbilisi. In 1993, the number of the banks in Georgia reached 300. By the end of 1994, there were 226 commercial banks.

1.2. The Establishment of National Bank of Georgia.

In 1991, the National Bank of Georgia was established. The main objective thereof is to underpin the financial system of the country and control/supervise commercial banks and the other financial institutions. From 1997, the National Bank of Georgia reduced the number of banks. Presently there are 22 commercial banks operating in the country.

1.3. Transition Period in Development Georgian Banking System.

Now, in the environment of the transitional economy and in terms of the increasingly market oriented finances, an acute problem of turning into market economy has emerged, which requires the banks’ bigger financial role for the purpose of stabilization of the Georgian economy. Taking Georgia out of the transitional economy crises involves: 1. stabilization of the national economy; 2. creation of conditions favourable to the market economy.

According to Fama (1985), banks play an important part in the operation of an economy. Determinants of their profitability are crucial to the stability of the country. An economic system and financial relations, its important constituent, is the mechanism connecting natural and labour resources in manufacturing. There can be no financial stabilization without intensive manufacturing. The development of the entrepreneurship was hindered by VAT (Value Added Tax). Entrepreneurship tax is a kind of VAT. The Rose Revolution has transformed both the economic and the political systems in Georgia. The new government reduced the taxes, which has been beneficial to the economy. The government formulated the new rules and policies to support small businesses and has generally been conducive to the business and industry. Theretofore, the situation was unfavourable, with merely a couple of companies doing business, hardly anybody starting even small-scale entrepreneurship and the government making no commitments to promote market development.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია

Nowadays, a successful banking system requires enlargement of the financial management. What is management? According to Sinkey (2002), management of the banking business is an important aspect of the bank management, with the risk management of identification, measuring, monitoring and controlling risks being the core of the financial management of a bank. Asset liability is the main function of banking, which defines how to use the balance sheet as a tool applied to the performance of commercial banks. The Balance sheet is a part of financial statements indicating the earning power and the cost of a bank. In addition, it implies planning, decision-making, organizing, controlling and leading. All banks, whether large or small, doing business only in one country (domestic) or internationally, use financial and informational resources to fulfil their plans and meet the goals.

1.4. Growth of the Georgian Banking System.

In this section, we have briefly described the architecture of the Georgian banking, while below we will discuss the concept and different types thereof and the factors, which influence them. The development of the financial sector has kindled the interest of large foreign banks to the Georgian banking market. The totally privatized Banking sector in Georgia is one of the dynamic sectors of the Georgian economy. In the past 5 years, the number of Bank clients increased dramatically. However, an annual increase of the input of natural persons and legal entities reached 25 – 35 %. 3-5% of assets' throwback and 14-18% of investments have been reported. In the recent development of the Banking sector, the role of foreign investors has increased significantly. Regardless of smallness of the Georgian Banking sector, it has become more and more attractive to foreign investors as shown below:

- In February 2008, three new Banks obtained licenses. Among them were “Abu Dabi Group” and “Kazakh Halyk”.
- In July 2007, “HSBC”, one of the world’s largest banks received the working license from the National Bank of Georgia.
- In October 2005, a Kazakh “Turan Alem”, one of the biggest Banks in the Commonwealth of Independent States (CIS), bought the majority stock of the “Silk Road Bank”.
- Subsidiaries and branches of commercial Banks of Greece, Turkey, Azerbaijan and Germany are doing business at the Georgian market.

By March 31, 2008, foreign investors had contributed to 75 % of the Georgian Banks' capital.

We selected three commercial banks in order to assess the quality of the Georgian Banks' financial performance,

relying on the structure of their financial statements. Those were compared with three Greek banks in terms of the characteristics of the financial management in 2005, 2006 and 2007. We should also reiterate that the Georgian banks operate in a smaller market than their Greek counterparts. We selected Bank of Georgia, TBC Bank and Republic Bank whose performance is considered to be better than of the others in Georgia's banking system.

Bank Republic, one of the most successful and oldest financial institutions was established in 1991. In terms of total assets, the Bank is the fifth in the Georgian banking system. In 2006, “Societe Generale” Group acquired the majority stock of the Bank Republic (60% stakes). Bank Republic has debt tranches from the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) to finance the lending operations. In 2006, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) became the owner of a 10% stake of Bank Republic. The bank maintains 42 branches and service centres.

TBC Bank, one of the leading companies in the region was established in 1992. The Bank stands out for its strong and effective managerial and sales systems. TBC Bank has debt tranches from the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) to finance the lending operations. In 2006, International Finance (IFC) and German Investment and Development Company (DEG) each acquired 10% shares of the TBC bank. In 2006, in its “Best Banks in the Developing Markets of the World” regular bank rating the US “Global Finance” rated TBC Bank as one the best banks in Georgia. In 2007, TBC Bank was nominated in the rating of “The Best Banks of Emerging Markets of the World” and described as “The Best bank in Georgia” by the American “Global Finance” journal.

Bank of Georgia, in terms of assets, one of the key universal companies in the country, was established in 1994. The Bank was the first to place its shares in the form of global and depository receipts on the London Stock Exchange (LSE: BGEO). The Bank has branches in Ukraine and Belarus. In 2008, the “Global Finance” awarded Bank of Georgia “The Best Georgian Bank” title.

The main objective of this paper is to identify the performance of the Georgian banks and assess the recent reforms. What variables influence the performance of a bank? According to Ahmed and Khababa (1999), in terms of financial performance, an interesting point is where a bank is heading for and how the managerial decisions change its capability to cover losses. They used three indicators ROA, ROE and EPS (Earnings per share), i.e. total earnings divided by number of shares outstanding, to measure the banks in terms of size. The main variables

were the business risk and the size of a bank, which determined financial performance thereof.

According to Viviane Y. Naimy (2005), the important indicators of banks' overall performance are ROA and ROE. Return on Assets (ROA), defined as net income divided by average or total assets, measures bank profits. Return on Equity (ROE) measures profitability to shareholders.

Spathis et al., (2002) focused upon the size of banks and investigated the profitability factors in the Greek banking system by using multi-criteria methodology. They determined that:

- loans to deposits are indicative of aggressiveness of banks, the higher the ratio the more a bank relies on borrowed funds;
- return on assets (ROA) is defined as the accounting measure of an overall performance of a bank, net income divided by average or total assets that measure and generate a bank profit;
- total assets to total equity are used as a measure of leverage.

1.5. The History of Greek Banks

Greek banks have long been a part of the banking industry of the country and built up their organizational structure and systems to make a faster expansion feasible. The organization structure depicts the official relations among members of organizations and indicates both their functions and their responsibilities, which means that structure is very important to an organization. According to J. Marshall (1996), "the whole banking structure is turning into an oligopoly". Oligopoly is a market form, which is dominated and controlled by a small group of firms.

In the last two decades, the Greek banking and financial system has been subjected to a significant transformation. In Greece, like in some other European countries, the economic slowdown has been less severe owing to the sound banking system, which underpins the Greek economy. During this period, regardless of the economic crises, several commercial banks have opened in Greece. As in the other European countries, the Greek financial structure developed gradually. In 1981, Greece became a member of the European Community (now European Union-EU), which has been conducive to a relatively-high growth of rates reflecting a catching-up increase of the Greek economy.

In September 1927, Bank of Greece, the central bank of the country was established. It regulates and supervises credit institutions and contributes to an overall stability of the financial sector.

Looking back at the last two decades (since 1990), the Greek banking system has become solidly established

in the Balkan countries, with six Greek banks having a network there (Karafolas: 2006).

Figure 1. Network of Greek banks in Balkan countries

Alpha bank established in 1879, is one of the largest in Greece and has shown strong managerial characteristics ever since. In 1999, the Bank became the 51% stakeholder of Ionian Bank. Alpha Bank maintains more than 1000 branches. The Bank's strategy is the creation of an even stronger and a more efficient institution. According to Copeland, Koller, and Murrin (2000), the organization design starts from creating a strategy, with the strategic planning being a process to determine or re-assess the vision, mission and goals of a company. The strategy and the goals of a company prompt its members the actions to be taken to achieve the desired results. All elements interact in order to achieve the organizational synergy.

Sinkev (2002) also confirms the importance of a strategic business plan to the operation in a competitive market. As it is known, the strategic business plan is necessary for shaping the best design of particular banks. It is the best way to understand where the bank is going to and what it will be in the future. Finally, managers must keep creating new forms and design, both advantageous to innovations and changes in the environment.

Euro Bank as a European banking organization was founded in December 1990 and is one of the major banks in Greece. During the years of its operation, the Bank has rapidly grown and expanded its service area in the Balkan countries. The Bank maintains more than 1600 branches. In 1929, Agricultural Bank of Greece was founded as a non-profit organization. The Bank provides the state credits to support the country's agricultural sector. In 2006, the Bank purchased MIND Bank in Romania and expanded its network in the Balkan countries. In 1990, the Bank broadened its network all over Greece and offered a variety of new financial products and services beyond the agricultural sector. The bank maintains 465 branches in Greece and has a network of 50 correspondent banks and one representative branch in Germany.

საბანკო ეკონომიკა

1.6. Market Share of Georgian and Greek Banks

The five largest banks of the banking sector are controlling 70% of the total assets in Greece compared with the respective 78% of the total assets controlled by the five largest Georgian banks.

The total of 22 commercial banks is operating in Georgia. Bank of Georgia is one of the largest banks in terms of assets and its market share of 34.57%. The market share of the second largest TBC Bank is 20.50%. The respective market shares of the other three largest banks were ranging between 9.22% for Bank Republic, 7.27% for Procredit Bank and 6.76% for the Cartu Bank. VTB Bank of Georgia is the sixth largest bank in terms of its market share of 4.64%.

2. Methodology and Literature review

The general methodology of this paper is to examine the activities and results of the three Georgian and the same number of Greek banks. The examination of the banks concentrated on 2005, 2006 and 2007.

Several studies dedicated to the assessment of the performance of Georgian and Greek banks generally depicted the relationship between the profitability and the financial management thereof in 2005, 2006 and 2007. In order to examine the operating efficiency, employee productivity and overall performance, the methodology provides analysis of the financial ratios of the banks, which measures them by size. The mentioned banks applied nine very important and interrelated financial indices through which they carry out their activities. Each component has a unique mechanism of implementation.

Financial ratios are arranged in the following categories:

- Return on assets (ROA) - defined as the accounting measure of a bank's overall performance. Net income divided by average or total assets. It measures bank profit per dollar of assets.
- Return on Equity (ROE) - measures the profitability from a shareholder's perspective. Net income divided by average equity. $ROE = ROA \times EM$. It measures accounting profits per dollar of book equity capital.
- Owner's equity to total assets - relying more on their owners' equity. It measures assets provided by owners, which reflect financial strength and cushion for creditors.
- Loans to total assets - indicate the proportion of the company assets that were financed through debt. Company's assets are financed through equity if the ratio is less than one. If the ratio is more than one, the company assets are financed through debt.
- Loans to deposits - indicate a bigger aggressiveness of banks, the higher the ratio, the more a bank relies on the borrowed funds.

- Expenses to revenues - lower percentage of expenses and higher revenue (earnings) indicates the bank's efficiency.

- Capital adequacy- measures a bank's financial strength, i.e. that the funds available to meet the needs of the depositors and creditors. It measures the capital of a bank against risk.

- Assets to the number of employees and Loans to the number of employees - indicates efficiency of banks.

In this study, I define how the Management uses real investment of a bank. The definition relates to the bank's overall performance, which is measured by its return on assets (ROA). According to Sinkey (2002) and Gilbert and Wheelock, (2007) the most popular financial indicators of an overall performance of a bank are ROE and ROA that measure banks by size.

ROE decomposition analysis:

Stage 1: $ROE = ROA \times EM$

Stage 2: $ROA = PM \times AU$

Decomposition of return on equity (ROE):

$$ROE = \frac{\text{Net Profit}}{\text{Sales}} \times \frac{\text{Sales}}{\text{Assets}} \times \frac{\text{Assets}}{\text{Equity}}$$

According to Sinkey (1992) and Staikouras and Wood (2003), the size of a bank plays an important part in its profitability. The study shows that smaller banks achieved bigger profits than the larger ones.

According to Anna P.L. Vong and Hoi Si Chan (2009), the comparison shows that smaller banks achieved higher return on assets (ROA) than larger ones.

Miller and Noulas (1997) in the USA, Naceur (2003) in Tunisia and Jiang et al. (2003) in Hong Kong, drew the same conclusion, i.e. that the smaller banks gain bigger profits than the larger ones.

The main purpose of the term paper is to investigate the affect of the financial management characteristics and the structural and strategic design on the profitability of a bank. Structure is very important to banks. In general, it is a method to match technology and information of a company to meet the objectives thereof. It implies joint efforts of the company (bank) members targeted at an effective business. Besides, there are internal changes coming from the management. The managers and members of a company think and work together to identify its needs, whereupon they build the structure to better understand the needs. According to Athanasoglou, et al. (2006), the empirical results suggest that the industry structure does not have much effect in terms of profitability. In addition, they find evidence that market structure is not perfectly competitive.

საქართველო ბიზნისი

3. Financial analysis of Georgian and Greek banks

3.1 Nine Important Financial Ratios Indicating the Results of the Banks' Overall Performance.

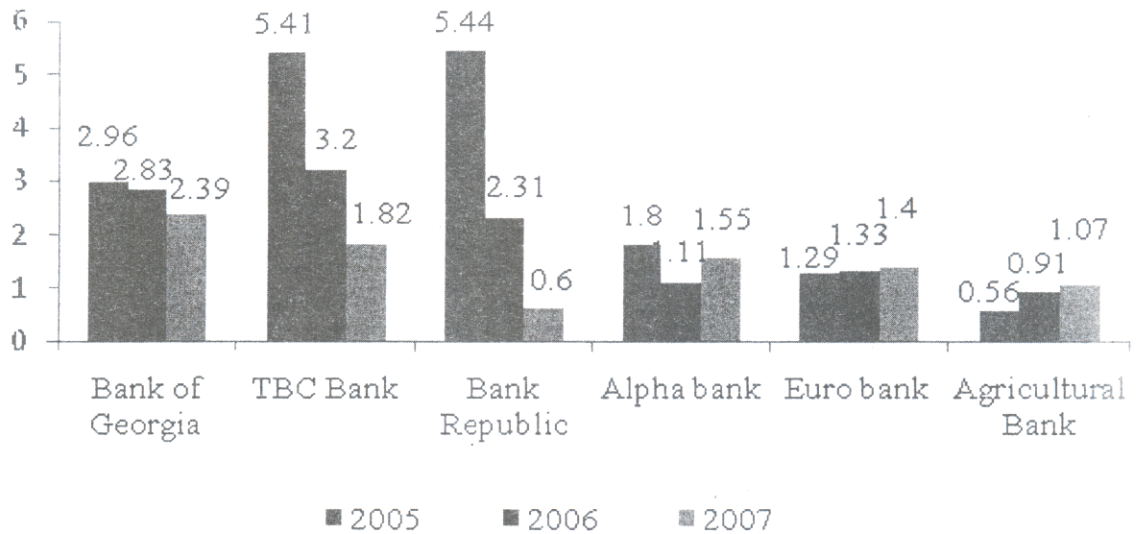
In 2005, return on assets (ROA) was 2.96% for Bank of Georgia and 5.41% for TBC bank. A respective ratio was 5.44% for Republic Bank. In 2006, the ratio was 3.20% for TBC Bank higher than that of the other two banks and it ranging from 2.31% for Republic Bank and 2.83% for Bank of Georgia. In 2007, ROA was 2.39% for the Bank of Georgia and 1.82% for the TBC Bank and respective ratio was 0.60% for the Republic Bank (see figure 2).

In 2005, return on assets (ROA) for the Greek banks ranging 0.56% for Agricultural bank, 1.29% for Euro bank, 1.8% for Alpha bank. In 2006, the ratio for Euro bank was 1.33% higher than, 1.11% for the Alpha bank and 0.91% for Agricultural bank. In 2007, ratio was 1.55% for Alpha bank and 1.4% for Euro bank. The respective ratio for Agricultural bank was 1.07%. (see figure 2).

The respective ratio of return on assets (ROA) measures the company's ability to utilize its assets to create profits.

$$\text{ROA formula: } \frac{\text{NET Income}}{\text{Total Assets}}$$

Figure 2. Comparative Analysis of Performance Ratio of Net Income to Total Assets (ROA)

In 2005, return on equity (ROE) for Bank of Georgia was 14.90%, less than the 37.48% of the TBC bank. The same ratio for Republic Bank was 29.95%. In 2006 the ratio between Bank of Georgia and Republic Bank was the same - 14.66%. The same ratio for TBC Bank was 25.32%. In 2007 ROA was 11.31% for Bank of Georgia and 13.14% for TBC Bank. The same ratio for Republic Bank was 3.58% (see figure 3).

$$\text{ROE formula: } \frac{\text{Net Income}}{\text{Equity}}$$

In 2005, return on equity (ROE) was 15.6% for Alpha bank and 20.2% for Euro bank. Respective ratios were 7.66% for Agricultural bank. In 2006, the ratio for Greek banks was ranging from 15.5% for Agricultural bank, 23% for Euro bank to 23.8% for Alpha bank. In 2007, the same ratio for Alpha bank was 28.1% higher than that of the other two banks and it ranged from, 17.4% for Agricultural bank, and 22.4% for Euro bank (see figure 3).

In 2005, the ratio of the owner's equity to total assets for Georgian banks was ranging from 15.54% for Republic Bank, 16.81% for TBC Bank, and 19.86% for Bank of Georgia. In 2006, the ratio was 30% for Bank of Georgia, considerably higher than that of the other two Georgian banks and ranged from 12.53% for TBC Bank, and 17.79% for Republic Bank. In 2007, the ratio was 19.62% for Bank of Georgia, 18% for TBC Bank, slightly higher than for Republic Bank with 17.05% (see figure 4).

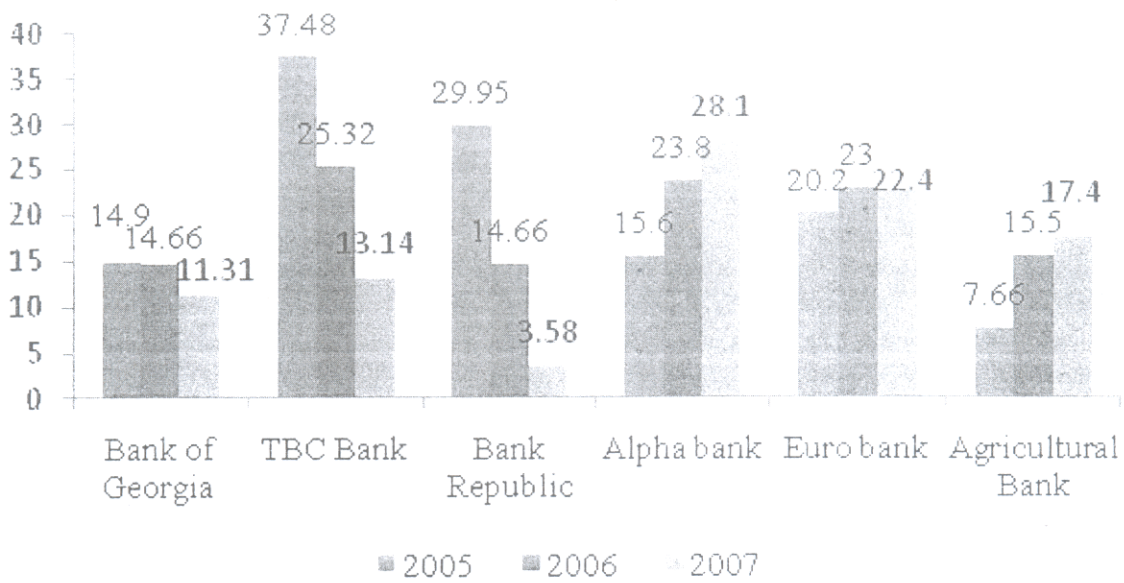
The respective ratio of return on equity (ROE) measures the income on the shareholders' investment in the business.

In 2005, the ratio of the owner's equity to total assets for Greek banks ranged from 4.66% for Alpha bank, 5.91% for Agricultural bank, to 7% for Euro bank. In 2006, the respective figure for Alpha bank was 7.25% higher than 6.51% for Agricultural bank and 5% for Euro bank. In 2007 owner's equity to total assets ratio was approximately 7.80% for Euro and Alpha banks and ranged from 7.84% to 7.85%. The respective ratio for Agricultural Bank was 6.19% (see figure 4).

საქართველოს ბანკების მდგომარეობა

Figure 3. Comparative Analysis of Performance Ratio of Net Income to Total Assets (ROE)

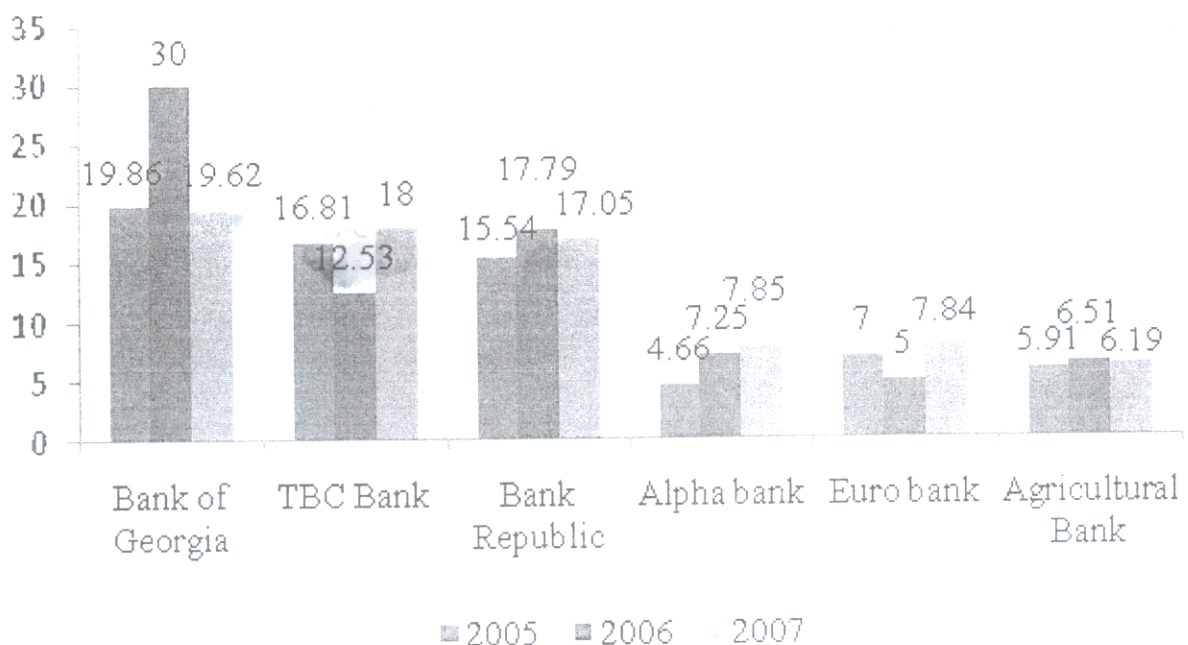

In 2005 the ratio of owner's equity to total assets was on average 17.40% for Georgian banks compared with 5.86% of the Greek banks. In 2006 the ratio was on average 20.11% for Georgian banks compared with 6.25% of the Greek banks. In 2007 the ratio was on average 18.22% for Georgian banks compared with 7.29% of the Greek banks.

The respective ratio of equity is a good indicator of leverage used by a company. The ratio measures ratio of total assets financed by stockholders, rather than by creditors.

$$\text{The formula of equity ratio} = \frac{\text{Owners Equity}}{\text{Total Assets}}$$

Figure 4. Comparative Analysis of Performance Ratio of Owner's equity to Total Assets

In 2005 the ratio of loans to total assets was for Georgian banks was ranging from 61.93% for Republic Bank, 62.53% for TBC Bank to 64.57% for Bank of Georgia. In 2006 the ratio was ranging from 52.27% for Republic Bank, 57.82% for Bank of Georgia, and 60.71% for TBC Bank. In 2007 the ratio of loans to total assets was 66% for the TBC Bank compared to the respective 60.44% for Republic Bank and 57.41% for Bank of Georgia (see figure 5).

In 2005 the ratio of loans to total assets for Greek banks was ranging from 54.46% for Euro bank, 57.83% for Alpha bank, 63.29% for Agricultural bank. In 2006 the respective ratio for Euro bank was 64.7% slightly less than 64.86% of the Euro bank. The ratio was 66.44% for Agricultural bank. In 2007 the ratio was 76.94% for Alpha bank, 68% for Euro bank. And the respective ratio was 72.01% for Agricultural bank see figure 5).

In 2005, the loan to total assets ratio was on average 63.01% for Georgian banks compared with 58.53 of the Greek banks. In 2006 the ratio was on average 56.93% for Georgian banks compared with 65.33% of the Greek banks. In 2007 the ratio was on average 61.28% for Georgian banks compared with 72.32% of the Greek banks.

The respective ratio of loans to total assets measures outstanding part of the loans as a percentage of total assets. If the ratio is high, it indicates that bank is in debt and its liquidity is low. If the ratio is higher bank may be more exposed to defaults, with higher risks. In financial systems, loan portfolios represent the largest category of assets. The ratio of loans to total assets is the source of greatest risk associated with credit union activities.

In 2005 the respective ratios loans to deposits were 90.09% for the TBC Bank compared to the respective 85.25% for the Bank of Georgia, and 79.29% for Republic Bank. In 2006 the ratio was 119.55% for the Bank of Georgia compared to 100% of the TBC Bank. The respective ratio was 69.83% for Republic Bank. In 2007 loans to deposits ratio was approximately 130% for TBC Bank and Bank of Georgia and it was ranging from 131% to 132%. The respective ratio for Republic Bank was 97.72% (see figure 6).

In 2005 ratio of loans to deposit in Greek banks was ranging from 71.84% for Agricultural bank, 98.19% for Euro bank to 125.38% of Alpha bank. In 2006 the respective ratio was 146% for Euro bank compared with 104% for Alpha bank. The respective ratio was 74.87% for Agricultural bank. In 2007 ratio of loans to deposits was 126 % for Alpha bank – less than 129% for Euro bank. The respective ratio was 81.35% for Agricultural bank (see figure 6).

In 2005 the loan to deposits was on average 84.88% for Georgian banks compared to 98.47% of the Greek banks. In 2006 the ratio was on average 96.46% for Georgian banks compared to 108.29 of the Greek banks. In 2007 the ratio was on average 120.24% for Georgian banks compared to 112.12% of the Greek banks.

According to Valentina Flamini, Calvin McDonald and Liliana Schumacher (2009), the respective ratio of loans to deposits measures credit risk. The ratio of total loans to deposits measures liquidity of the banking sector. If the ratio is higher it means the bank relies more on borrowed funds.

Figure 5. Comparative Analysis of Performance Ratio of Loans to Total Assts

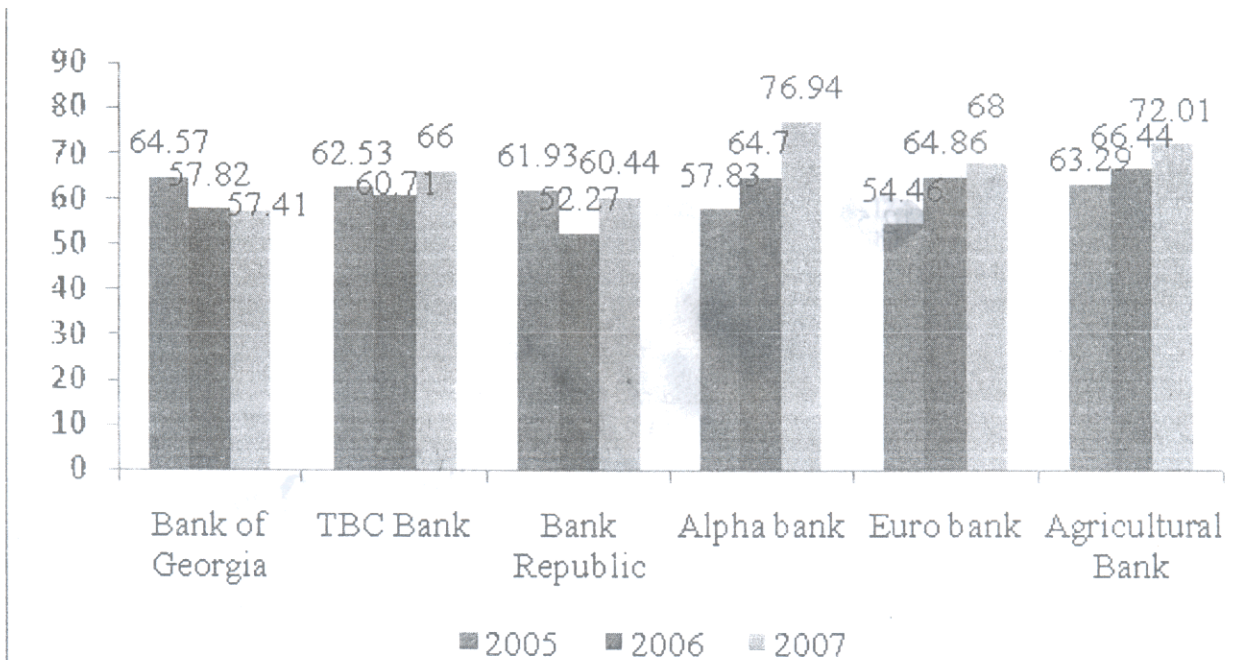
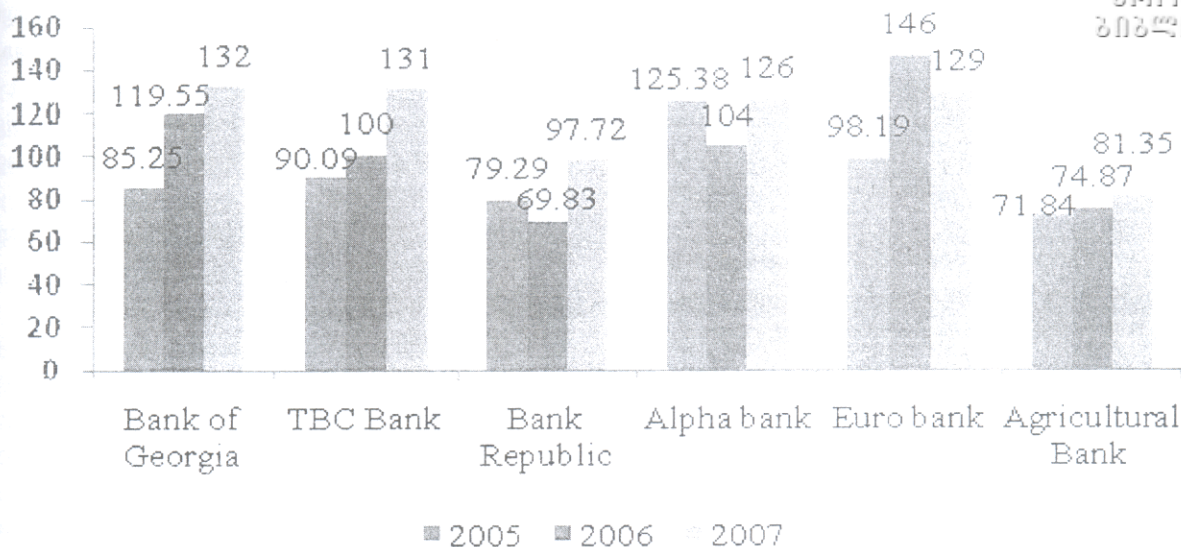

Figure 6. Comparative Analysis of Performance Ratio of Loans to Deposits

In 2005 expenses to revenues ratio was considerably higher for Bank of Georgia- 87.62% and 57.61% for the TBC bank. The respective ratio for Republic Bank was 54.71%. In 2006 the ratio was ranging from 66% for TBC Bank and 67.09% for Bank of Georgia to 69.23% for Republic. In 2007 the ratio was 65.93% for Bank of Georgia, compared to the respective 68.22% for the TBC Bank, 89.7% for Republic Bank. (see figure 7).

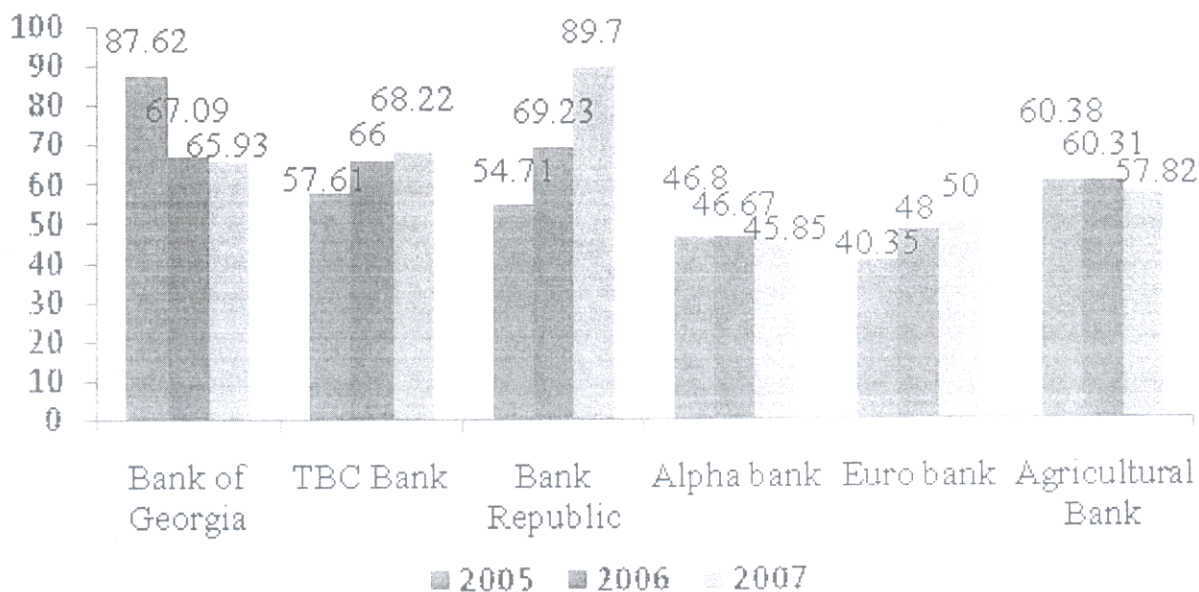
In 2005 ratio of expenses to revenues for Greek banks was ranging from 40.35% for Euro bank, 46.80% for Alpha bank, 60.38% for Agricultural bank. In 2006, the ratio was 46.67% for Alpha bank compared to the respective 48% for Euro bank. The ratio was 60.31% for Agricultural bank.

In 2007, ratio of expenses to revenues was 45.85% for Alpha bank, 50% for Euro bank, 57.82% for Agricultural bank (see figure 7).

In 2005 the expenses to revenues ratio was on average 66.65% for Georgian banks compared with 49.18% of the Greek banks. In 2006, the ratio was on average 67.44% for Georgian banks compared with 51.66% of the Greek banks. In 2007 the ratio was on average 74.62% for Georgian banks compared with 51.23% of the Greek banks.

A lower percentage of ratios of expenses to revenues are a healthier indicator, since it means expenses are low and earnings are high.

Figure 7. Comparative Analysis of Performance Ratio of Expenses to Revenues

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამსახური

In 2005 ratio of capital adequacy was 24% for the Bank of Georgia higher than that of the two banks and it was ranging from 8.03% for TBC bank to 8.47% for Republic bank. In 2006 the ratio was 11.98% for Republic bank, 6.61% for TBC bank and 23.21% for the Bank of Georgia. In 2007 the ratio was 10.64% for Republic bank slightly higher than 10.06% of the TBC bank. The respective ratio was 13.19% for the Bank of Georgia (see figure 8).

In 2005 ratio of capital adequacy was approximately 14% for Agricultural and Alpha banks; it was ranging from 14.6% to 14.7%. The respective ratio was 10.4% for Euro bank. In 2006 ratio of capital adequacy for Greek banks was ranging from 10.4% for Euro bank and 11.63% for Agricultural bank to 12.9% of the Alpha bank. In 2007 the respective ratio was 12.5% for Alpha bank slightly higher than 12.2% of the Euro bank. The respective ratio was 8.51% for the Agricultural banks (see figure 8).

In 2005 the capital adequacy was on average 13.5% for Georgian banks compared with 14.43% of the Greek banks. In 2006, the ratio was on average 13.93% for Georgian banks compared with 11.64% of the Greek banks. In 2007 the ratio was on average 11.30% for Georgian banks compared with 11.07% of the Greek banks.

According to Sinkey (2002), the bank's main objective is to manage the capital and safeguard the bank's ability to maintain a strong capital base in order to support the development of its business.

According to Berger (1995) and Angbazo (1997), banks with higher capital ratio face lower expected costs and are more profitable than others. Capital adequacy ratio

(CAR) is known as capital to risk (weighted). Capital adequacy also indicates safety and soundness of the financial system and measures bank's financial strength taking into account its capital reserves for loans, investments and some other items of the balance sheet. It is calculated as a ratio of a bank's net capital to its risk factors involved. The minimum amount of capital adequacy ratio (CAR) is 8 percent.

The bank's regulatory capital is divided into two tiers:

1. Tier 1 capital
2. Tier 2 capital

Capital base:

Tier 1 capital + Tier 2 capital = Tier 3 capital

Common capital ratios:

- Tier 1 capital ratio = Tier 1 capital / Risk-adjusted assets >=6%

- Total capital (Tier 1 and Tier 2) ratio = Total capital (Tier 1 and Tier 2) / Risk adjusted assets >=10%

- Tier 3 capital as a percentage of risk weighted assets = Tier 3 / Risk weighted assets

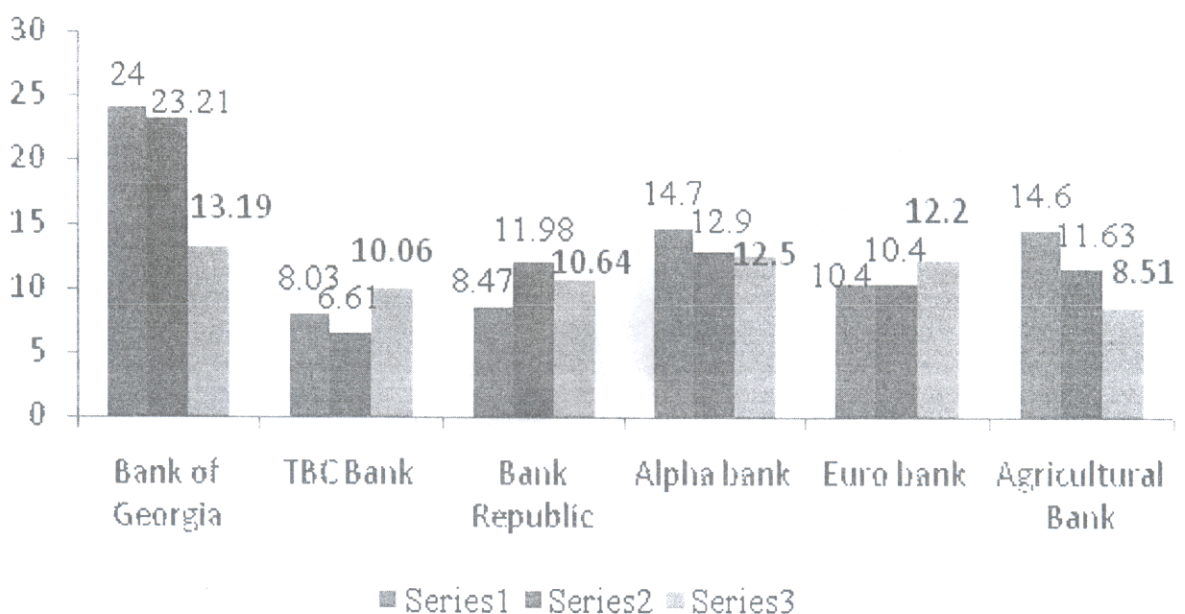
Tier 1 capital is core capital; this includes equity and disclosed reserves.

Capital adequacy ratio = Capital base / Risk-weighted assets

The formula of CAR = $\frac{\text{Tier one capital} + \text{Tier two capital}}{\text{Risk Weighted Assets}}$

The respective ratio of capital adequacy is used to protect depositors and promote efficiency of financial systems: Tier one capital absorbs losses, Tier two capital provides a lesser degree of protection to depositors, but can absorb losses in the event of a winding-up.

Figure 8. Comparative Analysis of Performance Ratio of Capital Adequacy

In 2005 ratio of assets to number of employees for three Georgian banks were ranging from 97,389 for Bank of Georgia, 117,106 for TBC Bank and 141,914 for Republic bank in thousands Euro. In 2006 the respective figure for Bank of Georgia was 235,202 compared to 178,622 for the TBC Bank and 155,270 for Republic Bank in thousands Euro. In 2007 assets to number of employees for Bank of Georgia were 488,270, considerably higher than that of the other two banks and it was ranging from 309,737 for TBC Bank to 180,017 of the Republic Bank in thousands Euro (see table 1).

In 2005 of assets to number of employees for Greek banks were ranging from 3,529 for Agricultural bank, 6,022 for Alpha bank and 6,338 for Euro bank in million Euros. In 2006, the figures were 7,336 for Alpha bank compared with 7,467 of the Euro bank in million Euros. The respective figures were 3,685 for Agricultural bank in million Euros. In 2007, the respective figure was 8,887 for Euro bank higher than 7,857 of the Alpha bank in million Euros. The figure was 4,034 for Agricultural bank, in million Euros (see table 1).

In 2005 loans to number of employees were 62,881 for Bank of Georgia, less than 73,225 for the TBC Bank thousands Euro. The respective figures was 87,896 for the Republic Bank in thousands Euro. In 2006 the respective figures for three Georgian banks were ranging from, 81,154 for Republic Bank, 108,450 for TBC Bank to 135,991 of the Bank of Georgia in thousands Euro. In 2007 the figures were 108,808 for Republic bank, 205,355 for TBC bank and 280,291 for the Bank of Georgia in thousands Euro (see table 2).

In 2005 the figures of loans to number of employees for Greek bank were ranging from 2,233 for Agricultural bank, 3,452 for Euro bank, and 3,483 for Alpha bank in million Euros. In 2006 the respective figures were 4,843 for Euro bank higher than 4,747 for Alpha bank and 2,448 for the Agricultural bank in million Euros. In 2007, the figures were ranging from 2,905 for Agricultural bank, 5,930 for Euro bank to 6,044 of the Alpha bank in million Euro (see table 2).

Table 1. Comparative Analysis of Performance Ratio of Assets to Number of Employee's

Year	Georgian Banks			Greek Banks		
	Bank of Georgia	TBC Bank	Bank Republic	Alpha bank	Euro bank	Agricultural Bank
2005	0,097	0,117	0,142	6,022	6,338	3,529
2006	0,235	0,179	0,155	7,336	7,467	3,685
2007	0,488	0,310	0,180	7,857	8,887	4,034

Table 2. Comparative Analysis of Performance Ratio of Loans to Number of Employee's

Year	Georgian Banks			Greek Banks		
	Bank of Georgia	TBC Bank	Bank Republic	Alpha bank	Euro bank	Agricultural Bank
2005	0,063	0,073	0,088	3,483	3,452	2,233
2006	0,136	0,108	0,812	4,747	4,843	2,448
2007	0,280	0,205	0,109	6,044	5,930	2,905

4. Conclusion

The purpose of these observations was to assess the quality of particular Georgian Banks and outline a picture of their performance relying on the structure of their financial statements. In this conclusion we will analyze financial ratios in order to assess operating efficiency, employee productivity, and the banks' overall performance, which is measured by the size thereof. These summarized data are presented in the tables attached below.

Nowadays, the Georgian banking system has become increasingly important for meeting the changing

requirements of the new economy, and plays an important part therein.

As for the Georgian and Greek banks, the years we analyzed were 2005, 2006 and 2007. Sample data have been provided by banks' annual reports. The scope of the paper was to examine the activities and results of Georgian and Greek banks.

Our conclusion confirms that Greek banks having gone through a longer history show more signs of maturity. On the other hand, Georgian banks have been presenting poorer results as they are activated in a smaller market without the experiences of their Greek counter parts.

საქართველოს
მეცნიერებათა
აქადემია

1. Angbazo, L. (1997), "Commercial Bank Interest Margins, Default Risk, Interest-rate Risk, and Off-balance Sheet Banking," *Journal of Banking and Finance*, Vol. 21, 55-87.
2. Anna P.L. Vong and Hoi Si Chan (2009) "Determinants of Bank Profitability in Macao" www.amcm.gov.mo/publication/quarterly/July2009/macaoprof_en.pdf
3. Ahmed, A. M. and Khababa, N. (1999). "Performance of the Banking Sector in Saudi Arabia, *Journal of Financial Management Analysis*", 12, 30-36.
4. Athanasoglou P., Delis M. and C. Staikouras (2006). "Determinants of Banking Profitability in the South Eastern European Region," *Bank of Greece Working Paper* 06/47
5. Berger, A. (1995), "The Relationship between Capital and Earnings in Banking," *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 27, No. 2, 432-456.
6. Copeland, Tom, Tim Koller, and Murrin. (2000). *Valuation: Measuring and Managing The Value of Companies*, 3rd ed. New York: John Wiley & Sons.
7. Fama, E. (1985). What's Different about Banks? *Journal of Monetary Economics*, 15, 29-40.
8. Gilbert, R. Alton and Wheelock, David C. (2007). *Measuring Commercial Bank Profitability: Proceed with Caution*, *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, November/ December, 515-532.
9. Jiang, G, N.Tang, E. Law and A.Sze (2003), "Determinants of Bank Profitability in Hong Kong," *Hong Kong Monetary Authority Research Memorandum*, September.
10. Marshall, Jeffrey. (1996). "Interview: Firebrand in Navy and Gray." In *U.S. Banker* online. Available at banking.com/usbanker/art9.htm, p.2.
11. Miller, S. and A. Noulas (1997), "Portfolio Mix and Large-bank Profitability in the USA," *Applied Economics*, Vol. 29, 505-12.
12. Naceur, S. B. (2003), "The Determinants of the Tunisian Banking Industry Profitability: Panel Evidence," *Universite Libre de Tunis Working Papers*.
13. Sinkey, Joseph F. Jr. (2002) Sixth Edition "Commercial Bank Financial Management in the Financial-Service Industry".
14. Sinkey, J. Jr. (1992), *Commercial Bank Financial Management in the Financial Services Industry*, N.Y.: Macmillan Publishing Company.
15. Staikouras, C. and G. Wood (2003), *The Determinants of Bank Profitability in Europe*, Paper presented at the European Applied Business Research Conference.
16. Spathis, Ch. Kosmidou, K. and Doumpou, M. K., (2002). *Assessing Profitability in the Greek Banking System: A multicriteria Methodology*. *International transactions in Operational Research*, Vol. 9 517-530.
17. Simeon Karafolas, *ERSA Annual Conference Enlargement, Southern Europe and Mediterranean University of Thessaly, Volos, August 30 – September 3, 2006* "Activities of Greek banks in Balkan countries: a comparative balance sheet and income analysis between affiliate banks in Balkan countries".
18. Viviane Y. Naimy V. (2005) "Overall Lebanese Banks' Performance: A Risk-Return Framework" *Norte Dame University, Louaise – Lebanon*.
19. Valentina Flamini, Calvin McDonald, and Liliana Schumacher (2009) "The Determinant of Commercial Bank Profitability in Sub-Saharan Africa."

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია

პაატა კუნჭულია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი

სტატიაში განხილულია საბერძნეთისა და საქართველოს 3 საუკეთესო მაჩვენებლების მქონე კომერციული ბანკის ფინანსური მენეჯმენტის მახასიათებლები. აგრეთვე, კავშირი გარდამავალი ეკონომიკის სტაბილურობასა და საბანკო სისტემის ეფექტურობას შორის. 'ვარდების რევოლუციამ' მთლიანად შეცვალა საქართველოს ეკონომიკა. ფინანსური სექტორის განვითარებამ გაამძაფრა საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების ინტერესი. გამოკვეთილია მრავალი ბანკის ეფექტურობის ინდიკატორები, როგორცაა ბანკების მომგებიანობისა და მუშაკთა პროდუქტიულობის ცვლადები, რაც მიზნად ისახავს საქართველოს ბანკების ფინანსური მდგომარეობისა და მათი პერსპექტივების შეფასებას. დასკვნები ადასტურებს, რომ, თუ პოლიტიკური ვითარება ქვეყანაში სტაბილური იქნება, საქართველოს საბანკო სისტემა უფრო ეფექტური გახდება.

გარდა ამისა, გაანალიზებულია ხსენებული ბანკების ფინანსური შეფარდება და გაკეთებულია გარკვეული დასკვნები მათ მდგომარეობასთან დაკავშირებით. სტატიის მიზანია ბანკების ფინანსური ფუნქციონირების ხარისხის შეფასება მათი ფინანსური ანგარიშების სტრუქტურაზე დაყრდნობით.

დასკვნები ცხადყოფს, რომ დიდი ხნის წინ დამკვიდრებული ბერძნული ბანკები უფრო გამართულად მუშაობს, ვიდრე უფრო მცირე ბაზარზე მოქმედი და ბერძნულ ბანკებთან შედარებით ნაკლები გამოცდილების მქონე ქართული ბანკები და შედეგებიც უარესია.

ახალი ეკონომისტი

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УСТОЙЧИВОСТИ ПЛАТЕЖНЫХ БАЛАНСОВ СТРАН ЮЖНОЙ ЕВРОПЫ И ГРУЗИИ В УСЛОВИЯХ ВЫХОДА ИЗ МИРОВОГО ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

СЕРГЕЙ ЯКУБОВСКИЙ

Доктор экономических наук, Профессор,
Заведующий кафедрой мирового хозяйства и
международных экономических отношений
Одесского национального университета имени И.И. Мечникова

ГЕОРГИЙ ШКАБАРИН

магистр международных экономических отношений
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

აზროვნება

Вследствие существенной либерализации международных валютно-финансовых и производственных отношений, произошедшей в условиях глобализации мирового хозяйства, степень открытости национальных экономик постоянно возрастает. В настоящее время зависимость национальных хозяйств от конъюнктуры мировых валютно-кредитных, финансовых и товарных рынков достигла критической отметки и рассмотрение вопросов, связанных с оценкой устойчивости платёжных балансов стран, приобрело особую актуальность.

По методологии МВФ платёжный баланс – это систематический перечень всех экономических операций, осуществленных за определенный отрезок времени между резидентами данной страны и нерезидентами. Он охватывает все операции, которые связаны с юридическим переходом права собственности на товары, услуги и иные ценности от резидентов к нерезидентам, а также передачей денежных средств, финансовых и иных активов из одной страны в другую.

В целом все страны мира условно можно разделить на две группы. Первая группа включает в себя страны с дефицитом баланса по текущим операциям, а вторая, соответственно, страны с положительным сальдо текущего счёта. Для первой группы стран характерен дисбаланс, возникший в связи с превышением национального потребления

над собственным производством, для второй группы – избыток капитала, вызванный положительным сальдо текущего счёта, возникшего, как правило, вследствие высокой международной конкурентоспособности национальных производителей, эффективной фискальной и кредитно-денежной политики.

Такое разделение определяет направление и характер движения капитала в мировой экономике от стран с избытком капитала к странам, которые нуждаются в покрытии избыточного потребления и выравнивании дисбалансов. При этом международное движение капитала может оказывать как положительное воздействие на выравнивание дисбалансов в национальных экономиках, так и негативное. Привлечение иностранного капитала в условиях либеральной фискальной и кредитно-денежной политики часто приводит к ухудшению структуры инвестиционной позиции страны, росту её внешнего долга, что в условиях финансово-экономических кризисов, как правило, способствует экономической стагнации или депрессии, резкому снижению уровня благосостояния в странах с дефицитным балансом по текущим операциям.

Таким образом, наличие дисбалансов в глобальной экономике с одной стороны приводит к ускорению и интенсификации мировых экономических отношений; с другой – вызывает усиление нестабильности в мировой экономической системе в целом, наращивая совокупный уровень

долга и снижая устойчивость международной экономики к кризисным явлениям. Именно поэтому достижение устойчивости платёжного баланса является насущной проблемой многих стран, которые в 2008-2010 годах столкнулись с финансово-экономическим кризисом, основной причиной которого стал отрицательный баланс по текущим операциям.

Наличие значительных национальных дисбалансов во внешнеэкономических операциях характерно как для мировой экономической системы в целом, так и для относительно небольших, более или менее замкнутых систем, представленных интеграционными экономическими объединениями. Наиболее характерным примером является Европейский Союз. Несмотря на очевидные успехи в экономическом росте, вызванные интеграцией, нестабильность, порождаемая «перекосами» в платёжных балансах отдельных стран, ставит под угрозу устойчивость Европейского Союза в целом.

В связи с тем, что в последнее время наиболее явно проявились кризисные явления в странах Южной Европы, имеет смысл провести оценку устойчивости их платёжных балансов с целью определения причин, а также возможностей предотвращения развития подобного сценария в странах со схожими проблемами платёжных балансов.

Масштабы международной экономической деятельности обусловили интерес ученых к данной проблематике, что способствовало появлению в мировой науке значительного количества исследований, посвященных анализу структуры платёжных балансов стран. Среди наиболее значимых работ следует отметить результаты исследований Ю.Г. Козака, В.Е.Новицкого, А.В.

Плотникова, А.И. Рогоча, В.В. Рокочи, В.А. Шевчука, А.И. Шныркова, А.С. Филипенко. Обширное исследование проблемы устойчивости платёжных балансов стран Вышеградской четверки представлено в работе А.Г. Аблова [1]. Вместе с тем, представляется актуальным провести дальнейшее исследование на примере стран, которые, возможно, уже в ближайшее время станут источником новых кризисных явлений в Европе.

В качестве объекта исследования выбраны 5 стран Южной Европы – Греция, Испания, Португалия, Италия и Грузия. В случае Греции отрицательный текущий счет платёжного баланса страны привел к значительному наращиванию внешнего и государственного долга, и, как следствие, бюджетного дефицита, что привело к полномасштабному финансовому кризису, вышедшему далеко за пределы страны. Остальные четыре страны, также имея дефицитный счет по текущим операциям, выступают в качестве объектов для сравнения, с целью определения возможности повторения «греческого сценария» в их национальных экономиках.

Для определения причин роста дефицита текущего счета, необходимо определить, какая из составляющих текущего счета оказывает наибольшее на него влияние. Для этой цели был проведен анализ чувствительности счета по текущим операциям каждой из рассматриваемых стран к его компонентам путем построения многомерной регрессионной модели. Математической базой для расчета регрессии являются поквартальные статистические данные платёжных балансов исследуемых стран.

Расчет чувствительности для текущих счетов Греции, Испании, Португалии и Италии показывает следующую картину:

Таблица 1

Чувствительность балансов по текущим операциям стран

Факторный признак/Страна	Торговля товарами	Торговля услугами	Доход	Текущие трансферты
Греция	0,8976	-0,2817	0,82066	0,37576
Испания	0,97396	-0,46029	0,88899	0,71812
Португалия	0,95044	-0,63117	0,92456	0,66214
Италия	0,8618	0,75271	0,64184	0,65654
Грузия	0,94696	-0,18264	0,53907	-0,67366

Полученная картина показывает очевидную зависимость счетов по текущим операциям всех рассматриваемых стран от торговли товарами, что демонстрирует высокую степень открытости

внешней торговли стран и является типичным для малых открытых экономик. Вместе с тем, данные анализа чувствительности показывают очевидную зависимость счета по текущим операциям трех стран

из группы (Греция, Испания и Португалия) от статьи «Доход». Для двух других стран (Италия и Грузия) данная статья оказывает меньшее влияние на счет текущих операций и может быть рассмотрена в совокупности с другими, более влиятельными компонентами.

Сопоставим эластичность показателей дохода, т. е. процентного изменения результативного признака (счет по текущим операциям) при увеличении соответствующего факторного признака на 1% для рассматриваемых стран. Значение эластичности статьи «Доход» для Греции составило 0,321, для Испании – 0,359, для Португалии – 0,31, для Италии – 1,61 и для Грузии – -0,766

Приведённые значения демонстрируют явное сходство выделенной ранее группы стран (Греция, Испания, Португалия) по уровню изменения результирующего признака в зависимости от изменения статьи «Доход». Заслуживает отдельного внимания результат Италии: при кажущейся наименьшей значимости фактора дохода (таблица 1), изменение данного фактора приводит к наибольшему изменению счета по текущим операциям, при этом значение эластичности данного показателя для Италии даже превышает эластичность показателя «Торговля товарами» (-

1,42). Для примера Грузии очевидным является то, что эластичность показателя дохода существенно уступает как другим странам, так и эластичностям других компонент баланса по текущим операциям – торговли товарами, услугами, и текущим трансфертам: -1,66, -0,0868 и -0,498 соответственно. Следовательно, данная статья является наименее влиятельной для Грузии среди всех исследуемых стран. Очевидно, что более подробное рассмотрение данной статьи платежного баланса страны в случае Грузии является нецелесообразным.

Необходимо отметить, что баланс доходов растет на протяжении всего периода исследования. При этом статья доходов для всех рассматриваемых стран более чем на 99% состоит из статьи «Доходы от инвестиций». Следовательно, следующим шагом является определение зависимости статьи «Доход» в странах с наибольшей зависимостью счета по текущим операциям от статьи дохода, от доходов от прямых, портфельных и других инвестиций. Для осуществления данной задачи был проведен анализ чувствительности чистого дохода от инвестиций от его компонент – дохода от прямых, портфельных и прочих инвестиций. Результаты расчета приведены в таблице 2.

Таблица 2

Чувствительность чистого дохода стран

Факторный признак/страна	Доход от прямых инвестиций; (Тстат)	Доход от портфельных инвестиций; (Тстат)	Доход от других инвестиций; (Тстат)
Греция	0,89856; (16,76)	0,9874; (51,074)	0,76783; (9,8102)
Испания	-0,70454; (-8,4823)	0,94788; (25,417)	0,91477; (19,347)
Португалия	0,90524; (18,078)	0,83401; (12,826)	0,93398; (22,179)
Италия	-0,63718; (-7,0637)	0,85212; (13,911)	0,54646; (5,575)

Результаты расчета показывают, что в случае Греции наиболее влиятельным является факторный признак «Доход от портфельных инвестиций», а также «Доход от прямых инвестиций». Однако, при рассмотрении статистической значимости факторного признака на основе коэффициента Стьюдента, получим, что Т статистика для дохода от портфельных инвестиций составляет 51,074 против 16,76 для дохода от прямых инвестиций, что позволяет говорить о значительно большей влиятельности факторного признака «Доход от портфельных инвестиций». В случае Испании наиболее значимыми факторными признаками являются доходы от портфельных и прочих

инвестиций, что подтверждают значения коэффициентов Стьюдента. Для Португалии наиболее значимыми являются факторные признаки дохода от прямых и прочих инвестиций. Наконец, для Италии наиболее значимым является факторный признак «Доход от портфельных инвестиций».

Наконец, для подтверждения возможности влияния выявленных факторных признаков на изменение сальдо счета по текущим операциям стран, был проведен корреляционно-регрессионный анализ зависимости счета по текущим операциям рассматриваемых стран от выявленных наиболее значимых факторных признаков. В построенные модели были включены следующие факторы:

საქართველოს

Ранжирование влияния факторных признаков на изменение баланса по текущим операциям стран

Греция	Испания	Португалия	Италия
Баланс торговли товарами	Баланс торговли товарами	Баланс торговли товарами	Баланс торговли товарами
Доход от прямых инвестиций	Доход от портфельных инвестиций	Доход от прямых инвестиций	Баланс торговли услугами
Доход от портфельных инвестиций	Доход от других инвестиций	Доход от других инвестиций	Доход от портфельных инвестиций
	Текущие трансферты		

Коэффициенты детерминации всех моделей позволяют утверждать, что вариации выбранных факторных признаков в достаточной степени описывают вариацию резуль­тативного признака,

следовательно, факторные признаки подобраны верно. Так, R_n^2 составил для Греции 75,2903%, для Испании - 96,9654%, для Португалии - 92,0045%, для Италии - 93,3117%.

Таблица 4

Парные коэффициенты корреляции и эластичности составляющих баланса по текущим операциям стран

Факторный признак/страна	Баланс торговли товарами		Баланс торговли услугами		Доход от прямых инвестиций		Доход от портфельных инвестиций		Доход от других инвестиций		Текущие трансферты	
	корр	эл.	корр.	эл.	корр.	эл.	корр.	эл.	корр.	эл.	корр.	эл.
Греция	0,85	1,61			0,53	-0,24	-0,80	0,13		0,02		
Испания	0,97	1,12					0,87	0,13	0,90	-0,12	0,64	0,02
Португалия	0,95	1,61			0,88	0,31			0,84	0,02		
Италия	0,86	-1,69	0,75	-0,03		-0,24	0,44	1,09		-0,12		

Таблица парных коэффициентов корреляции показывает, что в случае Греции расчет подтверждает значительное влияние дохода от портфельных инвестиций на сальдо текущего счета, для Испании значимость факторов дохода от портфельных и прочих инвестиций является практически равноценной, аналогично в случае Португалии доходы от прямых и других инвестиций имеют практически одинаковую значимость. Для Италии фактор дохода от портфельных инвестиций имеет меньшую степень влияния на результирующий признак, чем факторы торговли товарами и услугами.

Коэффициенты эластичности по данным факторам показывают сравнительное изменение результирующего признака при изменении вариативных признаков на 1%. Здесь ситуация несколько отличается от предыдущих расчетов. Изменение сальдо дохода от портфельных

инвестиций в Италии, соответственно оказывает влияние на текущий счет, сравнимое с балансом торговли товарами. Доход от прямых инвестиций в Португалии приобретает еще большее значение.

Введем следующие условные обозначения для записи полученных уравнений регрессии в стандартизованном масштабе: CA – баланс по текущим операциям; G - баланс торговли товарами; S - баланс торговли услугами; NDII - чистый доход от прямых инвестиций; NPII - чистый доход от портфельных инвестиций; NOII - чистый доход от других инвестиций; CT - текущие трансферты.

Уравнения регрессии в стандартизованном масштабе для исследуемых стран выглядят следующим образом:

Греция: $CA=13,64G-2,344NDII+1,454NPII$;
Испания: $CA=10,74G+0,3674NDII+1,454NPII+1,134CT$;
Португалия: $CA=17,94G+4,044NDII-1,844NOII$;
Италия: $CA=7,544G+2,464S+4,234NPII$

საქართველო
შეფასების ცენტრი

Ранги влияния факторных признаков, демонстрируемые данными уравнениями, подтверждают выводы, полученные из предыдущих расчетов.

Исходя из полученных данных, исследуемую группу стран представляется возможным разделить на 3 подгруппы. В первую входят страны, для которых роль дохода от портфельных инвестиций в изменениях счета по текущим операциям достаточно высока. Это Греция и Италия. Вторая подгруппа, представленная Испанией, предполагает значительную зависимость сальдо баланса по текущим операциям от портфельных инвестиций, однако большое значение также имеет и доход от других инвестиций. Третья подгруппа, представленная Португалией, опирается преимущественно на прямые инвестиции, подкрепленные доходом от прочих инвестиций.

Данное деление позволяет сделать определенные выводы об устойчивости платежных балансов этих стран к кризисным явлениям и нестабильности финансовых рынков. Очевидно, что наиболее нестабильной является первая группа. Это связано с тем, что портфельные инвестиции проще всего вывозятся из страны в случае неуверенности инвесторов на финансовом рынке. Промежуточную позицию занимает Испания, для которой значительная опасность для устойчивости платежного баланса, исходящая от портфельных инвестиций и их значимости для изменения сальдо текущего счета, несколько компенсируется другими инвестициями, которые являются менее ликвидными вследствие наличия кредитных и депозитных контрактов.

Наибольшую устойчивость среди рассмотренной группы стран показывает Португалия, где преобладание фактора дохода от прямых инвестиций в изменении сальдо счета по текущим операциям, позволяет сделать предположение о невозможности резкого влияния на стабильность платежного баланса страны за счет данной его статьи, поскольку прямые инвестиции наиболее сложно вывести из страны при возникновении неблагоприятной экономической ситуации.

Данные расчеты подтверждаются расчетом показателя эффекта от инвестиций. Так, для Португалии эффект от прямых инвестиций (отношение накопленной суммы прибыли от прямых инвестиций к общему объему полученных страной прямых инвестиций) равен 68,9%, что является

достаточно высоким показателем для стран, счет по текущим операциям которых в значительной степени опирается на доход от прямых инвестиций. Аналогичный расчет для Греции, как для другой страны, имеющей значительное влияние прямых инвестиций на счет по текущим операциям (согласно корреляционно-регрессионной модели), показывает отрицательный эффект от прямых инвестиций в размере -173,3%, что демонстрирует тот факт, что из Греции по данной статье вывозится значительно больше средств, чем было вложено в экономику страны.

Дальнейшие расчеты показывают, что отрицательное сальдо счетов по текущим операциям во всех странах лишь частично перекрываются финансовым счетом и счетом капитала. Это вызывает наращивание заимствований для покрытия возникающего отрицательного сальдо платежного баланса. Исследование показывает, что платежные балансы Греции и Италии имеют явные признаки нестабильности – отрицательное сальдо текущих счетов не перекрывается положительным сальдо финансовых счетов и счетов капитала. В Испании длительный период профицита платежного баланса сменился его существенным дефицитом с 2007 г. Наиболее благоприятная картина наблюдается в Португалии: дефицитные колебания относительно невелики и с 2008 г. платежный баланс страны имеет положительное сальдо.

Для определения возможности данных стран к быстрому преодолению кризисных явлений, необходимо рассмотреть чистую инвестиционную позицию (ЧИП) каждого из государств. В период 2001-2009 гг. чистые инвестиционные позиции большинства стран Южной Европы значительно ухудшились, что, связано со вступлением стран в зону евро и новыми возможностями по привлечению дешёвых заёмных ресурсов из Германии и других наиболее развитых стран ЕС. Для рассмотрения общего тренда изменений ЧИП исследуемых стран был проведен численный анализ статистических данных за 1998-2009 гг.

Численный анализ ЧИП показывает, что значительное ухудшение ЧИП наблюдалось в Испании. Так в период с 1998 по 2009 гг., читая инвестиционная позиция страны ухудшилась в 9,32 раза, с -130,18 млрд. долл. до -1211,03 млрд. долл., при этом наиболее резкое падение наблюдалось в период с 2001 по 2009 гг. Данная тенденция существенно снижает устойчивость страны к

სამხრეთ ევროპის ქვეყნებისა და საქართველოს ბალანსისა და ბალანსების
შეღარებითი ანალიზი გლობალური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის
დაძლევის პერიოდში

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

სერბი იაკუბოვიჩი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
ი.ი. მეჩნიკოვის სახელობის ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტის
მსოფლიო მეორნეობისა და საერთაშორისო
ეკონომიკურ ურთიერთობათა კათედრის გამგე

ბერბი შკაბარინი

ი.ი. მეჩნიკოვის სახელობის ოდესის ეროვნული უნივერსიტეტის
საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა მაგისტრი

სტატია ეძღვნება იმ მიზეზების ამოცნობას, რომლებიც განსაზღვრავენ ბალანსსა და გადახდისუნარიანობას საბერძნეთში, იტალიაში, ესპანეთში, პორტუგალიასა და საქართველოში. შესაბამისად, აქ გამოკვლეულია ვაჭრობის, შემოსავლების, მიმდინარე ტრანსფერების, მიმდინარე ანგარიშების, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების, პორტფელური ინვესტიციებისა და სხვა სახის ინვესტიციების ბალანსი. განხორციელებულია საქართველოსა და სამხრეთ ევროპის ქვეყნების ბალანსისა და გადახდისუნარიანობის ეკონომიკური ანალიზი. ასევე, გაანგარიშებულია ქვეყნების ქსელური შემოსავლის მგრძობელობითი კოეფიციენტი, ქვეყნების სავაჭრო და სამომსახურებო ბალანსის ელასტიკური კოეფიციენტი, პირდაპირი, საპორტფელო და სხვა სახის ინვესტიციების შემოსავალი. ქვეყნების საერთაშორისო საინვესტიციო პოზიციების სტრუქტურა და დინამიკა გაანალიზებულია თანამედროვე საერთაშორისო ფულადი ფონდის სტანდარტების შესაბამისად. შესწავლილია სამხრეთ ევროპის ქვეყნებში ნეგატიური ინვესტიციის მდგომარეობის ზრდის მიზეზები გრძელვადიანი პერიოდის მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტის მიხედვით. დადგენილია ქვეყნების საგარეო ფინანსური დაქვემდებარების დონე. თანაც, გამოკვლეულია გლობალური ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის ვითარებაში ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების შესაძლებლობები საბერძნეთში, იტალიაში, ესპანეთში, პორტუგალიასა და საქართველოში.

საქართველოს
ეკონომიკის
ინსტიტუტი

პასუხები აქტუალურ კითხვებზე

ეროვნული
ნიმუში

ჩვენ ვაგრძელებთ რუბრიკას „კითხვა-პასუხი“. დასმულ კითხვებზე პასუხობს ჩვენი ჟურნალის ექსპერტი, აუდიტი იშრი ქარჩავა

კითხვა:

როდის არის ვალდებული დადგეს საგადასახადო აღრიცხვაზე ფიზიკური პირი გადასახადის გადამხდელად?

პასუხი:

საგადასახადო კოდექსის მე-100 მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 ნაწილებით განსაზღვრულია ფიზიკურ პირის გადასახადის გადამხდელად აღრიცხვისა და საიდენტიფიკაციო ნომრის მინიჭების პირობები. კერძოდ:

- საქართველოს მოქალაქე ფიზიკური პირი (მათ შორის მეწარმე ფიზიკური პირი) ვალდებულია საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული ეკონომიკური საქმიანობის დაწყებამდე (გარდა ისეთი საქმიანობისა, რომლის შედეგად მიღებული შემოსავალი იბეგრება გადახდის წყაროსთან ან განთავისუფლებულია დაბეგვრისაგან), განცხადებით მიმართოს საგადასახადო ორგანოს საიდენტიფიკაციო ნომრის მინიჭების მიზნით;

- საქართველოს მოქალაქე ფიზიკური პირი, რომელიც არ არის გადასახადის გადამხდელი, საგადასახადო ვალდებულების წარმოშობის შემთხვევაში უფლება აქვს პირადობის მოწმობაში აღნიშნული პირადი ნომერი (საიდენტიფიკაციო ნომერი) მიუთითოს საგადასახადო დეკლარაციის წარდგენისას ან საბანკო დაწესებულებაში გადასახადის გადახდისას. პირის საგადასახადო აღრიცხვა მოხდება აღნიშნულ დოკუმენტებში მითითებული მონაცემების საფუძველზე;

- საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე ფიზიკური პირი ვალდებულია გადასახადის გადახდის ან საგადასახადო დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულების დადგომამდე

განცხადებით მიმართოს საგადასახადო ორგანოს საიდენტიფიკაციო ნომრის მინიჭების მიზნით.

კითხვა:

გთხოვთ განგვიმარტოთ, ფიზიკური პირის მიერ ჩუქებით ან მემკვიდრეობით მიღებული ქონება ჩაირთვება თუ არა მის მიერ მიღებულ ერთობლივ შემოსავალში და იბეგრება თუ არა საშემოსავლო გადასახადით?

პასუხი:

ფიზიკური პირის ერთობლივი შემოსავალს განეკუთვნება საქართველოში და საქართველოს ფარგლებს გარეთ ნებისმიერი ფორმით (ფულადი ან ნატურალური) ან/და საქმიანობით მიღებული ყველა შემოსავალი, მათ შორის ჩუქებით ან მემკვიდრეობით მიღებული ქონების ღირებულება, გარდა საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. კერძოდ, საგადასახადო კოდექსის 167-ე მუხლის 1 ნაწილის „ზ“, „თ“ და „ი“ პუნქტების

მიხედვით საგადასახადო წლის განმავლობაში საშემოსავლო გადასახადისაგან განთავისუფლებულია

- I და II რიგის მემკვიდრეების მიერ ჩუქებით ან მემკვიდრეობით მიღებული ქონების ღირებულება;

- ფიზიკური პირისაგან 1000 ლარამდე ღირებულების, ჩუქებით მიღებული ქონების ღირებულება;

- III და IV რიგის მემკვიდრეების მიერ 150 000 ლარამდე ღირებულების ჩუქებით ან მემკვიდრეობით მიღებული ქონების ღირებულება.

ყველა სხვა შემთხვევაში აღნიშნული ქონების ღირებულება იბეგრება საშემოსავლო გადასახადით.

ახალი ეკონომისტი

კითხვა:

ვინ და როდის იხდის საშემოსავლო გადასახადის 2010 წლის მიმდინარე გადასახდელებს?

პასუხი:

საგადასახადო კოდექსის 219-ე მუხლის თანახმად, მეწარმე ფიზიკური პირი ვალდებულია საშემოსავლო გადასახადის 2010 წლის მიმდინარე გადასახდელები გადაიხადოს 2009 წელს მიღებული დასაბეგრი შემოსავლიდან შემდეგი ოდენობით:

- ა) არა უგვიანეს 15 მაისისა - 25%
- ბ) არა უგვიანეს 15 ივლისისა - 25%
- გ) არა უგვიანეს 15 სექტემბრისა - 25%
- დ) არა უგვიანეს 15 დეკემბრისა - 25%

მაგალითი, მეწარმე ფიზიკური პირის დასაბეგრი შემოსავალი 2009 წელს შეადგენს 2000 ლარს. საშემოსავლო გადასახადის თანხა 400 ლარი ($2000 \times 20\% = 400$), 2010 წლის მიმდინარე გადასახდელების სახით პირმა უნდა გადაიხადოს: 15 მაისამდე 100 ($400 \times 25\% = 100$) ლარი, 15 ივლისამდე -100 ლარი, 15 სექტემბრამდე -100 ლარი და 15 დეკემბრამდე - 100 ლარი.

კითხვა:

გთხოვთ განგვიმარტოთ, ვინ და რა ვადებში არის ვალდებული წარადგინოს საშემოსავლო გადასახადის წლიური დეკლარაცია ?

პასუხი:

2009 წლის საშემოსავლო გადასახადის შესახებ წლიურ დეკლარაციას საგადასახადო ორგანოს საგადასახადო აღრიცხვის ადგილის მიხედვით 2010 წლის I აპრილამდე (31 მარტის ჩათვლით) წარუდგინა:

- ა) რეზიდენტი მფიზიკური პირები, რომელთა შემოსავლებიც არ იბეგრება საქართველოში არსებული გადახდის წყაროსთან;
- ბ) რეზიდენტი ფიზიკური პირები, რომელთაც ფულადი სახსრები აქვთ ანგარიშზე უცხოეთში;
- გ) არარეზიდენტი ფიზიკური პირები, რომლებიც შემოსავლებს იღებენ საქართველოში არსებული წყაროდან და არ იბეგრებიან გადახდის წყაროსთან.

გადასახადის გადამხდელი საქართველოში ეკონომიკური საქმიანობის შეწყვეტისას, საგადასახადო ორგანოს 30 დღის ვადაში წარადგენს დეკლარაციას ერთობლივი შემოსავლებისა და გამოქვითების შესახებ

კითხვა:

გადასახადის გადამხდელმა (ფიზიკური ან იურიდიული პირი) მანქანის შეძენის 3 დაქირავებულ პირზე გასტუმრების შემდეგი ოდენობით: ერთ დაქირავებულზე 300 ლარი, მეორე დაქირავებულზე 200 ლარი და მესამე დაქირავებულზე 150 ლარი. გთხოვთ განგვიმარტოთ ვის მიერ და რა ვადებში ხდება გაცემული ხელფასიდან საშემოსავლო გადასახადის დაკავება და დაკავებული საშემოსავლო გადასახადის შესახებ დეკლარაციის წარდგენა ?

პასუხი:

მოცემულ შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელი წარმოადგენს საგადასახადო აგენტს, რომელსაც ევალება გადახდის წყაროსთან საშემოსავლო გადასახადის დაკავება და საანგარიშო თვის მომდევნო თვის 15 რიცხვისათვის დაკავებული გადასახადის შესახებ დეკლარაციის წარდგენა. მოყვანილი მაგალითის მიხედვით გადამხდელის (საგადასახადო აგენტი) მიერ ხდება გადასახადის დაკავება შემდეგი ოდენობით:

1. $300 \times 20\% = 60$ ლარი
2. $200 \times 20\% = 40$ ლარი
3. $150 \times 20\% = 30$ ლარი

საგადასახადო კოდექსის 218-ე მუხლის 3-ე ნაწილის „ა“ პუნქტის მიხედვით დაქირავებელი (საგადასახადო აგენტი) ვალდებულია დაკავებული საშემოსავლო გადასახადი 130 ($60+40+30$) ლარი ბიუჯეტში გადარიცხოს პირისათვის თანხის გადახდისთანავე. არაფულადი (ნატურალური) განაცემის შემთხვევაში კი გადასახადის გადახდა ხდება შესაბამისი თვის ბოლო რიცხვებში. მაგალითად, თუ დაქირავებელი მარტის თვეში, დაქირავებულ ფიზიკურ პირს ყოველდღიურად აძლევდა 3 ცალ პურს, რომლის საბაზრო ღირებულებაა 3 ლარი, იგი ვალდებულია თვის ბოლოს ბიუჯეტში გადაიხადოს 18,60 ($3 \times 3 \times 20\%$) ლარი.

მოყვანილი მაგალითის მიხედვით გადასახადის გადამხდელი ვალდებულია არა უგვიანეს 15 აპრილისა, საგადასახადო ორგანოში წარადგინოს დაკავებული საშემოსავლო გადასახადის შესახებ დეკლარაცია.

სახალი ეკონომისტი

საგარეო ურთიერთობების მინისტრის განყოფილება

პიიხვა:

ვინ შეიძლება იყოს საგადასახადო აგენტი ?

პასუხი:

საგადასახადო აგენტი არის პირი რომელსაც საგადასახადო კოდექსით დადგენილ შემთხვევაში და დადგენილი წესით უნდა შეასრულოს საგადასახადო ვალდებულება. იგი შეიძლება იყოს იურიდიული პირი, საწარმო/ორგანიზაცია ან მეწარმე ფიზიკური პირი, რომელთაც გადახდის წყაროსთან გადასახადის დაკავება ევალებათ. კერძოდ:

- პირი, რომელიც დაქირავებულ ფიზიკურ პირებს უხდის ხელფასს, ან ნებისმიერ საზღაურს, ან სარგებელს, პენსიას (გარდა სახელმწიფო სოციალური უზრუნველყოფის სისტემაში გაცემული პენსიისა), სტიპენდიას (გარდა სახელმწიფო სტიპენდიისა), პირს უხდის პროცენტს, გაწეულ მომსახურებას უნაზღაურებს გადასახადის გადამხდელის მოწმობის არმქონე ფიზიკურ პირებს, გასცემს მოგებებს (მათ შორის ნივთმოგებებს).

- საბროკერო კომპანია, რომელიც გადასახადის გადამხდელად არარეგისტრირებული პირის ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციის შემთხვევაში გასცემს ასეთი რეალიზაციით მიღებულ ნამეტ შემოსავალს.

- საქართველოს საწარმო, რომელიც პირს უხდის დივიდენდს.

საგადასახადო კოდექსის მიზნებისათვის საგადასახადო აგენტი, უფლებათა და მოვალეობათა თვალსაზრისით გათანაბრებულია გადასახადის გადამხდელთან.

პიიხვა:

რა არის საგადასახადო დეკლარაცია ?

პასუხი:

საგადასახადო კოდექსის 95-ე მუხლის თანახმად საგადასახადო დეკლარაცია არის გადასახადის გადამხდელის/საგადასახადო აგენტის ან სხვა ვალდებული პირის წერილობითი ანგარიშგება, რომელსაც ისინი წარუდგენენ საგადასახადო ორგანოს დადგენილ ვადაში. მასში აისახება:

- მიღებული შემოსავლებისა და გაწეული ხარჯების შესახებ ინფორმაცია;

- შემოსავლის წყაროები და გადასახადით დაბეგვის სხვა ობიექტები;

- საგადასახადო შეღავათები;

- გამოანგარიშებული გადასახადის ან/და გადასახადის გამოანგარიშებულ გადახდასთან დაკავშირებული სხვა მონაცემები.

საერთო-სახელმწიფოებრივ და ადგილობრივ გადასახადებზე საგადასახადო დეკლარაციებისა და მათი შევსების წესის შესახებ ინსტრუქციებს ამტკიცებს საქართველოს ფინანსთა ბინისტრი.

პიიხვა:

გთხოვთ განვიმარტოთ, რომელ ქონებაზე და რა შემთხვევაში წარმოეშობათ ფიზიკურ პირებს ქონების გადასახადის გადახდის ვალდებულება ?

პასუხი:

პირი ვალდებულია 2010 წელს გადახადოს ქონების გადასახადი თუ:

ა) პირის ოჯახის შემოსავლები 2009 წელს აღემატებოდა 40 000 ლარს და:

საქართველოს ტერიტორიაზე საკუთრებაში გააჩნია ან ლიზინგით აღებული აქვს უძრავი ქონება(საცხოვრებელი სახლი, აგარაკი, ავეჯოფარები და სხვა), დაუმთავრებელი მშენებლობა ან/და იახტა (კატარდა), თვითმფრინავი, შეუუღლებურნი.

2010 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით, საკუთრებაში აქვს ან/და კანონით გათვალისწინებულ სარგებლობაში ან ფაქტობრივ მფლობელობაში აქვს სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა.

ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელების შემთხვევაში ბალანსზე ძირითად საშუალებებად აღრიცხული აქვს აქტივები (გარდა ბიოლოგიური აქტივებისა), დაუმონტაჟებელი მოწყობილობები და არამატერიალური აქტივები.

ბ) 2010 წლის მდგომარეობით, საკუთრებაში აქვს ან/და კანონით გათვალისწინებულ სარგებლობაში ან ფაქტობრივ მფლობელობაში აქვს სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა (ოჯახის შემოსავლების ოდენობის მიუხედავად).

გ) თუ მიწის ნაკვეთს იჯარით, ქირით, უზუფრუქტით ან სხვა ამგვარი ფორმით გადასცემს სხვა პირს, აღნიშნულ მიწის ნაკვეთზე პირმა უნდა გადაიხადოს ქონების გადასახადი მიუხედავად იმისა, გადააჭარბა თუ არა მისი ოჯახის შემოსავალმა 2009 წელს 40 000 ლარს.

საგარეო ურთიერთობების მინისტრის განყოფილება

ეროვნული
ბიზნისცენტრი

BMW-სთვის კრიზისი ჩავლილი
პერიოდი

დასუსტებული ევრო - სასიამოვნო
სიახლე თუ დამატებითი პრობლემა

ევროპულ ბიზნესში ტარიფები მკვეთრად შეიცვალა. წინა პლანზე წამოიწია ტენდენციამ, რომლის მიხედვითაც, ძლიერი დოლარი - კარგია, ხოლო ძლიერი ევრო - ცუდი.

ევროს კურსი ნელ-ნელა მწვერვალთან ძირს ეშვება და არ არის გამორიცხული, რომ ამ ფაქტმა უამრავი დამატებითი პრობლემა გამოიწვიოს. თუმცა, ამ სიახლეში, დადებითი მხარეც არსებობს. დასუსტებული ევრო სასიამოვნო ნიუსია ევროპელი ექსპორტიორებისთვის. ეს მათ საშუალებას აძლევს, გაცილებით ნაკლებ ფასად მიიღონ მომსახურება შეერთებულ შტატებსა და ბევრ სხვა ქვეყანაში.

დასუსტებული ევრო ასევე სასიხარულო ახალი ამბავია საბერძნეთის, ესპანეთისა და პორტუგალიისათვის. ეს სამივე ქვეყანა ხომ სავაჭრო დეფიციტს განიცდის და თანაც, ყველა მათგან სურს, მსოფლიო ბაზარზე უფრო კონკურენტული გახდეს. ევროს კურსის ამგვარი ცვლილება კი, სავარაუდოდ, მათ მიზნის მიღწევაში ხელს შეუწყობს.

The New York Times www.nytimes.com

„ჩვენ ვზიჰრობთ მომავალზე“

გერმანიის კანცლერმა ანგელა მერკელმა განაცხადა, რომ სავსებით შესაძლებელია, მომავალში დაარსდეს ისეთი მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც, უკიდურეს შემთხვევაში, ევროკავშირს საშუალება ექნება ქვეყნები, რომლებიც დაარღვევენ კავშირის ფინანსურ წესებს, გაერთიანებიდან გააგდოს.

გერმანიის კანცლერმა, რომლის ქვეყანასაც ევროპაში მეწინავე ეკონომიკა აქვს, ზემოთ აღნიშნულ საკითხში მხარდაჭერა ითხოვა. თუმცა, ანგელა მერკელმა იქვე დასძინა, რომ ეს ცვლილებები არაა გამიზნული საბერძნეთში მიმდინარე ფინანსური დაძაბულობისა და კრიზისისადმი.

„ჩვენ ვფიქრობთ მომავალზე და ვეძებთ გზებს, რომელთა მეშვეობითაც ევროკავშირში მდგომარეობა გაუმჯობესდება“ - აღნიშნა გერმანიის კანცლერმა.

The Washington Post www.washingtonpost.com

გერმანიის ავტოჯგუფმა BMW AG-მ განაცხადა, რომ ეკონომიკურმა კრიზისმა, როგორც იქნა, მიაღწია უმცირეს წერტილს და მანქანის ბაზარმა, შეიძლება 2010 წელს წინსვლა განიცადოს.

BMW-ს წარმომადგენლობამ აღნიშნა, რომ ქსელის მოგება მთლიანობაში 2009 წელს 37%-ით დაიწია და 2008 წელს დაფიქსირებული მაჩვენებლიდან 324 მილიონი ევროდან 204 მილიონ ევრომდე შემცირდა. წლიურმა შემოსავალმა, დაახლოებით, 4%-ით დაიკლო და 2008 წელს მიღებული 53 მილიარდი ევროდან 51 მილიარდ ევრომდე ჩამოვიდა.

კომპანია BMW იმედოვნებს, რომ 2010 წელი მათთვის გაცილებით მეტი სარგებლობის მომტანი იქნება ვიდრე გასული 2009 და გათვლებს გაუმჯობესებულ წარმოებაზე აკეთებს.

The Washington Post www.washingtonpost.com

ნავთობის ჩინური ბიზანტი
არბენტინული ფირმის ფილს ყიდულობს

ნავთობის მეწინავე მწარმოებელმა ჩინეთის ეროვნულმა ნავთობის კორპორაციამ განაცხადა, რომ მზადაა გადაიხადოს 3.1 მილიარდი დოლარი და შეუერთდეს არგენტინის რისკიან წამოწყებას. სანაცვლოდ კი, მეორე მხარისგან მოელის დახმარებას, რათა ხელი მიუწვდეს სამხრეთ ამერიკაში არსებულ ბუნებრივ რესურსებსზე.

ამჟამად, მხარეები ჩინეთის მთავრობის პასუხს ელოდებიან. თანხმობის შემთხვევაში, საქმის გარიგება იენისში დასრულდება.

The Washington Post www.washingtonpost.com

სომხეთის ეკონომიკა არ არის
თანამედროვე და ღინამიური

ის, რომ სომხეთში შეიძლება ვადამდელო არჩევნები ჩატარდეს, საყოველთაოდ გახდა ცნობილი. ქვეყანაში არსებული ქაოსის მიხედვად, მდგომარეობა მანაც სტაბილურია - სწორედ ამას

ახალი ეკონომისტ

ჩინეთი – ახალი დომინანტი მსოფლიო ეკონომიკაში?

ეროვნული ბიზნისრთქა

ამტკიცებდა რუსეთის ელჩი სერგეი კაპინოსი პრესასთან გამართული კონფერენციის დროს.

რუსეთის ელჩმა განიხილა ოპოზიციის განზრახვა – დაინიშნოს ვადამდელი არჩევნები. „პირადად მე ვერ ვხედავ აუცილებლობას, რომელიც გარდაუვალს ხდის ვადამდელ არჩევნებს“ – თქვა მან.

იმავედროულად, კაპინოსმა აღნიშნა, რომ ფინანსურმა კრიზისმა სერიოზული გავლენა მოახდინა სომხეთსა და მის მოქალაქეებზე. თან დასძინა, რომ ქვეყნის ეკონომიკაში სერიოზული პრობლემებია. „ნათელი გახდა, რომ სომხეთის ეკონომიკა არ არის თანამედროვე და დინამური“ – განაცხადა ელჩმა. მისი აზრით, სწორედ ამ მდგომარეობამ გამოიწვია ქვეანაში დაძაბული ვითარება და არეულობა.

The Messenger

ბრიტანული ავიახაზების ბაზიცივა

ბრიტანული ავიახაზების ზოგიერთი თანამშრომლის გაფიცვა შესაძლებელს ხდის ზოგადად, ბრიტანული ეკონომიკის მდგომარეობის ცვლილებას.

„ჩვენ ძალიან იმედგაცრუებულები ვართ იმის გამო, რომ მიუხედავად მეტისმეტად შემწყნარებლური მოლაპარაკებისა, გაფიცულთა გაერთიანებამ ხელიდან გაუშვა შეთანხმების შანსი და შესაბამისად, მათი აქციები გრძელდება“ – განაცხადა უილ ვოლშმა, ბრიტანული ავიახაზების აღმასრულებელმა დირექტორმა.

საგარაუდოდ, გაფიცვას ფრენების სერიოზული შეფერხება უნდა გამოეწვია. თუმცა, ბრიტანულმა ავიახაზებმა აღნიშნა, რომ მათი გეგმა საშუალებას მისცემთ, რომ მომხმარებლების 65%-მა შესძლოს ფრენა. ამჟამად კი, კომპანიამ შესასრულებელი 1950 რეისიდან 1000 გადაადო. არსებული განხეთქილების შესაზღუდავად ბრიტანული ავიახაზები გეგმავს, ფრენების დროს გამოიყენოს უფრო დიდი თვითმფრინავები მანამ, სანამ გაფიცვა გაგრძელდება და მეტად შეზღუდოს ახლო მანძილზე განსახორციელებელი რეისები.

The New York Times www.nytimes.com

Carlyle ჯგუფის ეკონომიკური ხელმძღვანელი, დევიდ რუბენშტეინი ჩინეთს იმედიან მომავალს უწინასწარმეტყველებს. ამ ხმამაღალი განცხადების საფუძველს კი ჩინეთის მონღოლება და ბაზრის სწრაფი ათვისების უნარი იძლევა. დევიდ რუბენშტეინი ვარაუდობს, რომ თუ ქვეყანა იმავე შემართებით გააგრძელებს სვლას, ხოლო მსოფლიო ეკონომიკურ ბაზარზე ვითარება მკვეთრად არ შეიცვლება, 2035 წლისათვის ჩინეთი ამერიკის შეერთებულ შტატებსაც გადაუსწრებს და მსოფლიო ეკონომიკის ახალი დომინანტი გახდება.

www.marketwatch.com

ნავთობი მემსიკის ყურეში

Royal Dutch Shell PLC-მ განაცხადა, რომ მექსიკის ყურის ღრმა წყლებში ნავთობის დიდი მარაგი აღმოაჩინა. ამ სიახლემ კიდევ ერთხელ დაადასტურა რეგიონის სტატუსი, როგორც მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე ნაყოფიერი ნავთობის აღმოჩენების ცხელი წერტილი.

აღმოჩენისადმი გაცხოველებული ინტერესი ცხადყოფს იმას, რომ ბუნებრივი რესურსებით მდიდარ ტერიტორიებში, როგორებიცაა შუა აღმოსავლეთი და რუსეთი, ნავთობის მარაგი თითქმის ამოწურულია. შესაბამისად, მოთხოვნა ახალ მარაგზე განსაკუთრებით გაზრდილია.

The Wall Street Journal

www.wsj.com

უცხოეთის ეკონომიკური სიახლეები უცხოურ წყაროებზე დაყრდნობით მოამზადა ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესისა და სამართლის ფაკულტეტის I კურსის სტუდენტმა თამთა შამტელაძემ

ახალი ეკონომიკა

მკითხველმა მიიღო საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის შრომების VIII ტომი, რომელიც აკადემიის XV წლისთავს ეძღვნება სარედაქციო კოლეგია: ლეო ჩიქავა – მთავარი რედაქტორი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი; იაკობ მესხია – ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი; როზეტა ასათიანი - ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. რეცენზენტები: ავთანდილ სილაგაძე – საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი; იური ანანიაშვილი - ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

საიუბილეო ტომი იწყება გულთბილი მილოცვებით. საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიას იუბილეს ულოცავენ: საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი შოთა ნადირაშვილი; ნიუ-იორკის მეცნიერებათა აკადემიისა და საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის უცხოელი საპატიო წევრი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი მიხეილ როკეტლიშვილი და ამავე ასოციაციის ვიცე პრეზიდენტი, საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიისა და სოციალურ-ეკონომიკურ მეცნიერებათა საერთაშორისო აკადემიის აკადემიკოსი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი დავით კურტანიძე; ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი მერაბ გველესიანი; ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი იოსებ არჩვაძე; საქართველოს დამსახურებული ეკონომისტი, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის მედიისა და “ღირსების ორდენის” ლაურეატი ანზორ ბაბუხაძე.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტის, ბატონ ლეო ჩიქავას წინასიტყვაობა, რომელშიც ნათლადაა ასახული ის სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის შედეგები და საზოგადოებრივი საქმიანობა, რაც აკადემიის წევრებმა, სწავლულმა ეკონომისტებმა განახორციელეს საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის მეცნიერული ანალიზისა და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გზების ძიების თეორიული და პრაქტიკული ხასიათის დასკვნებისა და წინადადებების შემუშავების მიმართულებით, რომელთა გათვალისწინებას გარკვეული სარგებლობის მოტანა შეეძლო. ასეთი

წინადადებები ადრინდელ ტომებშიც ყოფილა გადმოცემული, მაგრამ ხელისუფლების ეკონომიკური გუნდის წარმომადგენელთა მხრიდან სათანადო დაინტერესება და რეაგირება არ მოყოლია. “თუმცა მთელი სიმძიმის მსოფლოდ მათზე დაკისრება არ იქნებოდა მართებულ, ვინაიდან ისინი (მაგალითად, ეკონომიკური განვითარების მინისტრები) ისე სწრაფად იცვლებიან, რომ სურვილიც რომ ჰქონდეთ, სწავლულ ეკონომისტთა მიერ მიწოდებული საქმიანი წინადადებებისა და რეკომენდაციების გამოყენებას კი არა, ხეირიანად გაცნობასაც ვერ მოასწრებენ” – მისთვის ჩვეული, იუმორნარული სიღარბისლით აღნიშნავს ბატონი ლეო.

საიუბილეო კრებულში გაშუქებულია მსოფლიო გლობალურ პროცესთან მჭიდროდ დაკავშირებული ეკონომიკურ პრობლემათა ფართო სპექტრი: შრომის მწარმოებლურობის ზრდის, ფინანსური კრიზისის, ეკონომიკური უსაფრთხოების, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების, თავისუფალი ვაჭრობის, გარდამავალი ეკონომიკის, ფინანსური პოლიტიკის, საერთაშორისო ბიზნესისა და სხვა აქტუალური საკითხები. აღსანიშნავია, რომ ჩამოთვლილი პრობლემები განხილულია როგორც თეორიულ-მეთოდოლოგიურ, ისე პრაგმატულ-პრაქტიკულ ასპექტში – საქართველოს ეკონომიკის ანალიზზე დაყრდნობით. გამოტანილია სათანადო დასკვნები ეკონომიკური პოლიტიკის ცალკეული სეგმენტების სრულყოფის მიმართულებით მიკრო, მაკრო და მეგა დონეზე.

გლობალიზაციის პირობებში, შრომის მწარმოებლურობის ზრდის ეკონომიკური კანონის მოქმედების თავისებურებებია გაანალიზებული ბატონი ლეო ჩიქავას უაღრესად საინტერესო სტატიაში. ავტორი უახლესი ისტორიის მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების ანალიზიდან გამომდინარე ასკვნის, რომ შრომის მწარმოებლურობას განუხრელი ზრდის ტენდენცია აქვს, როგორც საყოველთაო ეკონომიკურ კანონს.

გლობალურ ეკონომიკურ კრიზისს და ნეკროეკონომიკის ზომბირების საკითხის თეორიულ ასპექტებს ეხება ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორის, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტის ვლადიმერ პაპავას სტატია.

ახალი ეკონომისტი

გლობალიზაცია, ეკონომიკური თეორია და საქართველო - ასეთია ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ როზეტა ასათიანის სტატიის სახელწოდება. ავტორი დასაწყისში განმარტავს გლობალიზაციის არსს, შემდეგ განიხილავს გლობალიზაციისა და ეკონომიკური თეორიის ურთიერთკავშირს და ბოლოს - გლობალიზაციისა და ეკონომიკური თეორიის პრაგმატულ მხარეს საქართველოს ეკონომიკასთან (ეკონომიკურ პოლიტიკასთან) მიმართებაში.

კრებულში მკითხველი ასევე იხილავს ცნობილი მეცნიერ-ეკონომისტების, ქართული ეკონომიკურ სკოლის ნათელი სახეების, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორების, პროფესორების: იაკობ მესხიას, ნოდარ ჭითანავას, მერაბ კაკულიას, გიორგი მაღაშხიას, თეიმურაზ ბერიძის, ამირან ჯიბუტის, რამაზ აბესაძის, რევაზ კაკულიას, გიორგი პაპაევას, მურმან ცარციძის, გიორგი დოდონაძის, დემურ ჩომახიძის, თეიმურაზ კანდელაკისა და ნუგზარ პაიჭაძის ღირსეულ ნაშრომებს.

მიგვაჩნია, რომ ნაშრომთა კრებული სასარგებლოა სამთავრობო მოხელეების,

ეკონომისტებისა და ეკონომიკური პრობლემატიკით დაინტერესებულ მკითხველთათვის, სტუდენტებისა და იგი დაეხმარება რაციონალური ეკონომიკური აზროვნების ჩამოყალიბებაში.

ამასთან უნდა ითქვას, რომ კრებულში გამოხატულია მეცნიერ-ეკონომისტთა სამართლიანი წუხილი, იმის თაობაზე, რომ სახელისუფლებო ორგანოები არ იწევენ სათანადო დაინტერესებას პროფესიონალ ეკონომისტთა დასკვნა-წინადადებებისადმი. ამიტომ მართებული იქნებოდა ეკონომიკური პროფილის აკადემიების, სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულებების, ბაზრის ინფრასტრუქტურის ორგანიზაციების (ბანკები, კონსალტინგური და აუდიტორული კომპანიები, ბირჟები, სარეკლამო სააგენტოები და სხვა), ფიზიკური პირების მონაწილეობით დაფუძნებულიყო სოლიდური, ყოველკვირეული გაზეთი ("ეკონომისტი", "კომერსანტი", ან სხვა სახელწოდებით), რომელშიც გაშუქდებოდა საქართველოს ეკონომიკის აქტუალური პრობლემები მაღალპროფესიულ დონეზე, რაც მოკლე გზა იქნება ოპერატიული რეაგირებისა და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისათვის.

მამია ჭუმბურიძე
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
პროფესორი

ახალი ეკონომისტი

მკითხველის არ ვიცი, მაგრამ მე არც თუ დიდი ხანია შევ-იტყვე, რომ ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის დონის დასადგენად ცნობილი საერთაშორისო სარეიტინგო სააგენტოები და სხვა ამ პროფილის ინსტიტუციები ერთ-ერთ მთავარ კრიტერიუმად გამოიყ-

ენებენ ქვეყანაში გამოცემული პუბლიკაციების რაოდენობას. მასში შეიტანება საგაზეთო, საჟურნალო სტატიები, წიგნები, ბროშურები და სხვა ნებისმიერი სახის სტამბური წესით გამოცემული პროდუქცია. გასაოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ მთავარი ყურადღება მიქცეულია რაოდენობაზე და არა ხარისხზე. ჩემი აზრით, ეს გამოწვეულია იმით, რომ ფაქტობრივად შეუძლებელია მილიონობით ნაბეჭდი პროდუქციის ხარისხობრივი შეფასება და ამიტომაც აქცენტი გადატანილ იქნა რაოდენობაზე. რა თქმა უნდა, ასეთი მიდგომა არ ასახავს რეალურ სურათს და მიღებული შედეგებიც არაობიექტურია. ქვეყანათა სხვადასხვა რეიტინგების დამახინჯებულ რუკაზე უკვე საჯაროდ ალაპარაკდნენ G8 და G20 წევრი ქვეყნებიც, რაც აშკარად მიგვანიშნებს იმაზე, რომ დღევანდელი გლობალიზაციის პირობებში მთავარია არა რაოდენობა, არამედ, ხარისხი. ეკონომიკის გლობალიზაციამ და საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებამ პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის მთავარ კრიტერიუმებს შორის წინა პლანზე ხარისხი დააყენა.

საქართველოში, ისევე როგორც სხვა პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში, სამეცნიერო და სასწავლო ნაბეჭდი პროდუქცია არასოდეს არ ყოფილა ისეთი უხვი და მრავალფეროვანი, როგორც დღესაა. ერთი მხრივ, ეს განპირობებულია საგამომცემლო საქმიანობაში უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვით, რომელიც, განსხვავებით ადრინდელი პერიოდისაგან, როდესაც საშუალო ზომის წიგნის დაბეჭდვას მინიმუმ ორი წელი მაინც სჭირდებოდა, ახლა იგი მაქსიმუმ ერთ კვირაში ესწრება. მეორე მხრივ, არაკეთილსინდისიერი ნაბეჭდი პროდუქციის შესაქმნელად დღეს სრულიად არაა საჭირო სხვისი ნაშრომების გულმოდგინედ

შესწავლა და ანალიზი, სამეცნიერო კვლევა, ინფორმაციის მოპოვება-დამუშავება ან არქივებში ქექვა, არამედ სამარისია მრავალენოვანი ინტერნეტ-რესურსების მოძიება და "Copy"- "Paste"-ტექნიკის ცოდნა. და მესამე ფული, რომელსაც ყველა ერთნაირად ვერ შოულობს. ამ ბოლო დროს საქართველოში ფულიან „ბიზნესმენ-მეცნიერთა“ მაგარყდიანი, პრეტენზიული „წიგნების“ პიარ-პრეზენტაციები ძვირადღირებულ სასტუმროებში და სხვა პრესტიჟულ ოფისებში საგანგებოდ შერჩეულ სახელისუფლებო ჩინოვნიკების „ალაფურშებით“ აღინიშნება ხოლმე. დმერთს დიდება, რომ ასეთები ცოტაა.

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ როზეტა ასათიანის წიგნი „საქართველოს ეკონომიკა: ახალი ეპოქა“ – ნაწილი პირველი, ნამდილად გამონაკლისია ზემოთმოყვანილთაგან, რადგან მისი შინაარსი და სტრუქტურა მკაფიოდ მიუთითებს ავტორის მაღალ განსწავლულობაზე, მის უნარზე ერთმანეთთან ლოგიკურად დააკავშიროს ეკონომიკური თეორიის, ეკონომიკური ისტორიის, თამანდროვ კონკრეტული ეკონომიკის ფუნდამენტალური დებულებები, კრიტიკულად გააანალიზოს ისინი და ახალი მიგნებებით, წინადადებებითა და რეკომენდაციებით გაამდიდროს თანამედროვე ეკონომიკური აზრი.

წიგნის სტრუქტურიდან აშკარად ჩანს, რომ იგი ავტორის აზროვნებაში დიდი ხნის მანძილზე მწიფდებოდა, რადგან მასში კომპლექსურად და ერთმანეთთან ლოგიკურ კავშირშია წარმოდგენილი საქართველოს ეკონომიკის თეორიისა და პრაქტიკის ყველა მთავარი მიმართულება, რომელთა სრულად გადმოცემა ნავარაუდევია კვლევის მეორე და მესამე ნაწილში.

უპირველეს ყოვლისა მინდა ავღნიშნო, რომ ძალიან ორიგინალურად და საჭიროდ მომეჩვენა სარეცენზიო წიგნის შესავალი, სადაც მდიდარი ისტორიული ხასიათის გამოკვლევებების ანალიზისა და განხილვის შედეგად მოკლედ და მკაფიოდაა დახასიათებული საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის ევოლუციური ტრაექტორია ქვის ხანიდან ახალ ეპოქამდე. ასეთი ისტორიულ-რეტროსპექტული მიდგომა მეცნიერულ კვლევაში განსაკუთრებით აუცილებელია დღევანდელ პირობებში, რათა ასაღვაზრდა მკვლევართა საყურადღებოდ ხაზი გაესვას იმ საყოველთაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებას, რომ

ახალი ეკონომიკისტი

არაფერი არ იწყება ნულიდან, ყველა მოვლენა და მათ შორის ეკონომიკა სათავეს არ იღებს ახალი ხელისუფლების მოსვლიდან, არამედ მას გააჩნია მრავალ საუკუნეთა მანძილზე დაგროვილი ბაზა, დიდი წარსული, ტრადიცია და დღევანდელი, რომელთა შეუფასებლობამ და იგნორირებამ მომავალში შეიძლება უდიდესი ზიანი მიაყენოს სახელმწიფოსა და საზოგადოებას.

წიგნის მეორე და ძალიან მნიშვნელოვანი პოზიტიური მხარე, რომელიც არ შეიძლება არ აღინიშნოს, არის ეკონომიკურ მოვლენათა თეორიული გააზრება, რომლითაც მდიდარია სარეკენზიო ნაშრომი. ეს კი ურთულესი საკითხია, რადგან იგი მოითხოვს მსოფლიო კლასიკოსთა ეკონომიკური თეორიების სხვადასხვა მიმართულებათა სიღრმისეულ ცოდნას და იმის უნარს, რომ საჭირო ადგილას და სათანადო დოზით მოახდინო თეორიული დებულებების მოშველიება და არ დაიბნე მათ საკმაოდ რთულ ლაბირინთებში. ავტორის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მის კვლევაში იგნორირებულია ეკონომიკური საკითხებისადმი პარტიულ-პოლიტიკური მიდგომა და იგი მთლიანად დაფუძნებულია მეცნიერულ სინდისზე, რომელიც სამწუხაროდ ამ ბოლო წლებში მკვლევართა მხოლოდ მცირე ნაწილმა შეინარჩუნა.

ნაშრომში სიღრმისეულადაა შესწავლილი კვაზისოციალისტური სისტემის ტრანსფორმაციის წინამძღვრები, პოსტკომუნისტურ საქართველოს ეკონომიკაში მიმდინარე რთული და ხშირად ურთიერთსაწინააღმდეგო პროცესები, გამოვლენილია განვითარების ძირითადი კანონზომიერებები, თავისებურებები და ეტაპები. დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ქვეყანაში განხორციელებულ ინსტიტუციონალური რეფორმების ანალიზსა და შეფასებებს, იმ მთავარ პრიორიტეტების გამოკვეთას, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გრძელვადიანი კონცეფციისა და კომპლექსური პროგრამის შემუშავებას.

ნაშრომის ერთ-ერთ პოზიტიურ მხარედ მიგვაჩნია ის გარემოება, რომ ავტორი თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკის განვითარების მთავარ მამოძრავებელ ინსტრუმენტად მიიჩნევს ფინანსურ რესურსებს. ამ კუთხით საკმაოდ სრულად და მრავალწახნგოვნადაა გამოკვლეული ქვეყნის საბიუჯეტო-საგადასახადო და ფისკალური პოლიტიკა, აგრეთვე ფულად-საკრედიტო სისტემა და მისი სრულყოფის მომართულებები. ავტორი თავად სვამს პრობლემურ კითხვებს თანამედროვე

ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკისა და სოციალური ინფრასტრუქტურის ფინანსური უზრუნველყოფის შესახებ და თავადვე იძლევა მეცნიერული არგუმენტირებულ პასუხებს. იგი არ გაურბის მიმდინარე რეფორმების კრიტიკულ და მწვავე შეფასებებს, რაც კიდევ უფრო ზრდის ნაშრომის პრაქტიკულ ღირებულებას და ობიექტურობას.

და ბოლოს, ნაშრომის ღირსებად უდა ჩაითვალოს, ის რომ მასში ყურადღების მიღმა არაა დარჩენილი საკვლევი პრობლემის ირგვლივ არც ერთი მნიშვნელოვანი გამოკვლევა, რომელიც შესრულდა უკანასკნელ წლებში ქართველი და ცხოელი მეცნიერ-ეკონომისტების მიერ. ამასთან, აკურატულადაა დაცული ლიტერატურული წყაროების გამოყენების აკადემიური წესი. ამითაც განსხვავდება სარეკენზიო ნაშრომი ამ ბოლო დროს გამოცემული მრავალი წიგნისაგან, სადაც ვერ იპოვით სხვის ნაშრომზე ერთ ციტირებასაც კი, რაც ეჭვის ქვეშ აყენებს მათი კვლევის კეთილსინდისიერებას.

რა თქმა უნდა, წიგნის ყველა ნაწილი არაა ერთნაირი სისრულით და სიღრმით წარმოდგენილი. ეს პრაქტიკულად შეუძლებელიცაა ერთი ადამიანისათვის, რადგან მასში განხილულია უამრავი, თუმცა ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული საკითხი. მეორე მხრივ, რამდენი კვალიფიციური მკითხველიცაა, იმდენი სუბიექტური და ობიექტური აზრი იბადება, ამიტომ წინა პლანზე უნდა გამოვიდეს ნაშრომის ზოგადი შეფასება. ამ კუთხით მინდა დავეთანხმო წიგნის ერთ-ერთ რეკენზენტს, რომლის ობიექტურობაში არც ერთ პროფესიონალ ეკონომისტს ეჭვი არ შეეპარება, პროფესორ ვლადიმერ პაპავას- „წინამდებარე ნაშრომი მნიშვნელოვანი შენაძენია არა მარტო ეკონომიკური საზოგადოებისა და სტუდენტობისათვის, არამედ საინტერესოა მკითხველთა ფართო წრისთვისაც, ხოლო უურნალისტთა კორპუსისათვის სამაგიდო წიგნი უნდა გახდეს“. დავამატებდი, რომ იგი დიდ დახმარებას გაუწევს სახელმწიფო მოხელეებს კვალიფიკაციის ამაღლებაში და გადაწყვეტილებების მიღებაში.

იანუა მისხია

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, საქართველოს სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი

ახალი პერსპექტივები

„გლობალიზაცია, ეკონომიკური თეორია და საქართველო“

გამოვიდა ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ რეზა მანუჩაძის მონოგრაფია - „გლობალიზაცია, ეკონომიკური თეორია და საქართველო“, რომლის რედაქტორია ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი იაკობ მესხია. ნაშრომში განხილულია ეკონომიკური თეორიის როლი გლობალიზაციის გენეზისისა და, ზოგადად, ქვეყნის ეკონომიკურ პოლიტიკაში; გაანალიზებულია საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში საქართველოს მაკროეკონომიკურ რეგულირებაში დაშვებული არსებითი ხასიათის შეცდომები, ეკონომიკურ პოლიტიკაში მსოფლიოში

აპრობირებული თეორიების გაუთვალისწინებლობისა და ქვეყნის თავისებურებების არაადეკვატური მოდელის გამოყენების გამო. მოვლენათა კრიტიკული შეფასების საფუძველზე გაკეთებულია სათანადო დასკვნები და გამოთქმულია მოსაზრებები ზოგიერთი პრობლემის გადაჭრის მიზნით.

ნაშრომი განკუთვნილია არა მხოლოდ მეცნიერ-ეკონომისტებისა და ეკონომიკური სპეციალობების სტუდენტებისათვის, არამედ შესაბამისი დარგის სახელმწიფო მოხელეებისთვისაც და მკითხველთა ფართო წრისთვის.

„მართლმადიდებლური თეოლოგიური ეკონომიკისა და მართვის საფუძვლები“

გამოვიდა ახალი წიგნი „მართლმადიდებლური თეოლოგიური ეკონომიკისა და მართვის საფუძვლები“, რომლის ავტორები არიან: ეკონომიკის დოქტორი, მღვდელი ბასილ ახვლედიანი,

შესახებ; ორგანიზაციულ-სამართლებრივი დოკუმენტები საეკლესიო ეკონომიკისა და მართვის სფეროში; განათლებისა და მეცნიერების ორგანიზაცია საეკლესიო ეკონომიკის სფეროში; საქართველოს ეკლესიის სამეურნეო საქმიანობის აღორძინება-განმტკიცების ძირითადი მიმართულებები; ქრისტიანული პრინციპების ასახვის აუცილებლობა საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონცეფციაში; საეკლესიო ეკონომიკისა და საერო ბიზნესის თეოლოგიურ-სინერგიული განვითარების საფუძვლები და სხვ.

ეკონომიკის დოქტორი, ბიორბი შიხაშვილი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, ნიკოლოზ ბაკაშვილი.

დიდი სჯულის კანონი და მასში ასახული სამეურნეო-მმართველობითი სწავლება საეკლესიო და საერო ხელისუფალთა მისწრაფებების ჰარმონიული ურთიერთშეხამების ისტორიულ საფუძველს და ნიმუშს წარმოადგენს, რისი აღორძინებაც აუცილებელია თანამედროვე პირობებში, რათა საქართველომ აღიდგინოს დავითისა და თამარის დროინდელი დიდება და კეთილდღეობა.

ნაშრომში მართლმადიდებლური სარწმუნოების საფუძველზე მიმდინარეობს მსჯელობა ისეთ საკითხებზე, როგორცაა: ეკონომიკური თეორიის მართლმადიდებლური გააზრება; ადამიანის დანიშნულება და ცხოვრების მიზანი; საზოგადოებრივი წარმოების საბოლოო მიზანი; ეკონომიკური, მმართველობითი და სასოფლო-სამეურნეო თემატიკა წმინდა წერილში; მართლმადიდებელი წმინდანები და ღვთისმეტყველები ეკონომიკისა და მართვის შესახებ; თეოლოგიური ეკონომიკა, როგორც სამეცნიერო-პრაქტიკული და სასწავლო დისციპლინა; საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური და სასოფლო-სამეურნეო საკითხების

ნაშრომი განკუთვნილია სასულიერო პირების, თეოლოგების, ეკონომისტების, ბიზნესმენების, მენეჯერების, უმაღლესი განათლების სამივე საფეხურის სტუდენტებისა (ბაკალავრიატი, მაგისტრატურა, დოქტორანტურა) და ყველა დაინტერესებული ადამიანისათვის, მიუხედავად პროფესიისა და სოციალური მდგომარეობისა.

ახალი ეკონომიკა

QAFQAZIN STRATEJI
TƏDQIQATLAR İNSTİTUTU

INSTITUTE OF STRATEGIC
STUDIES OF THE CAUCASUS

Azərbaycan, Bakı, AZ 1006, Ə.Quliyev küç., 98
Tel.: (994 12) 598 28 80; 497 12 20; Faks: (994 12) 497 12 22
E-mail: clis@tdb.az

98, A. Guliyev Str., Baku, AZ 1006, Azerbaijan
Tel.: (994 12) 598 28 80; 497 12 20; Fax: (994 12) 497 12 22
E-mail: clis@tdb.az

№ 9/004

“17” fevral 2010 il

Лоиду Карчаве
Главному редактору
Журнала «Ахали Економисти» (Новый экономист)

Уважаемый г-н Карчава,

Подтверждаю своё согласие стать членом редакционного совета журнала «Ахали Економисти» (Новый экономист). Надеюсь на совместную плодотворную работу, способствующую как развитию экономической науки в Азербайджане и Грузии, так и дальнейшему повышению эффективности внешнеэкономических связей на Центральном Кавказе.

С уважением,

Эльдар Исмаилов

Директор
Института стратегических исследований Кавказа

საქართველოს რედაქცია

ი 125 / 64

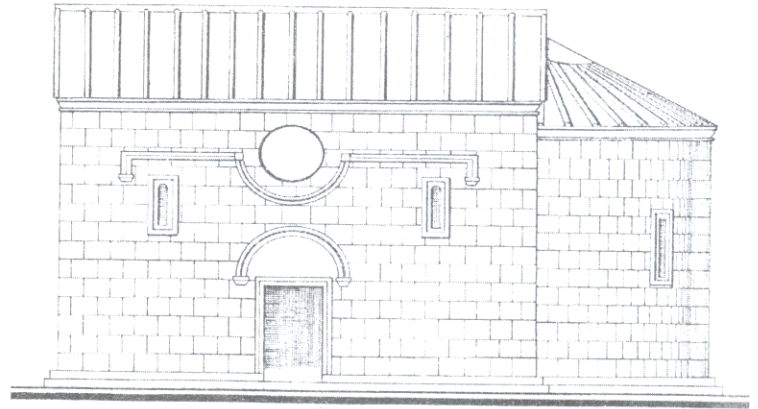
მიიღეთ მონაწილეობა უფლის სახლის მშენებლობაში

ჩხოროწყუს რაიონის სოფელ ნაკიანში, ლექარჩეს უბანში, XX საუკუნის 20-იან წლებში ადგილობრივმა კომუნისტებმა დაანგრიეს ლექარჩეს მიქელ-გაბრიელის სახელობის ეკლესია. იგი დღეს ასე გამოიყურება.

ეკლესიის პარამეტრებია:
სიგრძე – 13,5მ; სიგანე – 7,5მ;
სიმაღლე (გარედან) – 9,0მ.

2001 წლიდან ქარჩავას გვარის წარმომადგენლებმა გადაწყვიტეს ამ ეკლესიის აღდგენა. შეიქმნა სპეციალური კავშირი „ქარჩა“, რომელიც ორგანიზებას უწევს მის აღდგენას. კურთხევა მიღებულია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტერესის ილია II-საგან, სენაკი-ჩხოროწყუს ეპარქიის მეუფე შიოსაგან (მუჯირი). საპატრიარქოს შესაბამისი კომისიის გადაწყვეტილებით ნებართვა მიღებულია მისი აღდგენის შესახებ და მოწონებულია შესაბამისი პროექტიც. აი, მისი სამხრეთის ხედი:

ახალი ეპონომოსტი

ქარჩავების გვარის წარმომადგენლებმა შეძლებისდაგვარად გარკვეული თანხა შესწირეს ამ საპასუხისმგებლო, და ამავე დროს, საპატიო და მადლიან საქმეს. არანაკლები ინტერესით შემოგვიერთდნენ სხვა გვარის წარმომადგენლებიც, როგორც ადგილზე, ისე საქართველოს სხვა რაიონებიდან, თბილისიდან. გარკვეული წვლილი შეიტანეს კერძო ორგანიზაციებმაც. თითოეული თეთრი აღრიცხულია, ქვეყნდება საგვარეულო გაზეთში და მშენებლობის დასრულების შემდეგ გამოიცემა ცალკე წიგნად, თუ ვინ რა წვლილი შეიტანა ეკლესიის მშენებლობაში.

2006 წელს ამ პრობლემით დაინტერესდა საქართველოს პრეზიდენტის რწმუნებული სამეგრელოსა და ზემო-სვანეთის მხარეში, დაათვალიერა იქაურობა, გაერკვა საქმის ვითარებაში და დახმარება აღგვითქვა.

მიემართავთ თხოვნით ყველა ჭეშმარიტ ქრისტიანს, აღნიშნული ეკლესიის მშენებლობაში მონაწილეობის სურვილის შემთხვევაში შესაძლებლობის ფარგლებში ჩარიცხონ თანხა კავშირი „ქარჩა“, ანგარიშზე:

ბანკი „რესპუბლიკა“, კოდი 220101757, ცენტრალური ფილიალი.

ანგარიშის ნომერი ლარებში: 3608011444;
ანგარიშის ნომერი დოლარებში: 3618011444;

დამატებითი კითხვებისთვის შეგიძლიათ მოგვმართოთ: 855 277 554 ან 990576.

საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

ავრძელებს სტატიების მიღებას შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინებით:

1. ტექსტი აკრეფილი უნდა იყოს Word-ში, AcadNux-ში, შრიფტის ზომა 12, ინტერვალი სტრიქონებს შორის - 1,5, ველების დაშორება მარჯვენა-მარცხენა მხარეს 2 და 3 სმ. შესაბამისად, ზედა და ქვედა - 2,5 და 2,5სმ. ტექსტი უნდა აკრეფოს გადატანების გარეშე. ცხრილები გადაყვანილი JPEG-ში. სტატიის მინიმალური მოცულობა უნდა იყოს 5 გვერდი A4 ფორმატის.
2. ავტორის სახელი, გვარი, სამეცნიერო წოდება და თანამდებობა, საკონტაქტო კორდინატები, (ტელეფონები, ელ.ფოსტა), სურათის ელექტრონული ვერსია JPEG-ში;
3. სტატიას უნდა ახლდეს რეზიუმე ქართულ და ინგლისურ ენებზე, მოცულობით 120-150 სიტყვა, კრეფილი AcadNux-ში და Times New Roman-ში, შრიფტის ზომა 12. სამეცნიერო სტატიას უნდა ჰქონდეს სქოლიოები და დაერთოს გამოყენებული ლიტერატურა.
4. სტატია შეიძლება გამოქვეყნდეს ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ და ფრანგულ ენებზეც. ასევე შემთხვევაში, ჩვენი მოთხოვნა მოგვაწოდოთ ქართულ და ინგლისურ ენებზე. სტატიის გამოქვეყნების ღირებულება შეადგენს - ჟურნალის ერთი გვერდი 8 ლარი, რომელსაც ავტორი გადაიხდის დადებითი რეცენზიის მიღების შემდეგ, ხოლო ჟურნალის ღირებულება - 5 ლარი.
5. სტატიის გამოქვეყნების, ჟურნალის შექმნისა და გამოცემის ღირებულების გადახდა შესაძლებელია შპს "ლოი"-ს ანგარიშზე: საიდენტიფიკაციო კოდი 204439296, ანგარიშის ნომერი 36025354, ბანკი "რესპუბლიკა", ცენტრალური ფილიალი, ბანკის კოდი 220101757.

ელექტრონული ფოსტა: info@economisti.ge ან info@loi.ge
ტელ: 422 771; 99-05-76; 855 277 554; 895 32 30 34.

PS. სტატიების მოწოდება ფურცლებით ან CD-თ აუცილებელი არ არის.

International Precise and Review Scientific-Practical Magazine

Continues taking articles according to this requests:

1. Text must be gathered in Word, size of AcadNux font 12, interval between lines- 1.5, borders in right and left side- 3 and 2sm. Also, up and down borders- 2.5 and 2.5sm. Text must be picked up without transferring. Tables should be in JPEC. The minimal size of article is 5pages of A4 format.
2. The first name of author, last name, scientific rank and post, coordinates (telephone number, e-mail), electronic version of photo in JPEC.
3. The article must have reziume in Georgian and English languages. The size should be 120-150 words, it must be picked up in AcadNux and in Times New Roman, size of font-12. Scientific article must have skolioes and list of used literature.
4. The article may be published in English, Russian, German and France languages. So, it is also our request to prepare reziume in Georgian and Egnlish languages too.
5. The price of article's publication is- one page of journal 8GL(lari). And auhor will pay this price after getting positive respond. Also, the price of journal is 5GL(lari).
6. The price of publication article, buying journal and subscription fee could be payed in Ltd. "loi's" account: identification code - 204439296, the account number- 36025354, bank "Respublic", central office, bank code 2201017557.

Our coordinates:

e-mail: info@economisti.ge or info@loi.ge

tel: 99 05 76; 422 771; 855 277 554; 895 32 30 34.

PS. Giving articles with papres or CD-s, is not necessary.

ქართული კრედიტი

GEORGIAN CREDIT

www.geocredit.ge

კორდინატები:

ვაკე-საბურთალო: ყაზბეგის გამზ. 30 (სათავო ოფისი)
ავლაბარი: ქ. წამებულის გამზ. 53 ა.

მთაწმინდა: რუსთაველის გამზ. 31 (ფოსტის შენობა)

ტელ.: 398887; ელ-ფოსტა: geocredit@geocredit.ge

ბაზრის წამყვანი შედარებით მცირე საწარმოების კონკურენციის უპირატესობანი უფრო ხარისხობრივ გაუმჯობესებებს ემყარება, ვიდრე ფასის მიხედვით უპირატესობებს. მიუხედავად ამისა, ფირმები მუდმივ კონკურენციულ ბრძოლაში იმყოფებიან (ბაზარზე ახალი მასობრივი პროდუქციის მწარმოებელთა შეღწევის წინააღმდეგ) თავიანთი წამყვანი პოზიციის დასაცავად.

მცირე და საშუალო საწარმოები დიდ ეურადღებას უთმობენ აგრეთვე მეწარმეობის კულტურის მოთხოვნების გათვალისწინებას. არადა ამ უკანასკნელს ხშირად სათანადოდ ვერ აფასებენ. იგი წინა პლანზე წამოწევს და ვერდნობა ხანგრძლივი წარმატებების მომტან ფასულობებს.

მცირე და საშუალო საწარმოების დამფუძნებლები ან ხელმძღვანელი უკუყვებიან დიდხანს მოღვაწეობენ ფირმის წარმატებას საკუთარი სტილი გააჩნიათ. ისინი თანამშრომლებისაგან ისე ბევრს მოითხოვენ, როგორც საკუთარი თავისაგან. ხშირად ავტორიტარული არიან, მაგრამ შეუძლიათ აგრეთვე მოტივირება და ფირმის სეციალისტების მაღალი მიღწევებისაკენ ორიენტირება. ისინი ახალი სახის მენეჯმენტ-მოდებს და მათ მოძღვრებას დიდად არ აფასებენ. უმაღლესი რანგის მცირე და საშუალო მეწარმეთა სტრატეგიიდან და პრაქტიკიდან შეუძლიათ როგორც დიდ საწარმოებს, ასევე ნაკლები წარმატების მქონე მცირე და საშუალო ფირმებს ბევრი რამ ისწავალონ.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Collins, James C., und Jerry I. Porras: Die Besten der Besten – Zwoelf Managementmythen, gdi-impuls 1/1995, S. 23-29, Zuerich: Gottlieb Duttweiler – Institut 1995.
2. DE SOTO, Hernando, Freiheit fuer das Kapital! Warum der Kapitalismus nicht weltweit funktioniert, Berlin 2002.
3. Flik, Heinrich: The Ameba Concept – Organizing around Opportunity within the Gore Culture, in: Simon, Hermann (Hrsg), Herausforderung Unternehmenskultur, Stuttgart: Schaeffer-Verlag, 1990.
4. Homburg, Christian: Kundennaehе von Industrieguetеrunternehmen- Konzeptualisierung, Erfolgsauswirkungen und organisationale Determinanten, Habilitation, Universitaet Mainz, 1995.
5. Porter, Michael E: Competitive Strategy Revisited: A View from the 1990s, Boston: Harvard Business School Press, 1994.
6. Simon Hermann: Die Heimlichen Gewinner, Die Erfolgsstrategien Unbekannter Weltmarktfuehrer, Frankfurt/Mainz, New York, 1996.
7. SCHMID, Guenther, Wege in eine neue Vollbeschaeftigung – Uebergangsarbeitsmaerkte und aktivierende Arbeitsmarktpolitik, Frankfurt/main, New York 2002.
8. SCHMITZ, Frieder, Beschaeftigungseffekte von Unternehmungsgruendungen. Ein Beitrag zur Erklaerung des Zusammenhangs zwischen der Unternehmens- und Beschaeftigungsfluktuation, Berlin 2001.
9. Warnecke, Hans-Juergen: Die fraktale Fabrik (The Fractal Factory) Heidelberg/New York: Springer, 1992.

ახალი ეკონომისტი

PRIORITIES OF FREE ENTREPRENEURSHIP

რევაზ გველიანი

REVAZ GVELESIANI

Doctor of Economical Science
 Economical Politics Chair's Leader of
 Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
 Full Professor

Freedom of Entrepreneurship is defined by unlimited use of it's strategic – social political, competitor – political, structural – political and employ – political functions in practice.

According to the social political function it's desired that more and more citizens perceived free economical action and by this way, make one's bit in decentralization of power.

According to the competitor – political function, the estimation of competition's functional ability is realized by that criterions which give us an opportunity to sum up three hierarchical settled spaces of competition: the structure of market, acting of the superintendent's of work in the market and the result of the market.

The unity of life conditions in the economics social market is gained by active structural politics established on sectoral, regional and industrial sizes, which hastens the adaptation with changeable market conditions.

Compare with big industrials, small and middle industrial's different employment politics is communicated with hypothesis of flexibility and technology. According to the first one, small and middle industrials, on the basis of flexible organization, react in proper time about changes of demand and feel the signs of the market rapidly because of being near the consumers. The hypothesis of technology follows from that, the structures of demand change to the side of individual and qualitative differential goods and services and by this way, the deny of mass production is done.

ახალი ეკონომისტი